משנה תורה

ספר המדע · ספר אהבה

Mishneh Torah

Sefer ha-Mada · Sefer Ahavah

Fostat (Old Cairo) · 1181–1204

By the Rambam — with his autograph correction note

What you are holding is an exact copy of the first two books of Maimonides' *Mishneh Torah* — *Sefer ha-Mada* and *Sefer Ahavah* — written during the Rambam's own lifetime in Fostat, Egypt, between 1181 and 1204.

What makes this manuscript extraordinary is the autograph note in the Rambam's own hand, attesting that he personally reviewed the copy and confirmed its accuracy. It is one of the very few surviving witnesses to his magnum opus that bears his direct signature.

The codex opens with dedicatory poems written in his honor by his contemporaries — including the renowned poet and translator Yehuda Harizi.

We hope that being able to hold and read these words, as the Rambam himself reviewed them, will help create a meaningful connection to the great teacher and the History of our tradition.

ECHOES OF HISTORY SERIES

Brought to the public and printed by the Baal Shem Tov House Press
Bringing Jewish History to life.
www.baalshemtovhouse.com

The original manuscript is held at the **Bodleian Library, University of Oxford** (MS Huntington 80), as part of their Hebrew Manuscripts collection.

Image courtesy of the Bodleian Libraries, University of Oxford. Reproduced under Creative Commons license.

Contact **office@baalshemtovhouse.com** for more information about the Baal Shem Tov House Press and its Echoes of History Series.

Copyright 2026 The Baal Shem Tov House
www.baalshemtovhouse.com
office@baalshemtovhouse.com

MS. Huntington 80. (Kept as ~~Arch. A d. 6~~ Arch. A d. 5)

Printed notices of this MS. occur in

S.C. 6011.

Quarto Catal. xii (Hebr.) no. 577.

Macray, Annals of the Bodleian, p. 162.

See also

Readers are asked to report additional sources of information to one of the Sub-Librarians.

(Maimonides's signature appears on Bl. 165 recto.)

Hunt. 80.
Univ Hebr.
CXC.

N. 5. 77

[kept as Arch. F. d. 16]

kept as Arch. O. d. 5

Hunt 89

(ii)

Hem 80

יהודה חריזי אל

ספר כעץ שתולים מדע ובין כי בו חפציו ומצאה כל דורש
ספרי גאונינו ואם רבו מאד המה ענפים לו והוא השורש

ולה איתא פי אלגאון למעלנף גל

נביא משה יהודה כל חכם לב ולפי מענו יוסף ויחשה
נביא חכמה שמו נקרא ואחס נביא חכמה בישוע כמשה

וקאל רבי יוסף בן שמעון ראש הסורגל

נשיא הדש לחוג למועדת וכל רואהו מאד עליו תמהים
וחכמי הזמן עת מועדותיו מביטים פוחזים כולם ורוהים
סעיפיהם בתחתית ירוזן ומשה ועלה אל האלהים

קול נרבי חסדאי זל אחנבי

במדע אהבתך לזמנים ולעשים קדושתך מעאה
זרעים מעבודת קרבנותיך תטהר מנקלים בקשאה
שנים עשר רמזלים לך והיה במשפטים ושופטים

וד מלאה

וקאל איצא ל יוסף פי רבינו זקל

נפלאות מבונים במשה רוב החכמים מקנאות
לבלי בראת איש כמותו נשבע ויו צבאות

ופי הניז לטסר מן עלגאנף לבעלהם

שמעי נסיאו את מושרי וקחו רוחי את מאמרי
ספר אלעה הוא הראשון תשכילי בו את תאוירי

ל יצחק בן עזרא זל

נמלך אהב את הזמנים ונשיב קדשה פלאת נבונים
מרוים בעבותות ציוב ושהר מנקים רוץ אמונים
בקשונים ומשפטים ושופטים והוא לי לך יכולם לך נאונים

כמל

81. Robertas Huntington.

בישישים חכמה וארך ימים תבונה

בינו פרשת משה אשר היא נאמרת

מלפי אשר רחשו עדי שמים

ישלו במעלותיו ואל תחמוד

מתפלו מנדרו למטה מיחד

שם תגיע ראשון הכי תהיה בני

עלאין ונחה רוחו בני מערה

וקהלות היה למלמיד מבין קרבה עיסק בתורה לשמה כיון
וכלה שמו מאלעזר הלוי הגדר פרחיה סוף ולוי ושנף בינו
ומדקדק במעשיו וכחמתנו ומתרבקו שנים שנין הלוי
ידיעה לפני כעלה ויסיף חולקו עיסק ובעיון ועסוק זה הלמיד יהוה
ועמוד לגדולה שיקיף זה התבור כולו מעוה מאליך ביה בין
לעולם לא ימיר ולא ימכר ולא ישלט וזכה בו חלק אחד לעולם הלא
קיים מבין ומודע לפני הלמידים לפניך סכלי יקים תמיד
לא לקרות בו תמיד ולא לפרוש מעמנו אלא מן הדומה
סברו ישאל סתר שיעשה מצוה בין ויהי מסכין כנגב תמיד
בני הלין עד שיעשה סברו וחזרו ומצות לפניו ורחמי
בני תשוב עטרת זהב

בשם ויואל עולם

או לא אמרינן הניטי אל תל מצותיך
כל המצות שנתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו שנאי ואתה לך את לומות
הבן והתורה והמצוה תורה זו תורה שבכתב ומצוה זה פירושה ועונן
לעשות התורה על פי המצוה ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה
כל התורה כתבה משה רבינו שלום שמות בכתב ידו ונתן
אצל לכל שבט ושבטיה אחד ונתנו כהנים ולוים שנא לקוח את ספר
התורה הזאת ושמתם אותו מצד ארון ברית ויהיה שם בלעם
והמצוה שהיא פירוש התורה לא כתבה לו צוה בה ליהושע
וליהושע ולשאר כל ישראל את כל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם
תשמרו לעשות לא תוסיפו עליו ולא תגרעו ממנו ומפני זה נקראת תורה
שבעל פה ׃ לפי שלא נכתבה תורה שבעל פה למדה
משה רבינו שלום בבית דינו לשבעים זקנים ולאהרן ולבניו ולאלעזר ולאיתמר
שלושתם קבלו ממשה וליהושע שהוא תלמידו שלמשה הפיו נפסק
תורה שבעל פה ועוהו עליה וכן יהושע כל ימי חייו למד על פה ׃
וזקנים דיבים קבלו מיהושע וקבל עליהן הזקנים ומפיהם ישמעו
קבל מעלי ובית דינו דוד קבל משמואל ובית דינו ואחיה השילוני וגד
הרואה ולו היה ושמע מעשה והיה קטן בימי משה והוא קבל מאחיה
השילוני ובית דינו ואליעזר קבל
מאליהו ובית דינו הוידע הכהן קבל מאליעזר ובית דינו וזכריה קבל
מיהוידע ועזריה ובית דינו ויהושע קבל מזכריה ובית דינו ועמוס קבל מיהושע
ובית דינו וישעיה קבל מעמוס ובית דינו ומיכה קבל מישעיה ובית דינו
ויואל קבל מיכה ובית דינו ונחום קבל מיואל ובית דינו וחבקוק קבל
מנחום ובית דינו וצפניה קבל מחבקוק ובית דינו וחגי קבל מצפניה
ובית דינו וזכריה בן עדיה קבל מחגי ובית דינו ומשלם בן זכריה קבל

ובית דינו

בית דינו של עזרא הם הנקראין אנשי כנסת הגדולה והם
הן זכריה ומלאכי ודניאל וחנניה מישאל ועזריה ונחמיה בן חכליה
ומרדכי וזרובבל והרבה חכמים עמהם השלום מאה ועשרים זקנים
היחידין מהם הוי שמעון הצדיק והוא היה מכלל המאה ועשרים
וקבל תורה שבעל פה מכולן והוא היה כהן גדול אחר עזרא ׃

חנם בן איש שכו ובית דינו קבלו משמעון הצדיק ובית דינו ויוסף
בן יועזר איש צרדה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים ובית דינם קבלו מיהושע
בן פרחיה וניתאי הארבלי ובית דינם קבלו מיוסף ויוסף
ובית דינו ויהושע בן פרחיה וניתאי הארבלי ובית דינם קבלו מיהושע
ובית דינם יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח ובית דינם קבלו מיהושע
וניתאי ובית דינם שמעיה ואבטליון גרי הצדק ובית דינם קבלו מיהודה
ושמעון ובית דינם הלל ושמאי ובית דינם קבלו משמעיה ואבטליון ובית
הלל ושמאי ובית דינם קבלו משמעיה ואבטליון ובית
דינם הגשיאה תלמידים היו לרבן יוחנן בן זכאי והם הגדולי החכמים
שקבלו ממנו ואילו הם ר׳ אלעזר המודעי ור׳ יהושע ור׳ יוסי הכהן ור׳ שמעון
בן נתנאל ור׳ אלעזר בן ערך ור׳ עקיבה בן יוסף קבלו מר׳ אלעזר המודעי ויוסף
בן יועזר איש צרדה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים ובית דינם קבלו מיהושע

רבינו הקדוש חבר המשנה ומימות משה ועד רבינו הקדוש לא
חברו חבור שמלמדין אותן בישיבות בתורה שבעל פה אלא בכל דור ודור
ראש בית דין או נביא שיהיה בחותן הדור כותב לעצמו זכרון בשמועות
ששמע מרבותיו ואותו מלמד על פה בישיבות וכן כל אחד ואחד
כותב לעצמו כפי כוחו מבאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע מפי
ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור בדינים שלא למדוהו מפי השמועה
לא כמדה משלש עשרה מדות והסכימו עליהן בית דין הגדול וכן היה
הדבר תמיד עד רבינו הקדוש ׃ והוא חיבר כל השמועות וכל
הדינין וכל הביאורין והפירושין ששמעו ממשה ורבינו ושלמדו בית דין
שבכל דור ודור בכל התורה כולה וחבר מהכל ספר המשנה ושננה ברבים
ועלה לכל ישראל וכתבוהו כולם ורבבו בכל מקום כדי שלא תשתכח
תורה שבעל פה מישראל ׃ ולמה עשה רבינו הקדוש כך ולא
היה הדבר מפורש שהיה לפי שריחה שהתלמידים מתמעטים והולכים
והצרות מתחדשות ושאות ומעכבת הרשעה משטת בעולם ומתפרצת
וישראל מתגלגלים והולכים לקצוות חיבר חיבור אחד להיות בידי כולם
בדי שילמדוהו במהירות ולא ישכח כל ימיו הוא ובית דינו ולמדוהו
הגמשה כולם ׃ ואלו הם גדולי החכמים שהיו בבית דינו
שלרבינו הקדוש וקבלו ממנו שמעון ונמליאל בניו ור׳ חנניה בן
חמא ור׳ חייא ורב ור׳ יוחי ובן קפרא ושמואל ור׳ יוחנן ור׳ הושעיה לו הם
הגדולים שקבלו ממנו ועמהם שלשה ורבבות מגשאר החכמים ׃
ועליהם נאמר עשר קבלו מרבינו הקדוש ועמדו במדרשו ר׳ יוחנן [illegible]
[illegible] ור׳ יוחי קבל מרבי יהודה ובן רב קבל
מרבי יוחי ושמעון קבל מרבי חנניה בן חמא ׃ רבי חיבר ספרא וספרי לבמדבר
ולהוסיף עניני המשנה ור׳ חייא חיבר התוספתא לבאר ענייני המשנה
ובן ר׳ הושעיה ובן קפרא חברו בהלכות לבאר דברי המשנה ור׳ יוחנן חיבר

ההלמוד הירושלמי בארץ ישראל אחר חורבן הבית בקרוב משלוש מאות שנה:

ומגדולי החכמים שקבלו מרב ומשמואל רב הונא ורב יהודה ורב
נחמן ורב ספרא ומגדולי החכמים שקבלו מר' יוחנן רבה בר בר חנה ור'
אמי ור' אסי ורב דימי מנהרדעא: ומכלל החכמים שקבלו מרב
הונא ומרב יהודה רבה ורב יוסף ומכלל החכמים שקבלו מרבה ורב
יוסף אביי ורבא ושניהם קבלו גם מרב נחמן ומכלל החכמים שקבלו
מרבא רב אשי ורבינא ומר בר רב אשי מכל מחברין ומרבינו:
ומרבא רב אשי עד מאתה רבינו חרבעים חיט וחלו הם רב אשי מרבא מתחלת
מרב אשי עד מאתה רבינו חרבעים חיט וחלו הם רב אשי מרבא מתחלת
מרב הונא מר' יוחנן ורב ושמואל מרבינו הקדוש מרבן שמעון בן גמליאל
גמליאל אביו מרבן שמעון אביו מהלל אביו ושמאי משמעיה ואבטליון
מיהודה ושמעון מיהושע וגו' מיוסף ויוסף מיצחק בנם משמעון הצדיק
מעזריה מחלקיה מירמיה מצפניה מחבקוק מנחום מיואל ממיכה
מישעיה מאמוס מהושע מזכריה מיהוידע מחלישע מאליהן מאחיה
מדוד משמואל מעלי מפינחס מיהושע ממשה רבינו רמז שלכל ה'
הנביאים מעשה ו' לתורת ישראל: כל אלו החכמים הנזכרים הסמוכים
בגדולי הדורות מהם רבותינו ישיבות ומהם רבותינו גלויות ומהם
מסנהדרי גדולה ועמהם בכל דור ודור שפים ורבבות ששמענו מהם
שמהם: רבינא ורב אשי הם סוף חכמי תלמוד ורב אשי הוא
שחיבר התלמוד הבבלי בארץ שנער אחר שחיבר ר' יוחנן התלמוד הירושלמי
בשמנו מאתה שנה: וענין שני התלמודין הוא פירוש דברי ה'
התורה ובישור עמוקותיה ודברים שנתחדשו בכל בית דין ובית דין
רבינו הקדוש ועד חבור התלמוד ומשני התלמודין ומן התוספתא ומספרי
מכולם יתבאר החסור והיתר והטמא והטהור
והחייב והפטור והכשר והפסול כמו שהעתיקו חיט מפי חיש מפי משה
מסיני: גם יתבאר מהם דברים שנזדרו חכמים ונביאים

(דגמא ומידות לצילום)

שבכל דור ודור לעשות סייג לתורה כמו שעשו ממשה בפירוש ושמרתם את
משמרתי שיעשו משמרת למשמרתי וכן יתבאר מהם המנהגות והתקנות
שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור כמו שיתבאר בית דין שלאותו הדור לפי שג
שיאסור לסור מהם שנ' לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל ׃
וכן משפטים ודינין פלוגים שלא קבלו אותן ממשה ודנו בהן
בית דין הגדול שלאותו הדור במדות שהתורה נדרשת בהן ופסקו אותן
הזקנים ואמרו שהדין כך הוא הכל חיבר רב אשי בתלמוד מימות משה
ועד ימיו ׃ וחיברו חכמי משנה חיבורין אחרים לפרש דברי
התורה כ' הושעיה תלמידו שלרבינו הקדוש חיבר בחור ספר בראשית וכ'
ישמעאל פירש מחלה שמות עד סוף התורה והוא הנקרא מכילתא וכן ר'
עקיבה חיבר מכילתא וחכמים אחרים חיברו מדרשות והכל
חובר קודם התלמוד הבבלי ׃ ממנו רבינו ורב אשי ואחב דיהם
סוף גדולי חכמי ישרל המעתיקים תורה שבעל פה ושגזרו גזרות והתקינו
תקנות והנהיגו מנהגות ופשטו גזרותם ותקנותם ומנהגותם בכל ישרל
בכל מקומות מושבותיהם ׃ ואחר בית דינו שלרב אשי שחבר
התלמוד בימי בנו ומרן נתפזרו ישרל בכל הארצות פזור יחד והגיעו ג
לקצות ולליים הרחוקים ורבת קטטה בעלם ונשתבשו הדרכים
בגיסות ונתמעט תלמוד תורה ולא נתכנסו ישרל ללמוד בישיבותיהם
לפיכך ורבבות כמו שהיו מקודם ׃ לא מתקבצים יחידים
השרידים ישרי ׃ קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה ושמעים
בחורה ומצוה מחיבורי החכמים כולם ויודעים מהם דרך המשפט
הלכה הוא ׃ בעל בית דין שעמוד אחר התלמוד מדינה
ומדינה ועיר עיר והנהיג לבני מדינתו או לבני מדינות לא פשטו
מעשין בכל ישרל מפני רוחק מושבותיהם ושיבוש הדרכים והיות
בית דין שלאותה המדינה יחידים ובית דין הגדול שלשבעים בטל מכמה

שנים קודם חיבור התלמוד . לפיכך אין כופין אנשי מדינה זו ל
לנהוג במנהגן מדינה אחרת ואין אומרין לבית דין זה לגזור גזירה שגזרה בית
דין אחר במדינתו וכן אם למד אחד מן הגאונים שדרך המשפט כך הוא
ונתבאר לבית דין אחר שעמד אחרון שאין דרך המשפט הכתוב בתלמוד
אין שומעין לראשון לפי שהדעת נוטה לדברי בן ראשון בין אחרון .

ודברים הללו בדיינים וגזרות ותקנות ומנהגות שנתחדשו אחר
חיבור התלמוד אבל כל מה שבתלמוד הבבלי חייבין כל בית ישראל ללכת בהם
וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה לנהוג בכל המנהגות שנהגו
חכמים שבתלמוד ולגזור גזירותם וללכת בתקנותם . הואיל
וכל דברי התלמוד שבת הסכימו עליהם כל ישראל ורוב החכמים
שהתקינו או שגזרו או שנהגו אין דין ולמדו שהמשפט כך הוא הם
כל חכמי ישראל או רובן והם שמעינו הקבלה בעיקרי התורה כולה איש
מפי איש עד משה . כל החכמים שעמדו אחר חיבור התלמוד
ובנו בו ויצא להם שם בחכמתם הם הנקראים גאונים וכל שלשת הגאונים
שעמדו בארץ ישראל ובארץ שנער ומספרד ובצרפת למדו דרך התלמוד
והוציאו לאור תעלומותיו ובארו ענייניו לפי שדרך עמוקה הוא עד למאד
ועוד שהוא בלשון זרמי מעורב עם לשונות אחרות לפי שאותה הלשון
היתה פרורה לכל בשנער בעת שחובר התלמוד אבל בשאר המקומות
וכן בשנער בימי הגאונים אין אדם מכיר אותה לשון עד שילמד אותו .
ושלוח רבות שולין אנשי כל עיר ועיר לכל לשון ש[illegible] בימיהם
לפרש להם דברים קשים שבתלמוד והם משיבים להם בפי חכמתם
ואותן השולין מאבדין התשובות ושולח מהן ספרים להבין מהם .
ומה הבדיל הגאונים שבכל דור ודור חיברו אחר התלמוד מהם
מי שפירש הלכות היחידות ומהם מי שפירש פרקים אחדים שנתקשו

ועוד חברו

הלכות פסוקות בענין האסור והמותר והחיוב והפטור בדברים שהשעה
צריכה להם כדי שיהיו קרובין למדע מי שיגיעו כחו לירד לעומקו של
תלמוד וזו היא מלאכת ה' שנשובה כל נשמי ישראל מיום שחובר התלמוד
ועד זמן זה שהוא שנת שמונים אחר מאה ואלף לאחרבן ׃ ובזמן
הזה תכפו צרות יתירות ויחקה שעה את הכל ואבדה חכמת חכמינו
ובינת נבוניו נסתתרה לפי כך אותן הפירושין והתשובות וההלכות שאמרו
הגאונים ואין שהם דברים מבוארים נתמעטו בימינו ואין מעיינין בהן
כראוי ולא מעט במספר ואין צריך לומר התלמוד עצמו הבבלי והירושלמי
וספרי וספרי והתוספתות שהן צריכין לשעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך
ואחר כך יודע מהן הדרך הנכוחה בדברים האסורין והמותרין ושאר דיני
תורה היאך הוא ׃ ומפני זה עמדתי חנני אני משה בירבי מימון
הספרדי זנ"ל ושמעתי על הצור ברוך הוא ובינותי בכל לבי הספרים ורציתי
לחבר דברים המתבררים מכל אלו החבורין בענין האסור והמותר והטמא
והטהור עם שאר דיני תורה כולן בלשון ברורה ודרך קצרה עד שתהא תורה
שבעל פה כולה סדורה בפי הכל בלא קושיא ולא פירוק ולא זה יאמר בכה
וזה יאמר בכה אלא דברים ברורים קרובים נבונים על פי המשפט הישר
יבחר מכל אלו החבורין והפירושין הנמצאים מימות רבינו הקדוש עד
עכשיו ׃ עד שיהיו כל הדינים גלוים לקטן ולגדול ברין כל מצוה
ומצוה וברין כל הדברים שתקנו חכמים ונביאים בכללן שלדבר כדי שלא
יהיה אחד [illegible] לחיבור אחר בעולם כדין מדיני ישראל אלא יהיה חיבור זה
מקבץ [illegible] שבעל פה כולה עם התקנות והמנהגות והגזרות
שנעשו מימות [illegible] רבינו ועד חיבור התלמוד וכמו שפירשנו [illegible]
בכל חיבוריהן שחיברו אחר התלמוד לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה
תורה לפי שהאדם קורא תורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע
ממנו תורה שבעל פה שלם בלא צורך לקרות ספר אחר בינותם ׃

ורואיתי לחלק חיבור זה הלכות הלכות בפני עצמן וענין וחלק הלכות
לפרקים שבאותו ענין וכל פרק ופרק אחלק אותן להלכות קטנות כדי שיהיו
סדורין עלפה: על ההלכות שבכל ענין וענין יש מהם הלכות
שהן משפטי מצוה אחת בלבד ויש המצוה שיש בה דברי קבלה הרבה
ויש ענין בפני עצמו ויש מהם הלכות שהן כוללין משפטי מצות הרבה
שם יהיו אותן המצות כולם בענין אחד מפני שחלוק חיבור זה הוא לפי
הענינים לא לפי מניין המצות כמו שיתבאר לקורא בו: ומניין
מצות שלשה לאוהנות לדורות שש מאות ושלש עשרה מצות מהן
מצות עשה מאתים שמונה ורמ"ח סימן להם מניין
אבריו שלאדם ומהן מצות לא תעשה שלש מאות
חמש ושישים סימן להן מניין ימות החמה:
ברוך רחמנא דסייען:

מצות עשה

א מצוה ראשונה ממצות עשה לידע שיש שם
לאל שנאמר אנכי ה': ב לייחד שלו שהוא אחד:
ג לאהבו שלו שנאמר ואהבת את ה': ד ליראה ממנו שלו שנאמר את ה' אלהיך תירא:
ה להתפלל לו שלו ועבדתם את ה': ו להידבק עבודה זו היא תפלה:
ז להדבקה בו שלו ובו תדבק: ח להשבע בשמו שלו ובשמו תשבע:
ט להלך בדרכיו הטובים וישרים שלו והלכת בדרכיו:
י לקדש שמו שלו ונקדשתי בתוך בני ישראל: יא לקרות את שמע
בכל יום שלו וברכת כשתשכב בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך:
יב ללמוד תורה וללמדה שלו ושננתם לבניך: יג לקשור תפילין בידו שלו וטטפות
יהיו לנוכח עיניך: יד לכתוב תפילין בידו שלו וכתבתם
לאות על ידך: טו לעשות ציצית שלו ועשו להם ציצית:

לקבוע מזוזה שנ׳ וכתבתם על מזוזות ׃ יו׳ להקהיל את העם לשמוע
תורה במועדי שביעית שנא׳ הקהל את העם וגמ׳
יז׳ לכתוב כל איש ספר תורה לעצמו שנ׳ כתבו לכם את השירה הזאת ׃
יח׳ לכתוב המלך ספר תורה לעצמו יתר על האחד שלכל אדם עד שיהיה
לו שתי תורות שנ׳ וכתב לו את משנה התורה ׃ יט׳ לברך אחר המזון
שנ׳ ואכלת ושבעת וברכת ׃ כ׳ לבנות בית הבחירה שנ׳ ועשו לי מקדש ׃
כא׳ לירא מבית זה שנ׳ ומקדשי תיראו ׃ כב׳ לשמור בית זה תמיד שנ׳
ויתה ובניך אתך לפני אהל הערות ׃ כג׳ להיות הלוי שובד במקדש
שנ׳ ועבד הלוי הוא ׃ כד׳ לקדש הכהן ידיו ורגליו בשעת העבודה שנ׳
ורחצו אהרן ובניו ׃ כה׳ להעריך נרות במקדש שנ׳ בערב יערך אותו אהרן
ובניו ׃ כו׳ לברך הכהנים את ישראל שנ׳ כה תברכו את בני ישראל ׃
כז׳ להסדיר לחם ולבונה לפני יי׳ בכל שבת שנ׳ ונתת על השלחן לחם פנים ׃
כח׳ להקטיר קטורת פעמים ביום שנ׳ והקטיר אהרן עליו קטרת סמים ׃
כט׳ לערוך אש במזבח העולה תמיד שנ׳ אש תמיד תוקד על המזבח ׃
ל׳ להריח הדשן מעל המזבח בכל יום שנ׳ והריח את הדשן ׃ לא׳
לא׳ לשלח טמאים ממחנה שכינה שהוא המקדש שנ׳ וישלחו מן המחנה כל צרוע וכו׳
לב׳ לחלוק כבוד לזרע שלאהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדושה שנ׳ וקדשתו ׃
לג׳ להיות הכהנים לובשים לעבודה בגדי כהונה שנ׳ ועשית בגדי קדש כו׳ ׃
לד׳ לשית הזרון על הכתף שנאמרו אותו שנה בכתף ישאו ׃
לה׳ למשח כהנים גדולים ומלכים בשמן המשחה שנ׳ שמן משחת קדש יהיה זה ׃
לו׳ להיות הכהנים עובדין במקדש משמרות משמרות ובמועדים עובדין
בכאחד שנ׳ ופקדת הלוי וכו׳ לבד מאהרן ובניו על החבות ׃
לז׳ להיות הכהנים מלין לקרוביהם ומתחברין עליהן כשאר ישראל
שהן מחוייבין להתקרב על מיתתן שנ׳ לה׳ נגעלו ׃ לח׳ להיות כהן
גדול נושא בתולה שנ׳ והוא אשה בבתוליה יקח ׃

לט להקריב תמידין בכל יום של שנים ליום שלה תמיד . מ להקריב כהן
גדול מנחה בכל יום של זה קרבן אהרן ובניו . מא להוסיף קרבן יחיד
בכל שבת של שבת וביום השבת שני כבשים . מב להוסיף קרבן בכל ראש
חדש וחדש של שבת ובראשי חדשיכם תקריבו וכו' מג להוסיף קרבן בחג הפסח
של שבעת ימים תקריבו אשה לי' . מד להקריב מנחת העומר ממחרת
השבת שלפסח עם כבש אחד של שנה והביאתם את עמר ראשית קצירכם .
מה להוסיף קרבן ביום עצרת של שבת וביום הבכורים וכול והקרבתם עלה
לריח וכו' מו להביא שתי הלחם עם הקרבנות הקריבין בגלל הלחם ביום
עצרת של שבת ממושבותיכם תביאו לחם תנופה והקרבתם עלה לחם .
מז להוסיף קרבן בראש השנה של שבת ובחדש השביעי באחד לחדש ועשיתם וכול
מח להוסיף קרבן ביום הצום של שבת ובעשור לחדש השביעי וכול . מט לעשות
עבודת היום ביום הצום שלא בשאת יבוא אהרן ופו' ומיחת עצרת וג' וכל
העבודה הכתובה בפרשת אחרי מות . נ להוסיף קרבן בחג הסוכות של שבת
והקרבתם עולה אשה . נא להוסיף קרבן ביום שמיני עצרת שיום זה
רגל בפני עצמו הוא של שבת ביום השמיני עצרת . נב להוג בראשי חדשים של שלש
רגלים חגג לי בשנה . נג להזריק בראשי חדשים של שלש פעמים בשנה
נד לשמוח בראשי חדשים של שבת ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך . נה לשחוט בכש
הפסח של שבת ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל . נו לאכול בשר הפסח בלילי המשה
עשר של שבת ואכלו את הפסח בלילה הזה . נז לעשות פסח שני של שבת בחדש השני
בארבעה עשר וכו' נח לאכול פסח בו של שבת על מצות ומרורים וכפלוחו .
נט להקוע בחצוצרות על הקרבנות ובשעת הצרות של שבת תקעתם בחצוצרות
ס להיות של קרבנות בהמה בשם השמיני ואלה של שבת השמיני והלאה .
סא להיות קרבן כל בהמה תמים של שבת תמים יהיה לרצון וכול סב למלוא
כל קרבן של שבת על כל קרבנך תקריב מלח . סג מעשה העולה של שבת
שלה קרבנו וכול . סד מעשה החטאת של שבת עורת החטאת וכול

סה מעשה האשם של וזאת תורת האשם וכול סו מעשה זבח השלמים
של וזאת תורת זבח השלמים :: סז מעשה המנחה של ונפש כי תקריב
קרבן מנחה :: סח להקריב ביתרון קרבן אם שמו בהורחה של ואם כל
עדת ישראל וכול ׳ סט להקריב היחיד קרבן חטאת אם שגג במצות לא
תעשה שחייבין עליה כרת של נפש כי תחטא בשגגה ׳ ע להקריב היחיד
קרבן אם נסתפק לו אם חטא בחטא שחייבין עליו חטאת או לא חטא של
ולא ידע ואשם וכו והביא את אשמו וזה הוא הנקרא אשם תלוי ׳ עא להקריב
השוגג במעילה או החוטא בגזלה או בשפחה חרופה או שכפר בפקדון ונשבע
קרבן אשם אחד הוא הנקרא אשם ודאי ׳ עב להקריב קרבן שלה ויורד
של ואם לא תגיע ידו וחסר לא תשיג ׳ עג להתודות לפני ה׳ מכל חטא שיעשה
האדם בשעת הקרבן ושלח בשעת הקרבן של והתודו את חטאתם אשר עשו ׳
עד להקריב הזב קרבן אחר שיטהר של וכי יטהר הזב וכו עה להקריב
הזבה קרבן אחר שתטהר של ואם טהרה מזובה ׳ עו להקריב היולדת
קרבן אחר שתטהר של ובמלאת ימי טהרה וכו עז להקריב המצורע
קרבן אחר שיטהר של וביום השמיני וכו פא לעשר הבהמה שני וכל
מעשר בקר ושה כל אשר יעבור וכו ׳ פב לקדש בכור הבהמה הטהורה
ולהקריבן של כל הבכור אשר וכו פג לפדות בכור אדם של פדה תפדה
את בכור האדם וכו פד לפדות פטר חמור של ופטר חמור תפדה בשה וכו
פה לערוף פטר חמור של ואם לא תפדה ושברתו ׳ פו להביא כל הקרבנות
שיש עליהם בחובה או בנדבה ברגל ראשון שפגע בו של ובחגיגה שאה
והביאתם שמה ׳ פז להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה של ושם
תעשה כל אשר אנכי מצוך ׳ פח להטפל בהבאת הקרבנות מחוצה
לארץ לבית הבחירה של רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת שמה
מפי השמועה למדנו שאינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ ׳ פט לפדות
קדשים בעלי מומין ו[illegible] בהמה של רק בכל אות נפשך תזבח

ויכלת בשר מפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין שיצאו

פ' להיות התמורה קדש של והיה הוא ותמורתו יהיה קדש · פ' לאכל שירי

מנחות של והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו · פ' לאכל בשר חטאת ואשם

שנטמא של והכלו אותם אשר כופר בהם וכו' לשמוך בשר קדש של והבשר אשר יגע

בכל טמא לא יאכל באש ישרף · לא לשריף נותר של והנותר מבשר הזבח

ביום השלישי וכו' · לב לגדל הנזיר שערו של גדל פרע שער ראשו · לג

לגלח הנזיר שערו על קרבנותיו במלאת ימי נזרו או בתוך ימי נזרו יגלח

טמא של וכי ימות מת עליו וג' · לד לקיים זרם כל שהוציא בשפתיו מלא

מקרבן או נדקה וביוצא בהן של מוצא שפתיך תשמר ועשית וכול' · לה

לדון בהפר נדרים בכל הדינין האמורין בפרשה · לו להיות כל נוגע בנבלה

טמא של וכי ימות מן הבהמה וכו' · לז להיות שמונה שרצים מטמאין של

וזה לכם הטמא וכו' · לח להיות היכלין מתטמאין של מכל האוכל אשר

יאכל וכו' · לט להיות המדה טמאה ומטמאה לאחרים · מ להיות הולדת

טמאה כנדה · מא להיות המצורע טמא ומטמא · מב להיות בגד מנוגע

טמא ומטמא · מג להיות בית מנוגע מטמא · מד להיות הזב מטמא ·

מה להיות שכבת זרע מטמאה · מו להיות זבה מטמאה · מז להיות

המת מטמא · מח להיות מי נדה מטמאין לזרק טהור ומטהרין מטומאת

מת בלבד וכל שן הדינין שלטומאות שן רוב משפט כל טומאה וטומאה

מהן מבוארת בתורה שבכתב · מט להיות הטהרה מכל הטומאות שבילה

[illegible] מקוה של ורחץ במים את כל בשרו כך למדו מפי השמועה · שריזיה

זו במים שכל גופו עולה בהן בבת אחת · נ להיות הזרות מן הזרעת

בין זרעת אדם בין זרעת בית בעין יהיו ושני נגעים שתי נגעים

ומים חיים של זאת תהיה תורת המצורע · נא להיות המצורע מגלח

כל שערו של והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וכול' · נב להיות המצורע

יזעק לכל בדברים האמורים בו בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל

שפט יעשה ושמח טמא יקרא וכן שאר הטמאים צריכין להודיע את עצמן :

קיו לעשות פרה אדומה להיות אפרה מוכן שנ והיתה לעדת וכו קיז להיות
מעריך את [illegible] שנ איש כי יפליא נדר . קיח להיות
מעריך בהמה שאינה נותן דמיה שנ והעמיד את הבהמה וכו קיט להיות
מעריך בתי נתין כערך הכתוב שנ ואיש כי יקדיש וכו קכ ליתן מקדיש שאין
ערכה היתמר בתורה שנ ואם מעדה יחזיקנו וכו קכא להוסיף המועל אין
חוכל תרומה חומש על הקרן ולהחזירו שנ ואת אשר חטא מן הקדש ישלם
וכו קכב להיות נטע רבעי קדש שנ יהיה כל פריו קדש הלולים . קכג לתנות
פיאה . קכד להניח לקט . קכה להניח עומר השכחה . קכו להניח עו
עוללות בכרם . קכז להניח פרט הכרם לפי שבכל אלו נאמר לעני ולגר
תעזוב אותם וזו היא מצות עשה שלהם . קכח להביא בכורים לבית
הבחירה שנ ראשית בכורי אדמתך וכו קכט להפריש תרומה גדולה
לכהן שנ ראשית דגנך תירשך וכו קל להפריש מעשר הגן ללויים שנא
וכל מעשר הארץ מזרע הארץ וכו קלא להפריש מעשר שני להאכל
לבעלין בירושלם שנ עשר תעשר את כל תבואת זרעך וכו מפני השמועה
למדו שזה הוא מעשר שני . קלב להיות הלויים מפרישין מעשר מן המעשר
שלקחו מישראל ונותנין אותו לכהנים שנ ולא הלוים תדבר וכו קלג להפריש
מעשר עני תחת מעשר שני בשלישית ובשישית בשבועם שנ מלאה שלש
שנים תוציא את כל מעשר וכו קלד להתודות וידוי מעשר שנ ואמרת לפני
יי אלהיך [illegible] וכו קלה לקרות על הבכורים שנ וענית ואמרת לפני
יי אלהיך וכו [illegible] להפריש חלה לכהן שנ ראשית שריסותיכם חלה תרימו וכו
קלז להשמיט [illegible] שנ והשביעית תשמטנה ונטשתה . קלח לשבות
מעבודת הארץ [illegible] ושבות וכן קלט לקדש שנת יובל
בשביעית פשמטה שנ וקדשתם את שנת החמשים . קמ לתקוע בשופר
בשנת יובל שנ והעברת שופר תרועה . קמא ליתן חזקה לארץ בשנת

ובכל שנ׳ ובכל ארץ אחזתכם ׳ קמ״ט להיות גאלת כתי ערי חומה עד שנה שנ׳
איש כי ימכר בית וכו׳ קמ״א למנות שני יובל שנים ושמטים שנ׳ וספרת לך שבע
שבתות שנים וכו׳ קמ״ב להשמיט כספים בשביעית שנ׳ שמוט כל בעל משה
ידו ׳ קמ״ג לנגוש לנכרי שנ׳ את הנכרי תגש ואשר יהיה לך את אחיך וכו׳
קמ״ד ליתן מן הבהמה לכהן הזרוע והלחיים והקיבה שנ׳ ונתן לכהן וכול
קמ״ה ליתן ראשית הגז לכהן שנ׳ וראשית גז צאנך תתן לו ׳ קמ״ו לדון בדיני
חומיש מהם לוי ומהם לכהן שנ׳ אך כל חרם וכו׳ קמ״ז לשחוט בהמה
חיה ועוף ואחר כך ויזבח כל בשרן שנ׳ וזבחת מבקרך וכו׳ קמ״ח לכסות דם
חיה ועוף שנ׳ ושפך את דמו וכסהו בעפר ׳ קמ״ט לשלח הקן שנ׳ שלח
תשלח את האם ואת הבנים תקח לך וכו׳ קנ׳ לבדוק בסימני בהמה
שנ׳ זאת החיה אשר תאכלו מכל וכו׳ קנ״א לבדוק בסימני השף עד שיבדיל
בין שמש שבו לטהור שבו שנ׳ כל צפור טהורה תאכלו ׳ קנ״ב לבדוק בסימני
חגבים לידע טהור מן הטמא שנ׳ אשר לו כרעים וכו׳ קנ״ג לבדוק בסימני
דגים שנ׳ את זה תאכלו מכל אשר במים וכו׳ קנ״ד לקדש חדשים ולחשוב
שנים וחדשים בבית דין בלבד שנ׳ החדש הזה לכם ראש חדשים ׳ קנ״ה
לעשות בשבת שנ׳ וביום השביעי תשבות ׳ קנ״ו לקדש שבת שנ׳ זכור את
יום השבת לקדשו ׳ קנ״ז לבשר חמץ שנ׳ ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם
כי כל אוכל מחמצת ׳ קנ״ח לספר ביציאת מצרים בליל הראשון שלחג המצות שנ׳
והגדת לבנך ביום ההוא לאמר וכו׳ קנ״ט לאכל מצה בליל זה שנ׳ בערב
תאכלו מצות ׳ קס׳ לשבות בראשון שלפסח שנ׳ ביום הראשון מקרא קדש ׳ קס״א
קדש ׳ קס״ב לשבות בשביעי שבו שנ׳ וביום השביעי מקרא קדש ׳ קס״ג
לספור מקציר ת׳ ׳ קס״ד לעומר תשעה וארבעים יום שנ׳ וספרתם לכם
ו׳ קס״ה לשבות ביום חמשים שנ׳ וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש ׳
קס״ו לשבות בראשון שלחג השביעי שנ׳ בחדש לחדש יהיה לכם שבתון ׳
קס״ז שלא לעקור בעשירי בו שנ׳ בעשור לחדש ועניתם את נפשותיכם ׳ קס״ח

9

כיוצא בו רמז לעשות לשוטה כתורתה שנ׳ ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת
רמז להלקות הרשעים שנ׳ והפילו השופט והכהו רמז להגלות רוצח בשגגה
שנ׳ וישב שם עד מות הכהן וכו׳ רמז להיות בית דין הורגן בכל שנ׳ נקם יעשה׳
רמז להיות בית דין הורגין בחנק שנ׳ מות יומת הנואף והנואפת רמז ל
בית דין שורפין בחש שנ׳ בחש ישרפו אחנותיהן רמז להיות בית דין סוקלין
בחבנים שנ׳ וסקלתם אותם רמז להלות מי שנתחייב תליה שנ׳ ותלית אותם
על עץ רמז לקבור המרגן בימו שנ׳ כי קבור תקברנו ביום ההוא
רמז לדון בעבד עברי כהלכותיו שנ׳ כי תקנה עבד עברי וכו׳ רמז לע
אמה העבריה שנ׳ אשר לא יעדה ואם לבנו ייעדנה רמז לפדות אמה
עבריה שנ׳ והפדה רמז לעבוד בעבד כנעני לעולם שנ׳ לעולם בהם
תעבדו רמז להיות החובל משלם ממון שנ׳ (ריבו) ינצו אנשים והכה
לדון בנזקי בהמה שנ׳ כי יגוף שור איש את שור רעהו רמז לדון בנזקי הפ
שנ׳ כי יפתח איש בור רמז לדון בגונב בתשלומין וכן במיתה שנ׳ וכי יגנוב
וכו׳ וכן במחתרת וכו׳ ונגב איש וכו׳ רמז לדון בנזקי הבעה שנ׳ כי יבער
איש שדה או כרם רמז לדון בנזקי האש שנ׳ כי תצא אש ומצאה קוצים
ונאכל רמז לדון בדין שומר חנם שנ׳ כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים
רמז לדון בדין נושא שכר ושוכר שנ׳ כי יתן איש אל רעהו חמור או שור וכו׳
רמז לדון בדין השואל שנ׳ וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר רמז לדין
מוחה ומוכר שנ׳ וכי תמכרו ממכר לעמיתך רמז לדון בדין שומע וכופר
שנ׳ על כל דבר פשע על שור וכו׳ רמז להתדיל הנדוף יתפילו בנפש הדורך
שנ׳ וקצות [illegible] רמז לדון בדיני נחלות שנ׳ איש כי ימות ובן אין לו
וכו׳ והיתה כל [illegible]

[illegible]ות לא תעשה

[illegible] מלאכות לא תעשה

שלא לעלות במעלות שיש שם לוח זולתי [illegible] שנ׳ לא יודיך לך לשים מחריש

יין

שלא לעשות פסל לא יעשה בידו ולא יעשו לו אחרים שנ׳ לא תעשה
לך פסל וכל תמונה ג׳ שלא לעשות עבודה זרה ואפילו לאחרים שנ׳ ואלהי מסכה
לא תעשו לכם ס״ל שלא לעשות צורות לנוי ואע״פ שאין עובדין אותן שנ׳ לא תעשון
אתי וכן ד׳ שלא להשתחוות לעבודה זרה אע״פ שאין דרך עבודתה בהשתחויה
שנ׳ לא תשתחוה להם ו׳ שלא לעבוד עבודה זרה בדברים שדרכה להעבד
בהן שנ׳ ולא תעבדם ז׳ שלא להעביר למולך שנ׳ ומזרעך לא תתן להעביר
למולך ח׳ שלא לעשות מעשה אוב שנ׳ לא תפנו אל האובות ט׳ שלא לעשות מעשה
ידעוני שנ׳ ואל הידעוני וכן י׳ שלא לפנות אחר עבודה זרה שנ׳ אל תפנו אל האלילם
י״א שלא להקים מצבה שנ׳ ולא תקים לך מצבה י״ב שלא ליתן אבן משכית
שנ׳ ואבן משכית לא תתנו בארצכם י״ג שלא ליטע אילן במקדש שנ׳ לא תטע
לך אשרה כל עץ וכן י״ד שלא לשבע בעבודה זרה לעובדיה ולא משביעין
אותן בה שנ׳ ושם אלהים אחרים לא תזכירו ט״ו שלא להדיח בני ישראל אחר
עבודה זרה שנ׳ ולא ישמע על פיך ז׳ מהדיח ט״ז שלא להסית יחיד מישראל
אחר עבודה זרה שנ׳ במסית ולא יאבה יסיפו לעשות ד׳ כדבר הרע ג׳ י״ז שלא לחום
המסית שנ׳ לא תאבה לו י״ח שלא לעזוב המסית למסית שנ׳ ולא תשמע
י״ט שלא להניח המסית שלא ישתדל על דמו שנ׳ ולא תחוס עינך עליו כ׳
שלא ילמד זכות על המסית שנ׳ ולא תחמול כ״א שלא ישתוק המוסת
מלמד חובה על המסית אם יודע לו חובה שנ׳ ולא תכסה עליו כ״ב שלא
להנות בנסתיו נעבד שנ׳ לא תחמוד כסף וזהב עליהם כ״ג שלא לבנות עיר
הנדחת שנ׳ ולא ידבק בידך מאומה וכן כ״ד שלא להנות בעבודה זרה ובכל
משמשיה ובתקרובת שלה וכיון שנתנסך לה שנ׳ ולא תביא תועבה אל ביתך
כ״ה שלא להתנבא בשמה שנ׳ ואשר ידבר בשם אלהים אחרים וגו׳ כ״ו שלא להתנבא
בשקר שנ׳ אשר יזיד לדבר דבר בשמי אשר לא צויתיו כ״ז שלא לשמוע למתנבא
בשם עבודה זרה שנ׳ לא תשמע אל דברי הנביא כ״ח שלא נאנס מהרי״ט
עבי״ה השקר ולא נידוי מאמנן שנ׳ לא תגור מפניהם כ״ט שלא ללמוד בחוקות עובדי

שלא ללמוד חוקות עובדי כוכבים ומזלות

עבודה זרה ולא במטהגותיה שנ׳ ולא תלכו בחוקות הגוי׳ לא שלא לקוסם שנ׳
לא ימצא בך קוסם קסמים לב שלא לעונן ולא תעוננו׳ לג שלא לנחש
שנ׳ לא תנחשו׳ לד שלא לכשף שנ׳ לא ימצא בך וג עד ומכשף׳ לה שלא
לחבור חבר שנ׳ וחובר חבר׳ לו שלא לשאול באוב שנ׳ ושואל אוב׳ לז שלא
לשאול בידעוני שנ׳ ושואל אוב וידעוני׳ לח שלא לשאול בחלום מן המדלם
שנ׳ ודורש לו המתים׳ לט שלא תעמיד אשה עדי איש שנ׳ לא יהיה כלי גבר
על אשה׳ מ שלא יעמיד האיש עדי אשה שנ׳ ולא ילבש גבר שמלת אשה
מפני שזה הוא מנהג שבדי עבודה זרה וכן מפורש בספרי עבודתה׳ מא
שלא לכתוב בגוף בעובדי עבודה זרה שנ׳ וכתובת קעקע לא תתנו בכם׳
מב שלא ללבוש שעטנז כמו שלובשין כומרי עבודה זרה שנ׳ לא תלבש
שעטנז׳ מג שלא להקיף פאת ראש ככומרי עבודה זרה שנ׳ לא תקיפו פ
פאת ראשכם׳ מד שלא להשחית כלהזיקן בעובדי עבודה זרה שנ׳ ולא
תשחית את פאת זקנך׳ מה שלא להתגודד בעובדי עבודה זרה שנ׳ לא
תתגודדו ובדיה ושריטה אחת היא׳ מו שלא לשכון בארץ מצרים לעולם
שנ׳ לא תוסיפון לשוב וכו׳ מז שלא לתור אחר מחשבות הלב ותאוות העינים
שנ׳ ולא תתורו אחרי לבבכם׳ מח שלא לכרות ברית לשבעה עממין שנ׳
לא תכרות להם ברית׳ מט שלא להחיות אחד משבעה עממים שנ׳
לא תחיה כל נשמה׳ נ שלא לחון עליהם עובדי עבודה זרה שנ׳ ולא תחנם׳
נא שלא להושיב עובדי עבודה זרה בארצינו שנ׳ לא ישבו בארצך׳ נב
שלא להדיח בעובדי עבודה זרה שנ׳ ולא תתחתן בם׳ נג שלא ישרה
עמוני ומואבי לעולם שנ׳ לא יבוא עמוני ומואבי וכו׳ נד שלא
להרחיק זרע [illegible] עד שלשה דורות שנ׳ לא תתעב אדומי׳
נה שלא להרחיק [illegible] עד שלשה דורות שנ׳ לא תתעב
מצרי׳ נו שלא לו[illegible] שלום לעמון ומואב בתחלה בשעת המלחמה
משיר הגוים שנ׳ לא תדרוש שלומם וטובתם׳ נז שלא להשחית חילני מאכל

וכן כל שיעבוד העשיה יסוד שלא תעשה את עצמך · נוי שלא ירחו אנשי
המלחמה ולא יפחדו מן חוביהם בשעת מלחמה שלא תערוץ מפניהם
לא תירא ום · נט שלא יסור מלבינו מעשה עמלק הרע שעשה לנו שנא
לא תשכח · ס שיהיו מודרין על בעלת השם שלא יהיה לה תקלה ונו בעונש
ונוקב שם יי מות יומת וזה הכלל כל שענש עליו הכתוב כרת חומית
בית דין הרי זו מצות לא תעשה חוץ ממילה ופסח שהן בכרת והן מצות עשה
סנ שלא לעבור על שבועת בשוא שלא תשבעו בשמי לשקר · סנב שלא
להשבע לשוא שלא תשא את שם יי אלהיך לשוא · סנג שלא לחלל את שם
הקדוש ברוך הוא שלא תחללו את שם קדשי · סנד שלא לנסות את דבר
יי שלא תנסו את יי אלהיכם · סנה שלא ליכנס בית המקדש חובת הנכנסין
ובית מדרשות וכן חיל מוחקין השמות המקודשין וחיל מאבדין את כתבי
הקדש שלא תאבד תאבדון ובו וחשיר הדם תשרוץ לא תעשון כן לי אלהיכם · סנו
שלא ילין הגלוב על העץ שלא תלין נבלתו על העץ · סנז שלא להשבית
שמירה סביב למקדש שלא ושמרתם את משמרת הקדש · סנח שלא יכנס
כהן למקדש בכל עת שלא ולא יבוא בכל עת אל הקדש · סנט שלא יכנס בעל
מום מן המזבח ולפנים לה׳ כל שלא יקרבו לא יבוא · ע שלא יעבוד
בעל מום שלא (עובד) כאשר שרבו מום לא יקרב · עא שלא יתעסקו הלוים
בעבודת הכהנים ולא כהנים בעבודת הלוים שלא אך אל כלי הקדש ואל
המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם הם גם אתם · עב שלא יכנס למקדש ולא
יורה בתורה שתוי יין שלא ושכר אל תשת בביאתכם ובו ולהורות את
בני ישראל · עג שלא יעבוד הזר במקדש שלא וזר לא יקרב אחריכם · עד
שלא יעבוד כהן טמא שלא וינזרו מקדשי בני ישראל וכן שלא יעבוד
כהן טבול יום עד שיעריב שמשו שלא ולא יחללו את קדשיהם · עה שלא
יכנס טמא למחנה לויה שלא ולא ישמיאו את מחנותם · עו שלא יכנס טמא למחנה שכינה · עז
שלא יכנס טמא למחנה לויה שלא ולא יחללו את מחנותם · עח שלא יכנס טמא למחנה שכינה · עט

אותו · לאו שלא לשנות הקדשים מקרבן לקרבן שנ׳ בבכור לא יקדיש איש אותו
כלומר לא יקדישנו לקרבן אחר · לאו שלא לפדות בכור בהמה טהורה שנ׳ אך
בכור שור וכו׳ לא תפדה · לאו שלא למכור מעשר בהמה שנ׳ לא ינאל · לאו
שלא למכור שדה החרם שנ׳ לא ימכר · לאו שלא לפדות שדה החרם שנ׳ ולא
יגאל · לאו שלא יבדיל בישראל העוף שנה ומלק את ראשו ממול ערפו ולא
יבדיל · לאו שלא לעבוד בבכור שנ׳ לא תעבוד בבכור שורך · לאו שלא
לגזוז את הקדשים שנ׳ ולא תגוז בכור צאנך · לאו שלא ישחט הפסח והחמץ חייב
שנ׳ לא תשחט על חמץ דם זבחי · לאו שלא להניח אימורי הפסח עד שיפסלו
בלינה שנ׳ ולא ילין חלב חגי · לאו שלא להותיר מבשר הפסח שנ׳ לא תותירו
ממנו עד בקר · לאו שלא להותיר מחגיגת ארבעה עשר ליום השלישי שנ׳
ולא ילין מן הבשר אשר תזבח ביום השלישי לא יאכל · לאו שלא לאכול
מדבר וזה שנ׳ לבקר לבקרו שליום שני שלפסח שהוא שלישי לשחיטה · לאו
שלא להותיר מבשר פסח שני עד בקר שנ׳ לא ישאירו ממנו עד בקר · לאו
שלא להותיר מבשר התודה עד בקר שנ׳ ולא תותירו ממנו עד בקר והוא הדין
לשאר הקדשים שיש מניחין אותן ליחתך מאליהן · לאו שלא לשבור
עצם בפסח שני שנ׳ עצם לא תשברו בו · לאו שלא לשבור עצם בפסח שני שנ׳
ועצם לא ישברו בו · לאו שלא להותיר מבשר הפסח מן החבורה שנ׳ לא תוציא
מן הבית וכו׳ · לאו שלא לעשות שירי מנחות חמץ שנ׳ לא תאפה חמץ חלקם
לאו שלא לאכול בשר הפסח נא ומבושל שנ׳ אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל
לאו שלא להאכיל בשר הפסח לגר תושב שנ׳ תושב ושכיר לא יאכל בו · לאו
שלא יאכל הערל בשר הפסח שנ׳ כל ערל לא יאכל בו · לאו שלא להאכיל
בשר הפסח לישראל שנשתמד שנ׳ כל בן נכר לא יאכל בו · אמר ישראל שנלוה
לבני נכר ועבד עבודה זרה מאותם לא יאכל בו · לאו שלא יאכל חרשים
שנשתמדו שנ׳ והעם אשר תאכל בשר מזבח השלמים · לאו שלא לאכול
מן הקדשים שנטמאו שנ׳ והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל · לאו שלא

לאכול נותר שנ׳ ואוכליו ישא וכו׳ ונכרתה הנפש׳ לא לאכול פגול שנ׳
המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה׳ וגו׳ שלא יאכל זר תרומת שנ׳ ופלוני
לא יאכל קדש׳ לאו שלא יאכל אפילו חושב כהן ושכירו תרומה שנ׳ תושב
כהן ושכיר וכו׳ לאו שלא יאכל ערל תרומה והוא הדין לשאר קדשים ודבר
זה למדין הפתוב מן הפסח בגזרה שוה וחינו בפרוש מן התורה ומפי השמועה
למדו שחסור ערל בקדשים מעופי תורה וחינו מדברי סופרים׳ לאו שלא
יאכל פתן טמא תרומה שנ׳ איש מזרעך וכו׳ בקדשים לא יאכל׳ לאו שלא
יאכל חללה קדש לא תרומת ולא חזה ושוק שנ׳ ואת כהן כי יהיה לאיש זר׳ וגו
לאו שלא יאכל מנחת כהן שנ׳ וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל׃׃
לאו שלא לאכול בשר חטאות הנעשות בפנים שנ׳ וכל חטאת אשר יובא׳ לאו
שלא לאכול פסולי המוקדשין שהוטל בהם מום בפוטה שנ׳ לא תאכל בל תועבה
מפי השמועה למדנו שפסולי לא יאכל בל תועבה המוקדשין שהוטל
בהם מום הפת מחבר׳ לאו שלא לאכול מעשר שני שלנו חוץ לירושלם
שנ׳ לא תוכל לאכל בשעריך וכו׳ לאו שלא לאכול מעשר שני שלירושלם חוץ
לירושלם שנ׳ ופהרתו׳ לאו שלא לאכול מעשר שני שליהדר חוץ לירושלם
שנ׳ ויהדרך׳ לאו שלא לאכול תמיד חוץ לירושלם שנ׳ ובפורות׳ לאו
שלא יאכלו הכהנים חטאת וא[illegible] לעזרה שנ׳ בקדש תאכלנה מפי השמועה
למדו שלא בא הכתוב לא לאסור בשר חטאות וחשמות חוץ לעזרה לפי שכל
דבר [illegible] יאכל חוץ למקום אכילתו לא תוכל לאכל בשעריך אקרא בו׳ לאו
שלא [illegible] בשר השלמים שנ׳ לא תוכל וכו׳ וכל נדריך אשר תדר בלומר לא
תוכל לא[illegible] אשר תדור וזו היא אזהרה שלכל מועל שלא ייהנה מן
[illegible] להנות מהם וחם נהנה מעל׳ לאו שלא לאכול בשר
[illegible] קדשים קלים [illegible] דמים שנ׳ ונדבותיך בלומר לא תוכל לאכל נדבותיך
[illegible] שלא יאכל זר בשר קדשי קדשים שנ׳ וזר לא יאכל בי
קדש הרי לאו שא[illegible] כהן בכורים קודם הטהה בעזרה שנ׳ ותרומת ידיך

0 cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25
0 mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250

קפ"ט שלא יאכל כל שבט לוי חלק בארץ שנ' ונחלתה לא יהיה לו: קפ"י שלא יאכל כל שבט לוי חלק בבזה בשעת כיבוש הארץ שנ' לא יהיה לכהניכ וג' קע"א שלא לעשות קרחה על המת שנ' ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת: קע"ב שלא לאכול בהמה טמאה שנ' אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה קע"ג שלא לאכול כל טמא שנ' ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו: קע"ד שלא לאכול שרץ העוף שנ' וזאת תהיה התשקצו מן העוף לא יאכלו: קע"ה שלא לאכול שרץ השקץ שנ' כל שרץ העוף טמא הוא לכם: קע"ו שלא לאכול שרץ הארץ שנ' וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא: קע"ז שלא לאכול רמש הארץ שנ' ולא תטמאו את נפשותיכם: קע"ח שלא לאכול תולעת הפרות כשהיא לחה שנ' וכל השרץ השורץ על הארץ וג' קע"ט שלא לאכול שרץ המים שנ' כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בכל השרץ וג' קפ' שלא לאכול מתה שנ' לא תאכלו כל נבלה: קפ"א שלא לאכול טרפה שנ' ובשר בשדה טרפה לא תאכלו וגו' קפ"ב שלא לאכול אבר מן החי שנ' לא תאכל הנפש עם הבשר: קפ"ג שלא לאכול גיד הנשה שנ' לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה: קפ"ד שלא לאכול דם שנ' וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם: קפ"ה ש[illegible] לאכול חלב שנ' כל חלב שור וכשה [illegible] עז לא תאכלו: קפ"ו שלא לבשל [illegible] בחלב שנ' לא תבשל גדי בחלב אמו: קפ"ז שלא לאכול בשר בחלב [illegible] לא תבשל גדי בחלב אמו פעם שניה [illegible] למדנו מפי השמועה שחי[illegible]ור בשול ואחד לאסור אכילה: קפ"ח שלא לאכול בשר שור הנסקל [illegible] לא יאכל את בשרו: קפ"ט שלא לאכול פת תבואה חדשה [illegible] ולחי וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה: קצ' שלא [illegible] חדש וקלי לא תאכלו עד עצם וג' קצ"א שלא לאכול כרמל [illegible] חדשה שנ' וכרמל לא תאכלו: קצ"ב שלא לאכול [illegible] שרלה שלש [illegible] לכם שרלה לא יאכלו: קצ"ג שלא לאכול כלי [illegible] הכרם שנ' פן תקדש [illegible] תבואת הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם יזה הו[illegible] אסור הנלה: קצ"ד שלא [illegible] נסך ש[illegible] משר חלב זבחימו יאכלו וישת[illegible]

ין נסיכה · קלצה שלא לאכל ולשתות דרך זולל וסובא שנ׳ בנינו זה וסו זולל וסובא ·
קלזו שלא לאכול ביום הצום שנ׳ כי כל הנפש אשר לא תעוה והאבדתי ונתרה ·
קלזז שלא לאכל חמץ בפסח שנ׳ לא יאכל חמץ · קלזח שלא לאכל תעובת
חמץ שנ׳ כל מאכלת לא תאכלו · קלזט שלא לאפות חמץ אחר חצות יום ארבע
עשר יום שנ׳ לא תאכל עליו חמץ · ר שלא ירחה חמץ שנ׳ לא ירחה לך חמץ ·
רנז שלא ימצא חמץ שנ׳ שאר לא ימצא בבתיכם · רנח שלא ישתה הנזיר יין
ולא דבר שנתערב בו יין ועשוי כטעם יין שנ׳ וכל משרת ענבים ישתו ·
החמיץ היין או דבר שנתערב בו היין הרי זה אסור עליו שנ׳ חומץ יין וחומץ
שכר לא ישתה · רנט שלא יאכל ענבים לחים שנ׳ וענבים לחים לא יאכל ·
רס שלא יאכל ענבים יבשים שנ׳ ובציר לא יאכל · רסא שלא יאכל חרצנים
שנ׳ מחרצנים וכו׳ לא יאכל · רסב שלא יאכל כל זגים שנ׳ ועד זג לא יאכל ·
רסג שלא יטמא הנזיר למת שנ׳ לאביו ולאמו וכו׳ לא יטמא להם במותם · רסד
שלא יפנס בחדר המת שנ׳ על נפש מת לא יבא · רסה שלא יגלח הנזיר שנ׳ תער
לא יעבור על ראשו · רסו שלא לקצור פאת השדה שנ׳ לא תכלה פאת שדך בקצרך ·
רסז שלא ללקט השבלים הנופלות בשעת קצירה שנ׳ ולקט קצירך לא תלקט ·
רסח שלא לבצור עוללות הכרם שנ׳ וכרמך לא תעולל · רסט שלא ללקט
פרט הכרם שנ׳ ופרט כרמך לא תלקט · רע שלא ליקח עומר השכחה שנ׳
לא תשוב לקחתו וכן לכל הדומיה · שלא תפתח אחריך · רעב
שלא לזרוע כלאי זרעים שנ׳ שדך לא תזרע כלאים ·
[illegible] · רעג שלא לזרוע תבואה וירק בכרם שנ׳ לא תזרע כלאים ·
רעד שלא להרביע בהמה מין עם שאינו מינן שנ׳ בהמתך לא תרביע · רעה
שלא יעשה מלאכה בשני מיני בהמה כאחד שנ׳ לא תחרוש בשור ובחמור
יחדיו · רעו שלא לחסום בהמה בשעת מלאכה שנ׳ לא תחסום שור בדישו ·
רעז שלא לעבוד אדמה בשביעית שנ׳ שדך לא תזרע · רעח שלא לעבוד
אילן בשביעית שנ׳ וכרמך לא תזמר · רעט שלא לקצור ספיחי שביעית

כדרך שקוצרין בשחר השנים שנ׳ את ספיח קצירך לא תקצור · רכב׳ שלא לסוף
פירות החילן בשביעית כדרך שאוספין כפל שנה ושנה שנ׳ ואת ענבי נזירך
לא תבצור · רכג׳ שלא לעבוד בשנת יובל בין אדמה בין חילן שנ׳ בה לא תזרע ·
רכד׳ שלא לקצור ספיחי יובל כשחר השנים שנ׳ בו לא תקצרו את ספיחיה ·
רכה׳ שלא לאסוף פירות יובל כאוספי שחר השנים שנ׳ ולא תבצרו את נזיריה ·
רכו׳ שלא למכור שדה בארץ ישראל לצמיתות שנ׳ והארץ לא תמכר לצמיתות ·
רכז׳ שלא לשנות מגרשי הלוים ושדותיהם שנ׳ ושדה מגרש עריהם לא ימכר
מפי השמועה למדו שזו חזקתה שלא ישתנה · רכח׳ שלא לעזוב הלוים שנ׳
השמר לך פן תעזב את הלוי שלא נותנין להם מתנותיהם ומשמחין אותן עם
כפל תעל והגל · רכט׳ שלא יתבע הלוה שעברה עליה שביעית שנ׳ לא יגוש את
רעהו ואת אחיו · רל׳ שלא ימנע מלהלות לעני מפני השמיטה שנ׳ השמר
לך פן יהיה דבר וכו׳ וזה הכלל כל מקום שאמר השמר אין לו חזרה אלא
מצות לא תעשה · רלא׳ שלא להמנע מלהחזיק לעני ומלוותו לו מה שאוזן
צריך שנ׳ לא תאמץ את לבבך וכו׳ ומצות הנותן צדקה עושה מצות עשה
והמעלים עיניו מן הצדקה יתר [illegible] שבטל עשה עבר על לא תעשה · רלב׳
שלא לשלח עבד עברי ריקם כש[illegible] חפשי שנ׳ לא תשלחנו ריקם · רלג׳ שלא
יתבע העני בחובו כ״ש[illegible] ולא יגר לו שנ׳ לא תהיה לו כנושה · רלד׳
שלא ללוות ברבית ל[illegible] את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית · רלה׳
שלא ללוות ברבית [illegible] שיך לחייך כך למדו מפי השמועה שזו חזקתה
ללוה[illegible] · רלו׳ שלא להשית יד בין לווה ומלוה ברבית ל[illegible]
להיות ערב [illegible] לכתוב שטר ביניהם שנ׳ לא תשימון עליו נשך · רלז׳
שלא לחזר פע[illegible] כיר שנ׳ לא תלין פעולת שכיר וכו׳ רלח׳ שלא ימשכון על
חוב בזרוע שנ׳ [illegible] לביתו לעבוט עבוטו · רלט׳ שלא למנוע העבוט
מבעליו [illegible] בעת שחוזר צריך לו שנ׳ לא תשכב בעבוטו פלוגתא
לא תשכב ועבוטו [illegible] לא תשיבנו לו כבלילה הזה ואוזן צריך לו בלילה ·

רמ"ג שלא למשכן המלוה שנ' ולא תחבול בגד שמלה · רמ"ד שלא לחבול
כלים ששימשו בהן אוכל נפש שנ' לא יחבול רחיים ורכב · רמ"ה שלא לגנוב נפש
מישראל שנ' לא תגנוב זה גונב נפש · רמ"ו שלא לגנוב ממון שנ' לא תגנובו וזו היא
גניבת ממון · רמ"ז שלא לגזול שנ' לא תגזול · רמ"ח שלא להטיל בבולות שנ' לא
תשים גבול רעך · רמ"ט שלא לעשוק שכיר שנ' לא תעשוק את רעך · ר' שלא לבחוש
בממון חבירו שנ' לא תחפשו · רנ"א שלא לישבע על כפירת ממון חבירו שנ'
ולא תשקרו כלומר לא תשבעו לשקר בממון שיש לחבירך בידך · רנ"ב שלא
יונה במקח וממכר שנ' לא תונו איש את אחיו · רנ"ג שלא יונה בדברים שנ' ולא
תונו איש את עמיתו וידעת מאלהיך זו אונאת דברים · רנ"ד שלא להונות את
הגר בדברים שנ' וגר לא תונה · רנ"ה שלא להונות את הגר במקח וממכר
שנ' ולא תלחצנו · רנ"ו שלא להחזיר עבד שברח לארץ ישראל לארונו שפחזה
לארץ שנ' לא תסגיר עבד אל אדוניו · רנ"ז שלא להונות עבד זה שנ' עמך ישב
בקרבך וכו' לא תונענו · רנ"ח שלא לעגות יתום ואלמנה שנ' כל אלמנה ויתום לא
תענון · רנ"ט שלא לעבוד בעבד עבו עבודת עבד שנ' לא תעבוד בו עבודת
עבד · ר' שלא למכור אותן ממכרת עבדים שנ' לא ימכרו ממכרת עבד
רס"א שלא לעבוד בעבד עברי בפרך שנ' לא תרדה בו בפרך · רס"ב שלא להניח
הגוי לעבוד בעבד עברי הנמכר לו בפרך שנ' לא ירדנו בפרך לעיניך · רס"ג
שלא למכור אמה עבריה לאחר שנ' לא ימשול לה ברה בבגדו בה · רס"ד שלא
למנוע מאמה עבריה היעודה שאר כסות ועונה שנ' שארה כסותה ועונתה
לא יגרע והוא הדין לשאר כל השים · רס"ה שלא למכור אשת יפת תואר שנ'
ומכרה לא תמכרנה בכסף · רס"ו שלא לכבוש אשת יפת תואר שפחה שנ'
לא תתעמר בה · רס"ז שלא לחמוד שנ' לא תחמוד אשת רעך שהן זכו רס"ח
שלא להתאוות שנ' לא תתאוה בית רעך · רס"ט שלא יחפוץ השכיר בשעת מלחמה
מן המחופר שהוא עושה בו שנ' וחרמש לא תניף וכו' · ר"ע שלא יקח השכיר
יתר על חפיליתו שנ' ואכלתה ענבים כנפשך שבעך · ר"עא שלא יתעלם מן

היבדה שנ לה תופל להתע · רעב שלה להניח הבהמה רובצת תחת משאה
בדרך שנ לה תרים תת חמור שונאך וכו רעג שלה לעשות עול במדה שנ לה
תעשו עול במשפט במדה מפי השמועה למדו שהכתוב מזהיר לה תעשו עול
במשפט המדה רעד שלה להיות אצלינו יפה וחבן וחבן שנ לה יהיה
לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה לה יהיה לך בכיסך אבן וחבן גדול וקטן ·
רעה שלה לגזול המשפט שנ לה תעשו עול במשפט · רעו שלה ליקח שוחד
שנ ושוחד לה תקח · רעז שלה לכבד גדול בדין שנ ולה תהדר פני גדול · רעח
שלה ירא הלץ בדין מיראם רע שנ לה תגורו מפני איש · רעט שלה לרחם על
עני בדין שנ ודל לה תהדר בריבו · רפ שלה להטות משפט חנם חוטא שנ לה
תטה משפט חביונך למדו מפי השמועה שזה חביון במצות · רפא שלה לרחם
על המזיק בדיני קנסות שנ לה תחס עינך וכו · רפב שלה להטות משפט גרים
ויתומים שנ לה תטה משפט גר יתום · רפג שלה לשמוע מאחד מבעלי
דינין וחין חברו עמו שנ לה תשא שמעשוא · רפד שלה לנטות אחרי רבים
בדיני נפשות המחייבין יתר על המזכין אחד שנ לה תהיה אחרי רבים להטות
לרשות · רפה שלה ילמד חובה ל זכות תחלה בדיני נפשות שנ לה
תענה על ריב לנטות · רפו נות בדינין אחד שהיו חכם בדיני תורה
רעפ שהוא חכם בחכמו ות שנ לה תכירו פנים במשפט · רפז שלה
להעיד בשקר שנ לה ר רשע עד שקר · רפח שלה יעיד בעל עבירה שנ
ל תשת ידך עם רש ת עד חמס · רפט שלה ועיד קרוב שנ לה יומתו
חבות נ לה בנים ו לה יומתו על חבות מפי השמועה שלה יומתו חבות
בעדות בנים ן הדין לשאר הקרובים · רפי שלה לכרות הדין על פי עד אחד
שנ לה יקום ב איש · רפי שלה להרוג נקי שנ לה תרצח · רפיא שלה
לחתוך הדין בי עת עד שירחו שני עדים גופו שלבר שנ ונקיתם ל
והרגתם · רפיב שלה ה העד בדין שהעיד בדיני נפשות שנ ועד לה יענה
בנפש · רפיג שלה לה מחויב הריגה קודם שיעמוד בדין שנ ולה · מלת

הרוצח עד עמדו לפני העדה · רנ"ג שלא לחוס על הרוצח שלא הורגין אותו קודם
שיציע לגרלך והתנגן הוא יגלה ערוותו שכן וקצותה את כפה לא תחוס עיניך · רנ"ד
שלא לענוש האנוס שכן ולנערה לא תעשה דבר · רנ"ה שלא ליקח כופר מן הרוצח
שכן ולא תקחו כופר לנפש רוצח · רנ"ו שלא ליקח כופר בגלות רוצח בשנגה שכן
ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו · רנ"ז שלא לעמוד על הדם שכן לא תעמוד
על דם רעך · רנ"ח שלא להניח מכשול שכן ולא תשים דמים בביתך · רנ"ט שלא
להכשיל תם בדרך שכן ולפני עור לא תתן מכשול · ש' שלא להוסיף במלקות
המחויב מלקות שכן לא יוסיף פן יוסיף · ש"א שלא לרגל שכן לא תלך רכיל בעמך ·
ש"ב שלא לשנוא בלב שכן לא תשנא את אחיך בלבבך · ש"ג שלא להלבין פני
חברו מישראל שכן הוכח תוכיח את עמיתיך ולא תשא עליו חטא · ש"ד שלא
לנקום שכן לא תקום · ש"ה שלא לנטור שכן ולא תטור · ש"ו שלא ליקח אב עם
הבנים שכן לא תקח האם על הבנים · ש"ז שלא לגלח שער הנתק שכן ואת
הנתק לא יגלח · ש"ח שלא להלוש סימני צרעת שכן השמר בנגע הצרעת ·
ש"ט שלא לעבוד ולזרוע בנחל איתן שכן אשר לא יעבד בו ולא יזרע · ש"י שלא
ליתחייב חתך בדבר מצרכי הבית כל שכן בגון עבד ושמירת החומה וכיוצא
בהן שכן לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר · ש"יא שלא לחוות בנפשו שכן
משפחה לא תחיה · ש"יב שלא להמרות עם בית דין שכן לא תסור מכל הדבר ·
ש"יג שלא להוסיף על מצות התורה כגון תורה שבכתב בין בפירושה שקבלו על
פה שכן את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ·
ש"יד שלא לגרוע מכל מצות התורה שכן ולא תגרעו מ[illegible] · ש"טו שלא לקלל
הדיין שכן אלהים לא תקלל · ש"טז שלא לקלל הנשיא והוא המלך שכן נשיא בעמך
לא תאר · ש"יז שלא לקלל חרש · ש"יח שלא לקלל אב ואם שכן ומקלל אביו ואמו
יומת · ש"יט שלא להכות אב ואם שכן ומכה אביו ואמו מות יומת · ש"כ שלא
לעשות מלאכה בשבת שכן לא תעשה כל מלאכה · ש"כא שלא להלך חוץ

אחות אשה לא תקח שמ"ו שלא לגלות ערות אשה ואל
אשה בנדת טומאתה לא תקרב שמ"ז שלא לגלות ערות אשת איש ואל
אשת עמיתך שמ"ח שלא לשכב עם בהמה לא תתן שכבתך
לטמאה בה שמ"ט שלא תביא אשה בהמה עליה לא תעמד לפני
בהמה וכו' שנ' שלא לשכב עם זכר לא תשכב שנ"א שלא לגלות
ערות אחיך עמיתו ערות אחיך לא תגלה שנ"ב שלא לגלות ערות
אחיך עמיתו ערות אחיך לא תגלה שנ"ג שלא לקרב לעריות בדברים
המביאים לידי גילוי ערוה כגון חיבוק ונישוק ורמיזה וקפיצה שנ' כל שאר
בשרו לא תקרבו לגלות ערוה מפי השמועה למדנו שזו אזהרה לקריבה
המביאה לידי גילוי ערוה שנ"ד שלא ישא ממזר בת ישראל שנ' לא יבא
ממזר בקהל ה' שנ"ה שלא תהיה קדשה ויהיה הבא עליה בלא כתובה
ויחדושין שנ' לא תהיה קדשה שנ"ו שלא יחזיר המגרש גרושתו אחר שנישאת
לאחר שנ' לא יוכל בעלה וגו' שנ"ז שלא תנשא היבמה לאחר חוץ מיבמה
שנ' לא תהיה אשת המת החוצה שנ"ח שלא יגרש החונס אנוסתו שנ' לא יוכל
שלחה כל ימיו שנ"ט שלא יגרש מוציא רע את אשתו שנ' לא יוכל בשלחה
כל ימיו שס' שלא יקח סריס בת ישראל שנ' לא יבא פצוע דכא[ו] שס"א
שלא לסרס אחד זכר מכל המינים לא אדם ולא בהמה חיה ועוף שנ' ובארצכם
לא תעשו שס"ב שלא למנות על ישראל איש מקרב לגרים שנ' לא תוכל
לתת עליך איש נכרי שס"ג שלא ירבה המלך סוסים שנ' לא ירבה לו סוסים
שס"ד שלא ירבה המלך נשים שנ' ולא ירבה לו נשים שס"ה שלא יהיה לו
כסף וזהב שנ' וכסף וזהב לא ירבה לו מאוד שס"ו שלא [illegible]
ושלש עשרה מצות שנאמרו למשה בסיני הן וכללותיהן ופרטותיהן ו
ודקדוקיהן וכל חוקי הכללות והפרטות והדקדוקין והביאורין שבכל מצוה
ומצוה הרי תורה שבעל פה שקבלו בית דין מפי בית דין ויש מצוות
אחריות שנתחדשו אחר מתן תורה וקבעו אותן נביאים ובאמת ופשטו בכל

שרש פנין מקרא מגלה ונר חנוכה ותענית תשעה באב וידיש ופירושין ויש לכל
מצוה ומצוה מעלו פירושין ודקדוקין והכל יתבאר בחבורנו זה . כלאלן
המצוות שנתחדשו חייבין אנו לקבלם ולשמרם שנ' לא תסוף מכל הדבר וכו'
וכינס תוספת על מצות התורה ועל מה הזהירה תורה לא תוסף ולא תגרע
שלא יהיה נביא רשאי לחדש דבר ולומר שהקב"ה עוהו במצוה זו להוסיפה
למצות התורה או לחסר אחת מאלו השש מאות ושלש עשרה מצוות .
אבל אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו הזמן מצוה דרך תקנה או
דרך הוראה או דרך גזרה אין זו תוספת שהרי לא אמרתי שהקב"ה שוה לעשות
ערוב או לקדוש החדש בעונתה וכיוצא אמרו כן הן מוסיפין על התורה .
לא כך אנו אומרין שהנביאים עם בית דין תקנו וגזרו לקדש החדש בעונתה
כדי להזכיר שבחו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועינו כדי
לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שמעת מה שהבטיחנו
בתורה מיגיו גדול אשר לו אל קרובים אלין כיי לחינו
בכל קריאינו אלין ועל זו היא כל מצוה
ומצוה שה דברי סופרים
בין עשה לא תעשה .
ורבי חלק חיבור
ורבעה עשר
ספרים .

ספר ראשון

שהן עשרת משה רבינו וצריך
שידע אותן תחלת הכל כגון ויחוד שמו ברוך
הוא ויסיר עבודה זרה וקריאת שמע שפירוש זה

ספר המדע

ספר שני

שכלול בו המצוות שהן תדירות שניצטוינו בהם
כדי להחזיק את המקום ולזכרו תמיד כגון קריאת שמע
ותפלה ותפילין וברכות ומילה בכלל לפי שהיא אות
בבשרינו להזכיר תמיד בשעה שאין שם לא תפילין
ולא ציצית וכיוצא בהן וקריאתי שם ספר זה

ספר אהבה

ספר שלישי

שכלול בו המצוות [illegible] בזמנים ידועים
כגון שבת [illegible] ומועדות וקריאתי שם [illegible] ספר זה

ספר זמנים

ספר רביעי

שכלול בו מצוות של [illegible] בעילה כגון קידושין וגיטין
וייבום וחליצה וקריאתי שם ספר זה ספר נשים

ספר חמישי

ספר קדושה

ספר ששי

ספר תפלה

ספר שביעי

ספר זרעים

ספר שמיני

סֵפֶר תְּשִׁיעִי

יִכָּלוֹל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵם בְּקָרְבָּנוֹת הַיָּחִיד וְקָרֵאתִי

שֶׁל סֵפֶר זֶה׃

סֵפֶר קָרְבָּנוֹת׃

סֵפֶר עֲשִׂירִי׃

יִכָּלוֹל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵן בְּטָהֳרוֹת וְטֻמְאוֹת וְקָרֵאתִי

שֶׁל סֵפֶר זֶה׃

סֵפֶר טָהֳרָה׃

סֵפֶר אַחַד עָשָׂר

יִכָּלוֹל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ

וְיֵשׁ בָּהֶם הַזָּק תּוֹרָה בְּמָמוֹן וְקָרֵאתִי שֶׁל סֵפֶר זֶה׃

סֵפֶר נְזָקִין

סֵפֶר שְׁנֵים עָשָׂר׃

יִכָּלוֹל בּוֹ מִצְוֹת מְכִירָה וְשִׁעְבּוּד

וְקָרֵאתִי שֶׁל סֵפֶר זֶה׃

סֵפֶר קִנְיָן׃

סֵפֶר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

יִכָּלוֹל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ

בשאר הדינין שיש בהלכות הזקן בנון שומרים
ובעלי חובות וטענות וכפירות וחלוקי ספר זה

ספר משפטים

ספר ארבעה עשר

יכלול בו מצוות שהן משורין לסנהדרין
כגון מיתות בית דין וכפלת עדות ודין המלך
ומלחמותיו וחלוקי שש ספר זה

ספר שופטים

קיח

וזה חילוק הלכות שלחיבור זה לפי ענייני ה
הספרים וחילוק המצוות לפי ענייני
ההלכות:

א

ספר הו[illegible]ע

הלכותיו חמש וזה הוא סדרן:

הלכות יסודי [illegible] תורה הלכו דעות

הלכות [illegible] מתורה הל עבו זרו וחו הנג"ס

הל תשו[illegible]ה הל יסודי התורה

יש בכלל עשה [illegible] מצוות עשה ושרבע מצוות לא תעשה וזה הוא
פרטן: א לידע ש[illegible] שלא יעלה בנחשבה שיש שם אל
זולתו ג לייחדו: [illegible] לידבק ולאהבו ו לקדש שמו: ז שלא

לחלל שמו · ח שלא לחבר דבריו שנקרח שמו עליהם · ט לשמוע מן הנביא
המדבר בשמו · י שלא לעשותו ·

הלכות דעות

יש בכללן אחת עשרה מצוות חמש מצוות
עשה ושש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן · א להדמות בדרכיו · ב להדבק
בידיעתו · ג לחהוב את רעים · ד לאהוב את הגרים · ה שלא לשטות
אחריו · ו להוכיח · ז שלא להלבין פנים · ח שלא לענות אמיללין · ט שלא
להלוך רכיל · י שלא לעקום · יא שלא לנטור ·

הלכות תלמוד תורה

יש בכללן שתי מצוות עשה
ראשונה ללמוד תורה שניה לכבד מלמדיה ויודעיה ·

הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים

יש בכללן שתי מצוות עשה ושבע ועשרים מצות לא תעשה וזה הוא פרטן ·
א שלא לפנות אחר עבודה זרה · ב שלא לתור אחר הלב וראיית העינים ·
ג שלא ללמוד · ד שלא יעבוד אותה כדרך עבודתה · ה שלא ישתחוה לה ·
ו שלא לעשות פסל לעצמו · ז שלא לעשות פסל לאחרים · ח
שלא לעשות צורות יפיפיות לנוי · ט שלא להדריך אחריהם · י לשרוף
עיר הנדחת · יא שלא לבנותה · יב שלא ליהנות מכל ממונה · יג שלא
להשיב יחיד לעבודה · יד שלא לאהוב המסית · טו שלא לעזוב שנאתו ·
טז שלא להצילו · יז שלא ללמוד עליו זכות · יח שלא ימנע מלמחות
עליו חובתו · יט שלא להתנבא בשמה · כ שלא לשמוע מן המתנבא בשמה ·

כג שלא לישבע בשקר וחפילו בשם ו׳. כד שלא לגזור מהרצת נביא שקר.
כה שלא לישבע בשם עבודה זרה. כו שלא לעשות אוב. כז שלא לעשות
ידעוני. כח שלא להעביר למולך. כט שלא להקים מצבה. ל שלא
להשתחוות על אבן משכית. לא שלא ליטע אשרה. לב לחבר עבודה זרה
וכל הנעשה בשבילה. לג שלא ליהנות בעבודה זרה ובכל משמשיה.
לד שלא ליהנות בצפוי נעבר. לה שלא לכרות בריח לעובדי עבודה זרה.
לו שלא לחון עליהם. לז שלא ישבו בארצינו. לח שלא להדמות במנהגותם
ובמלבושם. לט שלא לנחש. מ שלא לקסום. מא שלא לעונן. מב שלא
לחבור חבר. מג שלא לדרוש אל המתים. מד שלא לשאול באוב. מה
שלא לשאול בידעוני. מו שלא לכשף. מז שלא להקיף פאת ראש. מח
שלא להשחית פאת הזקן. מט שלא יעדה איש עדי אשה. נ שלא תעדה
אשה עדי איש. נא שלא לפתוב קעקע. נב שלא להתגודד. נג שלא
לעשות קרחה על המת.

הלכות שובה

מצות עשה אחת היא והיא שישוב החוטא

מתחטין לפני ה׳ ו׳ נמנאו כל המצוות
הנכללות בה שמש ושבעים שש עשרה
מהן מצות ותשע וחמשים מצוות לא
תעשה.

ספר אהבה

הלכותיו שש וזה הוא סידורן.

הלכות קריאת שמע. הלכות תפלה וברכת כהנים. הלכות
תפילין ומזוזה וספר תורה. הלכות ציצית. הלכות ברכות. הלכות

הלכות קריאת שמע

מילה.

מצות עשה אחת והיא לקרות קריאת שמע פעמים ביום ׃

הלכות תפלה וברכת כהנים

יש בכללן שתי מצוות

עשה אחת לעבוד את ה׳ בתפלה בכל יום שניה
לברך כהנים את ישראל בכל יום ׃

הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה

יש בכללן חמש

מצות עשה וזה הוא פרט א׳ להניח תפילין על הראש ׃ ב׳ לקשרם
על היד ׃ ג׳ לכתוב מזוזה בפתחי השערים ׃ ד׳ לכתוב
כל איש ספר תורה לעצמו ׃ ה׳ לכתוב המלך ספר
שני לעצמו כדי שיהיה לו שני ספרי תורה ׃

הלכות ציצית

מצות עשה אחת והיא לעשות ציצית
על פני הכסות

הלכות ברכות

מצות עשה אחת לברך [illegible]
אחר אכילה ׃

הלכות מילה

מצות עשה אחת והיא למול את הזכרים ביום
השמיני נמצאו כל המצות הנכללות בספר זה תרי"ג מצות עשה ׃

ספר זמנים

הלכותיו עשר וזה הוא סדרן:

הלכות שבת: הלכות עירובין: הלכות שביתת עשור: הלכות שביתת יום טוב: הלכות חמץ ומצה: הלכות שופר וסוכה ולולב: הלכות שקלים: הלכות קדוש החדש: הלכות תעניות: הלכות מגלה וחנוכה:

הלכות שבת

יש בכללן חמש מצוות שתי מצוות עשה ושלש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן: א' לשבות בשביעי. ב' שלא לעשות בו מלאכה. ג' שלא לענוש בשבת. ד' שלא לעסוק בחול בשבת. ה' לקדשו ביוסיפו בזכירה:

הלכות ערובין

מצות עשה אחת [illegible] מן המ[illegible] והיא מדברי סופרים ומינה

הלכות שביתת עשור

יש בכללן [illegible] ארבע מצוות שתי מצוות עשה [illegible] מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן: א' לשבות ב[illegible] ב' שלא לעשות בו מלאכה. ג' [illegible] ד' שלא לטפול ולשתות בו:

הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שתים עשרה מצוות שש מצוות עשה [illegible] ושש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן. א' לשבות [illegible] שלא לעשות בו מלאכה:

ג לשבות בשביעי שלפסח · ד שלא לעשות בו מלאכה ·
ה לשבות ביום חג השבועות · ו שלא לעשות בו מלאכה ·
ז לשבות בראש השנה · ח שלא לעשות בו מלאכה ·
ט לשבות בראשון שלחג הסוכות · י שלא לעשות בו
מלאכה · יא לשבות בשמיני שלחג · יב שלא לעשות
מלאכה ·

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצוות שלש
מצות עשה וחמש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן ·
א שלא לאכל חמץ ביום חרבעה עשר מחצות
היום ולמעלה · ב להשבית שאור מבתיהם בארבעה עשר ·
ג שלא לאכול חמץ כל שבעה · ד שלא לאכול
תערובת חמץ כל שבעה · ה שלא יראה חמץ כל
שבעה · ו שלא ימצא חמץ בכל שבעה · ז לאכל
מצה בלילי הפסח · ח לספר ביציאת מצרים בלילה

הלכות שופר וסוכה ולולב

יש בכללן שלש
מצות עשה וזה הוא פרטן · א לשמוע קול שופר בראש
השנה · ב לישב בסוכה שבעת ימי החג · ג ליטול לולב
במקדש כל שבעת ימי החג ·

הלכות שקלים

מצות עשה אחת
מחצית השקל בכל שנה

הלכות קדוש החדש

מצות עשה אחת והיא

לחשוב ולידע ולקבוע בחזקה יום הוא תחלת

כל חדש וחדש מחדשי השנה :

הלכות תעניות

מצות עשה אחת והיא להתענות ולזעק

לפני ה' בעת כל צרה גדולה שתבוא על

הציבור :

הלכות מגלה וחנוכה

יש בכללן שתי מצוות עשה מדברי

סופרים וחיובן מן המנין נמצאו כל המצוות של

תורה הנכללות בספר זה תרי"ג ושלשים תשע

עשרה מהן מצוות ע[illegible] יש עשרה מצוות

לא תעשה וישבו ש[illegible]צוות מדברי סופרים .

ספר נשים

הלכותיו חמש וז[illegible] הוא סדורן : הלכות אישות

הלכות גירושין [illegible]ת יבום וחליצה : הלכות נערה בתולה : הלכות

שוטה :

הלכות אישות

יש בכללן ארבע מצוות שתי מצוות עשה

ושתי מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן : א' לשון

[illegible]שה בעבדה וקדושין : ב' שלא תבעל[illegible]שה

בלא [illegible] וקדושין : ג' שלא ימנע שארי כסות

ועוד ד' לפרות ולרבות מצוות

הלכות גירושין

יש בכללן שתי מצוות אחת מצות עשה ואי"ת

שיגרש המגרש בספר שלא יחזיר

גרושתו משני שחת"

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן שלש מצוות שתי מצוות

עשה ואחת מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן א'

ליבם ב' לחלוץ ג' שלא תעשה יבמה לא"י זר

עד שתסור רשות היבם מעליה'

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצוות שלש מצוות

עשה ושתי מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן א'

לקנוס המפתה ב' שישא אונס אנוסתו ג'

שלא יגרש האונס ד' שתשב אצל אביה מזיד שם רע

תחת בעלה לעולם ה' שלא יגרשנה אונס שם

רעה עשרתן'

הלכות שוטה

יש בכללן שלש מצוות שתי מצות עשה ושתים

מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן א' לעשות לשוטה כתורת

הקנינות הפרוטה בתורה ב' שלא ליתן שטר גט לקדנה ג'

שלא ליתן עטו לשוטה נמצאו כל מצוות הנכללות בסדר זה

שבע עשרה מהן תשע מצוות עשה ושמונה מצוות לא תעשה'

ספר קדושה

הלכותיו שלש וזה הוא סדרן · הלכות איסורי
ביאה · הלכות מאכלות אסורות · הלכות שחיטה ·

הלכות איסורי ביאה

יש בכלל שבע ושלשים מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן · א שלא לבעל על
העם · ב שלא לבעל על אשת איש · ג שלא לבעול אחות · ד שלא לבעול
בת אשת איש · ה שלא לבעול בת הבן · ו שלא לבעול בת
הבת · ח שלא לישא אשה ובתה · ט שלא לישא אשה ובת בתה · י שלא
לישא אשה ובת בתה · יא שלא לבעול אחות אב · יב שלא לבעול אחות
אם · יג שלא לבעול אשת אחי האב · יד שלא לבעול אשת הבן · טו שלא
לבעול אשת אח · טז שלא לבעול אחות אשתו · יז שלא לשכב עם בהמה ·
יח שלא תביא אשה בהמה עליה · שלא לשכב עם זכר · כ שלא
לגלות ערות אב · כא שלא לגלו[illegible] אחי אב · כב שלא לבעול אשת
איש · כג שלא לבעול נדה · כד [illegible] להתחתן בגוים · כה שלא יבוא עמוני
ומואבי בקהל · כו שלא לה[illegible] שלישי מצרי מלבוא בקהל · כח שלא
יבוא ממזר בקהל · כט [illegible] בוא סריס בקהל · ל שלא לסרס זכר
יפלי בהמה חיה ועוף · שלא ישא כהן גדול אלמנה · לב שלא יבעול
כהן [illegible] לגעה חפי[illegible] · לג שישא כהן גדול בתולה בנערותה ·
לד שלא ישא כהן ג[illegible] · לה שלא ישא זונה · לו שלא ישא חללה · לז שלא
יגרש אחד מכל הערוות ויגע שלא בעל ·

[illegible]

יש בכלל [illegible] שמונה ועשרים

מצוות חרבע מצות עשה וחרבע ועשרים מצות לא תעשה וזה הוא פרטן ׃

א לבדוק בסימני בהמה וחיה להבדיל בין טמא לטהורה ׃ ב לבדוק בסימני
השקץ להבדיל בין טמא לטהור ׃ ג לבדוק בסימני חגבים להבדיל בין טמא
לטהור ׃ ד לבדוק בסימני דגים ׃ ה שלא לאכול בהמה וחיה טמאה ׃ ו
שלא לאכול שקץ טמא ׃ ז שלא לאכול דגים טמאים ׃ ח שלא לאכול שרץ
העוף ׃ ט שלא לאכול שרץ הארץ ׃ י שלא לאכול רמש הארץ ׃ יא שלא
לאכול תולעת הפירות כשהיא בארץ ׃ יב שלא לאכול שרץ המים ׃ יג שלא
לאכול נבלה ׃ יד שלא להנות בשור הנסקל ׃ טו שלא לאכול טרפה ׃ יו שלא
לאכול אבר מן החי ׃ יז שלא לאכול דם ׃ יח שלא לאכול חלב בהמה טהורה ׃
יט שלא לאכול גיד הנשה ׃ כ שלא לאכול בשר בחלב ׃ כא שלא לבשל
כב שלא לאכול לחם התבואה חדשה ׃ כג שלא לאכול קלי מן החדש ׃ כד שלא
לאכול כרמל מן החדש ׃ כה שלא לאכול ערלה ׃ כו שלא לאכול כלאי הכרם ׃
כז שלא לאכול טבל ׃ כח שלא לשתות יין נסך ׃

הלכות שחיטה

יש בכללן חמש מצות עשה ושתים מצות לא תעשה וזה הוא פרטן ׃ א לשחוט
ואחר כך יאכל ׃ ב שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד ׃
ג לכסות דם חיה ועוף ׃ ד שלא ליקח האם על הבנים ׃
ה לשלח השם אם לקחה על הבנים נמצא בכל המצות
העכללות בספר זה שבעים מהם שמונה מצות עשה
ושתים ושבעים מצות לא תעשה ׃

ספר המפלאה

הלכות חרבע וזה הוא סדרן ׃ הלכות

שבועות · הלכות נדרים · הלכות נזירות · הלכות ערכין וחרמין ::

הלכות שבועות

יש בכלל חמש מצוות עשה

ואחת מצות לא תעשה וזה הוא פרטן · א שלא לישבע בשמו לשקר · ב שלא לישבע בשמו לשוא · ג שלא לכפר בפקדון · ד שלא לישבע על כפירת ממון · ה לישבע בשמו כשקבל באמת ·

הלכות נדרים ·

יש בכלל שלש מצות עשה

ואחת מצות לא תעשה וזה הוא פרטן · א שישמור מוצא שפתיו ויעשה כמו שנדר · ב שלא יחל דברו · ג שיופר הנדר או השבועה

וזה הוא דין הפר נדרים ה[illegible] בתורה

שבכתב

הלכות נזירות ·

יש בכלל עשר מצות עשה

ושמונה מצות לא [illegible] וה הוא פרטן · א שיגדל הנזיר פרע · ב שלא יגלח ש[illegible] מי נזרו · ג שלא ישתה הנזיר יין ול[illegible] [illegible]ובת יין ו[illegible] ומץ שלהן · ד שלא יאכל ענבים לחים · ה שלא יאכ[illegible] קים · ו שלא יאכל חרצנים · ז שלא יאכל זוגין · ח שלא יכנס לאהל המת · ט שלא יטמא למתים · י שיגלח עם הקרבנות כשישלם נזירותו או כשיטמא ::

הלכות ערכין וחרמין ·

יש בכלל שבע מצוות חמש מצוות עשה ושתים מצוות לא תעשה וזה הוא
פרטן: א' לדון בערכי אדם כאשר מפורש בתורה וזה הוא דין ערכי
אדם. ב' דין ערכי בהמה. ג' דין ערכי בתים. ד' דין ערכי שדות.
ה' דין מחרים נכסיו. ו' שלא ימכר חרם. ז' שלא יגאל חרם נמצאו
כל המצוות הנכללות בספר זה חמש ועשרים עשר מהם מצות
עשה וחמש עשרה מצות לא תעשה.

ספר זרעים

הוא סדורן: הלכות כלאים.
הלכותיו שבע וזה
הלכות מתנות עניים. הלכות תרומות. הלכות מעשרות. הלכות
מעשר שני ונטע רבעי. הלכות בכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין.
הלכות שמטה ויובל.

הלכות כלאים

יש בכלל חמש מצוות לא תעשה וזה הוא
פרטן. א' שלא לזרוע זרעים כלאים. ב' שלא לזרוע
תבואה ואילן בכרם. ג' שלא להרכיב בהמה בחיה.
ד' שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה ביחד. ה'
שלא ללבש כלאים.

הלכות מתנות עניים

יש בכלל שלש עשרה מצוות
שבע מצוות עשה ושש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן. א'
לתנות פיאה. ב' שלא יכלה הפיאה. ג' להניח לקט. ד' שלא
ילקט הלקט. ה' לעזוב שכחת כרים. ו' שלא ישכל הכרם.

ז. לעזוב פרט הכרם · ח שלא יקח פרט הכרם · ט להניח שכחה · י שלא
ישוב לקחת השכחה · יא להפריש מעשר לעניים יב לוקט
קרקה במסת יד · יג שלא יאמץ לבבו על העני ·

הלכות תרומות

יש בכללן שמונה מצוות שתים מצוות עשה
ושש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן · א להפריש תרומה גדולה · ב
להפריש תרומת מעשר · ג שלא יקדים תרומות ומעשרות זה
לזה לא יפריש על הסדר · ד שלא יאכל זר תרומה · ה שלא יאכילנה
תושב כהן או שכירו תרומה · ו שלא יאכל שרל תרומה · ז
שלא יאכל כהן טמא תרומה · ח שלא תאכל חללה תרומה
ולא מורם מן התרומה ·

הלכות עשר

מצות עשה אחת והיא להפריש מעשר
ראשון בכל שנה משנה הזרעים ולתתו ללוים ·

הלכות עשר שני ונטע רבעי

יש בכללן תשע
מצוות שלש מצוות עשה ושש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן · א להפריש
מעשר שני · ב שלא להוציא דמיו בשאר ערבי החדש חוץ מירושלים ושתיה
וסיבה · ג שלא לאכלו בטומאה · ד שלא לאכלו בתענית · ה שלא לאכול
מעשר שני שלהן חוץ לירושלם · ו שלא לאכול מעשר תירוש חוץ לירושלם
ז שלא לאכול מעשר עדר חוץ לירושלם · ח להיות נטע רבעי כולו קדש
ואינו להאכל בירושלם בעלין ממעשר שני לכל דבר · ט להתודות ולומר מעשר

הלכות בכורים

עם שאר מתנות כהונה שבגבולין

יש בכללן תשע מצוות שמנה מצוות עשה ואחת מצוות לא תעשה וזה הוא
פרטן · א להפריש בכורים ועלותן למקדש · ב שלא יאכל הכהן בכורים
חוץ לירושלם · ג לקרות עליהן · ד להפריש חלה לכהן · ה לתת זרוע
ולחיים וקיבה לכהן · ו ליתן לו ראשית הגז · ז לפדות בכור הבן וליתן
פדיונו לכהן · ח לפדות פטר חמור וליתן פדיונו לכהן · ט לערוף פטר חמור
יש לו רצה לפדותו ·

הלכות שמטה ויובל

יש בכללן שתים ועשרים מצוות
תשע מצוות עשה ושלש עשרה מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן · א שתשבות
הארץ ממלאכתה בשביעית · ב שלא יעבוד עבודת הארץ בשנה זו · ג
שלא יעבוד עבודת היובל בשנה זו · ד שלא יקצור הספיח כנגד הקוצרים ·
ה שלא יבצור הנזירים כנגד הבוצרים · ו שישמיט מה שתוציא הארץ · ז
שישמיט כל הלוותו · ח שלא יגוש ולא יבע הלוואתו · ט שלא ימנע מלהלוות
קודם השמטה כדי שלא יעבד ממונו · י לספור שבע שבעות שנים · יא לקדש
שנת חמשים · יב לתקוע בשופר בעשירי לתשרי כדי לשחרר עבדים חפשי ·
יג שלא תעבד ארמתה בשנה זו · יד שלא יקצור ספיחיה כנגד הקוצרים ·
טו שלא יבצור נזיריה כנגד הבוצרים · יו ליתן גאולה לארץ בשנה זו והוא
דין שדה אחוזה ושדה מיקנה · יז שלא תמכר הארץ לצמיתות · יח [illegible]
ערי חומה · יט שלא ינהל כל שבט לוי בארץ ישראל עם אחיהם נתנין להם ערים
מתנה לשבת בהם · כ שלא יקח שבט לוי חלק בכזה · כא ליתן ללוים ערים
לשבת ומגרשיהם · כב שלא ימכר מגרש עריהם · כג גואלין לעולם בין ז
לפני היובל בין לאחר היובל נמצאו כל מצוות הנפלות בספר זה שבע
ושתים מהן שלשים מצות עשה ושבע ושלשים מצות לא תעשה ·

ספר עבודה

הלכותיו תש"ע וזה הוא סדורן: הלכות בית הבחירה. הלכות כלי המקדש והעובדין בו. הלכות ביאת מקדש. הלכות איסורי המזבח. הלכות מעשה הקרבנות. הלכות תמידין ומוספין. הלכות פסולי המוקדשין. הלכות עבודת יום הכפורים. הלכות מעילה.

הלכות בית הבחירה

יש בכללן שש מצוות שלש מצוות עשה ושלש מצוות לא תעשה: וזה הוא פרטן. א' לבנות מקדש. ב' שלא לבנות המזבח גזית. ג' שלא לעלות במעלות עליו. ד' לירחה מן המקדש. ה' לשמור את המקדש סביב. ו' שלא להטביח שמירת המקדש.

הלכות כלי המקדש ושהעובדין בו

יש בכללן ארבע עשרה מצוות עשה ושש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן. א' לעשות ש[illegible] משחה. ב' שלא לעשות כמורתו. ג' שלא לסוך מי[illegible] שלא לעשות כמתכונת הקטורת. ה' שלא להקי[illegible] בל מזבח הזהב חוץ מן הקטורת ולשחת הי[illegible]רון על[illegible] ז' שלא יסורו הבדים ממנו. ח' שיעבוד הלוי במי[illegible] ט' שלא יעשה יחיד במלאכת חברו במקדש. י' לקדש הכהן לעבודה. יא' שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים. יב' ללבוש בגדי כהונה לעבודה. יג' שלא יקריב המעיל. יד' שלא יזח החטן מעל החפוי.

הלכות ג בית המקדש

יש בכללן חמש עשרה מצוות שתי מצוות עשה ושלש עשרה מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן: א שלא יכנס כהן שכור למקדש. ב שלא יכנס לו כהן פרוע רגש. ג שלא יכנס לו כהן קרוע בגדים. ד שלא יכנס כהן בכל עת לההיכל. ה שלא יצא כהן מן המקדש בשעת העבודה. ו לשלח טמאים מן המקדש. ז שלא יכנס טמא למקדש. ח שלא יכנס טמא להר הבית. ט שלא ישמש טמא. י שלא ישמש טבול יום. יא לקרש העובד ידיו ורגליו. יב שלא יכנס בעל מום להיכל ולמזבח. יג שלא יעבוד בעל מום. יד שלא יעבוד בעל מום שבר. טו שלא יעבוד זר:

הלכות אסורי מזבח

יש בכללן ארבע עשרה מצוות

ארבע מצוות עשה ועשר מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן:

א להקריב כל הקרבנות תמימין. ב שלא להקריב בעל מום למזבח. ג שלא ישחט [illegible] ד שלא יקטיר חלבו. ה שלא יקריב בעל מום [illegible] ז שלא יקרב בעל מום שפיגלו בקרבנות הגוים. ח שלא יטיל מום במקדש. ט לפדות פסולי המוקדשין. י להקריב מיום השמיני והלאה וקודם זמן זה הוא נקרא מחוסר זמן ואין מקריבין אותו. יא שלא להקריב יתנן ומחיר. יב שלא להקטיר שיור ודבש. יג למלוח כל הקרבנות. יד שלא להשביח המלח מעל הקרבנות:

הלכות מעשה קרבנות

יש בכללן שלש ועשרים מצוות עשר מצוות עשה ושלש עשרה מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן:

א לעשות העולה כמעשיה הכתובים על הסדר : ב שלא ליכנס בשר עולה .
ג סדר החטאת . ד שלא ליכנס מבשר חטאת הפנימית . ה שלא יבדיל
בחטאת השלם . ו סדר האשם . ז שיאכלו הכהנים בשר קדשי קדשים
במקדש . ח שלא יאכלוהו חוץ לעזרה . ט שלא יאכל זר מקדשי קדשים .
י סדר השלמים . יא שלא ליכנס בשר קדשים קלים קודם זריקת דמים .
יב לעשות כל מנחה כסדר מעשיה הכתובין בתורה . יג שלא ישים
שמן על מנחת חטאת . יד שלא יתן עליה לבונה . טו שלא תאכל מנחת
כהן : טז שלא תאפה מנחה חמץ . יז שיאכלו הכהנים שירי מנחות .
יח שיביא כל עריו ועבותיו ברגל שפגע בו ראשון . יט שלא יחסר נדרו
ועבתו ושאר דברים שהוא חייב בהן . כ להקריב כל קרבנות בבית
הבחירה . כא להביא קדשי חוצה לארץ לבית הבחירה . כב שלא לשחוט
קרבנות חוץ לעזרה . כג שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה :

הלכות תמידין ומוספין

יש בכלל תשע עשרה מצות
שמונה עשרה מצוות עשי[ה] מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן : א
להקריב שני כבשים [ע]עולות . ב להליך אש על המזבח בכל יום .
ג שלא לכבותה . ד [ל]סדר את הסדן בכל יום . ה להקטיר קטורת
בכל יום . ו שיקדים [ק]טורת הסדן גדול מנחה בכל יום והוא הנקרא חביתין :
ח להוסיף שני כבשים עולות בשבת . ט לעשות לחם הפנים . י מוסף
ראשי חדשים . [מ]וסף הפסח . יב להקריב שמר התעפה לספור
כל איש ואיש שבעה שבועות מיום הקרבת העומר . יג מוסף עצרת . יד
טו להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום עצרת . יו
מוסף ראש השנה . יז מוסף יום כפור . יח מוסף החג . יט מוסף
שמיני עצרת :

הלכות פסולי מוקדשין

יש בכללן שמונה מצוות

שתי מצוות עשה ושש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן:

א שלא לאכל קדשים שנפסלו ושהוטל בהם מום.

ב שלא לאכל פגול. ג שלא יאכל קדשים לאחר זמנן.

ד שלא יאכל נותר. ה שלא יאכל קדשים שנטמאו.

ו שלא יאכל חרש שנטמא מתקדשים. ז לשרוף את

הנותר. ח לשרוף הטמא.

הלכות עבודת יום הכפורים

עשה מצוות

אחת והיא שיעשה מעשה יום הכפורים כולו על הסדר כמו

שכתוב בפרשת אחרי מות הקרבנות והוידוין ושלוח השעיר

ושיר המעלות.

הלכות מעילה

יש בכללן שלש מצוות אחת מצות עשה

ושתים מצוות לא תעשה חד הוא דאמרין א למלש המועל

משיר חטאת בתוספת חומש וקרבן ואחד הוא דין

המועל. ב שלא לעבוד בקדשים. ג שלא

לגוז קדשים ומצינו כל המצוות הנלמדות

בספר זה מאה ושלש מהם שבע ושבעים

מצות עשה ושש וחמשים מצות לא תעשה.

ספר

הלכותיו שש וזה הו[illegible] פרוץ.

הלכות קרבן פסח ׃ הלכות חגיגה ׃ הלכות בכורות ׃ הלכות שבועות ׃
הלכות מחוסרי כפרה ׃ הלכות תמורה ׃

הלכות קרבן פסח

יש בכלל שש עשרה מצות חמש מצות עשה ואחת עשרה מצות לא תעשה וזה
הוא פרטן ׃ א׳ לשחוט הפסח בזמנו ׃ ב׳ שלא לחבור
שותו על החמץ ׃ ג׳ שלא תלין אמורין ׃ ד׳ לשחוט
פסח שני ׃ ה׳ לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה עשר׳ לחדש
בשר פסח שני על מצה ומרור בליל חמשה עשר לחדש השני ׃ ז׳ שלא
יאכל נא ומבושל ׃ ח׳ שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה ׃ ט׳ שלא יאכל
ממנו משומד ׃ י׳ שלא יפיל ממנו לחוץ או שבר ׃ יא׳ שלא יאכל
ממנו ערל ׃ יב׳ שלא ישבר בו עצם ׃ יג׳ שלא ישבור עצם בפסח שני ׃
יד׳ שלא ישייר ממנו לבקר ׃ טו׳ ולא ישייר מפסח שני לבקר ׃ טז׳ שלא
ישייר מבשר חגיגת ארבעה עשר עד יום שלישי ׃

הלכות חגיגה

יש בכלל שש מצות ארבע מצות עשה ושתי
מצות לא תעשה וזה הוא פרטן ׃ א׳ להראות פני
[illegible] ׃ ב׳ בשלשה רגלים ׃ ג׳ לשמוח ברגלים ׃
ד׳ [illegible] ׃ ה׳ שלא ייצוב לו מפשמחו ׃
ולישן כ[illegible] ׃ ו׳ להקהיל את העם
בחג הסוכות במוצאי שמטה ׃

בכורות

יש בכלל חמש מצות שתי מצות עשה

ושלש מצות לא תעשה וזה הוא פרטן · א׳ להפריש בכורות · ב׳ שלא יחכך
בכור תמים חוץ לירושלם · ג׳ שלא יפדה הבכור · ד׳ להפריש מעשר
בהמה · ה׳ שלא יגז מעשר בהמה וכללות המעשר עם הבכור לפי ש
שמעשה שניהם אחד והכתוב כללן עמו שנ׳ ואת דמיך תזרוק כך למדו
מפי השמועה שזה דם מעשר וזה דם בכור ׃

הלכות שגגות

יש בכללן חמש מצות עשה וזה הוא פרטן ·
א׳ שיקריב היחיד קרבן חטאת מכוער על שגגתו · ב׳ שיקריב אשם
מי שלא נודע לו אם חטא אם לא חטא עד שיודע לו ויביא חטאתו · וזה הוא הנקרא אשם
תלוי
ג׳ שיקריב החומש אשם על עבירות ידועות וזה הוא הנקרא אשם
ודאי ׃ ד׳ שיקריב החומש קרבן על עבירות ידועות אם היה עשיר
בהמה ואם היה עשיקם או עשירית הלויתו וזה הוא הנקרא קרבן
שלהי ודאי · ה׳ שיקריבו הסנהדרין קרבן אם טעו והורו שלא כהלכה
ביחת מן החמורות ׃

הלכות מחוסרי כפרה

יש בכללן ארבע מצות
עשה וזה הוא פרטן · א׳ שתקריב הזבה בן תטהר קרבן · ב׳
שתקריב היולדת כשתטהר קרבן · ג׳ שיקריב הזב
כשיטהר קרבן · ד׳ שיקריב מצורע כשיטהר קרבן
ואחר שיקריבו קרבנותיהן תגמר טהרתן ׃

הלכות תמורה

יש בכללן שלש מצות עשה ושתי
מצות לא תעשה וזה הוא פרטן · א׳ שלא ימיר · ב׳ שלא יהא התמורה

קדש אם המיר. ג שלא ישתה הקדשים לקדושה נמצאו כל המצוות
הנכללות בספר זה תשע ושלשים מהן עשרים מצוות עשה
ות שע עשרה מצוות לא תעשה:

ספר טהרה:

הלכותיו שמונה וזה הוא סידורן: הלכות
טומאת מת. הלכות פרה אדומה. הלכות טומאת צרעת:
הלכות מטמאי משכב ומושב. הלכות שאר אבות הטומאות:
הלכות טומאת אוכלין. הלכות כלים. הלכות מקוות:

הלכות טומאת מת:

מצוות עשה אחת והיא דין טומא
טומאת מת:

הלכות פרה אדומה:

יש בכללן שתי מצוות עשה ראשונה
דין פרה אדומה שניה דין טומאת מיתה וטהרתן:

הלכות טומאת צרעת

יש בכללן שמונ ת שש מצוות עשה ושתי מצוות לא תעשה וזה הוא
פרשן. א לה בצרעת אדם כיצד הכתוב בתורה. ב שלא יקוץ פשעי
טומאתה. ג יגלח הנתק. ד שיהיה המצורע מפורסם בקריעת
בגדיו ופריעת ועטיית על שפם. ה טהרת צרעת. ו שיגלח
המצורע את כל שערו כשיטהר. ז דין צרעת הבגד. ח דין צרעת
הבית:

ובעזרת הבורא ומטהרנו ומשבצ ומושב ובעזרתו בלבן שאר אבן

הלכות שאר אבות הטמאין

יש בכללן שלש מצוות

עשה וזה הוא פרטן. א' דין טומאת נבלה. ב' דין טומאת
שרץ. ג' דין טומאת שכבת זרע ועבודה זרה מטמאה כשרץ
וטומאתה מדברי סופרים:

הלכות מטמאי משכב ומושב

יש בכללן ארבע

מצוות עשה וזה הוא פרטן. א' דין טומאת נדה. ב' דין טומאת
יולדת. ג' דין טומאת זבה. ד' דין טומאת זב:

הלכות טומאת אכלין

מצות עשה אחת והיא

דין טומאת משקין וכלים והכשירן.

הלכות כלים

ענין של ההלכות לידע כלים שמקבלין טומאה
מכל חלקי הטמאות וכלים שאינן מקבלין
וכיצד מתטמאין הכלים ומטמאין

הלכות מקוות

מצות עשה אחת והוא שיטבול כל טמא
במי מקוה ומיד כשיעלה נמצאו כל המצוות
התלויות בספר זה עשרים מהם שמע"ה
עשרה מצוות עשה ושתי מצוות לא תעשה:

ספר נזקים

הלכותיו חמש וזה הוא סידורן: הלכות נזקי ממון:
הלכות גנבה. הלכות גזלה ואבדה. הלכות חובל
ומזיק: הלכות רוצח ושמירת נפש:

הלכות נזקי ממון

יש בכללן ארבע מצוות עשה וזה הוא
פרטן. א' דין השור. ב' דין הבעיר. ג' דין
הבור. ד' דין הבערה:

הלכות גנבה

יש בכללן שבע מצוות עשה שתי מצוות עשה
וחמש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן. א' שלא לגנוב ממון
ב' דין הגונב ג' לדרך המאזנים עם המשקלות:
ד' שלא יעשה עול במדות ובמשקלות. ה'
שלא יהיה לאדם יבין וחיפה וחיפה יעגם
שיינו לוקח ונותן בהם. ו' שלא יסיג גבול:
ז' שלא לגנוב נפשות:

הלכות גזלה ואבדה

יש בכללן שבע מצוות שתי
מצות עשה וחמש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן: א' שלא לגזול. ב'
שלא לעשוק. ג' שלא לחמוד. ד' שלא להתעלם. ה' להשיב את הגזלה.
ו' שלא יתעלם מן האבדה. ז' להשיב האבדה:

הלכות חובל ומזיק

מצות עשה אחת והיא דין חובל

בחבירו או מזיק ממון חבירו ׃

הלכות רוצח ושמירת נפש שבע

יש בכללן עשרה מצוות עשה ועשר מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן ׃

א׳ שלא לרצוח ׃ ב׳ שלא ליקח כופר לנפש רוצח לא יומת ׃ ג׳ להגלות
הרוצח בשגגה ׃ ד׳ שלא ליקח כופר למחויב גלות ׃ ה׳ שלא יומת הרוצח
כשירצה מודש עמידה בדין ׃ ו׳ להציל הנרדף בנפשו שלרוצף ׃ ז׳ שלא
לחוס על הרודף ׃ ח׳ שלא לעמוד על דמו ׃ ט׳ להפריש ערי מקלט ולכוון
להם הדרך ׃ י׳ לשרוף את העגלה בנחל ׃ יא׳ שלא יעבד בחורה קרקע
ולא תזרע ׃ יב׳ שלא לשים דמים ׃ יג׳ לעשות מעקה ׃ יד׳ שלא יכשיל
תמים בדבר ׃ טו׳ להרים עם מי שנכשל בדרך ׃ יו׳ לטעון עמהן ׃ יז׳ שלא
יניחנו בדרך עבהמ במשאו וילך לו ונמצאו כל המצוות הנכ בהלות בספר
זה שש ושלשים מהן שש עשרה מצוות עשה ועשרים מצוות לא תעשה ׃

ספר קנין ׃ ב

הוא סידורן ׃ הלכות מכירה ׃
הלכות זכייה ומתנה ׃ הלכות שכנים ׃ הלכות שלוחין ושותפין ׃
הלכות עבדים ׃

הלכות מכירה

יש בכללן חמש מצוות [illegible]
וארבע מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן ׃ א׳ לא
מקח וממכר ׃ ב׳ שלא יונה במקח וממכר ׃
ג׳ שלא יונה בדברים ׃ ד׳ שלא ינהג נר עלק בחמנון ׃
ה׳ שלא יונו בדברים ׃

הלכות זכייה ומתנה

עניין זו ההלכות לימוד, זיפה מן הספר היכך יקנה ובמה יקנה ודין נותן
מתנה ואבל ושי"ן. נה חוזרת ושיניה חוזרת:

הלכות שכנים

עניין זו ההלכות לידע דין חלוק הקרקעות
בין השותפין והרחקת נזקי כל אחד מהם
משפטן ומכונל המצר שלוחין בעל המצר:

הלכות שלוחין ושותפין

עניין זו ההלכות לידע דין
שלוחו של אדם ושותפו ומשפטיהן במקחין וממכרין
ובהפסידין ושכרין:

הלכות עבדים

יש בכלל שלש עשרה מצוות חמש
מצוות עשה ושמונה מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן: א' דין קונין עבד
עברי: ב' שלא ימכר ממכרת עבד: ג' שלא ישבידנו בפרך: ד' שלא
ניח גר יתושב לרדות בו בפרך: ה' שלא נעבוד בו עבודת עבד:
להעניק לו בצאתו חפשי: ז' שלא יצא ריקם: ח' לפדות אמה עבריה:
ט' ליעדה: י' שלא תמכר: יא' לעבוד בעבד בנעט לשלש שלא יחס
הפיל לו אדונו אחד מריחשי חיבורין: יב' שלא להסגיר עבד שבח מחונה
לארץ ישראל: יג' שלא להונות עבד זה הנעלם ליגו נמצאו כל המצוות
הנכללות בספר זה שמונה עשרה שש מהן מצוות עשה ושתים עשרה מצוות
לא תעשה:

ספר משפטים

הלכותיו חמש וזה הוא סידורן: הלכות
שבירות: הלכות שלח ופקדון: הלכות מלוה ולוה:

הלכות סוכה ונטילת לולב הלכות שחרית:

הלכות שכירות

יש בכלל שבע מצוות שלש מצוות עשה וארבע מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן: א דין שכיר ושומר שכר:
ב ליתן שכר שכיר ביומו: ג שלא יאחר שכר שכיר אחר זמנו: ד שיאכל השכיר מן המחובר ש נעשה בו: ה שלא יאכל
השכיר מן המחובר בשעת מלאכה: ו שלא יוליך השכיר
בידו יתר על מה שאכל: ז שלא יחסום שור בדישו בקן שאר

הלכות שאלה ופקדון

יש בכלל שתי מצוות עשה ראשונה דין השואל. שניה דין שומר חנם:

הלכות מלוה ולוה

יש בכלל שתים עשרה מצוות ארבע מצוות עשה ושמונה מצוות לא תעשה וזה הוא
פרטן: א להלוות לעני ומלך: ב שלא ינוש אותו: ג לנגוש את
הנכרי: ד שלא ימשכן בעל חוב בזרועו: ה להחזיר
המשכון לבעליו העני בשעת שהוא צריך לו לבעליו בזמן
שהוא צריך לו: ו שלא יאחר המשכון מבעליו העני בשעת
שהוא צריך לו: ז שלא יחבול למוה: ח שלא יחבול בפלס
שעושין בהן אוכל נפש: ט שלא יקח המלוה בריבית: י שלא
ילוה הלוה בריבית: יא שלא יתעסק אדם בין מלוה ולוה בריבית לא
יעיד ביניהם ולא יכתוב שטר ולא יערב: יב ללוות מן הנכרי ולהלוותו
בריבית:

הלכות תשעה עשר

מצות עשה אחת והיא דין תשעה עשר שופטים

הלכות נחלות

מצות עשה אחת והיא דין סדר נחלות נמצאו
כל המצוות הנכללות בספר זה שלש ועשרים מהן
אחת עשרה מצות עשה ושתים עשרה מצוות לא תעשה

ספר שופטים

הלכותיו חמש וזה הוא סידורן הלכות
סנהדרין והעונשין המסורין להם הלכות עדות הלכות ממרים
הלכות אבל הלכות מלכים ומלחמות

הלכות סנהדרין והעונשין המסורין להם

יש בכלל שלשים מצוות עשר מצוות עשה ועשרים מצוות
לא תעשה וזה הוא פרטן א למנות שופטים ב שלא למנות דיין שאין
יודע דרך המשפט ג לנטות אחרי רבים אם נחלקו השופטים ד שלא
להרוג אם רבו המחייבין באיש אחד עד שיהיו יתר שנים ה שלא ילמד
חובה עד שילמד זכות בדיני נפשות ו להרוג בסקילה ז להרוג בשריפה
ח להרוג בסיף ט להרוג בחנק י להלות ואל למקבר המחרג ביום
הריגתו יב שלא יניח עבלתו יג שלא לחיות מכשף יד להלקות
הרשע טו שלא יוסיף בהכאית הלוקה יו שלא להרוג נקי בחומרת
הדעת יז שלא יענוש יתום יח שלא לחוס על הורג חברו או חובלבו
יט שלא לרחם על הדל בדין כ שלא להדר גדול בדין כא שלא להשות

הדין על כעל עבירות אעפ שהוא חוטא · כב שלא לעבור משפט · כג שלא
להטות משפט גר יתום · כד לשפט בצדק · כה שלא לירא בדין מאיש
זרוע · כו שלא ליקח שוחד · כז שלא לשנא שמע שוא · כח שלא לקלל הדיינין
כט שלא לקלל הנשיא · ל שלא לקלל אדם מישראל
בני ישקל הכסרים ·

הלכות עדות

יש בכללן שמונה מצוות שלש מצוות עשה
וחמש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן · א להעיד בבית דין
למי שיודע לו עדות · ב לדרוש ולחקור העדים · ג שלא יורה
העד בדין זה שהעיד עליו בדיני נפשות · ד שלא יקום דבר
בעדות אחד · ה שלא יעיד בעל עברה · ו שלא יעיד קרוב ·
ז שלא להעיד בשקר · ח לעשות לעד זומם כאשר זמם ·

הלכות ממרים

יש בכללן תשע מצוות שלש מצוות
עשה ושש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן · א לעשות על פי
התורה שיאמרו בית דין הגדול · ב שלא לסור מדבריהם ·
ג שלא להוסיף על התורה לא במצוות שבכתב ולא
בפירוש שלמדנו מפי השמועה · ד שלא לגרוע מן הכל
ה שלא לקלל אב ואם · ו שלא להכות אב ואם · ז לעבד
אב ואם · ח לירא מאב ואם · ט שלא יהא הבן סורר
ומורה על קול אביו ואמו ·

הלכות אבל

יש בכללן חמש מצוות עשה
ושלש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן · א להתאבל על המוב

ואפילו כהן מיטמא ומתאבל על הקרובים ואין אדם מתאבל על הרוגי בית
דין וכפי זה בכללות הלבות שן בספר זה שהן מעין חבורה ביום מיתה שהיא
מצות עשה. ב שלא יטמא כהן גדול לקרובים. ג שלא יכנס עם המת
בהיכל. ד שלא יטמא כהן הדיוט לנפש אחד שלא לקרובים בלבד.

הלכות מלכים ומלחמות

יש בכללן ועשרים שלש מצוות ושלשה מצוות
עשר מצוות עשה ושלש עשרה מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן. א למנות
מלך מישראל. ב שלא ימנה מלך גרים. ג שלא ירבה נשים. ד שלא
ירבה לו נשים סוסים. ה שלא ירבה לו כסף וזהב. ו להחרים שבעה
עממים. ז שלא להחיות מהן נשמה. ח למחות זרע שלעמלק. ט
לזכור מה שעשה עמלק. י שלא לשכוח מעשיו הרעים וחריבתו בדרך
יא שלא לשקוץ במצרים מצרים. יב לשלוח שלום ליושבי העיר כשיצרים
עליה ולדון מה שאינו מפורש בתורה אם תשלים ואם לא תשלים. יג שלא
לרחוש שלום מעמון ומואב בלבד כשיצרים עליהם. יד שלא להשחית
אילני מאכל במצור. טו להתקין יד שיתנו בו בעלי המחנה להסעות בו.
ויש להתקין יד לחפור בו. יז למשוח כהן למבר בחזני חנשי העבר
בשעת המלחמה. יח להיות מחרם ובונה בניין ונוטע כרם שמחים
בקיננם שנה תמימה ומחזירין איש אל המלחמה. יט שלא יעבר עליהן
ויפקוד יפקדו לערכי העיר וערכי הגדוד ודומה להן. כ שלא לעשות
ולהזהר לשחוד בשעת מלחמה. כא דין יפת תואר. כב שלא תמכור יפת
תואר. כג שלא יעשה לעבדות אחר שבבעלה. נמצינו כל המצות
המפלגות בספר זה ארבע ושבעים מהן שבע ועשרים מצות עשה ושבע
וארבעים מצות לא תעשה. ונמצאו כל ההלכות שלארבעה עשרי ספר שלש
ושמונים הלכות ועתה אתחיל לבאר מפתחי כל מצוה ומצוה וכל הלכותי

התגלין עמוד מעניינה על סדר ההלכות בעזרת שדי · משוך חסדך ליודעיך
וצדקתך ליישרי לב ·

ספר המדע

ספר ראשון
המדע ·

והוא ספר

הלכות יסודי התורה

יש בכללן עשר מצוות

שש מצוות עשה וחמש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן ·
א לידע ששש שם הוה · ב שלא יעלה במחשבה ששש שם
הוה זולתי · ג ליחדו · ד להחבו · ה ליראה ממנו ·
ו לקדש שמו · ז שלא לחלל את שמו · ח שלא להבד דברים
שנקרא שמו עליהן · ט לשמוע מן הנביא המדבר
בשמו · י שלא לנסותנו וביותר כל המצוות הללו בפרקים

פרק ראשון

החכמות ללמוד שיש שם

יסוד היסודות ועמוד [illegible] שלם מהנביאים כל הנמצא וכל הנמצא חוץ ממנו שאפשר
שלא היו ראשון והוא ממציא כל הנמצא ומי שלא היה מאמין במציאותו יעלה על הדעת שאולי
אינו מציאות דבר אחר יכול להמציאותו יעלה על הדעת שיהיו כל הנמצאים
הנמצאים מלבדו מציאות אחת בלבד היה מציאותו לא יבטל הוא לבטלם שכל
[illegible] ראיכין לומר הוא ברוך הוא שיודעים להם [illegible]
[illegible] הוא שנביא אומר ואלהים אמת הוא ואלהים
חיים [illegible] הוא שהתורה אומרת [illegible] שוב מלבדו כל
[illegible] מציאותן ומציאות הוא ברוך הוא [illegible]

ובסיני בעלות עבור עשרת לומרו שיש לו דמיות ועורות ולא הכל כמראית
בגויים מעשה תבינו עצמו ראשו על ידים כובור ששה מלחמה
הוי שעבדי אחד חומר שראה השלמה בפושיה כתלג חוור וראה חמש
וכי חרב יש לו ופחם הוא ורוב לא משל ומשל משל . ראיה לדבר
ודברה תורה כלשון בני אדם והכל בנויים הם כמו שנ׳ אש שנותי בירך חרבי
ופיוצא בדברים הללו הכל לפי דעתנו שלבני אדם הוא שאינן מבירין אלא הגופות
הוא שנא׳ בתורה ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר וכעיני בני ואזני
תלמיד אחד . ושתוה ויהי לו היה דומה לשחר גופים
ומי שאומר לא יאמין בשני מקומות ונאמר כי לא ראיתם כל תמונה ונאמר ואל מי
עשה שלג יי׳ לאמר יי׳ אחד . הרי מפורש בתורה ובנביאים שאין הקב״ה
גוף וגויה שנ׳ כי יי׳ אלהיכם הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת
נחלק ונעיד מאחר לפי כך יי׳ אחד שיהיה לו אחד וידיעת דבר זה מצות
עשה שנ׳ יי׳ אלהינו יי׳ אחד . הרי מפורש בתורה ובנביאים שאין הקב״ה
גוף ואינו בריך שמו הוא לבדו אין לו לא ואינו ספק שהרי הוא לבדו קדם תמיד
שיהיה כוחו פוח שלא ויהיה לו ואינו גוף לא יארע מאורעות הגופות כדי שיהיה
שיהיה גוף שאין לו לא ובכל שיש לו לא ותכלית יש לכוחו לא וסוף .
שיהיה גוף ויהיה לו לא ותכלית יש לכוחו לא וסוף . ואינו בריך שמו הוא לבדו קדם תמיד
וגויות מפני שאין הנמנעין השוין במציאתן נפרדין זה מזה במאורעות
שיארעו הגופות והגויות ואילו היה היוצר גוף וגויה היה לו לא ותכלית שיהיה
שיהיה גוף שאין לו לא ובכל שיש לו לא ותכלית יש לכוחו לא וסוף .
שיהיה ייחוד אחד כמותו בעולם : אילו היו האלהות הרבה היו גופים
כולם אחדים הרבה ולא אחד בגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות לא יחוד
שאין ייחוד אחד כמותו בעולם : אילו היו האלהות הרבה היו גופים
שאין כיחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם . לא אחד כמו שהוא
שהכל תלוי הוא . ג׳ שלא יהא אחד הוא אלא שנים אלא יתר על שנים אלא
שלא יהיה לך אלהים אחרים על פני וכפר בעיקר שזה הוא העיקר הגדול ש
שנ׳ לא יהיה לך אלהים אחרים על פני וכפר בעיקר שזה הוא העיקר הגדול ש
שלהיך וכל המעלה על דעתו שיש שם שלוה אחר חוץ מזה עבר בלא תעשה
המסבב אותו בלא יד ולא גוף . וידיעת דבר זה מצות עשה שנ׳ יי׳
הפסק שהגלגל סובב תמיד ואי אפשר שיסוב בלא מסבב והוא ברוך הוא

הנבואה ובמחזה ואמיתת הדבר אין דעתו שלאדם יכולה להשיגו ולחקרו
וזה הוא שאמר הכתוב חקר אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא׃
מה הוא זה שבקש משה רבינו להשיג כשאמר הראיני נא את כבודך כי ש
לידע אמיתת המציאו שלהקב"ה עד שיהיה ידוע בלבו כמו ידיעת אחד מן
האנשים שריחה פניו ונחקקה צורתו בזכרונו שנמצא אותו האיש נפרד בדעתו
משאר האנשים כך בקש משה רבינו להיות מציאות הקב"ה נפרדת בלבו
משאר מציאות הנמצאים עד שידע אמיתת המציאו במה שאין והשיבו אלהי
שאין כח בדעת האדם החי שהוא מחובר מגוף ונפש להשיג אמיתת זה
עם כל זה והודיעו ברוך הוא מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע
לאחריו עד שהשיג מאמיתת המציאו דבר שנפרד הקב"ה בדעתו משאר הנמצאים
כמו שיפרד אחד מן האנשים שריחה אחוריו והשיג כל גופו ומלבושו בדעתו
משאר האנשים ועל דבר זה רמז הכתוב ואמר ורחית את אחורי ופני לא יראו׃
וכן שנתברר שאינו גוף וגויה יתברך שלא יחרעו ולא יחד מאחד ורעות
הגוף לא חיבור ולא פרוד ולא מקום ולא מדה ולא עליה ולא ירידה ולא ימין
ולא שמאל ולא פנים ולא אחור ולא ישיבה ולא עמידה ואינו מצוי בזמן עד
שיהיה לו רחשית ואחריית ומניין שנים ואינו משתנה שאין לו דבר שעורם לו
שינוי׃ ואין לו חיים כמוהם כחוי הגוף החי ולא כלות ולא חפצה
כחכמת החיש החכם לא שיטה ולא הקצה ולא כעס ולא שחוק ולא שמחה
ולא עצבות לא שתיקה ולא דיבור כדיבור אדם כך אמרו חכמים אין למעלה
לא ישיבה ולא עמידה לא עורף ולא עיפוי׃ והוחיל והדבר כך הוא
כל הדברים הללו וכיוצא בהן שנאמרו בתורה ובדברי הנביאים הכל משל
ומליצה הם כמו שנ׳ יושב בשמים ישחק כי עשוני כהם משל שש׃
וכיוצא בהן על הכל אמרו חכמים דברה תורה כלשון בני אדם וכן הוא אומר
הראוני הם מכעיסים׃ הרי הוא אומר אני ה׳ לא שניתי ואילו אינה מצמיח כוש
ומצמיח שוא היה משקה וכל הדברים הללו ואינו מצוי לא לגוף

הפלים השפלים שסני בתי חומר אשר בעפר יסודם אכל העש בריך הוא יתעלה
ויתרומם עלכלזה .

פרק שני

הזה מצוה לאהבו ולירא ממנו
על הנכבד והנורא שנא׳ ואהבת את יי אלהיך ונא׳ את יי אלהיך תירא והיאך היה הדרך לאהבתו
וירא׳ בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים וירא׳
מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה
תאוה גדולה לידע השם הגדול כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלהים לאל חי .
ובשמחשב בדברים האלו נמלא מיד הוא נרתע לאחוריו וירא׳ ויפחד
ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומד בדעת קלה מעוטה לפני תמים
דעות כמו שאמר דוד כי אראה שמיך וג׳ מה אנוש כי תזכרנו וג׳ ולפי
הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים כדי שיהיו
פתח למבין להתוכח את השם כמו שאמרו חכמים בעניין אהבה שמתוך כך
אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם . כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו
בחלק לשלשה חלקים מהם ברואים שהם מחוברין מגופם ונפשם והשניים
נפשיים תמיד כמו גופות האדם והבהמה והנמאחים והמלאכות ומהם ברואים
שהם מחוברים מעולם ונפש אבל אינם משתנים מגוף לגוף ומנפש לנפש
כמו הדיבשונים שלא נפשם קבועה בגלגלם לעולם ואינם משתנים כמו אלו והם
הגלגלים והכוכבים שאינן גלמים כשאר גלמים ולא נפשם כשאר נפשות .
ומהם ברואים נפש בלא גוף כלל והם המלאכים שהמלאכים
לאין גוף ונוי לא שייך נפשות אומרו ומה הוא זה שהנביאים אומרים שראו
המלאך איש ובמראה הנבואה ודרך חידה לומר שיש גוף
ונוי כמו שאמר הכתוב ושם כנפי׳ שלהיך איש אופלה הוא ואין איש לא משל
ומשמו שאמר עושה מלאכיו רוחות . ובמה יפרדו הנפשות זו מזו
ואדרבה אין גוף שיהיה בגדיהם של כל אחד מהם למעלה מעלתו

שלחברין והוא מצוי מכוחן זה למעלה מזה והכל נמצאים מכוחו של הקב"ה וטובו
וזה הוא שרמז שלמה בחכמתו ואמר כי גבוה מעל גבוה שומר וגו' זה
שיאמרנו למטה ממעלתו היינו מעלת מקום כמו אדם שיושב למעלה מחברו
שלא כמו שאומרין בשני חכמים שיחד גדול מחבירו בחכמה שהוא למעלה
ממעלתו שלזה וכמו שאומרין בעילה שהיא למעלה מן העלול וגו' שינוי
שמות המלאכים על שם מעלותם הוא ולפיכך נקראים חיות הקדש והם למעלה
מן הכרובים וחרבים ושמלים ושרפים ומלאכים זהם זבני להם
וכרובים וחיות וגו' כל עשרה השמות שנקראו בהם המלאכים
על שם עשר המעלות שלהם הם ומעלה שאין למעלה ממנה שלא מעלת
הש"י ברוך שמו היא מעלת הצורות שנקראת חיות לפיכך נאמר בנבואה שהם
תחת הכסא ומעלה עשירית היא מעלת הצורה שנקראת חיות והם
המלאכים שמדברים עם הנביאים ונראים להם במראה הנבואה לפיכך
נקראו חיות שמעלתם קרובה ממעלת רעת האדם וכל הצורות
הללו חיות ומכירים את הבורא וידעין אותו דעה גדולה עד למאד כל צורה
וצורה לפי מעלתה לא כפי גדלן אפילו מעלה הראשונה אינה יכולה להשיג
אפילו מעט את הבורא כמה שהיא לא דעתה קדמה להשיג אבל מעט
ויודעת יותר ממנה שמשגת ויודעת צורה שלמטה ממנה וכן כל מעלה
ומעלה עד מעלה עשירית גם היא יודעת הבורא דעה שאין כח בני האדם
המחוברין מגולם צורה יכול להשיג ולידע כמותה והכל אינם יודעין את
הבורא כמו שהוא יודע עצמו וכל הנמצאים חוץ מן הבורא מאותה
הראשונה עד יהוש קטן שיהיה בטבור הארץ הכל מכירין ויודעין לפי
שהוא יודע עצמו ומכיר גדלו ותפארתו ומאיתו הוא יודע הכל ואין דבר נעלם
ממנו וכל הקבה ומפיו אמתו ויודע אותה כמות שהיא ואינו יודע
שהיה חוץ מאתנו כמו שאנו יודעין שיש אנו ודעתינו אחד אבל הבורא הוא ודעתו
וחיין אחד מכל עד ומכל פנה שאלמלי היה חי בחיים ויולי ע"ה היו שם

וגלגל תשיעי הוא גלגל החוזר בכל יום ממזרח למערב ׃

פרק שלישי

שמיים וארץ וכול וש

והגלגלים הם העקריים ׃ ׃

ועובדות הם השמשות גלגלים הקריב מאתנו הוא גלגל הירח והשני שלמעלה
מאתנו גלגל שבו חמה שעקרי כוכב וגלגל שלישי שלמעלה ממנו שבו נוגה
וגלגל רביעי שבו חמה וגלגל חמישי שבו מאדים וגלגל ששי שבו כוכב צדק
וגלגל שביעי שבו שבתאי וגלגל שמיני שבו שאר כל הכוכבים שנראים ברקיע

דברים שהן בחשבון וחלב יהיו תחת לשונך כך פירשו חכמים הראשונים
לשורך שחרי ועליהן אמר לבש וחלב תחת לשונך ועליהן אמר דבש וחלב יהיו לך לבדך ואין
לנכריך כלומר לך לבדך ולא תדרוש אותן ברבים ועליהן אמר יהיו לך לבדך ואין
לנכריך כך אמרו חכמים בפירוש משל זה דברים שאין בכשרנו שלעולם יהיו לנו
כל דעת ורעת ריחוק לסבלן ועליהן אמר שלמה בחכמתו דרך משל בבשיש לנו
ויודע סוף הדבר ועומקו ׃ ודברים שלו דברים עמוקים הם שד למחוד ואין
מוסרין לו ראשי הפרקים ומודיעין אותן שמץ מן הדבר והוא מבין מדעתו ואחר כך
בדברים שלו לא לעיש אחד בלבד והוא שיהיה חכם ומבין מדעתו ואחר כך
הוא הנקרא מעשה מרכבה ׃ זו חכמים הראשונים שלא לדרוש

היה הן ממנה שלריך לבאר בענין זה ובאור כל העיקרים שבשם פרקים שלו
לו ׃ לפרוש לו שאמרנו בענין זה בשני פרקים לו כמו שיפה מפי

עשתה ידעת לפיכך מפני שהוא יודע עצמו יודע הכל שהכל נסמך בהויתו
ההברואים ויודעים מחכמת הברואים כמות שאנו יודעים אותם לא מחכמת לפיכך אינו מבין
וחיות שנתם כמו חיי הנפשות החיים אותם המלאכים ׃
על בריו ולפיכך אומרים חי פרשה וחי נפשך ואין אומרים חיי לא חיי שאין הבורא
דבר ייחוד ׃ נמצאת אומר הוא היודע והוא הידוע והוא הדעה עצמה
הכל אחד ודבר זה אין כח בפה לאמרו ולא באוזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו
לזהות הדבה הוא וחייו ודעתו ואין הדבר כן לא אחד מכל עד ומכל פנה ובכל

המקיף את הכל ומסבב את הכל וזה שתראה כל הכוכבים כאילו הן כולן בגלגל
אחד ואף עלפי שיש בהם זה למעלה מזה מפני שהגלגלים טהורים וזכים בזכוכית
וכספיר ולפיכך רואין כוכבים שבגלגל השמיני מתחת גלגל הראשון ׃ ג כל
גלגל וגלגל משמונת הגלגלים שבהם הכוכבים נחלק לגלגלים הרבה זה למעלה
מזה כמו גלדי בצלים מהם גלגלים סובבים ממערב למזרח ומהם סובבים
ממזרח למערב כמו הגלגל החוזר התשיעי וכולם אין ביניהן מקום פנוי ׃
ד כל הגלגלים אינם לא חלים ולא כבדים ואין להם לא עין ואוזן ולא
שחוק ולא שחר עינות וזה שאנו רואין אותן כעין התכלת למראית העין בלבד
הוא לפי גובה האויר וכן אין להם לא טעם ולא ריח לפי שאין להן המזורעים
מצויים לא בגופות שלמטה מהם ׃ ה כל הגלגלים הללו המקיפין את
העולם כולו הן עגולין כדור ודחוקין באמצע ויש למקצת מן הכוכבים
גלגלים קטנים שהן מבוערין בהן ואין אותם הגלגלים מקיפין את הארץ אלא
גלגל קטן שאינו מקיף מבוע בגלגל הגדול המקיף ׃ ו מספר כל הגלגלים
המקיפים את כל העולם שמונה עשר ומספר כל הגלמים השמימים
שאינן מקיפין שמונה וממהלך הכוכבים וילעת ששור סביבתן בכליון
ומכל שעה ומנטייתן לרוח צפון ורוח דרום ומגפהן מעל הארץ ומריבוץ
ידוע מספר כל יחידי הגלגלים וצורת הליכתן ודרך אחיזתן וזו היא חכמת
חשבון תקופות ומזלות וספרים רבים חברו חכמי יון ׃ גלגל
התשיעי שהוא מקיף את הכל חלקותיו החכמים הקדמונים לשנים
עשר חלק כל חלק וחלק העלו לו שם עלשם צורה שתראה בו מן
הכוכבים שלמטה מאחר שהם מפוזרים תדומין שם המזלות ששמותם
שלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים ׃
גלגל התשיעי עצמו אין בו לא חלוקות ולא צורה מפני הטעות
יחידין ולא כוכב לא בחיבור הכוכבים שבגלגל השמיני הוא שיהיה
בכוכבים גדולים שבו תבנית הצורות החלקו או קרוב לזה ׃

ולו השתים עשרה צורות לא היו מפוזרות כנגד אותן החלקים לא בזמן
המבול שבו העלו להן שמות לא אחר כך סבבו מעט לפי שכל
הכוכבים שבגלגל שמיני כולם סובבים כמו השמש והירח לא שהן סובבין
בכבדות וחלק שתהלך השמש בגודו ביום אחד ילך בגודו כל כוכב מהם
בקרוב מאתים שנה: כל הכוכבים הנראים יש מהן כוכבי
קטנים שהירק גדולה מאחד מהן ויש מהן כוכבים שכל אחד מהן גדול מן
הירק כמה פעמים והירק גדולה מן הירח כמו ארבעים פעמים והשמש
גדולה מן הירק כמו מאה ושבעים פעמים מצאו הירח אחד משבעה עשר
ושמונה מאיות מן השמש בקרוב ואין בכל הכוכבים כוכב גדול מן השמש
ולא קטן מכוכב שבגלגל שני: כל הכוכבים והגלגלים כולם בעלי
נפש ודעה והשכלתם והם חיים ושומעים ומכירים את מי שאמר והיה
העולם כל אחד ואחד לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים ומפארים ליוצרם
כמו המלאכים ובשם שמכירים את הקב"ה כך מכירים את עצמן מי
ומכירין את המלאכים שלמעלה מהן ודעת הכוכבים והגלגלים משוערת
מדעת המלאכים וגדולה מדעת בני האדם: ברוח הצ למטה
מגלגל הירח גולם אחד שיש בגולם הגלגלים וברוח ארבע צורות לגולם
זה ואינם בצורת הגלגלים ונאבשה כל צורה וצורה במקום גולם זה:
צורה ראשונה צורת הדשא נתחברה במקום גולם זה והיה משניהם גוף אחד
וצורה שניה צורת הרוח נתחברה במקומתו והיה משניהם גוף הרוח
וצורה שלישית צורת המים נתחברה במקומתן והיה משניהם גוף הכשם
וצורה רביעית צורת הירק נתחברה במקומתן והיה משניהם גוף הירק
ומצא למעלה מהם הרקיע ארבעה גופין מוחלטין זה למעלה מזה וכל
אחד ואחד מקיף את שלמטה מאתנו מכל רוחותין כמו גלגל הגוף הראשון
שמקיף לגלגל הירח הוא גוף האש למעלה מאתנו וגוף הרוח למטה מאתנו
גוף הכשם למטה מאתנו גוף הירק ואין בעולם מקום פנוי בלא גוף כלל:

ארבעה גופות הללו חיים בעלי נפש וחיים ואינם מתים לא כגופים מתים
ויש לכל אחד ואחד מהם מהם מהב שחיים יודעים ולא משיגין וחיים יכול לטעותן וזה
שאמר דוד הללו את י׳ מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וברד שלג וקיטור עין
הדברים הללו בני אדם מעבדותיו שחרזו בפיש וברד ובשאר ברואים שחרזו
למטה מן הרקיע שגבורתם תמיד נכרת לקטון ולגדול ׃

פרק רביעי

ארבעה גופים הללו שהן אש ורוח ומים וארץ הם יסו
יסודות כל הנבראים למטה מן הרקיע וכל שיהיה מאחד ומהמה ושלשה
ורמש ודג ועמח ומתכת וחבנים טובים ומרגליות ושאר חבני בנין והרים
וגושי עפר הכל גלמו מחוברים מארבע יסודות הראשונים מעולם
נמצאו כל הגופים שלמטה מן הרקיע חוץ מארבעה יסודות האלו מחוברים
מגולם וצורה וגולם שלהם מחובר מארבעה יסודות ׃ לו אבל כל אחד מאלו
מארבעה יסודות אינו מחובר לא מגולם וצורה כלבד ׃ דרך הרוח
והרוח למעלה מהלכת ממטה מטבור הארץ למעלה כלפי הרקיע ודרך
המים והארץ להיות מהלכים מתחת הרקיע למטה ליכנס שיכנסו
הרקיע הוא הכתוב שאין למטה ממנו ואין הילופים בדעתם ולא בהנפש
לא מנהג שנהגו בהם וטבע שנטבע בהם ׃ טֶבַע הוא חק יבש
והוא קל מכולם והרוח חם לח והמים קרים לחים והארץ יבשה קרה
והיא כבדה מכולם והמים קל ממנה לפיכך נמצא למעלה על הארץ
והרוח קל מן המים לפיכך הוא מרחף על פני המים והאש קל מן הרוח ׃
ומפני שהם יסודות לכל גופים שתחת הרקיע [illegible] על פני כל
[illegible] ורוח
[illegible] ומתכת וחבן גולמו [illegible] ורוח
ומים ועפר וארבעתם יתערבו ביחד וישתנה כל אחד מהן בעת בָּעֵרוב
ובד שימצא המחובר מארבעתן אינו דומה לאחד מהן בשהוא לבדו ויהיה
במיעורב מהן אפילו חלק אחד מהוא שש בפני עצמה או מים בפני עצמן

ושינוי זה מועט מעט ולפי אורך הימים ואין בכל היסוד משתנה
מים וכן המים מקיפין הסמוך לארץ משתנה ומתפנס ונעשה ארץ
ונעשה רוח ובין הרוח מקיפה הסמוך למים משתנה ומתפנס ונעשה
אש ובין האש מקיפה הסמוך לרוח משתנה ומתפנס ונעשה
ומתמעטין רוח וכן הרוח מקיפה הסמוך לאש משתנה ומתחמם
ומתפרץ ונעשית מים וכן מקיפת המים הסמוכין לרוח משתנים ומ
מקיפין כל גופן כיצד מקיפת הארץ הקרובה מן המים משתנית ומ
מקיפין שם כל גופן כיצד מקיפת הארץ הקרובה מן המים משתנית ומ
ומתפרץ ונעשית מים וכן מקיפת המים הסמוכין לרוח משתנים ומ
ומתמעטין רוח וכן הרוח מקיפה הסמוך לאש משתנה ומתחמם
ונעשה אש ובין האש מקיפה הסמוך לרוח משתנה ומתפנס ו
ונעשה רוח ובין הרוח מקיפה הסמוך למים משתנה ומתפנס ונעשה
מים וכן המים מקיפין הסמוך לארץ משתנה ומתפנס ונעשה ארץ
שנתחברו מהם אי אפשר שלא יפרד להם חפילו הזהב והחומר אי אפשר
שלא יפסד ויחזור ליסודותיו ויחזור מקיפתו למים ומקיפתו
לרוח ומקיפתו לארץ ׃ והוא וכל הנפרד לאלו יפרד מהמר
לחדש ואל עפר תשוב לפי שהוא בניינו מן העפר ולפי כל הנפסד כשיפסד
מיד יחזור לתוכו היסודות לא יפסד ויחזור לדבר אחר ודבר אחר לדבר
אחר וסוף הדברים יחזור ליסודות ונמצאו כל הדברים חוזרין לחלילה ׃
ארבעה יסודות הללו משתנים זה לזה תמיד בכל יום ובכל שעה
ומקיפתן של כל גופין כיצד מקיפת הארץ הקרובה מן המים משתנית ומ

או ויהיו ותיבת שש נראית בשוק ואולי ולא היו בראשי

עד שיעשה כל המים רוח או כל הרוח מים שאי אפשר שיבטל אחד מן היסודות
הארבעה לא מן העדר ישתנה מים לרוח ומן העדר מרוח לאש וכן בין כל אחד
ואחד יתגלגל השינוי בין ארבעתם וחומרותיהם׃ ושינוי זה יהיה מצד
בסבובי הגלגל ומסיבותיו יתחברו ארבעתם ויהיה מהם שאר גלמי בני אדם
ונפש חיה וצמח וחצן ומחצבת והיל נותן לכל גולם וגולם צורה הראויה לו על
ידי מלאכי העשירי שהיא הצורה שנקראת איש׃ לעולם אין אתה
רואה גולם בלא צורה או צורה בלא גולם לא כלי העצים הוא שמחלק הגוף
הנמצא בחשבון ויודע שהוא מחובר מגולם וצורה ויודע שיש שם גופים שגולמם
מהובדי מארבע יסודות וגופים שגולמם פשוט ואינו מחובר מגולם אחר והצורות
שיש להם גולם אינן נראין לעין לא בעין הלב הם ידועים כמו שידענו חדין
הכל בלא ראיית עין׃ נפש כל בשר היא צורתו שנתן לו האל והדעת ה
היתרה המצויה בנפשו שלאדם היא צורת האדם השלם בדעתו ונבלי צורה
זו נאמר בתורה נעשה אדם בצלמנו כדמותינו כלומר שתהיה לו צורה ה
הידועה ומשגת הדעות שאין להם גולם עד שידמה להן ואינו חומרי בכל
צורה זו הנבדלת לעיניים שהיא הפה והחוטם והלסתות ושאר ראשי הגוף שהו
ואינה הנפש המצויה לכל נפש חיה שבה יוכל ושתה ומוליד ומרגיש
ומהרהר לא הדעה שהיא צורת הנפש וצורות הנפש הכתוב מדבר ופעמים
רבות תמצא זאת הצורה נפש ורוח לפיכך צריך להזהר בשמות שלא תטעה
ובכל שם ושם ילמד מענייניו׃ אין צורת הנפש הזאת מחוברת מן
היסודות כדי שתפרד להם ואינה מבחר הנשמה עד שתהיה צריכה לנשמה
כמו שהנשמה צריכה לגוף לא מאת ה׳ מן השמים הוא לפיכך כשיפרד
הגוף שהוא מחובר מן היסודות ותישאר הנשמה מבחר שיש לה מצויה לא
עשה הגוף וצריכה לגוף בכל מעשיה לא תברית הצורה הזאת לפי שאינה
צריכה לנשמה בפעולותיה לא מחשבת ומשגת הדעות הפרוחות מן הגלמים
ויודעת בורא הכל ויודעת ומשגת לעולם ולעולמי עולמים הוא שאמר

שלמה בחכמתו וישוב העפר על הארץ כשהיתה והרוח תשוב אל האלהים
אשר נתנה ׃ כל הדברים הללו שדברנו בענין זה כאשר מדלי הם הדברים
עמוקים הם אבל אינם כעומק ענין פרק ראשון ושני וביאור כל אילן הדברים
שבפרק שלישי ורביעי הוא הנקרא מעשה בראשית וכך קוראים החכמים ה׳
הראשונים שהיו דורשין בו בדברים הללו ברבים לא לאדם אחד בלבד מודיעם
דברים שלו ומלמדין אותו ׃ ומהבין שנין מעשה מרכבה לענין מעשה
בראשית שעניין מעשה מרכבה אפילו לאחד אין דורשין בו שלא יהיה בו
חכם ומבין מדעתו נותנין לו ראשי הפרקים ועניין מעשה בראשית מניח
מלמדין אותו ליחיד אף על פי שיודעין אותו מדעתו ומודיעין אותו כל
שיכול לידע מדברים שלו ולמה אין מלמדין אותו לרבים לפי שאין כל אדם
יש לו דעת רחבה להשיג פירוש וביאור כל הדברים על בוריין ׃ בזמן
שאדם מתבונן בדברים הללו ומביר כל הבריאה ממלאך וגלגל ואדם
וכיוצא בו ורואה חכמתו שלמקבה בכל הנמצאים וכל הברואים מוסיף
יראה למקום ותמיהה נפשו וכמה בשרו לאהוב המקום ברוך הוא
ויריא וישחד משפלותו ודלותו וקלותו כשיערך עצמו לאחד מהחומש
הקדושים הגדולים ועל שפן לאחד מהצורות הטהורות הנפרדות מן
הגלמים שלא נתחברו בגולם כלל וימצא עצמו שהוא ככלי מלא בושה
וכלמה כך וחסר ׃ ועניני ארבעה פרקים לו שבחמש מצוות הללו
הם שהחכמים הראשונים קורין אותן פרדס כמו שאמרו ארבעה נכנסו
לפרדס ועל על פי שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים היו לא כולם היה בהם
כח להשיג ולהשכיל כל הדברים על בוריין ׃ ואני אומר שאין ראוי כי
לא השיגו בעולם אלא שנים מלבד כריסו לחם ובשר ולחם ובשר זה הוא לשון
ביאור הישוב והמעיין בהן משיאר המצוות ויקח על פי שהדברים אלו
מרכבה ודבר חשוב הוא וחכמי ורבי אף על פי כן ריווים הם להדיוטות שיש

מיישבין דעתו של אדם תחלה ועוד שהן הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה
לישוב העולם הזה כדי לנחול חיי העולם הבא ואפשר שידעם הכל גדול
ותקון איש ואשה בעל לב רחב ובעל לב קצר:

פרק חמישי

על קידוש השם הגדול
כל בית ישראל מצווין
הזה שנ' ונקדשתי בתוך בני ישראל ומוזהרין שלא לחללו שנ' ולא תחללו את
שם קדשי כיצד בשעה שיעמוד גוי ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל
מצות התמורות בתורה או יהרגנו יעבור ולא יהרג שנ' במצות אשר יעשה
אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם וחס ושלום ולא עבירה זה מתחייב
בנפשו: ב במה דברים אמורים בשאר מצות חוץ מעבודה זרה וגילוי
עריות ושפיכות דמים אבל שלש עבירות הילו אם יאמר לו עבור על אחת מהן
או תהרג יהרג ול יעבור: ג במה דברים אמורים בזמן שהגוי מתכוין
להנאת עצמו כגון שאנס לבנות לובייתו בשבת או לבעל לו תבעילו או אנס
אשת לבעלה ופרוץ בזה אבל אם נתכוון להעבידו על המצוות בלבד הרי
הוא בינו לבין עצמו ויש שם עשרה מישראל יעבור ול יהרג ואם רצו להעבירו
בעשרה מישראל יהרג ול יעבור ואפילו לא נתכוון להעבירו לא על מצוה
מאשר מצוות בלבד: ד וכל הדברים האלו שלא בשעת השמד אבל בשעת
השמד והוא כשיעמוד מלך רשע כנבוכדנאצר וחבריו ויגזור שמד על
ישראל לבטל דתם וכל מצוה מן המצוות יהרג ול יעבור אפילו על אחת מאשר
מצוות בין נתנס בתוך עשרה בין נתנס בינו לבין גוים: ה כל מי שנאמר
בו יעבור ול יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו וכל מי שנאמר
בו יהרג ול יעבור ונהרג ולא עבר הרי זה קדש את השם
מישראל הרי זה קדש את השם ברבים כדניאל חנניה מישאל ועזריה ורבי
עקיבה וחביריו ולו היה הורגן בלי הוא נחשבנו כאלו שחטה ועליהם נאמר אפס

לנפשות שנ׳ בי בחשר יקוק חיוב על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה׃
אפ דבר שהדעת נוטה לו חוץ שיש מחברין נפש מפני נפש ועבירות היתרשו
נוטל את נפשו והריגת נפש מישרל לרפות נפש יוצרת או להציל אדם מיד
חילול השם ואף על פי כן מפני שעבר בחומר אין מחללין אותו ואין צריך לומר
שאין ממיתין אותו בית דין אפילו הרג בחונס שאין מחללין וממיתין לא לעבור
ברצונו בעדים והתרחה שנ בנוסף מזרעו למלך ונתתי אני את פני באיש ההוא
ומפי השמועה למדו התוא לא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה׃ ומה אם
עבודה זרה שהיא חמורה מן הכל העובד אותה בחונס אינו חייב כרת ואין
צריך לומר מיתת בית דין קל וחומר לשאר מצות התמורות בתורה ובעבירות
הוא חומר ולנערה לא תעשה דבר׃ נשים שאמרו להם גוים תנו לנו אחת
מכם ונטמא אותה ואם לאו נטמא את כולכם יטמאו כולם ול יפסרו להם
נפש אחת מישרל וכן אם אמרו להם גוים תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם לאו
נהרוג כולכם יהרגו כולם ול יפסרו להם נפש אחת מישרל ואם יחזרו להם
ואמרו תנו לנו פלוני או נהרג את כולכם אם היה מחוייב מיתה כשבעב בן
בכרי יתנו אותו להם ואין מורין להם כן לכתחלה ואם אינו חייב יהרגו כולם
ול יפסרו להם נפש אחת מישרל׃ כענין שאמרו בגוים כך אמרו
בחלומות כיצד מי שחלם ונטה למות ואמרו הרופאים שרפואתו בדבר פלוני
מלסורין שבתורה שנינו לו ומתרפין בכל חיסורין שבתורה במקום סכנה
חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים שאפילו במקום סכנה
תעלין בהם ואם עבר ונתרפא שנינו אותו בית דין שנש הריקוי לו׃
ואנין שאפילו במקום סכנת נפשות אין עוברין על אחת משלוש עבירות
הילן שנ׳ ואהבת את יקוק אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך אפילו הוא
נוטל את נפשך והריגת נפש מישרל לרפות נפש יוצרת או להציל אדם מיד
גוים שיהיו אומרים תנו לנו פלוני או נהרוג את כולכם אם היה מחוייב מיתה כשבעב בן
בכרי יתנו אותו להם ואין מורין להם כן לכתחלה ואם אינו חייב יהרגו כולם
ול יפסרו להם נפש אחת מישרל׃ כענין שאמרו בגוים כך אמרו
בחלומות כיצד מי שחלם ונטה למות ואמרו הרופאים שרפואתו בדבר פלוני
מלסורין שבתורה שנינו לו ומתרפין בכל חיסורין שבתורה במקום סכנה
חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים שאפילו במקום סכנה
תעלין בהם ואם עבר ונתרפא שנינו אותו בית דין שנש הריקוי לו׃
ואנין שאפילו במקום סכנת נפשות אין עוברין על אחת משלוש עבירות
הילן שנ׳ ואהבת את יקוק אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך אפילו הוא
נוטל את נפשך והריגת נפש מישרל לרפות נפש יוצרת או להציל אדם מיד
חילול השם ואף על פי כן מפני שעבר בחומר אין מחללין אותו ואין צריך לומר
שאין ממיתין אותו בית דין אפילו הרג בחונס שאין מחללין וממיתין לא לעבור
ברצונו בעדים והתרחה שנ בנוסף מזרעו למלך ונתתי אני את פני באיש ההוא
ומפי השמועה למדו התוא לא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה׃ ומה אם
עבודה זרה שהיא חמורה מן הכל העובד אותה בחונס אינו חייב כרת ואין
צריך לומר מיתת בית דין קל וחומר לשאר מצות התמורות בתורה ובעבירות
הוא חומר ולנערה לא תעשה דבר׃ נשים שאמרו להם גוים תנו לנו אחת
מכם ונטמא אותה ואם לאו נטמא את כולכם יטמאו כולם ול יפסרו להם
נפש אחת מישרל וכן אם אמרו להם גוים תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם לאו
נהרוג כולכם יהרגו כולם ול יפסרו להם נפש אחת מישרל ואם יחזרו להם
ואמרו תנו לנו פלוני או נהר

מעורבת עשהש ומקבלין בסתר פניש יפת ונעלם מהן ואינן עולין מספר
וכן אש דקדוק החכם עג עצמו והיה דיבורו בנחת עם הבריות ודעדיו
מעורבת עשהש ומקבלין בסתר פניש יפת ונעלם מהן ואינן עולין מספר
שו לפרוש בעריות ׃ כל העובר מדעתו בלי אונס על אחת מכל מצות
האמורות בתורה בשוגג בזמן שהבעיס הדיוט מחלל את השש ולפיכך
נאמר בשבועת שקר וחללת את שם אלהיך אני יי ואש עבר בעשרה ישראל
הדיוט מחלל את השש בדיעבד וכן כל הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מקבל
דבר בשלמי לא טחר ולא יחזה ולא לבקש כפור שלא מפני הבושת בניך היוצ
בעיני יוסף הצדיק עצמו מחשת רבו הדיוט מקדש את השש ׃ ויש
דברים אחרים שהם בכלל חילול השש והוא שיעשה אדם גדול בתורה או
ומתרשם בחסידות דברים שהבריות מרננות אחריו בשבילן ויקח על פי שנוע
עבירות הדיוט חילל את השש כגון שלקח ויכנוס שעה הלוקח לחלוה
והוא יש לו ונמצאו המוכרין תובעין והוא מקיים או שירבה בשחוק או בחפיפה
ושיחה אשל עמי הארץ וביניהן או שיהין דיבורו בנחת עם הבריות ויהיה
מיקבילן בסבר פנים יפות שלא בעל קטטה וכעס וכיוצא בדברים הללו הכל
לפי גדול שלחכם עליך שידקדק על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין ׃
וכן אש דקדוק החכם עג עצמו והיה דיבורו בנחת עם הבריות ודעדיו
מעורבת עשהש ומקבלין בסתר פניש יפת ונעלם מהן ואינן עולין מספר

0 cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 0 mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250

זה קדש את השם ועליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך

פרק ששי

השמות הקדושים השתורים

כל המאבד שם מן

שנאמרו בתורה הלאוין מן התורה שהרי הוא אומר בעבודה זרה ובאבדת

את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה׳ אלהיכם ׃ ושבעה שמות

הן השם שנכתב יוד הי ואו הי והוא השם המפורש או הנכתב על

דל נון יוד וי ושוה ואלהים ואהיה ושדי וצבאות כל המוחק אפילו אות אחת

משבעה שמות של לוקה ׃ כל הנטפל לשם מלפניו מותר למחקו כגון

לפיד מלפי ובית מאלהים וכיוצא בהן אינן בקדושת השם וכל הנטפל לשם

מאחריו כגון כתף שלאליך ופקוח מיס שלאלהיכם וכיוצא בהן אינן נמחקין

והרי הן כשאר תיבות שלשם מפני שהשם מקדשן ואף על פי שנתקדשו ואסור

למוחקן המוחק כן אינו לוקה אבל מכין אותו מכת מרדות

כתב על למד מלאים יהא מיתו נמוחק ואין צריך לומר בה שהוא

שם בפני עצמו מפני שהוא שם מלאך שם המפורש הוא אבל הכותב שיר

דלת בי שדי דלת בית מצבות הרי זה נמחק ׃ שחר הכינורין שמנשקין

הקלפי חגור חגור ורחוס הגדול הגבור והנורא הנאמן קנא וחזק וכוכבי

כלי שהיה שם בתוב עליו כגון תפלין ומזוזות והספר תורה ומותר למחקן ׃

קולמוס שמקדשין אותו השם חוקק בכלי מתכות או בכלי זכוכית

ומחקו שם כיתוב לוקה לפי שהוא מחקו ונוגעו אפילו היה השם חקוק בכלי מתכות או בכלי

על בשרו הרי זה לא יראנו ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטנופת נזדמנה לו

שפיר שלא נזכר עליו שם ואם נזכר עליו שם כיתוב

הדק כדי שלא יחוק שלא אמרו לפרוך עליו שלא מפני שאסור לעמוד בפני
השם ערום . הסותר אפילו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח או מן
ההיכל או משאר העזרה לוקה שנ׳ בעבודה זרה כי את מזבחותם תתצון
וכתי׳ לא תעשון כן לה׳ אלהיכם . כתבי הקדש כולן ופירושיהן ופיאוריהן אסור
לשרוף אותן או לאבדן בין והמאבד בין לוקה מכת מרדות במה דברים אמו
בכתבי הקדש שפתבו אותן ישר׳ לקדושה אבל מין ישר׳ שכתב ספר תורה
שורפין אותו עם השמות שפי מפני שאינו מאמין בקדושת השם ולפ כתבו
לו והוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים והוחיל ודעתו כן לא נתקדש
השם ומצוה לשרפו כדי שלא להניח שם למינים ולא למעשיהם אבל
גוי שכתב את השם גונזין אותו וכן כתבי הקדש שבלו או שכתבן גוי וגנזו
כל השמות האמורות באברהם קדש אף זה שנאמר וי אם נא מצאתי חן
בעיניך הרי הוא קדש כל השמות האמורות בלוט חול חוץ מזה לא נא
אל תרעו נא מנף עבדך חץ כל השמות האמורות בגבעת בנימין קדש כל
ד׳ הוא נא מצא עבדך חץ כל השמות האמורות בגבעת בנימין קדש כל
ד׳ השמות האמורות בנבות קדש כל מ׳ למעה האמור בשיר השירים קדש
והדי הוא כשאר הכינויין חוץ מזה הלך לך שלמה כל מלפיא האמור בדניל
חול חוץ מזה אנת מלכא מלך מלכיא והדי הוא כשאר הכינויין

פרק שביעי

מניבאת בני הנביאים ואין
מיסודי הדת לידע שהאל הנבואה חלה לא על חכם גדול בחכמה גבור בגבורה ולא יהא יצרו מתגבר
עליו מדבר בעולם לא הוא מתנבי בדעתו עם יצרו תמיד בעל דעה רחבת
ומבינה כל מעשי . קדש שהוא מעולה בכל המדות שלא שלם בגוף כשאנם
לפרש ויאמר באותם הענינים הנעלמים הרחוקים ותהיה לו דעת נבונה לאבן
ולהשיג והוא מתקדש והולך ופרש מדרכי כלל העם ההולכים במחשכי
הזמן והולך ומזדרז עצמו ומלמד נפשו שלא תהיה לו מחשבה בכל הבלי
מדבר ולא מהבלי הזמן ותחבולותיו שלא דעתו תמיד פנויה למעלה

לשורה תחת הכסא להבין בחוק הצורות הקדושות הטהורות ומסתכל
בחכמתו שלהקב"ה כולה מצורה ראשונה עד סבור האדם ויודע מהם גדלן
מיד רוח הקדש שורה עליו ׃ ובעת שתנוח עליו הרוח תתערב נפשו במ
במעלת המלאכים הנקראים חיות ויהפך לאיש אחר ויבין בדעתו שיהי
כמות שהיה לא שנתעלה על מעלת שאר בני אדם החכמים כמו שנ׳ בשאול
והיתה בידי עמם והפכת לאיש אחר ׃ הנביאים מעלות מעלות הן כמו
שיש בחכמה חכם גדול מחבירו כך בנבואה נביא גדול מנביא וכולן אין
רואין מראה הנבואה לא בחלום בחזיון הלילה או ביום אחר שתפול עליהן
תרדמה כמו שנ׳ במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו ׃ וכולן
כשמתנבאין חייבין מזדעזעין וכח הגוף כושל ועשתונותיהם מתבהלות
ותשאר הדעה פנויה להבין מה שתראה כמו שנ׳ באברהם והנה אימה
חשכה גדולה נופלת עליו וכמו שנ׳ בדניאל והודי נהפך עלי למשחית ולא
עצרתי כח ׃ הדברים שמודיעין לנביא במראה הנבואה דרך משל
מודיעין לו ומיד יחתך בלבו פתרון המשל במראה הנבואה ויודע מה הוא ממן
הסולם שראה יעקב אבינו ומלאכים עולים ויורדים בו והוא היה משל ת
למלכיות ושעבוד ובמו החיות שראה יחזקאל והסיר הנפוח ומקל שקד שראה
ירמיה והמגלה שראה יחזקאל והאיפה שראה זכריה ׃ וכן שאר הנביאים
יש שהן אומרין הפתרון בלבד ופעמים אומרין המשל בלבד בלא פתרון כמעט
דברי יחזקאל וזכריה וכולם במשל והרבה חידה הם מתנבאים ׃ כל
הנביאים אין מתנבאין בכל עת שירצו לא מכוונין דעתן ושואלין שאותם
ושומעין לב ומתכוונין שיהיו הנבואה שורה לתוכן עצמות ולא מעצמן עצמות
לא עשתה שנאמר לכן בני הנביאים לפניהם נבל וחלל וכנור ותף
מבלעדיהם הנבואה וזה הוא שנאמר והמה מתנבאים כלומר מהללין ל
בדרך הנבואה עד שיבואו כמו שאתה אומר כלוני מתגדל ׃ ולו שהם
מבלעדיהם להתנבא הם הנקראים בני הנביאים ואין על [illegible]

אפשר שתשרה עליהן שכינה ואפשר שלא תשרה ׃ כל הדברים שאמרנו
הן דרך הנבואה לכל הנביאים הראשונים והאחרונים חוץ ממשה רבינו
ורבן שלכל הנביאים ומה הפרש ישבין נבואת משה לשאר כל הנביאים
שכל הנביאים בחלום או במראה ומשה רבנו הוא ער ושומע שנ׳ ובבוא
משה לאהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול ׃ כל הנביאים עלידי מלאך
לפיכך רואין מה שהן רואין במשל וחידה משה רבינו לא עלידי מלאך שלא
פה אל פה אדבר בו וגו׳ ודבר ׃ למשה פנים לפנים וגו׳ ותמונת ׃ יביט כלומר
שאין שם משל שלא רואה הדבר על בוריו בלא חידה בלא משל הוא שהתורה
מעידה עליו ומראה ולא בחידות שאינו מתלבש בחידה שלא במראה שרואה
הדבר על בוריו ׃ כל הנביאים יראין ונבהלין ומתמוגגים ומשה רבינו
אינו כן הוא שהכתוב אומר כאשר ידבר איש אל רעהו כמו שאין אדם נבהל
לשמוע דברי חברו כך היה פתח בדעתו שלמשה רבינו להבין דברי הנבואה
והוא עומד על עמדו שלם ׃ כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת
שירצו משה רבינו אינו כן שלא בכל זמן שיחפוץ רוח הקדש לבשתו ונבואה שורה
עליו ואינו צריך לכוון דעתו ולהזדמן לה שהרי הוא מכוון ומזומן ושומר פתח
כמלאכי השרת לפיכך ׳תנבא בכל עת שנ׳ עמדו ושמעה מה יצוה ׃ לכם ׃
ובזה הבטיחו הל שנ׳ לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד
עמדי הוא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת חוזרין לאהלם שהוא
ארבי העוף כופל פשוט העם לפיכך אינן פרישין מנשותיהן ומשה רבינו
לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פרש מן האשה לעולם ומכל הדומה לה
ונשתרה דעתו בשר העולמים ולא נסתלק ההוד מעליו לעולם וקרן עור
פניו ונתקדש כמלאכים ׃ הנביא אפשר שתהיה נבואתו לעצמו בלבד
להדריך לבו ולהוסיף דעתו עד שידע מה שלא היה יודע מתוך הדברים
הגדולים ואפשר שישלח לעם מעמי הארץ או לאנשי עיר או ממלכות

וכשמשלחין אותו נותנין לו אות ומופת כדי שידעו העם שהוא שלוחו באמת׃

ולא כל העושה אות ומופת מאמינין אותו שהוא נביא לא אחד שהיה יודעין בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו שנתעלה בהן על כל בני גילו והיה מהלך בדרכי הנבואה בקדושתה ופרישותה ואחר כך בא ועשה אות ומופת ואמר שהוא שלוחו מצוה לשמוע ממנו שנאמר אליו תשמעון׃ ואפשר שיעשה אות ומופת ואינו נביא וזה השוה יש לו דברים בגוף אלא על כן מצוה לשמוע לו הואיל וחכם גדול הוא וחכם ורואי לנבואה מעמידין אותו על חזקתו שבשעה נעטוינו כמו שנעטוינו לאחוך הדין עלפי שני עדים כשרים ואעפ שאפשר שהעידו בשקר הואיל וכשרים הם אצלינו מעמידין אותן על כשרותן ובדברים הללו וכיוצא בהן נאמר הנסתרות לי׳ יי אלהינו והנגלות לנו ולבנינו וגו׳ ונאמר כי החדם יראה לעינים וי׳ יראה ללבב׃

פרק שמיני

משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה שהמאמינין על פי האותות יש בלבן דופי שאפשר שיעשה האותות בלחש ובשוף שלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשה לא להביא ראיה על הנבואה ערך להשקיע את המצריים קרע הים והצליף עליהן טיכנו למזון הוריד להן את המן צמיחו בקע להם את האבן כפרובין עדית קריח בלשה אותם הארץ וכן שאר כל האותות׃ ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שעינינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר הקול והלפידים והענן נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להם כך וכך וכן הוא אומר פנים בפנים דבר יי עמכם ונאמן לעולם את אבותינו כרת יי׳ את הברית הזאת׃ ומנין שבמעמד הר סיני לבדו היה הראיה לנבואתו שהרי אפשר שהיו בו דופי שנאמר הנה יבוא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ומכלל שקודם דבר זה לא היו מאמינין בו נאמנות שהיה עומד לעולם

נשמעות שיש אחריות הדבור ומחשבה · נמצאו לן ששולח להם הש"י
הנביא על נבואתו שהיא אמת ואינו צריך לעשות להם אות שהם והוא אחד
בדבר כשני עדים שרשו דבר אחד ביחד שכל אחד מהם עד לחבירו שהוא
אומר אמת ואין אחד מהם צריך להביא ראיה לחבירו כך משה רבנו כל
ישראל עדים לן אחד מעמד הר סיני ואינו צריך לעשות להם אות · וזה
הוא שאמר לן הקבה בתחלת נבואתו בעת שנתן לן האותות לעשותן לפ"
במצריים יאמר לן ושמעו לקולך ידע משה רבנו שהמאמינין על פי האותות
יש בלבן דופי ומהרהר ומחשב והיה נשמט מלילך ואמר והן לא יאמינו
לי עד שהודיעו הקבה שאילו האותות אינן לא עד שיצאו ממצריים ויחר
שיצאו ויעמדו על ההר הזה יסתלק ההרהור שמהרהרין אחריך שאני
נותן לך כח אות שידעו שאני שלחתיך באמת מבתחלה ולא ישאר בלבן
הרהור הוא שהכתוב אומר וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך
את העם ממצריים תעבדון את האלהים על ההר הזה · נמצאת
אומר שכל נביא שיעמוד אחר משה רבנו אין אנו מאמינין בו מפני ה
האות לבדו כדי שנאמר אם יעשה אות נשמע לו לכלמה שיאמר אלא
מפני המצוה שצונו משה בתורה ואמר אם נתן אות אלו תשמעון כמו ש
שצונו לתחוך הדבר עם שני עדים וחף על פי שאין אנו יודעין אם אמת
העדו אם שקר לך מצוה לשמוע מזה הנביא אם האות אמת או
בפישוף ולאט · לפיכך אם עמד נביא ועשה אותות ומופתים גד
גדולים ופלאים להכחיש נבואתו שלמשה רבנו אין שומעין לו ואנו יודעין
ביחוד שאותן האותות בלאט ופשוף הן לפי שנבוא משה רבנו אינה
עלינו האותות כדי שיערך אותות זה לאותות זה לא בעינן ראיה ובאזנינו
שמענוה כמו ששמע הוא · הא למה הדבר דומה לעדים שהעידו
לאיש על דבר שראה בעינו שאינו כמו שראה שאינו שומע להן של
יודע בודאי שהן עדי שקר · לפיכך אמרה תורה שאם בא האות

והמופת לא תשמע לדברי הנביא ההוא שהרי זה בא לך באות ומופת ל
להכחיש מה שראית בעיניך והוחיל ואין אנו מאמינין במופת לא מפני
המצוה שצונו משה היאך נקבל מאות זה שבא להכחיש נבואתו שלמשה
שראינו ושמענו׃

פרק תשיעי

דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה
עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת.
שנא׳ את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרון לעשות לא תוסף
עליו ולא תגרע ממנו ונא׳ והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל
דברי התורה הזאת׃ הא למדת שכל דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד
עולם וכן הוא אומ׳ חוקת עולם לדורותיכם ונא׳ לא בשמים היא למדת שאין
נביא רשאי לחדש דבר משלה׃ לפיכך אם יעמוד איש בין מישראל בין
מן האומות ויעשה אות ומופת ויאמר שיי שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה
או לפרש במצוה מן המצות פירוש שלא שמענו ממשה או שיאמר שאותן
המצוות שנצטוו בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות לא מצות לפי זמן
היו הרי זה נביא שקר שהרי בא להכחיש נבואתו של משה ומיתתו בחנק
על שהזיד לדבר בשם ה׳ אשר לא צוהו שהוא ברוך שמו צוה למשה׃
שהמצוה הזאת לנו ולבנינו עד עולם ולא איש לו ויכזב׃ אם כן
למה נאמר בתורה נביא אלקיך להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי
בפיו ודבר אלהם את כל אשר אצונו לא לעשות דת הוא בא שלא לעמוד על
דברי התורה ולהחזיר העם שלא יעברו עליה כמו שאמר הכחרון שבהם
זכרו תורת משה עבדי׃ וכן אם עונו מדברי הרשות כגון לכון למקום
פלו או אל תלכון עשו מלחמה היום או אל תעשו בנו חומה זו או אל תבנוה
מצוה לשמוע לו והעובר על דבריו חייב מיתה בידי שמים שנ׳ והיה
הנביא ההוא או החולם חלום ההוא יומת כי דבר סרה על ה׳ אלקיכם וגו׳ וכן

עצמו

נביא ש עבר על דברי עצמו והכוכשר נבואתו חייב מיתה בידי שמים וכ
ובשלשתן נאמר וכי תדרוש מעמו׳ וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע
לנו שהוא נביא לעבור על אחת מכל מצות התורה או על
מצות הדבה כי אין חלוק בין חמורות לפי שזה מצוה לשמוע לו וכך למדנו
מחכמים הראשונים מפי השמועה בכל אשר יאמר לך הנביא עבור על
דברי תורה כשהיו בזה הפרמל שמע לחוץ מעבודה זרה וגלוי
שיהיה הדבר לפי שעה כמו שהיו בזה הכרמל שהקריב שלה בחו
וירושלם נבחרה והמקריב בחוץ חייב כרת ומפני שהוא נביא מצוה
לשמוע לו וגם בזה נאמר אליו תשמעון׳ ואילו שילו את שהיו ואמרו
לו נעקר מה שכתוב בתורה עלה עלותיך בכל מקום אשר תראה
היה יאמר לו לא תקריב בחוץ לשלם חייב כרת כמו שזוה מעשה אחאל
אני היום אקריב בחוץ בדבר ה׳ פרי להכחיש נביאי הבעל׳ אעל הדרך
הזאת אם יש כל הנביאים לעבור לפי שעה מצוה לשמוע להם וגם אמרו
שהדבר נעקר לעולם מי יתן בחנך שהתורה תאמרה לנו ולבנינו עד עולם
וכן אם עתה דבר מדברים שלמדנו מפי השמועה או שאמר בדין מדיני
תורה שיש לנו שהדין כך הוא והלכה כדברי פלוני הדיוט נביא שקר
ויחנק אף על פי שעשה אות שהרי בא להכחיש תורה שאמרה לא בשמים
היא אבל לפי שעה שומעין לו בכל׳ במה דברים אמורים בשאר מצות
אבל בעבודה זרה אין שומעין לו ואפילו לפי שעה ואפילו עשה אותות ומופ
תים ואמר שיש עוה שתעבד עבודה זרה היום בלבד או בשעה זו בלבד
הרי זה דבר סרה על ה׳ ועל זה הכתוב ואמרו הנביא ההוא או חולם החלום כי דבר סרה על ה׳
לא תשמע אל דברי הנביא ההוא שהרי בא להכחיש נבואתו שלמשה ולפיכך נאמר בו
שהוא נביא שקר וכל שעשה בלחש וכשף

עשה וחנק

פרק עשירי

כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שיש שלחנו צריך
לעשות אות כיחד מאותות משה רבינו או כאותות שעשו ושיעשו שיש בהן
שינוי מנהגו שלעולם לא היות שלו שיאמר דברים העתידין להיות בעולם
ויאמינו דבריו שכך וכי יתאמר בלבבך איכה נדע את הדבר וכו' לפיכך
משיבות אדם הראשון לנביאות ולא יבוא להוסיף ולא לגרוע
לא לעבוד את ה' במצוות התורה אין אומרים לו קרע לנו הים או החיה מת
וכיוצא בזו ואחרכך נאמין בך לא אומרים לו אם נביא אתה אמור לנו דברים
העתידין להיות הוא אומר ואנו מחכים לו לראות היכולו דבריו אם לא
יבוא ויפילו נפל דבר אחד קטן בידוע שאינו נביא שקר: ואם כאן
דבריו כולם יהיה בעינינו נאמן ובודקין אותו פעמים הרבה אם נמצאו
דבריו נאמנין כולם הרי זה נביא אמת כמו שנתנבא בשמואל וידע כל ישראל
מדן ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביאות: והלא המעוננים והקוסמים
אומרין מה עתיד להיות ומה הפרש בין הנביא ובינם לא שהמעוננים
והקוסמים וכיוצא בהן מלאכת דבריהן מתקיימין ומלאכת הנביא מתקיימין
בענין שנא' עמדו נא וישפוך הוברי שמים החזים בכוכבים מודיעים
לחדשים מאשר יבואו עליך מאשר ולא כל אשר ואפשר שלא יתקיים מדברי
אלו דברים כלום לא ישעו בכל הענין שנ' מפר אותות בדים וקוסמים
יהולל: אבל הנביא כל דבריו קיימין שנ' כי לא יפול מדבר
ארצה וכן הוא אומר הנביא אשר איתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו
ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה' כלומר שדברי הקוסמים
והחלומות כתבן שנתערב בו מעט דבר ה' כבר שיהין בו תבן כלל
ובדבר זה הכתוב מדבר ואומר שאותן הדברים שמודיעין המעוננין
והקוסמים לשמות ומכזבין הנביא יודיע לכם דברי האמת ואין אתם
יכולין למשמן ויקשה בו שנ' לא תלמד לעשות כתועבות הגוים ההם

0 cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25
0 mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250

כי הנוסח הזה וגו נביא מקרבך ומאחיך וגו הוא למדת שיהיו הנביאים שמדברים
לנו לא להודיענו דברים העתידים להיות בעולם משובע ורעב מלחמה
ושלום ופיוסין בתוך ואפילו ברבי יחיד מודיע לו בשחול שאבדה לו חבדה והלך
לנביא להודיעו מקומה פיוסין בלו הדברים הוא שיאמר הנביא לא שיעשה
דת אחרת או יוסיף מצוה או יגרע דברי הפרעות שהנביא אומר בגוף
שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית שנתערב זו במלחמה וביוסין בדברים לו
אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו ואין אומרין הנה דבר ולא בא
שהקב"ה ארך אפים ורב חסד וניחם על הרעה ואפשר שעשו תשובה ונסלח
להם פאנשי נינוה או שתלה להם כחזקיה אבל אם הבטיח על טובה
ואמר שיהיה כך וכך ולא בחה הטובה שאמר בידוע שהוא נביא שקר שכל
דבר טובה שיגזור הקל יפיל על תניו אינו חוזר הוא למדת שבדברי הטובה
כלבבו יבחן הנביא הוא שיאמינו אומר בתשובתו לחנניה בן עזור כשהוא
ידוע מתנבא לרעה וחנניה לטובה אמר לו חנניה אם לא יעמדו דברי אין
בזה ראיה שיהי נביא שקר אבל אם לא יעמדו דבריך יודע שאתה נביא שקר
שלך שמענו את הדבר הזה וכו נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא
הרי זה בחזקת נביא ואין זה השני ערוך האזינו שהרי משה רבנו העיד
ליהושע והאמינו בו כל ישראל וכל שיעשה אות וכן לדורות נביא
שני שה נבואתו והאמנו דבריו פעם אחר פעם או שהעיד לו נביא והיה הולך
בדרכי הנבואה אסור לחשב אחריו ולהרהר בנבואתו שמא אינה אמת ואסור
לנבואתו יותר מראוי ולא נהיה הולכים ומנסים לעולם שמא לא תבוא אותו
הדבר שנתת במסה שאמרו הישיבו בקרבנו יום אין לא מאחר שנודע שזה
נביא יאמינו וידעו כי נביא היה בתוכם ולא יהרהרו ולא יחשבון אחרון פעמים שנתן

הלכות דעות

יש בכללן אחת עשרה מצוות חמש מצות עשה
ושש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן: א להדמות בדרכיו: ב להדבק
ביודעיו: ג לאהוב את רעהו: ד לאהוב את הגרים: ה שלא לשנוא
את חכמי ולהוכיח: ו שלא להלבין פניו: ח שלא לענות ולהלל: ט שלא
להלך רכיל: י שלא לנקום: יא שלא לנטור: וביאור כל המצוות האלו
בפרקים לן:

פרק ראשון

דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם וזן
משונה מזן ורחוקה ממנה ביותר יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד
ויש אדם שדעתו מיושבת עליו ואינו כועס כלל ואם כעס כעס מעט
בכמה שנים ויש אדם שהוא גבה לב ביותר ויש שהוא שפל רוח עד מאד
ויש שהוא בעל תאוה לא תשבע נפשו מהלך בתאותה ויש שהוא טהור
נקי ביותר לא יתאוה אפילו למבריח מעטים שהנוף צריך לאדם: ויש
בעל נפש רחבה שלא תשבע נפשו מכל ממון העולם כעין שנ' יוהמ
כסף לא ישבע כסף ויש מקצתר שדיו אפילו דבר מועט שלא יספק לו ולא
ירדוף להשיג כל צרכו: ויש שהוא מסגף עצמו בריעב וקובץ על יום
ואינו חושב כל פרוטה משלו לא בצער גדול ויש שהוא מאבד כל ממונו בדיוט
לעצמו ועל דרכים זו שאר כל הדעות כגון מהולל ואוהב וכילי ושוע ואפזרי
ורחמן ורך לבב וחמין לב וכל כיוצא בהן: ויש בין כל אדם ואדם
הרחוקה ממנה בקצה האחר דעות בינונות זו רחוקה מזו וכל הדעות
יש מהן דעות שהן לאדם מתחלת בריאתו לפי טבע גופו ויש מהן דעות
ששכנו שלאדם זה מעון ושתיד לקבל אותם ממחברת ואלו נשתנו הדעות
ויש מהן שאינן לאדם מתחלת בריאתו אלא נלמד אותם מאחרים ומן שנתנה
להן מעצמו לפי מחשבה שנתלמד בלבו או שאבע שהן הדעות טובות לן

ובה ראוי לילך והנהיג עצמו בה עד שיתבעה ׃ שני קצוות הרחוקות
זו מזו שבכל דעה ודעה יש דרך טובה וישר ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא
ללמוך לעצמו ואם מצא שבט נטה לאחת מהן חוזר לאחת מהן ואז
שבבר לומד אחת מהן ונהג בה יחזיר עצמו למוטב וילך בדרך הטובים
והיא הדרך הישרה ׃ הדרך הישרה היא מדת מדה בינונית שבכל
דעה ודעה מכל דעות שיש לאדם והיא הדעה שהיא רחוקה משני הקצוות
ריחוק שווה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו ולפיכך צוו חכמים הראשונים שיהא
אדם שם דעתו תמיד ומשער אותם ומכוון אותם בדרך האמצעית כדי
שיהיה שלם ׃ כיצד לא יהיה בעל חמה טח לכעוס ולא כמת שאינו מרגיש
לא בינוני לא יכעוס לא על דבר גדול שראוי לכעוס עליו כדי שלא יעשה
כיוצא בו פעם אחרת ׃ וכן לא יתאוה לא לדברים שהנפש צריך להם
וכי יפשר לחיות בזולתן כענין שנ׳ צדיק אוכל לשובע נפשו וכן לא יהיה עמל
בעסקו שלא להשיג דבר שצריך לו לחיי שעה כענין שנ׳ טוב מעט לצדיק
ולא יקבוץ ידו ביותר ולא יפזר כל מעמדנו שלא נותן צדקה כפי מסת ידו ומעלה
בראוי למי שצריך ולא יהיה מהולל ושוחק ולא עצב ואונס שלא שמח כל ימיו
כנחת בסבר פנים יפות וכן שאר דעותיו ודרך זו היא דרך החכמים ׃
כל אחד שדעותיו כולם דעות בינוניות ממוצעות נקרא חכם ומי שהוא
מדקדק על עצמו ביותר ויתרחק מדעה בינונית מעט לצד זה או לצד
זה נקרא חסיד ׃ כיצד מי שיתרחק מגובה הלב עד הקצה האחרון
והיה שפל רוח ביותר נקרא חסיד וזו היא מדת חסידות ואם נתרחק עד
הקצה האחר בגבהות והיה עניו נקרא חכם וזו היא מדת חכמה ועל דרך זו
שאר כל הדעות וחסידים הראשונים היו מצטיין לדעת שלהם מאלו ה
האמצעיות כנגד שתי הקצוות יש דעה שמצטיין אותה כנגד הקצה האחרון
ויש דעה שמצטיין אותה כנגד הקצה הראשון והלפיכך נמשרת הדין ׃ הוא
ומשוים אותו לפרקים כדרכים ׃ לו הבינוניים ואת הדרכים הטובים

והישרים של והלכת בדרכיו כך למדנו בפירוש מצות אומה הוא נקרא חנון
על שהיה חנון מה הוא נקרא רחום על שהיה רחום מה הוא נקרא
קדוש על שהיה קדוש׃ ועל דרך זו קראו הנביאים ללב בעל שורש
הכינויים ארך אפים ורב חסד צדיק וישר תמים גבור וחזק וכיוצא בהן להודיע
שחילן דרכיש טובים וישרים הם וחייב אדם להתדמות בהן ולהדמות
כפי כוחו׃ וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבענו בו יעשה
ושלש במעשים ששה על פי הדעות החמצעיות ויחזור בהן תמיד
עד שיהיו מעשיהן קלים עליו ולא יהיה בהם עליו טורח ויקבעו הדעות
בנפשו׃ ולפי שהשמות הללו נקראו בהן היוצר הן הדרך הביניות שאנו
רואין ללכת בה נקרא דרך זו דרך ה והיא שלמדנו אברהם יצחנו לבניו שנ׳
כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה׳ לעשות צדקה
ומשפט׃ וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו שנ׳ למען הביא
ה׳ על אברהם את אשר דבר עליו׃

פרק שני

חולי הגוף שנאמרו הם מתוך והמתאוה מהו שיש מהן
החולים מי שמתאוה ואינו למאכלות שאינן רואין לאכילה כגון העפר והפחם
והסיד ושונא המאכלות הטובים כגון הפת והבשר הכל לפי רוב הרגל וכך
הוא בשאר שנתשוותיהם חולות מאוים ואוהבים הדעות הרעות ושונאים הדרך
הטובה ומתעצלים ללכת בה והיא בברכה עליהן עד למאד לפי חולי
הנפש שעליהן ואמרו בחנטים הללו הוי השומרים לרע טוב ולטוב רע שמים
חשך לאור ואור לחשך שנ׳ אמר למתוק ומתוק למר׃ ושבחו נביאי
השקר מחלות יושר ללכת בדרכי חשך׃ ומה היא תקנת חולי נפשות
שלהם לחם שעל החכמים שהם רופאי הנפשות וירפאו חליים בדעות שאינם
מתלמדין אותך עד שיחזיקו לדרך הטובה והמעכירים בדעות הרעות
שלהם וינהם הולכים יחד על החכמים לרפא אותם שלהם

ומוסר לו לילך בזו׃ וכיצד היתה רפואתם מישהוא בעל חמה יוסיפין
לו להתגיע עצמו שיזיע הוא והוא ולא ירגיש כלל וילך בדרך זו זמן מרובה
עד שתעיקר החמימה מלבו ואם היה גבוה לב יתגיע עצמו בבזיזין הרבה ושב
למטה מן הכל וילבש בלוי סחבות המבזין את לובשיהן וכיוצא בדברים
לו עד שיעבר גובה הלב ממנו ויחזור לדרך האמצעית שהיא הדרך הטובה
ולפשיחזור לדרך האמצעית ילך בה כל ימיו׃ ועל זו זה יעשה בשאר כל
הדעות אם היה חזק לקיצה החיצוני עצמו לפי עת השני וינהוג בזולתן
מדרכים עד שיחזור לדרך הטובה והיא מדה בינונית שבכל דעה ודעה׃
וי״ש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינונית לא יתרחק עד הקצה
האחרון והוא גובה הלב שיש לדרך הטובה שיהיה האדם עניו בלבד ולא
שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאוד ולפיכך נאמר במשה רבינו
עניו מאוד ולא נאמר עניו בלבד ולפיכך צוו חכמים מאוד מאוד הוי שפל
רוח ושוב אמרו שכל המגביה לבו כפר בעיקר שנאמר ורם לבבך ושכחת
את ה׳ אלהיך ושוב אמרו בשאלת דיוות בגוף הרוח ותפיסתו מקצתה
וכן הלעס דעה רשעה היא כגון לאדם שיתרחק ממדת עד
הקצה האחר ולמד עצמו שלא יכעוס ויסבול על דבר שאחרים לכעוס עליו
וכן אם רצה להטיל קיטמה על בנין ובנדיהן או על הציבור אם היה פרנס ורצה
לכעוס עליהם כדי שיחזרו למוטב ירחה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי
ליסרם ואהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו כאדם שהוא מדמה חיוב
בטעות כעסו והוא אינו כועס׃ אמרו חכמים הראשונים של הכועס כל
עבירה עבירה ורה ואמרו שכל הכועס אם אינו מתקבל מעליו
מאליו ומתעקש כעס אין חייבים לפיכך צוו להתרחק מן הכעס עד שיהיה
עצמו שאין יצרו שולט להביאו לידי מעשים והוא הדרך הטובה והדרך
הן עגולין ואין עולין שומעין חרפתם ואינם משיבין עושין מאהבה
ושמחים ביסורין עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש
בגבורתו׃

ואם נבא לדון ואין

מוציאין את האדם מן השלש כולן שלבבו ילך במדה הבינונית שבכל דעה
ודעה עד שיהיו כל דעותיו מכוונות בתמצעיות והוא שישמור ושכל דרכיו

פרק שלישי

שמא יאמר אדם הואיל והתאוה והכבוד והיופי בין
דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן השלש יסורים מהן ביותר ואתרחק לגמרי
הלאחרון עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישיג אשה ולא ישב בדירה נאה
ולא ילבש מלבוש נאה לא השק והצמר החשה וכיוצא בהן כגון שמצאו אחרים
גם זו דרך רעה היא ואסור לילך בה: המהלך בדרך זו נקרא חוטא הרי הוא
חומר בנזיר ובפרי עליו מאשר חטא על הנפש אמרו חכמים ומה אם נזיר שלא
פרש אלא מן היין צריך כפרה המונע עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה:
לפיכך צוו חכמים שלא ימנע אדם עצמו לא מדברים שמעבה התורה מלבו
ולא יהיה אוסר עצמו בנדרים ובשבועות על דברים המותרים כך יאמרו
חכמים לא תדור [illegible] שתסרה תורה לא שתהא אוסר עליך דברים אחרים:
ובכלל היזה לו שלא תעש (תעיר מין בדרך טובה ואסרו חכמים שיהא אדם
מסגף עצמו בתעניות ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן אמה שנאמר (ויקרא
יהי ערלת הרבה ולא תאכלנו יותר למה תשומם: ערלת האדם שיפרוש מכל
מעשיו כולם כדי לידע את השם בריך הוא בלבד ויהיה שבתו וקומו ופרוש
הכל לשמות זה הדבר כיצד כשישן ויתן עושהו מלאכה ליטול שכר לא יאכל
בלבו קיבוץ ממון בלבד לא יעשה דברים הללו כדי שימצא דברים שיתענג עליהן
להן מאכילה ושתיה וישיבת בית ונשיאת אשה: וכן כשיאכל ושתה וכן
לא ישים על לבו לעשות הדברים הללו כדי ליהנות בלבד עד שנמצא שיהנה הוא
ושונאו של המאוים לחיך ובעולם כדי ליהנות לא ישים על לבו שיאכל ושתה
כדי להתרחק גופו ויהיה בלבד לעבוד לא יאכל כל שהחזק מתאוה כמאוסבל
והמאוס לא יאכל הדברים המועלים לו אם מתאוים הם ולא יאכל שבעים
הרעים [illegible] לוקח יה על פי שהן מתאוים לפיך: כיצד מי שהיה בריא שלא

יזהר בשר ולא דבש ולא יתהיין כענין שיאמר שלמה דרך משל אכול דבש
כי טוב וגו׳ ושותה העלטין אף על פי שהוא מר שנמצא שהוא אוכל ושותה
דרך רפואה בלבד פי׳ שיברייא ויעמוד שלם הואיל ואי אפשר לאדם לחיות לא
באכילה ושתייה. וכן כשיבעול לא יבעול אלא כדי להבדות גופו וכדי לקיים
את הזרע לפיכך אינו בועל כל זמן שיתאוה לא בכל עת שירצה שהוא צריך
להוציא שכבת זרע כמו דרך הריפואות או לקיים את הזרע. המנהיג עצמו
על פי הרפואה אם שם על לבו שיהיה כל גופו ושיבריו שלמים חזקים בלבד
ושיהיו לו בנים ששין מלאכתו ועמלין לצרכו אין זו דרך טובה לא ישים על
לבו שיהיה גופו שלם חזק כדי שתהיה נפשו יכולה לדעת את ה׳ שזו אפשר
שיבין ויסתכל בחכמות והוא חולה או אחד מאבריו כאב וישים על לבו שיהיה
לו בן חולי יהיה חכם וגדול בישראל. נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו כולן
עובד את ה׳ תמיד אפילו בשעה שנושא ונותן ואפילו בשעה שבועל מפני
שמחשבתו בכל כדי שיצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבוד את ה׳. ואפילו
בשעה שהוא ישן אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה
ולא יוכל לעבוד את ה׳ והוא חולה נמצאת שינה שלו עבודה למאכל ברוך
הוא ועל עניין זה אמרו חכמים ויאמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים והוא שאמר
שלמה בחכמתו בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך׃

פרק רביעי

חולי והיות הגוף בריא ושלם מדרכי ה׳ הוא שהרי
אי אפשר שיבין או ידע והוא חולה עריך אדם להרחיק עצמו מדברים המחלישין
את הגוף ולהנהיג שנמנו בדברים המאחלישים וכן הן.
לא ישכב אדם אלא כשהוא רעב ולא ישתה לא כשהוא צמא ולא ישהה נקביו
ולפילו רגע אחד לא כל זמן שצריך להשתין או להטיל את רגלו ישמוד מיד׃
לא ישכב אדם עד שתתעכל כרסו של יפחות במו רביע מאכלו ולא ישתה
מיד בתוך המזון לא מעט ומזוג ביין וכשיתחיל המזון להתעכל במיעוי

שותה מים שהוא צריך לשתות ולא יבבה לשתות מים חפילו כשיתפ[illegible] המזון ולא
יאכל עד שיבדוק עצמו יפה יפה שמא יהא צריך להקאין ׃ לא יאכל אדם עד
שיהלך קודם אכילה עד שיתחיל גופו לחום או יעשה מלאכה או יתגע בגוף אחד
כללו שלדבר יענה גופו ויגע כל יום בבקר עד שיתחיל גופו לחום וישקוט מעט
עד שיתיבש נפשו ואוכל ואם רחץ בחמין אחר שיגע הרי זה טוב ואחר כך שוהה
מעט ואוכל ׃ לעולם כשיאכל אדם ישב במקומו ואוכל על שולחן ולא יהלך
ולא ירכב ולא ישב ולא יזעזע גופו ולא יטייל עד שיתאכל כל המזון שבמעיו ואפי
המטייל אחר אכילתו או שיגע הרי זה מביא על עצמו חלאים רעים וקשים ׃
היום והלילה ארבע ועשרים שעות דיבור לאדם לישן שליש שהוא שמונה
שעות ויהיו בסוף הלילה כדי שיהיה מתחלת שנתו עד שתעלה השמש שמונה
שעות ונמצא שמתו קודם שתעלה השמש ׃ לא ישן אדם לא
על פניו ולא על ערפו לא על צדו בתחלת הלילה עד שישן ובסוף הלילה על
צדמין ולא ישן פמוך לאכילה לא ימתין אחר אכילה כמו שלוש או ארבע שעות
ולא ישן ביום ׃ כדרכי המשלשין את בני מעיים כגון ענבים ותאנים וחסים
וחבטיחים ומעי הקישואים ומעי המלפפונות חופל אותם בתחלה קודם
אכילה ולא יערבם עם המזון לא שוהה מעט עד שיצאו מבטן העליון וחופל
מזונו וכדרכי שהן מחמירין את בני מעיים כגון רמונים ופרישין ותפוחים וכלי
וקרוסטמלין חופל אותם תכף למזונו ולא ירבה מהן ׃ כשירצה אדם לחפל
בשר עוף ובשר בהמה כיחד חופל בתחלה בשר העוף וכן בנים ובשר עוף
חופל בתחלה בניס בשר בהמה דקה ובשר בהמה גסה חופל בתחלה בשר
הדקה לעולם יקדים בשר הקל ומאחר הכבד ׃ ביומות החמה חופל מן
הקישואים הקריש ולא ירבה בתבלין וחופל את החומץ וביומות הצטינים
חופל הפלים החמין ומרבה בתבלין וחופל מעט מזון תחלה ואחר כך החלתית
ועל דרך זו הולך ועושה במקומות הקריש ובמקומות החמים בכל מקום
ומקום כרצונו ׃ יש מיוחלות שהן רעים ביותר עד מאד ואלו לאדם שלא

לאכל לעולם כגון הדגים הגדולים המלוחים הישנים והגבנה המלוחה הישנה
והכמהדין והפטריות והבשר המלוח הישן ויין מגיתו ותבשיל ששהה עד שנדרך
רייחו וכן כל מאכל שריחו רע אומר ביותר הרי זו לגוף כמו סם המות: וש
מאכלות שהן רעים תכף אינם כמו הראשונות לרוע לפיכך ריחו לאדם שלא לאכול
מהן שלא מעט ויחר ימים הרבה ולא ירגיל עצמו להיות מזונו מהם או לאכלם
עם מזונו תמיד כגון דגים גדולים וגבנה וחלב ששהה אחר שנחלב ארבע ועשרים
שעות ובשר שוורים גדולים ותייטים גדולים והפיל והעדשים והשעורים
והחס מצות והכרוב והחזיר והבצלים והשומים והחרדל והצנון כל אלו מאכלות
רעים הן: ויש ריחו לאדם לאכל מהן שלא מעט עד מאד ובימות הגשמים
אכל שלא בימות הגשמים לא יאכל מהן כלל והפיל והעדשים בלבד יש ריחו
לאכלם בימות החמה ולא בימות הגשמים והדלועין אוכלין מהן מעט בימות
החמה: ויש מאכלות שהן רעים ויינן כמותן והם שקמים ובני יונה
הקטנים והתמרים והחס קלוי בשמן או לחם שנלוש בשמן והסולת שנפח אותה
כל הרבה עד שלא נשאר בה ריח מורסן והצייר והמורים יש ריחו להרבות מאכלת
שלו ואדם שהוא חכם ופובש את יצרו ולא ימשך אחר תאותו ולא יאכל מכל
המאכלים כלום שלא יש נתרך להם לרפואה הרי זה גבור: לשלם ימנע אדם
עצמו מפירות החילנות ולא ירבה מהן ואפילו יבשים ויש צריך לומר רטובים
אבל אדם שיתבשלו כל צרכן הריהן לגוף כחרבות וכן החרובין רעים לעולם וכל
הפירות החמוצין רעים ויש אוכלין מהן שלא מעט בימות החמה ובמקומות
החמין והתאנים והענבים והשקדים טובים לעולם בין רטובים בין יבשים ואוכל
אדם מהן כל צרכו אבל לא יתמיד אכילתן אף על פי שהן טובים מכל פרי הא לעוג
הדבש והיין רע לקטנים ויפה לזקנים וכל שכן בימות הגשמים וצריך אדם לאכול
בימות החמה שני שלשי מה שהוא אוכל בימות הגשמים: לעולם ישתדל
אדם שיהיו מעיו רפויים כל ימיו ויהיה קרוב לשלשול מעט והוא כלל גדול ברפואת
כל גוף שהרגיל נמנע הוא מכמעט כל חליים רעים בגוף: ובמה ירגיל אדם

מעיו אם נתמלאו מעט אם היה בחור יכול בבקר מלוחים שלוקים
מתובלים בחומץ ובמורים ובמלח בלא פת אוישתה מי שלק שלתרדין או כרוב בשעת
ומלח ומוריס ואם היה זקן ישתה דבש מזוג במים חמין בבקר וישהה כמו ארבע
ששת ואחר כך יכול סעודתו יעשה כן יום אחר יום שלשה או ארבעה ימים אם
צריך לכך עד שירפו מעיו ׃ ועוד כלל אחר אמרו בבריאת הגוף כל זמן שאדם
מתעמל ויגע הרבה וחינו שבע ומעיו רפים חין חלי בא עליו וכוחו מתחזק ואפילו
יכול מאכלות הרעים וכל מי שהוא יושב לבטח וחינו מתעמל אומרי שמשהה
נקביו אומרי שמעיו חלשים חפילו יכול מאכלות טובים ושמר עצמו על פי הרפואה
כל ימיו יהיו מכאובים וכוחו תשש וחכילה גסה לגוף כל אדם כמו סם המות והוא
עיקר לכל החלאים ׃ חוב החלאים הבאים על האדם אינן אלא או מפני מאכלים
רעים או מפני שהוא ממלא בטנו וכל חכילה גסה חפילו ממאכלים טובים הוא
ששלמה אומר בחכמתו שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו כלומר שומר פיו
מלחכול כל רע או מלשבוע ולשונו מלדבר אלא בשפיו ׃ דרך הרחיצה
שיכנס אדם למרחץ משבעה ימים לשבעה ימים ולא יכנס סמוך לחכילה ולא
כשהוא רעב אלא כשיתחיל המזון להתאכל ורוחץ כל גופו בחמין שיהיו הגוף ע
מוזה בהן וישהו כלבד בחמין שהגוף נפוח בהן ואחר כך ירחץ גופו בפושרין
ואחר כך בפושרין מן הפושרין עד שירחץ בצונן ולא יעביר על ראשו כלל לא
פושרין ולא צונין ולא ירחוץ בצונין בימות הגשמים ולא ירחץ עד שיזיע ויפרך
כל גופו ישתטף ויצא ׃ ובודק עצמו קודם שיכנס למרחץ ואחר שיצא שמא
יהיה צריך לנקביו וכן בודק אדם עצמו תמיד קודם אכילה ואחר אכילה וקודם
בחילה ואחר בעילה וקודם שיגע ויתעמל וקודם שישן וכשיעור הכל עשרה ׃
פשיצא אדם מן המרחץ יקבש בגדיו ויכסה ראשו בבית החיצון כדי שלא תשלוט
בו רוח אחת ויפילו בימות החמה צריך להזהר וישהה אחר שיגיע עד שיתישבו
נפשו ויעוז גופו ויסור החמימות ואחר כך יאכל ואם ישן מעט פשיצא מן המרחץ
קודם אכילה הרי זה יפה עד מאד ׃ לא ישתה אדם מים קרים כשיצא מן המרחץ

ואם יבדוק בעצמו קודם שיכנס למרחץ ואחר שיצא שמא יהיה צריך לנקביו וכן בודק אדם עצמו תמיד קודם אכילה ואחר אכילה וקודם בחילה ואחר בעילה וקודם שיגע ויתעמל וקודם שישן וכשיעור הכל עשרה

בשעת

ואין צריך לומר שלא ישתה במרחץ ואם נמאס כשיצא ואינו יכול למנוע עצמו ע
יערב תמיס ביין או בחומץ ושתה ואם סך בשמן במרחץ בימות הגשמים יחר
שישתטף הרי זה טוב ׃ לא יגיל אדם עצמו להקיז דם תמיד ולא יקיז דם
אלא אם יהיה צריך לו ביותר ולא יקיז לא בימות החמה ולא בימות הגשמים
אלא ביומי ניסן ומעט ביומי תשרי ומיחר חמשים שנה לא יקיז כלל ולא יקיז אדם
דם ויכנס למרחץ ביום אחד ולא יקיז ויצא לדרך ולא ביום שיבוא מן הדרך ויאכל
וישתה ביום ההקזה פחות ממה שהוא רגיל וינוח ביום ההקזה ולא יתעמל
ולא יטייל ׃ שכבת זרע היא כוח הגוף וחיין ומאור השינים וכל זמן שהיא
ביותר הגוף בלה וכוחו כלה וחיין חובדיס הוא שימר שלמה בחכמתו ל תתן
לנשים חילך ושנותיך למחות מלכין ׃ כל השטוף בבעילה זקנה קופצת
עליו וכוחותשש ועיניו כהות וריח רע נודף מפיו ומשחין ושער ראשו וגפות עיניו
וריסי עיניו נושר ושער זקנו ושחין ושער רגליו רָבֶּה ושיניו נופלות והרבה כאבים
חוץ מאלו בזין עליו ׃ אמרו חכמי הרופאים אחד מאלף מת בשחר הלילה
והלך מרוב התשמיש לפיכך צריך אדם להזהר בדבר זה אם רצה לחיות
בטובה ולא יבעול לא כשימצא גופו בריא וחזק ביותר והוא מתקשה הרבה שלא
לדעתו ומסיח עצמו לדבר אחר והקישו כשהיה ויצא כובד ממתניו ולפנים
וכשילו חוטי הבציס נמשכים ובשרו חם זה צריך לבעול ורפואה לו שיבעול ׃
לא יבעול אדם והוא שבע ולא רעב לא אחר שיתעכל המזון שבמעיו ויבדוק
נקביו קודם בעילה ואחר בעילה ולא יבעול מעומד ולא מיושב ולא בבית
המרחץ ולא ביום שנכנס למרחץ ולא ביום ההקזה ולא ביום יציאה לדרך או
ביום הבא מן הדרך לא לפניהם ולא לאחריהם ׃ כל המעונין עצמו בדרכים
לן שהורינו חני שרב לן שאינו בא לידי חולי כל ימיו עד שיזקין הרבה וימות ואינו
צריך לרופא ושיהיה גופו שלם ועומד על בריו כל ימיו לא אם כן היה גופו רע
מיוחלת בריותו או אם היה רגיל במנהגות הרעים מתחלת גולדתו
או אם תבוא מכת רבה או מכה בעורת לעולם ׃ ופל המנהגות הטובים

הלו שאמרנו אין רשות לנהוג בהן לא הבריא אבל החולה או מי שאחד מאיברי חולה
או מי שנהג מנהג רע שנים רבות יש לכל אחד ואחד מהן דרכים אחרים ומנהגות
כפי חליו כמו שיתבאר בספרי הרפואות ושינוי וסת תחלת חולי: כל מקום שאין
בו רופא אחד הבריא ואחד החולה אין רשות לו לזוז מכל הדברים הללו שאמרנו בפרק
זה שכל אחד מהן לאחריות טובה הוא מביא: כל עיר שאין בה עשרה דברים
הללו אין תלמיד חכמים רשאי לדור באותה ולא הן רופא וחומה ובית המרחץ ובית
הכסא ומים מצויין כגון נהר או מעיין ובית הכנסת ומלמד תינוקות ולבלר וגבאי
צדקה ובית דין מכין וחופשין:

פרק חמישי

כשם שהחכם נכיר בחכמתו ובמעשיו והוא מוכרח בהן
משחר העם כך צריך שיהיה נכר במעשיו במאכלו ובמשקהו ובבעילתו ובעשיית
צרכיו וברפיבורו ובהלוכו ובמלבושו ובכל דבריו ובמשיחו ובמתינו ויהיו כל
המעשים הללו נאים ומתוקנים ביותר: כיצד תלמיד חכמים לא יהא גרגרן
אוכל מאכל תאוה להברות גופו ולא יאכל ממנו אכילה גסה ולא יהא רחב
לועות בשעה שמתמלאין ממאכל ומשתה עד שיפתח פרסן ועליהם מפורש
בקבלה וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם אמרו חכמים שלובני אדם שאוכלין
ושותין כל ימיהם כחגים: והם הדומים אכל ושתה כי מחר
נמות וזהו הוא מאכל הרשעים ושלחנות להם שנה הכתוב ואמר כי כל
שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום: אבל החכם אינו אוכל לא תבשיל אחד
או שנים ואוכל ממנו כדי חיין שלמה והיו הוא שיאמר דוד ערוך שלחן אוכל לפני
נפשו: בשאוכל אוכל מעט זה הדיוט בו לא יאכלנו לא בביתו על שלחן
לא יאכל בחנות ולא בשוק לא לפני זולת ולא לפני שלא יתגנה בפני הבריות
ולא יאכל אצל עמי הארץ ולא על חותן השלחנות המלוכלכים הוא שהוה ולא
יראה שתדעתו בכל מקום ואפילו עם התלמידים ולא יאכל בסעודות שיש בהן
קיבוץ הרבה ואין רשות לו לאכול לא בסעודה שלמצוה בלבד שגון סעודת חתנים

ונשותיהן והוא שיהיה תלמיד חכמים שנשא בת תלמיד חכמים והצדיקים החסידים
הראשונים לא היכלו מעולם מסורה שיהיה שלהם ׃ כשהחכם שותה
יין אינו שותה לא כדי לשתות אכילה שבמעיו וכל המשתכר הרי זה חוטא ומגונה
ומפסיד חכמתו וחס שתכר בפני עמי הארץ הרי זה חלל את השם ואסור לשתות
בפחדים ואפילו מעט לא אם היה בכלל האכילה שהשתיה בכלל ׃ האכילה
היתה משכרת ואין נזהרין לא מיין שלאחר המזון ׃ אף על פי שאשתו של
אדם מותרת לו תמיד ראוי לו לתלמיד חכמים שיהיג עצמו בקדושה ולא יהא
מצוי אצל אשתו כתרנגול לא מלילי שבת ללילי שבת אם יש בו כח ובשהוא מסיר
עמה לא יסיר לא בתחלת הלילה כשהוא שבע ובטנו מלאה ולא בסוף הלילה
כשהוא רעב ובטנו מלאה ולא בסוף הלילה כשהוא רעב לא בחמצע הלילה
כשיתחיל המזון שבמעיו ׃ ולא יכל ראשו ביותר ולא יגביל את פיו בדברי
הבאי ואפילו בינו לבינה הרי הוא חומר בקבלה מגיד לאדם מהשחו ׃ אמרו
חכמים אפילו שיחה מלה שבין איש לאשתו עתיד ליתן עליה את הדין ׃
ולא יהיו שניהם לא שפורים ולא עצלנין ולא עצבנין ולא אחד מהן ולא תהיה
ישינה ולא ישנוס אותה והיא אינה רוצה לא ברצון שניהם ובשמחתן יסיר
מעט וישחק עמה מעט כדי שתתיישב נפשו ויבטל בבושה לא בעזות
ויפרוש מיד ׃ כל הנוהג מנהג זה לא דילן שקדש עשו וטהר עצמו
ותקן דעותיו לא שאם היו לו בנים הוון בנים נזיפים ובישנין רחויים לחכמת
ולחסידות וכל הנוהג במנהגות שאר העם ההולכים בחשך הוון לו בנים
כמו אותם העם ׃ צניעות גדולה נוהגים תלמידי חכמים בעצמן לא יעשו
ולא יעלו ראשן ולא גופן ואפילו בשעה שיכנסו לבית הכסא יהא צנוע ולא יגלה
בגדיו עד שישב ולא יקנח בימין ויתרחק מכל אדם ויכנס וחוזר בחוזר לפנים
מן המערה ונפנה שם וחס שפנה אחורי גדר ורחוק כדי שלא ישמע חבירו קולו
אם נתעטש וחס נפנה בבקעה ירחיק כדי שלא יריחה חבירו פֵּרושו ולא ידבר
בשהוא נפנה אפילו לצורך גדול וכדרך שנוהגים בבית הכסא כיוצא בו

נוהג בלילה ולעולם ילמד אדם עצמו להפנות שחרית וערבית בלבד כדי שלא
יתרחק׃ תלמיד חכמים לא יהא צועק וצווח בשעת דבורו כבהמות וכחיות
ולא יגביה קולו ביותר לא דבורו בנחת עם כל הבריות ובשיבר בנחת יזהר
שלא יתרחק עד שיניחה כדברי נסי הרוח ומקדים לשלום כל האדם כדי שתהא
רוחן נוחה הימנו ידע את כל האדם לפף זכות מסר בשבח חבירו ואינו מספר
בגנותו כלל אוהב שלום ורודף שלום׃ אם ראה מקום שדברים מועילין
ונשמעין אומר ואם לאו שתוק כיצד לא יראה חבירו בשעת כעסו ולא ישאל
לו על נדרו בשעה שנדר עד שתתקרר דעתו וינוח ולא ינחמנו בשעה שמתו
מוטל לפניו מפני שהוא בהול עד שיקבר וכן כל כיוצא בזה ולא ייחד
לחבירו בשעת קלקלתו לא יעלם עינו ממנו׃ ולא ישנה בדבורו ולא
יוסיף ולא יגרע לא בדברי שלום וכיוצא בהן כלל שלדבר אינו מדבר אלא
או בגמילות חסדים או בדברי חכמה וכיוצא בהן ולא יספר עם אשה בשוק
אפילו היא אשתו או אחותו או בתו׃ לא ילך תלמיד חכמים בקומה
זקופה וגרון נטוי כעין שנאמר ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים ולא יהלך
עקב בצד גוהל בטחת כמו הנשיש ונסי הרוח כעין שנ׳ הלוך וטפוף תלכנה
ובראשיהן תעכסנה׃ ולא ירוץ ברשות הרבים ויהג בשגעון ולא יכפוף קומתו
כבעלי חטורת לא מסתכל למעלה כמי שהוא שמח בתפלה ומהלך בשוה
כאדם שהוא טרוד בעסקיו׃ גם במהלכו שלאדם ניכר אף חכם בעל
דעה הוא או שוטה וסכל וכן אמר שלמה בחכמתו וגם בדרך כשסכל הולך
לבו חסר ואמר לכל סכל הוא מודיע לכל על עצמו שהוא סכלי מלבוש
תלמיד חכמים מלבוש נאה נקי ואסור לו שיתנה בבגדו בראש או שפעמים
וכיוצא בזה ולא ילבש לא מלבוש מלכים בגון בגדי זהב וארגמן שהכל מסתכלין
בהם ולא מלבוש עניים שהוא מבזה את לובשיו לא בגדים בינוניים נאים׃
ולא יהא כשרון טיהו מתחת מדיו כמו בגדי חפשית הכלים ביותר ששוטין מ
במצרים ולא יהיו בגדיו סחובים על הארץ כמו בגדי נסי הרוח לא עד עקיבו

וביח יד שלו עד רגשי אצבעותיו ולא שלשל טליתו מפני שנראה כגסות
לא בשבת בלבד אסר אין לו להחליף ולא ילבש מנעלים מטולאים בבגד טלאי
על גבי טלאי בימות החמה אבל בימות הגשמים מותר אם היה עני ׃
לא יצא מבושם לשוק לא בבגדים מבושמים ולא ישים בושם בשערו אבל
אם משח בשרו בבושם כדי להעביר את הזוהמה מותר וכן לא יצא יחידי
בלילה לא אם היה לו זמן קבוע לצאת בו ללמוד כל לו מפני החשד ׃
תלמיד חכמים מכלכל דבריו במשפט אוכל ושותה וזן את אנשי ביתו כפי
מאונו והצלחתו ולא יטריח על עצמו יתר מדאי ׃ זוו חכמים בדרכי ארץ
שלא יאכל אדם בשר לא לתאבון שנא׳ כי תאוה נפשך לאכול בשר די לבריח
לאכלו מערב שבת לערב שבת ואם היה עשיר כדי לאכל בשר בכל יום
שאכל ׃ זוו חכמים ואמרו לעולם יאכל אדם פחות מן הראוי לו לפי
מאונו וילבש כראוי לו ויכבד אשתו ובניו יתר מן הראוי לו ׃ דרך בעלי
דעה שיקבע לו אדם מלאכה המפרנסת אותו תחלה ואחר כך יבנה
בית דירה ואחר כך ישא אשה שנא׳ מי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ׃
אשר בנה בית חדש ולא חנכו אשר ארש אשה ולא לקחה ׃ יכל הטפשים
מתחילין לישא אשה ואחר כך אם תמצא ידו יבנה בית ואחר כך בסוף ימיו
ימיו יחזר לבקש אומנות או יתפרנס מן הצדקה וכן הוא אומר בקהלות
אשה תארס בית תבנה כרם תטע כלומר יהיו מעשיך הפכין כדי שלא
תצליח דרכיך וכברכה מה הוא אומר ויהי דויד לכל דרכיו משכיל וי׳
עמו ׃ ויכול לאדם להפקיר או להקדיש כל נכסיו ויטריח על הבריות
ולא ימכור שדהו ויקנה בית ולא בית ויקנה מטלטלין או יעשה סחורה
בדמי ביתו אבל מוכר הוא מטלטלין וקונה שדה כלום שלהבר יש
מגמתו להצליח נכסיו לא להתענות מעט לפי שעה או ליהנות מעט ויפסיד
הרבה ׃ משלו ומתנו שלתלמידי חכמים כראוי ובצמצום אומר על
לאו לי׳ שעל הדין הוא מדקדק על עצמו בחשבון ונוקם ומוותר לאחרים כשיש

מהן ולא ידמה עליהן ונותן דמיו להחזיק הלקח לאלתר ואינו נעשה לא
ערב ולא קבלן ולא יבוא בהרשאה · מחייב עצמו בדברי מקח ומכר
במקום שלא חייבה אותו תורה כדי שיעמוד בדיבורו ולא ישנהו ואם נתחייבו
לו אחרים בדין מאחריך להן ומוחל להן ומלוה וחוזר ולא ירד לתוך חומנות
חברו ולא יצר לאדם בעולם בחיין · כללו שלדבר יהיה מן הנרדפין לא
מן הרודפין מן הנעלבים ולא מן העולבין ואדם שהוא עושה כל המעשים
הללו ופיוצח בהן עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך

אתפאר ·

פרק ששי

דרך בריותן שלאדם להיות נמשך בדעותיו ·
ובמעשיו אחר רעיו וחבירין ונוהג כמנהג אנשי מדינתו לפיכך צריך אדם
להתחבר לצדיקים וליושב אצל החכמים תמיד כדי שילמד ממעשיהם
ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמד ממעשיהם הוא
ששלמה אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע · ואומר
אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו · וכן אם היה במדינה
שאנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה ילך למקום
שאנשיו צדיקים ונוהגים בדרך טובים ואם היו כל המדינות שהולך
ודעתן ושומע שמועתן נוהגין בדרך לא טובה כמו זמננו או שאינן יושבין
בלילך למדינה שמנהגותיה טובים מפני הגיפות ומפני החלי ישב לבדו
וילמד כענין שנאמר ישב בדד ודום כי נטל עליו ואם היו רעים וחטאים שאין מניחין אותו
לישב במדינה שלא יאסף עמהן ונוהג במנהג הרע ילמד מעשיהן
ולחטאים ולאומרות ולא יהיה עצמו בדרך חטאים כענין שנאמר מי יתנני במדבר
מלון יומרים וגו · מצות עשה להדבק בחכמים כדי ללמוד ממעשיהם שנאמר
ובו תדבק · ומי יפשר לאדם להדבק בחכמים כדי לילמוד מעשיהם בפירוש
מצוה זו הדבק בחכמים ותלמידיהם לפיכך צריך אדם להשתדל שיהא

בית תלמיד חכמים וישיב כתן לתלמיד חכמים ולאכול ולשתות עם תלמידי
חכמים ולעשות פרקמטיא לתלמידי חכמים ולהתחבר להם בכל מיני
חבור שנ׳ ולדבקה בו וכלתו חכמים ואמרו והוי מתאבק בעפר רגליהם
ושותה בצמא׳ את דבריהם ׃ מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד
מישראל כגופו שנ׳ ואהבת לרעך כמוך לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס
על ממונו כמו שהוא חס על ממון עצמו ורואה בכבוד עצמו והמתכבד
בחלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא ׃ אהבת הגר שבת ונפנס תחת
כנפי השכינה שהי מצות עשה אחת מפני שהוא בכלל רעים ואחת מפני
שהוא גר והתורה אמרה ואהבתם את הגר צוה על אהבת הגר כמו שצוה
על אהבת שמו שנ׳ ואהבת את י״י לפיכך הלבוה עצמו אוהב את גרים שנ׳
ואוהב גר יא כל השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא תעשה שנ׳ לא
תשנא את אחיך בלבבך ואין לוקין עד שיראה לו זה לפי שאין בו מעשה ולא
הזהירה תורה לא על שנאה שבלב אבל המכה את חבירו והמחרף את
חבירו יעבור משום לא תשנא ׃ כשיחטא איש
לאיש לא ישטמנו ויתווכח כמו שנאמר ברשעים ולא דבר אפשלום עם
אמנון למרע ועד שוב כי שנא אבשלום את אמנון לא מצוה עליו להודיעו
ולומר לו למה מאומה עשית לי כך וכך ולמה חטאת לי בדבר פלוני שלא
הוכיח תוכיח את עמיתיך ואם חזר ובקש ממנו למחול לו צריך למחול
ולא שיהא המוחל יכזרי שנ׳ ויתפלל אברהם אל האלהים וגו׳ הרואה
הדיוט שהוא הולך בדרך לא טובה מצוה להחזירו למוטב ואם
הכירו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנ׳ הוכח תוכיח את
עמיתיך ׃ המוכיח את חבירו אין בדבריו שבינו לבינו בין בדברים שבינו לבין המקום
שבינו לבין המלך צריך להוכיחו בינו לבין עצמו ויודיעו לן בנחת ובלשון
רכה ויודיעו שאינו אומר לו לא לטובתו ולהנצילו לחיי העולם הבא ואם
קבל ממנו מוטב ואם לאו מוכיח פעם שניה ושלשית ואין תמיד חייב

להוכיח עד שיכהו החוטא ויאמר לו איני שומע וכל שאפשר בידו למחות
ואינו ממחה הוא נתפש כולם שיכולין למחות כיון: המוכיח
את חבירו תחלה לא ידבר לו דברים עד שיכלימנו שנאמר ולא תשא עליו חטא
כך אמרו חכמים יפול את מוכיחו ופנין משתנות תלמוד לומר ולא תשא
עליו חטא מיכן שאסור להכלים את ישראל וכל שכן ברבים: ועוד
שהמכלים את חבירו אינו לוקח שכר גדול הוא כך אמרו חכמים המלבין פני
חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא: לפיכך צריך אדם להזהר בדבר
זה שלא יביש חברו ברבים בין קטן בין גדול ולא ילבין לו בשם שהוא בוש
ממנו ולא יספר לפניו דבר שהוא בוש ממנו: כמה דברים אמורים
בדברים שבין אדם לחבירו אבל בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר מ"ט
מכלימים אותו ברבים ומפרסמין חטאו ומחרפים אותו בפנין ומבזים
ומקללים עד שיחזור למוטב כמו שעשו כל הנביאים בישראל: מי
שחטא עליו חבירו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו כלום מפני שהיה החוטא
הדיוט ביותר או שהיתה דעתו משובשת ומחללין בלבו ולא שמעו ולא
הוכיחו הרי זו מדת חסידות לא הקפידה תורה אלא על המשטמה:
חייב אדם להזהר ביתומים ולמנות מפני שנפשן שפלה למאד ורוח
נוטה אף על פי שהן בעלי ממון יפיל למנותו שלמלך ויתמין שלמלך
מוזהרין אנו עליהן שכל כל שעתה ויתום לא תענון: והיאך נוהגין ע
עמהן לא ידבר ליתם שלא רכות ולא ינהוג בהם שלא מנהג בעוד ולא יפחיד
ולא יצעק בפניהם ולא לבן בדברים ויחוס על ממונם יתר ממון עצמו
בעבודה ולא לבן בדברים ויחוס על ממונם יתר ממון עצמו
על המוזנים או הפעילים לבן ירדה בהן או יבלה ממונם הרי זה
עובר אלא תעשה וכל שכן המכה יתום או המקללן ולאו זה אף על פי שאין
לוקין עליו הרי עונשו מפורש בתורה וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב:
בריית כרת להם מי שאמר: והיה השלש שכל זמן שהן צועקין מחמת
הן נשבו שמ כי יד יצעק יצעק לי שמוע אשמע צעקתו: במה דברים

שמורים בזמן שענה אותם לצרכי עצמו יכול אף ענה אותם הרב כדי
ללמדם תורה או חומנות או להוליכם בדרך ישרה הרי זה מותר וכך על פי
כן לא יהוג בהם מנהג בל אדם לא יעשה להם הפרש ונהלם בנחת וברחמ
גדולים וכבוד כי׳׳ו ורב ריבם יחד יתום מיחב ויחד יתום מאם ועל ידמתי
נקדישין ותומים לעניין זה עד שלא יהיו צריכין לחדש גדול להסמך לגי
לא ממנם ולהטפל בהן שלא יהיה עושה כל צרכי עצמו לעצמו כשיחר כל

פרק שביעי

המרגל בחבירו עובר בלא תעשה שנ׳ לא תלך
רכיל בעמך ואפ׳׳פ שאין לוקין על לאו זה שהן גדול הוא וגורם להרוג נפשות
רבות מישראל לכך נסמכה לו לא תעמד על דם רעיך צד ולמד מה אדם
לרועג הזדמנו׳ מי זה הוא רכיל זה שהוא טוען דברים והולך מזה לזה
ואומר כך וכך אמר פלוני כך וכך שמעתי על פלוני אף על פי שאינו אומר
אמת הרי זה מחריב את העולם ׃ יש שהן גדול מזה עד מאד והוא
בכלל ליאו זה והוא לשון הרע והוא המספר בגנות חברו אף על פי שאמר
אמת אבל הזומר שקר מוציא שם רע על חברו נקרא אבל בעל לשון הרע
זה שיושב ואומר כך וכך עשה פלוני וכך וכך היו אבותיו וכך וכך שמעתי
עליו ואומר דברים שלגנאי על זה הכתוב אומר יכרת ׳׳ כל שפתי חלקות
לשון מדברת גדולות ׃ אמרו חכמים שלש עבירות נפרעין מן האדם
בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות
דמים ולשון הרע בנגד כולם׃ ועוד אמרו חכמים כל המספר בלשון הרע
כאלו כפר בעקר׳׳ת שנ׳ אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו׳
ועוד אמרו חכמים שלשה לשון הרע הורגת השומרו והמקבלן וז׳׳ה
שאומרין עליו והמקבלן יתר מן האומרו ׃ ויש שם דברים שהן אבק
לשון הרע כיצד מי יאמר לפלוני שיהיה כמות שהוא או שיאמר שהן
מפלוני הני רוצה להודיע מה אירע ומה היה וכיוצא בדברים האלו וכן

המספר בטובת חברו בפני שונאיו הרי זה יבוא לשון הרע שזה גורם לו
שיספרו בגנותו ועל זה אמר שלמה מבקש רעה יבואהו גדול בבקר
השכם קללה תחשב לו שמתוך טובתו בא לידי רעתו ׃ וכן המספר
בלשון הרע דרך שחוק ודרך קלות ראש כלומר שיהיו מדבר בשעה הוא
ש שלמה אומר כמתלהלה היורה זיקים חצים ומות כן איש רמה את רעהו
ואמר הלא משחק אני וכן המספר בלשון הרע דרך רמיות והוא שיספר
לחומו כדי לבן יהיו יודע שדבר זה לשון הרע הוא לו כשמאזין בו אומר
היני יודע שיהיו מעשיו שלפלוני או שזה לשון הרע ׃ אחד המספר
בלשון הרע בפני חבירו או שלא בפניו והמספר דברים שגורמין שם נשמע
שיש מפי איש להזיק חברו בגופו או בממונו ואפלו להצר לו או להפחיד
הרי זה לשון הרע ואם אמרו דברים או בפני שלשה כבר נשמע הדבר
ונודע ואם ספר הדבר אחד מן השלשה פעם אחרת היו בו משום לשון
הרע והוא שלא יתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר ׃ כל אלו הם בעלי
לשון הרע שאסור לדור בשכונתם וכל שכן לישב עמהם ולשמע דבריהם
ולא נחתם גזר דין על חבותינו במדבר אלא על לשון הרע בלבד ׃
הנוהג את חברו עובר בלא תעשה שנ׳ לא תקום ואם עלפי שהיו לוקה
ד׳ת רעה היא עד מאד שלא רחוי לאדם להיות מעביר על כל דברי העולם
שהכל אצל המעיינים דברי הבל והבזוי וחינם כדאי לנקום עליהם ׃
כיצד היא הנקימה אמר לו חבירו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך
למחר ערך לשאול ממנו אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך
כדרך שלא השאלתני כשהלכתי ממך הרי זה נוקם אלא א כשיבוא לו לשאול
יקח בלבב שלם ולא יעמול לו כאשר גמלו וכן בכל כיוצא בהן וכן אמר דוד
ה׳ אלהי השבות אם גמלתי שולמי רע ואחלצה צוררי ריקם וכו׳ ׃
וכן כל הנוטר לאחד מישראל עבור בלא תעשה שנ׳ ולא תטור את בני עמך
כיצד ראובן שאמר לשמעון שכור לי ביתך זה או השאילני שור זה ולא רצה

שמשון לימיני ערך שמשון לרחובן לְטַחֵל ממנן או לשכור ממנן ואמרן
רחובן הילך הריני משחילך ואיני כמותך ולא ישלם לך כמעשיך השטה
כזה עבר בלא תטור ׃ לא ימחה הדבר מלבו ולא יטרנו שכל זמן
שהוא נוטר את הדבר וזוכרו שמא יבוא לנאוס לפיכך הקפיד
תורה על הנטירה עד שימחה השם מלבו כלל ולא
יזכרנו וזו היא הדעה הנכונה שיפשר
שיתקיים בה ישוב הארץ ומשתין
ומתנן שלבני אדם זה עם
זה ׃ בריך
רחמנא דסייעך ׃

הלכות תלמוד תורה

יש בכללן שתי מצוות עשה
ראשונה ללמוד תורה ׃ שנייה לכבד מלמדיה ויודעיה וביחוד
שתי מצוות לו בפרקים לן ׃

פרק ראשון

נשים ועבדים פטורים מתלמוד תורה אבל
כל יבין חייב ללמדו תורה שנ׳ ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם
מיכן אמרו חייב אדם ללמוד את בנו תורה שכל החייב ללמוד חייב ללמד ׃
כשם שאדם חייב ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו שנאמר
והודעתם לבניך ולבני בניך ולא בנו ובן בנו בלבד לא מצוה עליהן
וחכם משרת ללמד את כל התלמידים אעפ׳ שאינם בנו שנ׳ ושננתם
לבניך מפי השמועה למדו בניך אילו תלמידיך שהתלמידים קרויים
בנים שנ׳ ויצאו בני הנביאים ׃ אף כל למוד נצטווה עליהן ובן בנו להחכים

בנו בנו לפן בנו ובן בנו לפן חבירו וחייב לשכור מלמד לבנו ולתלמידו וחייב
חייב ללמד בן חבירו לא בחנם ׃ מי שלא למדו אביו חייב ללמד את
עצמו כשיביר שנה ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם ובן אתה מוצא בכל
מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין
המעשה מביא לידי תלמוד ׃ היה הוא ללמוד תורה ויש לו בן ללמוד תורה
הוא קודם לבנו ואם היה בנו נביא ומשכיל מה שילמד יתר ממנו בנו קודם
ואף על פי שבנו קודם לא יבטל הוא שכשם שמצוה עליו ללמד את בנו
כך הוא מצוה ללמד את עצמו ׃ לעולם ילמד אדם תורה ואחר כך
ישיח ישנה שאם נשא אשה תחלה אין דעתו פנויה ללמוד ואם היה ׃
מתגבר עליו עד שנמצא שיין לבו פנוי ישא אשה ואחר כך ילמד תורה ׃
מימתי מתחיל אביו ללמדו תורה משיתחיל לדבר מלמדו תורה תורה
לנו מורשה וגו׳ ופסוק ראשון מפרשת שמע ואחר כך מלמדו מעט מעט אשה
פסוקים פסוקים עד שיהיה בן שש או בן שבע לפי בריאתו אצל מלמד
התינוקות ׃ היה מנהג המדינה לתת מלמד התינוקות שכר ומלמד
שכרו וחייב ללמדו בשכר עד שילמד תורה שבכתב כולה ׃ מקום
שנהגו ללמד תורה שבכתב בשכר מותר ללמד בשכר אבל תורה שבעל
פה אסור ללמדה בשכר שנא׳ ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר
צוני ה׳ אלהי וגו׳ מה אני בחנם למדתי אף אתם בחנם למדתם ממני וכן
כשתלמדו לדורות בחנם כמו שלמדתם ממני ׃ לא מצא מי שילמדו
בחנם ילמוד בשכר שנא׳ אמת קנה ואל תמכור לא חכמה בשכר תלמוד
לומר ואל תמכור הרי למדת שאסור לו ללמד בשכר אף על פי שלמדו רבו
בשכר ׃ מצות מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין
שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כוחו
אפילו שני בני אדם על הפתחים ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע להן
זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנא׳ והגית בו יומם ולילה ׃ גדולה

חכמי ישראל היה מהם חוטבי עצים ומהם שואבי מים ומהם סומין ואעפ
כן היו עוסקין בתורה ביום ובלילה והם מכלל מעתידי השמועה איש
מפי איש מפי משה רבנו ׃ עד אמתי חייב אדם ללמוד תורה עד יום
מותו שנ׳ ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא
שכח וחייב לשלש את זמן למידתו שליש בתורה שבכתב ושליש בתורה
שבעל פה ושליש יבין ויסכיל לחדות דבר מדבר שיתן ויוציא דבר מדבר וזהו
דבר לובר וידין במדות שהתורה נדרשת בהן עד שידע היאך הוא עיקר
המדות והיאך יוציא היסור והמותר ופיוצא בהן מדברים שלמד מפי השמו
ועניין זה הוא הנקרא תלמוד ׃ כיצד היה בעל אומנות והיה עסוק
במלאכה שלש ששית ביום ובתורה ששה חוקק התשעה קורא בשלש מתן בתורה
שבכתב ובשלש בתורה שבעל פה ובשלש מתבונן בדעתו להבין דבר
מדבר ודברי קבלה בכלל תורה שבכתב הן ופירושן בכלל תורה שבעל
פה והענייניות הנקראין פרדס בכלל התלמוד ׃ במה דברי אמורי
בתלמיד שלמדתו שלמדתו יכול בשעמיל בחכמתה ולא יהא צריך לא ללמוד
תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה יקרא בעתים מזומנים
תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה ויפנה
כל ימיו ללמוד בלבד לפרוחב לבו וישוב דעתו ׃ אשה שלמדה
תורה יש לה שכר אבל אינו כשכר האיש מפני שלא נצטוות ובל הששה דבר
שאינו מצווה עליו אין שכרו כשכר המצווה שעשה לא פחות ממנו ועעפ
כן לא שכר ניו חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה מפני שרוב הנשים
אין דעתן מכוונת להתלמד ואת מוציאין דברי תורה לדברי הבלי לפי עניות
דעתן ׃ אמרו חכמים כל המלמד את בתו תורה כאילו לימדה תפלות נאה
ומשובח אשר בתורה שבעל פה אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה
לפתחלה ואם למדה אינו כמלמדה תפלות ׃ פרק שני ׃

פלך ופלך וכל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחרימין את אנשי העיר
עד שמושיבין מלמד תינוקות ואם לא הושיבו מחריבין את העיר שאין
העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן ׃ מתניתין
את התינוקות להתלמד כבן שש כבן שבע לפי כח הבן ובנין גופו ופחות
מבן שש אין מכניסין אותו ומכה את המלמד להטיל עליהן אימה ואין
מכה אותן מכת חוץ מוסר אבות אפילו לא יכה אותן בשוטים ולא
במקלות אלא ברצועה אחת ׃ ויושב ומלמדן כל היום כולו ומקנסת
מן הלילה כדי לחזק ללמוד ביום ובלילה ולא יבטלו התינוקות בכל חוץ
משבתי שבתות ושבתי מים טובים בסוף היום וביומים טובים אבל בשבת
אין קורין לכתחלה אבל שונין לחשוש ואין מבטלין התינוקות ואפילו לבנין
בית המקדש ׃ מלמד התינוקות שהוא מניח את התינוקות ויוצא
או שהוא עושה מלאכה אחרת עמהן או שהוא מתר של בתלמודן הריהו
בכלל ארור שאינו מלאכתו ׃ רמיה לפיכך אין ראוי להושיב מלמד אלא
בעל יראה מהיר לקרות ולדקדק ומי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני
שימושיהן שהן בחזקת אצל בניהן ובן החשוד לא תלמד תינוקות מפני
חבוריהן שהן בחזקת אצל הבנים ׃ עשרים וחמשה תינוקות למדים
אצל מלמד אחד היתר על חמשה ועשרים עד ארבעים מושיבין עמו
אחר לסייעו בלימודן היו יתר על ארבעים מעמידין להם שני מלמדי תינוק
׃ מוליכין את התינוק ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר ממנו בין
במקרא בין במשנה בשלשה דברים אמרו בשלשה שניהן בעיר אחת ולא היה
הנהר מפסיק ביניהן אבל מעיר לעיר או מצד הנהר לצדו אפילו במחוה
העיר אין מוליכין את הקטן לא אם כן היה בנין בריח על גבי הנהר בנין
שאין רחוי לשם מהדרי ׃ אחד מבני מבוי שבקש להעשות מלמד
אפילו אחד מבני החצר אין יכולין שבניו לפנות בידו וכן מלמד תינוקות
שבא לבירה ופתח בית למוד תינוקות בעירו כדי שיבואו תינוקות אחרים

לן אף פרי שיבואו מתינוקות שלהם אעפ"ז אינו יכול למחות בידו שנ' יחפץ
למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר׃

פרק שלישי

בשלשה פתרים נכתרו ישראל כתר תורה וכתר כהונה
ומלכות כתר כהונה זכה בו אהרן שנ' והיתה לו ולזרעו אחריו ברית
כהונת עולם · כתר מלכות זכה בו דוד שנ' זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש
נגדי׃ כתר תורה הרי מונח ומוכן לכל ש"י תורה צוה לנו משה
מורשה קהלת יעקב כל מי שירצה יבוא ויטול׃ שמא תאמר שחוץ ה'
הפרקים גדולים מכתר תורה הרי הוא אומר כי מלכים ימלוכו ורוזנים
יהוקקו צדק · בשרים וישורו׃ הא למדת שכתר התורה גדול מכתר
כהונה וכתר מלכות אמרו חכמים מאזר תלמיד חכמים קודש לכהן גדול
עם הארץ שנא' יקרה היא מפנינים · יקרה היא מכהן גדול שנכנס לפני לפנים
אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה שלא
תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה לפיכך
התלמוד קודם למעשה בכל מקום היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה
שאפשר למצוה להעשות על ידי אחרים לא יפסיק תלמודו וחס לימן ועשה
המצוה ויחזור לתורתו׃ תחלת דינו שלא דחק אינו נידון אלא על התלמוד
ואחר כך על שאר מעשיו לפי כך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה
ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה׃ מי שנשאו לבו
לקיים מצוה זו מרחמין לה ולהיות מוכתר בכתרה שלתורה לית פוח דעתן
לה בעי׃ אחרים ולא ישיש על לבו שיקנה תורה עם העושר והצבור יחלו
כשם הוא רוצה שלתורה פת במלח תאכל ועל הארץ תישן וחי צער תהיה
ובתורה תהיה עמל ולא עליך המלאכה לגמור ולא ליתך בן חורין לבטל
מהם אבל אם תחסיר תורה תוכיח עפר והשכר לא יאבד׃ שמא תאמר

וחזור ותרוץ שם תעלה מחשבה זו על לבך אין אותה זוכה לכתרה שלתורה
לעולם לא עשה תורתך קבע ומלאכתך ערעי ול תאמר לפשוטה משוך
שמיך לא תפנה ׃ כתוב בתורה לא בשמים היא ולא מעבר לים היא
לא בשמים היא לא בנסי הדוח היא מעויה ולא מעבר לים היא לא באהלכי
מעבר לים היא לפיכך אמרו חכמים לא כל המרבה סחורה מחכים
וצוו ואמרו הוי מעט עסק ועסוק בתורה ׃ דברי תורה נמשלו במים
שנא׳ הוי כל צמא לכו למים לומר לך מה המים אין מתקבלין במקום מדרון
לא בחלין מעליו ומתקבצין במקום השפל כך דברי תורה אינן נמצאין בגסי
הרוח ולא בלבב כל גבוה לב לא בדבא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי חכמים
החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ושוחה מלאכה בכל יום
מעט כדי חיים שם היה לו מה יאכל ושאר יומו ולילו עסוק בתורה ׃ כל
המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה
הרי זה חלל את השם ובזה את התורה וכבה מאור הדת וגרם רעה לעצמו
ונטל חיים מן העולם הבא לפי שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה ׃
׃ אמרו חכמים כל הנהנה מדברי תורה נטל חיים מן העולם ושל עוו
ואמרו לא העשיר עטרה להתגדל בהם ולא קורדום לחפור בהם ושל
עוו ואמרו יהוב את המלאכה ושנא את הרבנות וכל תורה שאין עמה מלאכה
סופה בטלה וסופ זדם זה שיהא מלסטם את הבריות ׃ מעלה גדולה
היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו ומדת חסידים הראשונים היא ובזה
זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם הזה ולעולם הבא שנ׳ יגיע כפיך כי תאכל
אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא שכולו טוב ׃
אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן ולא בזו שלומדין מתוך
שידון ואוכלה ושתייה לא במי שמת עצמו עליהן ומצער גופו
ומתוך הכאבה ושתייה לא במי שמת עצמו עליהן ומצער גופו
הרוח ולא בלבב כל גבוה לב לא בדבא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי חכמים
החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ושוחה מלאכה בכל יום
מעט כדי חיים שם היה לו מה יאכל ושאר יומו ולילו עסוק בתורה ׃ כל
המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה
הרי זה חלל את השם ובזה את התורה וכבה מאור הדת וגרם רעה לעצמו
ונטל חיים מן העולם הבא לפי שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה ׃
׃ אמרו חכמים כל הנהנה מדברי תורה נטל חיים מן העולם ושל עוו
ואמרו לא העשיר עטרה להתגדל בהם ולא קורדום לחפור בהם ושל
עוו ואמרו יהוב את המלאכה ושנא את הרבנות וכל תורה שאין עמה מלאכה
סופה בטלה וסופ זדם זה שיהא מלסטם את הבריות ׃ מעלה גדולה
היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו ומדת חסידים הראשונים היא ובזה
זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם הזה ולעולם הבא שנ׳ יגיע כפיך כי תאכל
אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא שכולו טוב ׃
אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן ולא בזו שלומדין
שידון ואוכלה ושתייה לא במי שמת עצמו עליהן ומצער גופו

עצמו בתורה וכך אמר שלמה בחכמתו ויראת ה' ראשית דעת
ברכות ועוד אמר אף חכמתו עמדה לי חכמתו שלמדתי אף עמדה לי:

אמרו חכמים בבית כרוזה שבלוד יצא בתלמודו בבית הפנסת לא
במדרש הוא משפח וכל היוצא בתלמודו בצנעה מחפים שנה ואחד
עשר חכמה וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים
בידו וכל הקורא בלחש במהרה הוא שופח: אף על פי שאמרה ללמד

בים ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה לפיכך מי שרצה לזכות
בחכמה התורה יהגה בכל לילותיו ולא יחבר אפילו אחת מהן בשינה ואפילו
שנים ושלשה וכיוצא בהן שלא בתלמוד תורה ודברי חכמה אמרו חכמים
אין גורנה שלתורה אלא לילה שנ' קומי רני בלילה וכל העוסק בתורה בלילה
חוט של חסד נמשך עליו ביום שנ' יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי
תפלה למל חי וכל בית שאין דברי תורה נשמעין בו בלילה אש יוצא מתוכו
ומבעיר את הבית זהו שלש השניח על דברי תורה כל עיקר וכן כל שיפשר
לו לעסוק בתורה ואינו עוסק או שקרא ושנה ופרש להבלי עולם והעיד
תלמודו וזכחו הרי זה בכלל בוזה דבר ה' אמרו חכמים כל המבטל את
התורה מעשר סופו לבטלה מעשר וכל המקיים את התורה מעשר סופו
לקיימה משפר ועיין זה מפורש הוא בתורה הרי הוא אומר ואת
אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל ועבדת את
אויבך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא ובערום ובחוסר כל ונתן על צואר
וג' והאומר למעון עשיר ולמעון נפשך לפי טיבך באחריתך

פרק רביעי

אין תלמידי דברי תורה
במעשיו וזו לתא כל אשם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב
ומניחין אותו בדרך יקרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש

לומר לך שאם מצווה אתה במרגמתה כן נותן לכסיל כבודו ואין כבוד לו
תורה שנ׳ כבוד חכמים ילחלו ׃ וכן הרב שיוצין הולך בדרך טובה מעלה
שחכמי גדול הוא וכל העם צריכין לו ויש מתלמידין מתמנין על שיחזור למוטב
שנא׳ כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ׃ צבאות הוא
אמרו חכמים אם דומה הרב למלאך ׃ צבאות תורה יבקשו מפיהו ואם לאו
אל יבקשו תורה מפיהו ׃ כיצד מלמדין הרב יושב בראש והתלמידים
לפניו מוקפין שורה שורה כדי שיהו כולן רואין את הרב ושומעין דברין ולא ישב
הרב על הכסא ותלמידין על הקרקע לא זו הכל על הארץ זו הכל על הכסאות
ובריטונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ומקודם חרבן בית שני
נהגו הכל ללמד לתלמידים והן יושבין ׃ אם היה הרב מלמד מפיו
לתלמידים מלמד ואם היה מלמד על ידי מתרגם המתרגם שומע בינו
ובין התלמידים והרב אומר למתרגם והמתרגם משמיע לכל התלמידים
ובישיבה שולחן למתרגם הוא שולח לרב והרב משיב למתרגם והמתרגם משיב
לשולח ולא יגביה הרב קולו יתר מקול המתרגם ולא יגביה המתרגם קולו יתר
ששולח את הרב יתר מקול הרב ׃ אין התורגמן רשאי לא לפחות ולא להוסיף
ולא לשנות לא אם כן היה התורגמן יבין שלכסכס זו רבן אמר הרב לתורגמן
כך אמר לו רבי זו כך אמר לי חבה מאחרי כשאומר התורגמן הדברים כעין
אומרן בשם החכם ומזכיר שמו שלחכי הרב זו שלרבן ואומר כך אמר רבנן
פלוני אעפ שלא הזכיר החכם שמו שאסור לו לתלמיד לרבן זו לחבין בשמו ׃
הרב שלמד ולא הבינו התלמידים לא יפעוס עליהם וירגז לא חוזר ושונה
הדבר אפילו מאה פעמים עד שיבינו שמא ההלכה וכן לא יאמר התלמיד
להבנתי והוא לא הבין לא חוזר ושנה אפילו מאה פעמים ואם כעס עליו רבו
ורגז אמור לו רבי תורה היא וללמוד אני צריך ורעתי קצרה לא יהיה
התלמיד בוש מחבירין שלמדו מפנים חיסרונה או שניטרהוא לא למד לא
נמצא
אחר כמה פעמים שהבוש מהבין זה נפנס ויוצא לביתו המגרש והוא

אינו למד כלום לפיכך אמרו חכמים הראשונים אי אתה בישן למד ולא הצפרן
מלמד׃ במה דברים אמורים בזמן שלא הבינו התלמידים הדבר מפני
עמקו או מפני דעתם שהיא קצרה אבל אם נכר לרב שהן מתרשלין בדברי
תורה ומתרפין עליהן ולפיכך לא הבינו חייב לרגוז עליהן ולהכלימן בדברים
כדי לחדדן ובעניין זה אמרו חכמים זרוק מוקך בתלמידים ׃ לפי כך אין
ראוי לרב לנהוג קלות ראש בפני התלמידים ולא לשחוק בפניהם ולא לאכול ולשתות
עמהם כדי שיהא אימתו עליהם וילמדו ממנו במהרה ׃ אין שואלין
את הרב כשיכנס לבית המדרש אלא שיתיישב דעתו עליו ואין התלמיד שואל
כשיכנס עד שישב וינוח ואין שואלין שנים כאחד ואין שואלין את הרב מענין אחד
עד שיגמור הענין שהן עסקין בו כדי שלא יתבייש הרב להשיעו יותר
התלמידים בשאלתן ובמעשים שעשה בפניהם כדי לחדדן וכדי שיזכרו
אם זוכרים הם מה שלמדם או אינם זוכרים ואין צריך לומר שיש לו רשות
לשאול תוכן בענין אחר שאין עסקין בו כדי לחדדן ׃ אין שואלין מעשה
ואין מעשיהן מעשה ולא מעבוה ולא מראחוק ולא מאחורי הדלתים ואין שואלין
הדרב שלא בעניין ואין שואלין לא מירחה ולא ישן בעניין יאת משלש הלפות ׃
שנים ששלו שלו אחד בעניין ושלו אחד שלא בעניין נזקקין לענין מעשה ואיזהו
מעשה נזקקין למעשה הלכה ומדרש נזקקין להלכה מדרש והגדה נזקקין
למדרש הגדה וכל וחומר נזקקין לכל וחומר גזירה שוה נזקקין
לכל וחומר ׃ היו השואלים אחד חכם ואחד תלמיד נזקקין לחכם תלמיד
ועשה התלמיד חכמים ועשה החכם מקח התלמיד ׃ שני תלמידי חכמים שנים
חכמים שניהם עמי הארץ שלו שניהם בעלי הלכות ׃ אין מעשה בית
המדרש ואין מעשה בית המדרש חכמים זרוק מוקך בתלמידים ׃ לפי כך אין
כדי לחדדן ובעניין זה אמרו חכמים זרוק מוקך בתלמידים ׃ לפי כך אין
ראוי לרב לנהוג קלות ראש בפני התלמידים ולא לשחוק בפניהם ולא לאכול ולשתות
עמהם כדי שיהא אימתו עליהם וילמדו ממנו במהרה ׃ אין שואלין

כבית המדרש לא בדברי תורה בלבד אפילו מי שנתעטש אין חומרין לו
רפואה בבית המדרש ואין צריך לומר שאר הדברים ומקושטת בית המדרש
חמורה מקדושת בתי כנסיות:

פרק חמישי

כשם
שאדם מצווה בכבוד חביו ובירחתן
כך הוא
חייב בכבוד רבו וירחתן ויתר מאביו שחביו הביאו לחיי העולם הזה ורבו שלמדו
ורבו
חכמתה מביאו לחיי העולם הבא: רישה חבידת חביו וחבידת רבו שלרבו מבאן
קודמת לשלחביו חביו ורבו נשואים במשא מניח את שלרבו ואחר כך שלחביו
חביו ורבו שבויים בשכייה פודה את רבו ואחר כך פודה את חביו ואם היה
חביו תלמיד חכמים פודה את חביו תחלה וכן אם היה חביו חכם אף על פי
שחיינו שקול כנגד רבו משיב אבדתו ואחר כך משיב אבדת רבו ואין לך בכבוד
גדול מכבוד הדת ולא מורא יתר ממורא הדת שמרו חכמים מורא רבך
כמורא שמים: לפיכך אמרו כל החלקי על רבו כחולקי על השכינה שנ'
בהתנצותם על ה' וכל השטה מריבה עם רבו כעושה עם השכינה שנ' אשר
רבו בני ישראל את ה' וכל המתרעם על רבו כמתרעם על השכינה שנ' לא
עלינו תלונותיכם כי אם על ה' וכל המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה
שנ' וידבר העם באלהים ובמשה: אי זהו חולקי על רבו זה שיושב
לו מדרש ויושב ודורש ומלמד שלא ברשות רבו ורבו קיים ואפילו שחבבו
במדינה אחרת ואסור לאדם להורות בפני רבו לעולם וכל המורה הלכה
בפני רבו חייב מיתה: היה בינו ובין רבו שנים עשר מיל ושכח לו
ואפילו דבר הלכה מותר להשיב ולהפריש מן האסור אפילו בפני רבו מותר
להורות כיצד כגון שרואה אדם הבא הלכה מותר עשה דבר האסור מפני
שלא ידע שהוא אסור או מפני רשעו יש לו להפרישו ולומר לו דבר זה אסור
ואפילו בפני רבו ואפילו שלא נתן לו רבו רשות עכל מקום שיש חילול השם
אין חולקין כבוד לרב: במה דברים אמורים בזמן שהוא יכול לקבל

עצמו להורות ולישב ולהורות לכל שואל אפילו הוא בסוף העולם ורבו
בסוף העולם אסור לו להורות עד שימות רבו שלא יהא סן נטל רשות מרבו ׃

ולא כלומי שמת רבו מותר לו לישב ולהורות בתורה אפ לא שלא היה
תלמיד שהגיע להוראה וכל תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה הרי זה שוטה
רשע וגס רוח ועליו נאמר כי רבים חללים הפילה וכן חכם שהגיע להוראה ואינו
מורה הרי זה מונע תורה ונותן מכשולות לפני העורים ועליו נאמר ועמומי
כל הניגיה ׃ לו התלמידים הקטנים שלא הרבו תורה כדאיו והם
מבקשים להתגדל בפני עמי הארץ וכין אנשי עירם וקופצים וושבים בראש
להין ולהורות הם המרבים את המחלקות והם המחריבים את העולם והמכניס
עצה שלתורה והמחבבים כרם ׃ עבחות ועליהם אמר שלמה בחכמתו אחזו
לנו שועלים שועלים קטנים מחבלים כרמים וכרמינו סמרו ׃ אסור
לן לתלמיד להורות כרבו בשמו ואפילן שלא בפניו ולא יזכיר שמו בפניו ואפילן
להורות לאחריות ששמעם בשם רבו כדרך שעשאה בשם אביו שלא ישנה שמע
ואפילו לאחר מיתה ולא יתן שלום לרבו או יחזיר לו שלום בדרך שנותנין הרעים
ומחזירין זה לזה שלא שיחה לפניו ואומר לו בירתה וכפוד שלום עליך רבי ואפ
נתן לו רבו שלום יחזיר לו שלום עליך רבי ומורי ׃ וכן לא יחלוץ תפליו בפני
רבו ולא יסב שלא ישב כיושב לפני המלך ולא יתפלל לפני רבו ולא לאחר רבו
ולא בפני רבו ואין עריך לומר שאסור לו להלך בצדו שלא יתרחק לאחר רבו ולא
יהיה מעשיו כנגד אחוריו ואחר כך יתפלל ולא יכנס עם רבו למרחץ ׃ לא
ישב במקום רבו ולא ידבר דברים בפניו ולא יסתור את דבריו ולא ישב לפניו עד
שיאמר לו שב ולא יעמוד מלפניו עד שיאמר לו עמוד אלו עד שיטול רשות
לעמוד וכשיפטר מרבו לא יחזיר לו אחורו שלא ירתיע לאחוריו ופניו כנגד פניו
וחייב לעמוד מפני רבו משיראנו מרחוק מלא עיניו עד שיתכסה מאמ
ולא ירחה ויזמיח ואחר כך ישב ׃ וחייב אדם להקביל את פני רבו בריגל ׃

אין חולקין כבוד לתלמיד בפני רבו אפ לא אדם כן לרבו להלוק לו כבוד הוא

החכם מעיקרו ממנו בחדרב אמתת עד שתעבדו מפנגד כגון: אין עומדין

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן זה שיקנה חכמה ומאמתי חייבין לעמוד מפני

פרק ששי

כל תלמיד חכמים מצוה להדרו ויעמוד משיגיע רבו שנה

ולא יאמר דבר על עמוד מרבו ק עד שיעזבו מפנגד כגון:

עזיבת ג שם אומרו ורבו יקרא עד

וכל מלאכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו ואם היה במקום שאין

מכירין אותו ולא היו לו תפילין והם שמא יאמרו עבד הוא וינוגעל לו מעשה

ולא חולצו וכל המונע תלמידו מלשמשו מונע ממנו חסד ופורק ממנו יראת

שמים וכל תלמיד שמזלזל בדבר מכל כבוד רבו גורם לשפינה שתסתלק

מישראל: ויחזה את רבו שבר על דברי תורה אומר לו למדתנו רבנו

כך וכך וכל זמן שמזכיר שמועה בפניו אומר לו כך למדתנו רבנו כלבדין

עד שהוא מלמדו את לבו ויהיו מאוחה לעולם: במה דברי אמורים ברבו

מובהק שלמד ממנו רוב חכמתו אבל אם לא למד ממנו רוב חכמתו הרי זה

תלמיד חבר ויהיו חייב בכבודו בכל הדברים האלו אבל שמד מלפניו וקורע

עליו כשם שהוא קורע על כל המתים שהוא מתאבל עליהן: חפיד

לא למד ממנו לא דבר אחד בין קטן בין גדול שמא מלפניו וקורע עליו וכל

תלמיד חכמים שדעתיו מכוונות אינו מחבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה

וגיל שלא למד ממנו כלום: הרב המובהק שרצה למחול על כבודו

בכל הדברים האלו או ברוב מהן כל תלמידיו או לאחד מהן הרשות בידו ויעמד

שמחל חייב התלמיד להדרו ותפילין בשעה שמחל: כשם שהתלמידים

חייבין בכבוד הרב כך הרב צריך לכבד את תלמידיו ולקרבן כך אמרו חכמים

יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלחברך וצריך אדם להזהר בתלמידיו ועל

ולאוהבן שהם הבנים המהנין בשלם הזה ולעולם הבא: התלמידים

מוסיפין וכמות הרב ומרחיבין לבו אמרו חכמים הרבה חכמה למדתי מחברי

יותר מרבותי ומתלמידי יותר מכולם ובשם שעין הרע מדליק את הגיהנם כך תלמוד

הרע מכלה את הדר עד שיוציא ממנו בשגיותיו חכמה מטועה:

מפני שהוא זקן מופלג בחכמה ויש לו כבוד ואין מוחין בידו ואפילו היכא
שאין שומעין לו אלא בשוטים ובמקלות מותר ואין בכך משום לפני עור
לפני הנשיא שמותר מלפני חכם ואפילו הכי אין מוחין בידו אלא בשוטים
ובמקלות ואין מוחין בידו אלא בבית דין ולא בבית הכסא שבא תקוף והדרת
זקן מה שיש בה חסרון כיס אף קימה שיש בה חסרון כיס ומניין שלא יעמיד
עצמו מפני החכם כדי שלא ירגילהו עד שלא יעמוד מפניו תל תלוי וירושת
מאלהיך דבר שהוא מסור ללב נאמר בו וירושת מאלהיך אין רשות לחכם
שיטריח את העם ויכוין עצמו להם כדי שיעמדו מפניו שלא ילך בדרך קשה
ומתכוין שלא ירגילהו אותו לאחר כדי שלא יטריחו לעמוד והחכמים יהין
מקיפין והולכין בדרך הכי עונה שהין מ מכיריהן מצויין שם כדי שלא יטריחו
רוכב הרי הוא כמהלך וכשם שעומדין מפני המהלך כך עומדין מפני הרוכב
שלשה הין מהלכין בדרך הרב בהמנע גדול מימינו קטן משמאלו הרוצה
חכם לישן עד שיגיע לו לארבע אמות ובלבד שיעבור רוצה לב בית דין שמד מלפניו
עד שיגיע לו לארבע אמות ובלבד שיעבור רוצה לב בית דין שמד מלפניו
משירחוק מלוא עיניו וחינו יושב עד שיעבור מאחריו ארבע אמות ויהא
את הנשיא שומד מלפניו מלוא עיניו וחינו יושב עד שישב במקומו עד שיכנס
מעיניו והנשיא שותה על עבודו מחול כבודו כהנשיא נכנס כל העם עומדין
וחינן יושבין עד שיאמר להם שבו כשחב בית דין נכנס עושין לו שתי שורות
עומדין מיכאן ומיכאן עד שנפלס וישב במקומו ושאר העם יושבין במקומן
חכם שנכנס בפל שיגיע לו לארבע אמות שומד מלפניו אחד שומד ואחד יושב
עד שנכנס וישב במקומו בני חכמים ותלמידי חכמים שהרבים בזוין
ערוכין להם מקפצין על ראשי העם ונכנסין למקומן וחין שבח לתלמיד חכמים
שיכנס בלחרונה יפה לעשרה חוזר למקומו בני חכמים בזוין שיש בהן לעשרת
לשמוע הוקבין פניהם כלפי חבירתם חין בהם דעת לשמוע הוקבין פניהם
כלפי העם תלמיד שהוא יושב לפני רבו תמיד חינו רשאי לעמוד מלפניו
שלא שחרית וערבית בלבד שלא יהא כבודו מרובה לעבודו שמד׃

שהוא יכול שיעמד בפני הזקן המופלג בזקנה ואינו חייב לעמוד מפני קומתו שלא
כדי להדרו ואפילו זקן גדול מהדרין אותו בדברים ונותנין לו יד לסמוך עליה מפני
שיבה תקום כל שיבה במשמע ׃ תלמידי חכמים אינם יוצאין לעשות
בעצמם שם כל הקהל כבנין וחפירה שלמדינה ויוצא בהן כדי שלא יתבזו
בפני עמי הארץ ואין גובין מהן לבניין החומות ותיקון השערים ושכר השומרים
ויוצא בהן לחשורת המלך ואין מחייבין אותם ליתן המס בין מס שהוא קצוב
על בני העיר בין מס שהוא קצוב על כל אחד ואחד שנ׳ גם כי יתנו בגוים
עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים ׃ וכן אם היתה סחורה
לתלמיד חכמים מניחין אותו למפרע תחלה ואין מניחין אחד מבני השוק למכור
עד שימכור הוא וכן אם היה לו דין והיה עומד בכלל בעלי דינין הרבה מקדימין
מקדימין אותו ומושיבין אותו ׃ עון גדול הוא לבזות את החכמים
או לשנאתן לפי חורבה ירושלם עד שבטל בה תלמידי חכמים שנ׳ ויהיו מלעיבים
במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו כלומר בוזים מלמדי
דבריו וכן זה שאמרה תורה אם בחוקותי תמאסו מלמדי חוקותי תמאסו
וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא והרי זה בכלל כי דבר
ה׳ בזה ׃ אף על פי שמבזה חכמים אין לו חלק אם בא עריס שבזהו
אפילו בדברים חייב נידוי ומעלין אותו בית דין בריבים וקונסין אותו ליטרא
זהב בפעל מקוש ונותנין אותה לחכם והמבזה את החכם בדברים אפילו
לאחר מיתה מנדין אותו בית דין והם מתירין אותו כשיחזור בתשובה ואפילו
לא היה החכם חי אין מתירין לו עד שירצה זה שנידוהו בשבילו ׃
וכן החכם שמנו מנשה לכבודו לעם ארץ שהסקיר בו ואינו ערוך לא עדיף
ולא התירוהו אין מתירין לו עד שירצה החכם ואם מת החכם בלא שלמא
ומנייהו לן ואם רצה החכם למחול לו ולא נדהו הרשות בידו ׃ הרב
שני לכבודו חייבין כל תלמידיו לנהוג בו נידוי במעשה אבל תלמיד שנמנה

נדוי וכן אם מנודה לנשיא מנודה לכל ישראל אינו מנודה לכל ישראל
לנשיא מנודה לעירו מנודה לעיר אחרת אין מנודה אינו מנודה לעירו ׃
במה דברים אמורים שנידוהו מפני שבזה תלמידי חכמים אבל מי שנידוהו
על שאר דברים שחייבין עליהם נידוי אפילו נדהו ק"ן שבישראל חייב
הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נידוי עד שיחזור בתשובה מדבר שנידוהו בשבילו
ויתירו לו ׃ על ארבעה ושרים דברים מנדין את האדם בין איש בין
אשה ואלו הן ׃ א׳ המבזה את החכם ואפילו לאחר מותו ׃ ב׳ המבזה שליח
בית דין ׃ ג׳ הפורש לחבירו עבד ׃ ד׳ המזלזל בדברי סופרים
ואין צריך לומר בדברי תורה ׃ ה׳ מי ששלחו לו בית דין וקבע לו זמן
ולא בא ׃ ו׳ מי שלא קיבל עליו את הדין מנדין אותו עד שיתן ׃ ז׳ מי
שיש ברשותו דבר המזיק כגון כלב רע או טולפה רשוע מנדין אותו עד
שיסיר הזיקו ׃ ח׳ המוכר קרקע שלו לגוי מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס
שיבוא מן הגוי לישראל חבירו בעל המכר ׃ ט׳ המעיד על חבירו בערכאות
שלגוים והוציא ממנו בעידותו דבר ממון שלא כדין ישראל מנדין אותו עד
שישלם ׃ י׳ טבח כהן שהיו מפריש המתנות ונותן לכהן יחר מנדין אותו
עד שיתן ׃ יא׳ המחלל יום טוב שני שבגליות ועשה שהות מנהג ׃ יב׳ העושה
מלאכה בערב פסח עד חצות ׃ יג׳ המזכיר שם שמים לבטלה או לשבועה
בדברי הבאי ׃ יד׳ המביא את הרבים לידי חילול השם ׃ טו׳ המביא את
הרבים לידי לכלית קדושים בחוץ ׃ יו׳ המחשב שנים וקובע חדשים בחופה
לאחר ׃ ושש טבח שיצאת טרפה מתחת ידו ׃ יח׳ טבח שלא בדק סכין
לפני חבפו ׃ כא׳ המקשה עצמו לדעת ׃ כב׳ מי שגרש את אשתו ועשאבין
ובינה שותפות אומנות ומתן המביאין להן להזקק זה עם כשיבואו שניהן לבית
דין מנדין אותן ׃ כג׳ חבפ ששמעתן ׃ כד׳ המנדה מי שאינו חייב נדוי ׃

פרק שביעי

חכם יהן בחכמה ובנשיא

אין מנדין אותו בפחות מי' לעולם שלא יהא כן עשה כדרבעה בן נפט וחבירו אבל
כשחטף שאר חטאות מלקין אותו בצנעה שנ' ופשלת פלילים ופשל גם הוא
עמך לילה אף על פי שפשל כסהו כלילה ואומרין לו הכפר ושב בפיתך ׃

וכן כל תלמיד חכמים שנתחייב נידוי אסור לבתרין לקפח ולנדותן
במהרה שלא בורחין מדבר זה ונשמעין מקנו וחסידי החכמים היו משתבחין
שלא נמנו מעולם לנדות תלמיד חכמים אף על פי שנמנין להלקותו אם נתחייב
מלקות ואין נותן מפתח מדרשות נמנין עליה להפיותו ׃ וכיצד הוא הנידוי
אומרין פלוני בשמתא ואם נדוהו בפני אומרין פלוני זה והחרם אומרין מוחרם
פלוני וחרור בו שלח בו שבועה בו נידוי וכיצד מתירין הנידוי או החרם אומרין
לו שרוי לך ומחול לך ואם התירוהו שלא בפני אחד פלוני שרוי לו ומחול לו ׃

מה הוא המנהג שינהוג המנודה בעצמו ושהבריות מנודה אסור
לספר ולכבס כיצד כל ימי נידוי ואין מגלחין עליו ולא פולחין אותו בעשרה
לכל דבר שבקדושה עשרה ולא יושבין עמו בטרקלין ויושב בצד אמות אבל שונה הוא
לאחרים ושונין לו ונשכר ושכר את בנידויו בית דין שולחין ומנהיגין יפה כל
אחינו כל ישראל רומין אותו לפי שהוא מובדל מן הציבור ואין צריך לומר
שאין מספידין אותו ואין מלוין את מטתו ׃ יתר עליו המוחרם שאינו
שונה לאחרים ואין שונין לו אבל שונה הוא לעצמו כדי שלא ישכח ת
תלמודו ואינו נשכר ואין נושאין לו ואין נותנין עמו ואין מתעסקין
עמו שלא מעט עסק כדי פרנסתו ׃ מי שישב בנידוין שלשים יום
ולא בקש להתירו מנדין אותו שנויה ישב שלשים יום ולא בקש
להתירו מחרימין אותו ׃ כמה מיעוטין הנידוי או החרם בשלשה
אפילו הם עובדי כוכבים ומומחה מתיר הנידוי לבדו ויש להתלמיד לפתיר הנידוי
אחרים בפניו ואין מתירין בפחות משלשה שנידו והלכו להן וחזר זה מדבר
אחרים בגללו אין שלשה אחרים ואמרין לו מי שלח ידע מי נידהו לך אצל
הנשיא ויתיר לו נידוי ׃ נידוי על תנאי אין מתירין עצמו עד שיקיים

תלמיד חכמים שנידה עצמו וחפילן נידה עצמו על דעת בעלי וחפילן על דבר
שחייב עליו נידוי הרי זה מפר לעצמו ׃ מי שנידוהו בחלום חפילן ידע מי
ניהן צריך עשרה בני חדש ששונין הלכות להתירו מנידוין ואם לא מצא טורח
אחריהם עד פרסה לא מצא מתירין לן [illegible] לא מצא מי
[illegible] עשרה ששונין משנה לא מצא מתירין לן מי שיודעין לקרות בתורה
לא מצא מתירין לן חפילן עשרה שאינם יודעין לקרות לא מצא במקומו עשרה
מתירין לן חפילן שלשה ׃ מי שנידוהו בפנינו אין מתירין לן לא בפנינן נידוהו
שלא בפנינו מתירין לן בין בפנינו בין שלא בפנינו ואין בין נידוי להפרה כלום לא
מנדין ומתירין ברצע אחד כשיחזור המנודה למוטב ואם רצו בית דין להנית
זה בנדוין כמה שנים מניחין כפי רשעו ׃ וכן אם רצו בית דין להחרים
לזה לכתחלה ולהחרים מי שלו כל נמנו ושותה עמהן מי שיעמוד שמהן בחרם
אמות מחרימין כדי ליסרו ובדי לעשות סייג לתורה עד שלא יפרצו החטאים ׃
[illegible] שש רשות לחפש לנדות לכבודן חינן שבח לתלמיד חכמים לה
להנאת עצמו בדבר זה לא מעלים אזנין מדברי עמי [illegible] ולא ישית לבו
להם כעניין שאמר שלמה בחכמתו גם לכל הדברים אשר ידברו אל תתן לבך ׃
וכן היה דרך חסידים הראשונים שומעין חרפתן ואינן משיבין ולא עוד
אלא שמוחלין למחרף ומולחין לו וחכמים גדולים היו משתבחין במעשיהן ׃
הנאים ואומרין שמעלה לא נידו אדם ולא החרימוהו לכבודן וזו היא דרכם
שלתלמידי חכמים שראוי לילך בה ׃ כמה דברים אמורים בשביזמן
או הרחיקוהו בסתר אבל תלמיד חכמים שביזהו או חרפו אדם בפרהסיא אסור
לתלמיד על כבודו ואם מחל נעשה מפני שזה ביזיון תורה לא נתקיים
ונושא הדבר נחש עד שיבא שמעון מחילה ויסלח לו ׃

בריך רחמנא דסייעך ׃ ׃

הלכות עבודה זרה וחוקות הגוים

יש בכללן אחת וחמשים

מצוות שתי מצוות עשה ותשע וחמשים מצות לא תעשה וזה הוא פרטן:

א שלא לפנות אחר עבודה זרה. ב שלא לתור אחר הרהור הלב ורחוי הרהורים. ג שלא נגרום. ד שלא לעבוד אותה כדרך עבודתה. ה שלא ישתחוה לה. ו שלא לעשות פסל לעצמו. ז שלא לעשות פסל אפילו לתאריך. ח שלא לעשות צורות אפילו לנוי. ט שלא להדיח אחריה. י לשרוף עיר הנדחת. יא שלא לבנותה. יב שלא ליהנות מכל ממונה. יג שלא להסית יחיד לעבדה. יד שלא לאהוב המסית. טו שלא לעזוב שנדחה. יו שלא להצילו. יז שלא ללמד עליו זכות. יח שלא ימנע מלמד עליו חובה. יט שלא להתנבא בשמה. כ שלא לשמוע מן המתנבא בשמה. כא שלא להתנבא בשקר ואפילו בשם הכ שלא לגור מהריגת נביא שקר. כג שלא לשבע בשם עבודה זרה. כד שלא לעשות אותות וכו' כה שלא לעשות ידעוני. כו שלא להעביר לאוב. כז שלא להקדיש להקברה. כח שלא להשתחוות על אבן משכית. כט שלא לשטח משחה. ל לאבד עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה. לא שלא להנות בשיטיו נעבדי. לב שלא לכרות בריתו לעובדי עבודה זרה. לג שלא לחון עליהן. לד שלא ישבו בארצינו. לה שלא להדמות במהנהגותם ובמלבושם. לו שלא לנחש. לז שלא לעונן. לח שלא לכשף. לט שלא לשאול. מ שלא לחבור חבר. מא שלא לשאול באתים. מב שלא לשאול בידעוני. מג שלא לבקש. מד שלא להקיף פאת ראשו. מה שלא לשחית פאות זקנו. מו שלא לעשות קרחה על מת. ובישוב כל המצוות הללו בפרקים שלו:

ובכל משמעותיו :: לפי שלא נזכרו

פרק ראשון

בימי אנוש טעו בני האדם וטעות גדולה ונבערה עלת חכמי
אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים והיה טעותם שאמרו הואיל ואל ברא הכוכבים
שלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמ
המשמשים לפניו ראויים הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד וזה הוא רצון
האל בריך הוא לגדל ולכבד מי שגידלו וכבדו כאלו שהמלך רוצה לכבד עבדיו ה
והשמדים לפניו וזה הוא כבודו שלמלך ומ כיון שעלה דבר זה על לבם
התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להם קרבנות ולשבחם ולפארם
בדבריהם ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא כדעתם הרעה וזה היה
עיקר עבודה זרה ׃ וכך הם אומרים עובדיה היודעים עיקרה לח
שהם אומרים שיש שלוחה לאל כוכב זה הוא שירמיהו אומר מי לא ייראך מלך
הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך ובאחת
יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא כלומר הכל יודעין שאתה הוא לבדך
לבדך לא שותף ולא שלוחם שמדמין שזה האחד השוכן הוא ׃ ואחר שחרבן
הימים עמדו בבני האדם נביאי שקר ואמרו שהאל צוה להם ואמר להם עבדו
כוכב פלוני או כל הכוכבים והקריבו לו ונסכו לו ככה וככה ובנו לו היכל ועשו
צורתו כדי להשתחוות לה כל העם הנשים והקטנים ושאר עם הארץ ומודיע
להם צורה שָׁבָאָה מלבו ואומר זו היא צורת הכוכב הפלוני שהודיעוהו בנבואתו ׃
והתחילו על ידה זו לעשות צורות בהיכלות ותחת הכיפות ובראשי
ההרים ועל הגבעות ומתקבצים ומשתחוים להם ואומרים לכל העם שזו
היצורה מטיבה ומריעה ויאות לעבדה ולירא ממנה והמומרים לופרין להם
שבעבודה זו תרבו ותצליחו ועשו ככה וכך ולא תעשו ככה וכך ׃ והתחילו
כוזבים אחרים לעמוד ולומר שהכוכב עצמו או הגלגל הוא המלאך דבר שא
עמהם ואמר להם עבדוני בכך וכך והודיע להן דרך עבודתו ועשו ככה ואל
תעשו ככה ופשט בארץ וזה בכל המקומות לנצבו את הצורות בעבודות משונות

זו מזו ולהדריב להן ולהשתחוות . וכיון שיראו הימים נשתקע השם ד
הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו ונמצאו כל עם הארץ
והנשים והקטנים אינן יודעין לא הצורה שלעץ וחבן והיכל שלבניין שנתחנכו
מקטנותם להשתחות להן ולעבדן ולהשבע בשמן . והחכמים שהיו
בהן כגון הכומרין וכיוצא בהן מודעין שאין שם שוה לא הכוכבים והגלגלים
שנעשו הצורות הללו בגללן ולדמותן אבל צור העולמים לא היה שם מעכורן
ולא יודע שלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח ונח ושם ועבר ועל דרך זה
היה העולם מתגלגל והולך עד שנולד עמודן שלעולם שהוא אברהם אבינו .
כיון שנגמל ינקותו התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן ולחשב ביום ובלילה
והיה תמיה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג
ומי יסבב אותו לפי שאי אפשר שיסבב את עצמו ולא היה לו לא מלמד ולא
מודיע דבר לא מושקע בחור כשדים בין עובדי עבודה זרה הטפשים .
וחכיו ואמו וכל העם שבדו עבודה זרה הטפשים והוא היה עובד עמהן ולבו
משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין מן הצדק מדעתו הנכונה וידע
שיש שם שוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה
חוץ ממנו . וידע שכל העם טועים ודבר שגרם להם לטעות את
שעבדו את הכוכבים ואת הצורות עד שיבוא האמת מדעתם ובן ארבעים
שנה הכיר אברהם את בוראו . כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות
על בני חור כשדים ולערוך דין עמהן ולומר שאין ראוי לעבוד לא לגלוח הגלגל
בה ולא לשאר הגלגלים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד לא לגלוח הגלגל
ולא ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים ויראוהו
לפחד ולשפר כל הבריות כדי שלא יטעו בזה כל העם כמו לן שהן מודעין שאין
שם שוה לא לן . כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להרגו ונעשה

העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שתגיע לארץ כנען והוא סוף שנה ויל
ידרוש שם בשם ית שלש׃ ובמ״ן שהיו העם מתקבצים לן ושולים לו על
דברי היה מודיע לכל אחד ואחד לפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת ע״
שמתקבצו לו לפים ורבבות והם לנשיבת אבריהם ושתל בלבם העיקר הגדול
היחוד ואבר בו ספרים והודיע ליצחק בנו וישב יצחק מלמדו ומחזיר ויצחק הודיע
ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמדו ומחזיר כל הנלוים עליו ׃ ויעקב חבינו למד
בנו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך ית ולשמור מצות
אברהם וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי מנמונה אחר מנמונה כדי שלא ישתכח
הלימוד ׃ והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשת
בעולם כו מה שהיו יודעת את ית עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו
ללמוד מעשיהם ולעבוד עבודה זרה כמותן חוץ משפט לוי שעמד במצות לבות
ומעולם לא עבד שבט לוי עבודה זרה ׃ וכמעט את היה והעיקר ששתל
אברהם נעקר וחזרן בני יעקב לטעות העמים ותעויתם ומאהבת ית אותנו מ
ומשמרו את השבועה לאברהם יצחנו עשה משה רבינו ורבן שלכל הנביאים ושלום ׃
כיון שנתנבא משה רבנו ואחר ית בישראל לנחלה הבתירין במצוות והודיעם
דרך עבודתו ומה יהיה משפט עבודה זרה וכל העושים אחריה ׃

פרק שני

עיקר היחוד בעבודה זרה שלא לעבוד אחד מכל הברואים
לא מלאך ולא גלגל ולא כוכב ולא אחד מארבעת היסודות ולא אחד מכל הנבראים.
ואם ואעפ״כ שישבר וידע שית הוא הלוש והוא שכר הנבראים הזה עבד לדרך של
שעבד שנוש ואנשי דורו תחלה הרי זה עבד עבודה זרה ׃ ועניין זה הולך
שהזהירה עליו תורה ואמרה ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת
הירח ואת הכוכבים וג׳ אשר חלק ית אלהיך אותם לכל העמים וג׳ כלומר שמא
תשוט בעין לבך ותרחה שלהם המנהיגים את העולם והם שחלק ית אותם
לכל העמים להיותם משמשים ומשרתים כמנהגו של עולם ותאמר שריקו

ספרים רבים חברו עובדי עבודה זרה בעבודתה היאך עיקר עבודתה
ומה משפטה ומעשיה צוותו הקב"ה שלא לקרות בתוכן הספרים כלל ולא הזכיר
בה ולא בדבר מדבריה ואפילו להסתכל בדמותן הצורה אסור שנאמר אל תפנו אל
האלילים ובענין הזה נאמר ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו גוים אלה ואעשה
כן לא תעשה לה' אלהיך כי כל תועבה אשר שנא ה' עשו לאלהיהם כי גם את בניהם
ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם ולא תוסיף לעשות כדבר הזה אשר יעשו לעבדו
אחד הן והוא שלא יפנה אחר עבודה זרה וכל הנפנה אחריה בדרך שהוא עושה
בו מעשה הרי זה לוקה ולא עבודה זרה בלבד הוא שאסור להפנות
אחריה במחשבה לא כל מחשבה שגורמת לו לאדם לעקור עיקר מעיקרי
התורה מוזהרין אנו שלא להעלותה על לבנו ולא נסיח דעתינו לכך ונחשב
ונמשך אחר הרהורי הלב מפני שדעתו שלאדם קצרה ולפי הדיעות יכולות
להשיג הטעות על בוריו ואם ימשך כל אדם אחר מחשבות לבו נמצא מחריב
את העולם לפי קוצר דעתו כיצד פעמים יעור אחר עבודה זרה ולפ
ופעמים יחשב בייחוד הבורא שאינו הוא שאין זה מגיע לנו מה נגעשה
מה לפנים מה לאחור ופעמים בעבירה שאין היא אמת שאין זה ומעמיד
בתורה שאין היא מן השמים שאין זה מגיע המדות שידון בהן עד שיעלה
הטעות על בוריו ונמצא יוצא לידי מיתה ועל ענין זה הזהירה
תורה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם
יחזיר שלא נלמוד לא נעשה אחרי לבבנו ואחרי עינינו אלא נעשה שנאמר
מעשות הטעמת שלא יאמרו חכמים אחרי לבבכם זו מינות ואחרי עיניכם זו
זנות ולפיכך זהה ענף גורם לו שיבוא מן העולם הבא ואין בו מלקות
ולפיכך אמרו חכמים כל המצוות כולן היה שכ ופי תשעו ולא
תעשו אלא כל המצוות הללו אשר אנכי מצוך היום תעשה זו אי אתה רשאי

בירמשה מן היום ואלו ומפי השמועה למדנו שבעבודה זרה הכתוב מדבר הא
למדת שכל המודה בעבודה זרה כפר בכל התורה כולה ובכל הנביאים ובכל
מה שבעולם העבירים מאדם עד סוף העולם שהן מן היום אשר נודע ה והלאה
לחורותיכם וכל הכופר בעבודה זרה מודה בכל התורה כולה והיא עיקר כל
המצות כולן . ישראל שעבד עבודה זרה הרי הוא כגוי לכל דבריו וחינן
כישראל שעבר על עבירה שיש בה סקילה ומשומד לעבודה זרה הרי הוא
משומד לכל התורה כולה . וכן המינים מישראל אינן כישראל לדבר
מן הדברים ואין מקבלין אותן בתשובה לעולם שכל כמה שהוא לא ישובון ולא
ישיגו אחרונות חיים והמינים הם הפריסים אחר מחשבות לבם בספלות בד
שאמרנו שד שנמצאו שוברים על גופי תורה להכעיס בשביל
רמה ואומרים שאין בזה שלא ואסור לספר עמהן ולהשיב עליהן
כלל שנ לא תקרב לפתח ביתה ומחשבת מין לעבודה זרה .
ה בעבודה זרה שהיא אמת לעצמה שלא עבדה הרי זה מחרף ומגדף
ך המפורש והנורא ואחד השובר עבודה זרה ואחד המגדף את השם
ש אשר תעשה ביד רמה מן הלזרח ומן הגר את ה הוא מגדף כ
ולין עובד עבודה זרה פעמו שעולין את המגדף ושניהן נסקלין .
ומפני זה כללתי דין המגדף בהלכות עבודה זרה ששניהם כופרין
ן ולו הן דיני המגדף . אין המגדף חייב סקילה עד שיפרש
המיוחד שלארבע אותיות שהוא לך דלתי נון יוד ויברך אותו בשם
ות שהינן נאחזין שם ואקב שם ש על השם המיוחד חייב סקילה
והניוון בזהרה ויש מי שמפרש שאינו חייב לה על שם יוד הא
ני אומר שעל שניהם הוא נסקל . זהרה שלמגדף מנין
לא תקלל כפל יוש ויוש דנין את העדים בבינוי יכה יוסי את יוסי
ין מעידין את כל האדם לאוזן ושולין את הגדול שבעדים ואומרין
מה שמעת מפיהו והוא אומר ואדעתין עומדין על דעתין וקורעין

פרק שלישי

לעשות לו שבת למרקוליס חייב שכן זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו׃
ביחד בכלל עבודות היתה ולמה יצאת לומר לך מה זביחה מיוחדת שעבדין
בה כשם וחייב הזובח לאל אחר סקילה עליה בין היתה דרך עבודתו בזביחה או אינה בזב
אף כל עבודה שהיא מיוחדת לשם אף עבד בה לאל אחר בין שהיתה דרך
עבודתו בכך בין שאינה בכך חייב עליה׃ לכך נאמר לא תשתחוה
לאל אחר לחייב על הדא השתחויה אפילו אין דרך עבודתן בכך והוא הדין מ
למקטיר ומנסך וזורק ומנסך אחד הוא׃ ספת לה׳ לחד או שנסך לו זואה
עכיט שלמימי רגלים חייב שחט לה חגב פטור לא אם כן היתה עבודתה
בכך ובן אם שחט לה בהמה מחוסרת אבר פטור לא אם כן היתה דרך
עבודתה בכך עבודה זרה שעבדין אותה במקל שבר מקל בפניה
חייב ונחסרת זרק מקל בפניה חייב ואינה נחסרת שאין זריקת המקל בין
זריקת הדם שהרי המקל כמות שהוא והדם מתפזר׃ המקבל עליו
אחד מכל מיני עבודה זרה בלוה חייב סקילה אפילו הגביה לבנה וחמה
לה חלי היתה וכל שוצץ בה בדיבור זה חייב ואפילו חזר בו כמשך כדי דיבור
ואמר אין זה לי אין חוזרין בו בלוס אלא נשקל׃ העובד עבודה זרה
כדרכה ואפילו עשה דרך ביזיון חייב כיצד התועד שמו לפעור כדי לבזותו
או זרק אבן למרקוליס כדי לבזותו הואיל ועבודתן בכך חייב ומביא קרבן
על שגגתו׃ העובד עבודה זרה מאהבה כגון שחשק בצורה זו מפני
מלאכתה שהיתה נאה ביותר או שעבדה מירושתו לה שמתוך תרגלו פעמים
ונמצא שבדיוט שהיא מטיבה ומריעה יש קבלה עליו בלוה חייב סקילה ואם
עבדה דרך עבודתה או בחשק מחובת עבודות מאהבה או מירושה פטור׃
המגסף עבודה זרה והמנשק לה והמכבד והמרבץ לפניה והמרחץ
לה והמלביש והמנעיל וכל כיוצא בדברי בבור הלז עובר בלא תעשה
שנ׳ ולא תעבדם ודברים אין בכלל עבודה הללו אפילו אחת מהן
לפי שיהיו בפרוש אלא דרך עבודתה בפחות מכאן הרבים והנה ועשה

לעבדה חייב ׃ ישב לו קוץ ברגלו בפני עבודה זרה לא ישוח וישלפנו מפני

שנראה כמשתחוה להעמיד לו מעות בפניה לא ישוח וישלפנו מפני שנראה

כמשתחוה לה לא ישב ואחר כך יטול פרנסות המקלחות מים בפני עבודה

זרה לא יניח פיו על פיהם וישתה מפני שנראה כמנשק לעבודה זרה ׃

השוה עבודה זרה לעצמו לוקה על פי שלש עשיהו בידו ועל פי שלש עבדה

לוקה שנ׳ לא תעשה לך פסל וכל תמונה וכן השוה עבודה זרה בידו לעצמו

לאחרים חפילין עשה אותה לגוי לוקה שנ׳ ולהי מסכה לא תעשו לכם לפיכך הא

השוה עבודה זרה בידו לעצמו לוקה שתים ׃ אסור לעשות צורות

בניו וחיעם שיהיו עובדי עבודה זרה שנ׳ לא תעשון אתי להי כסף ולהי זהב לשמור

צורות שלכסף ושלזהב שהן בניו כדי שלא יטעו בהם הטועים וידמו שהן לעבודה

וכן אסור לעשות בניו אלא צורות האדם בלבד ׃ לפיכך אין צריך לא בעל

ולא בסיד ולא בזפת צורת האדם והוא שיהיה הצורה פושטת כנגד הצורה והכיור ש

שבטרקלין וכיוצא בהן אם עד לוקה אבל אם היתה הצורה מושקעת או צורת של

שלסמנין כנגד הצורות שעל גבי הלוחות והטבליות או צורות שרוקמין בחרצ הדי

או מגולות ׃ טבעת שיש עליה חותם שהוא צורת אדם אם היתה הצורה

בולטת אסור להניחה ואותה לחתום בה ואם היתה הצורה שוקעת מותר להניח

ואסור לחתום בה מפני שהנחתם תעשה בו הצורה בולטת ׃ וכן אסור

לעשות דמות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ומלאכים שנ׳ לא תעשון אתי להי

תעשו דמות שמשין המשמשין לפני במרום וחפילו על הלוח ׃ צורות

הבהמות ושאר נפש חיה חוץ מן הדמי וצורות דילנות ודשיש וכיוצא בהן

מותר לעשות אותן וחפילו היתה הצורה בולטת ׃

פרק רביעי

נפילין יוצא עבדי פי שלש עבדו

0 cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25
0 mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250

אין תלמוד לומר לא ישמע על פיך ׃ אין העיר נעשית עיר הנדחת

עד שיהיו מדיחיה שנים או יתר על שנים שהן יצאו אנשים בני בליעל ויהיו מדיחין

מאותו השבט ומאותה השער שנ׳ מקרבך וידיחו את יושבי עירם ועד שידיח רובה

ויהיו המדיחין ממאתה ועד רובו שלשבט אבל לא הורח רובו שלשבט אין חותה

מדיחים שנ׳ אנשי העיר לא כפר דעת ולא כרך גדול אבל פחות ממאתה כפר

ורובו שלשבט כרך גדול ׃ וכן אם הדיחוה נשים או קטנים או שהדיחוה

יחיד או שהודח מעוטה או שהודחו מלילתן או שהיו מדיחיה מחוצה לה אין

דנין בה דין עיר הנדחת שלא הדי הם כמדיחים שעבדו עבודה זרה סוקלין כל אחד

שעבד ומעונש ליורשיהם כשאר הרוגי בית דין ׃ אין דנין עיר הנדחת

שלא בבית דין הגדול שלשבעים ואחד שנ׳ והוצאת את האיש ההוא או את השער

ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה לא שעריך את האיש או את האשה וסקלתם

באבנים ומתו יחידים שהרגין בבית דין שלכל שעה ושער ואין המרובין נהרגין

שלא בבית דין הגדול ׃ אין אחת מערי מקלט נעשית עיר הנדחת שנ׳

באחת ערי׳ ולא ירושלים נעשית עיר הנדחת לפי שלא נתחלקה לשבטים ואין

ששים עיר הנדחת בספר פרי שלא יכנסו גוים ויחריבו את ארץ ישראל ואין בית

דין אחד עושה שלוש עיירות הנדחות זו בצד זו שאפלו אם היו מרוחקות עשרה

אין עושין עיר הנדחת עד שידיחוה מדיחיה בלשון רבים ויאמרו

נלך ונעבוד ונזבח ונקטיר ונלך ונסך ונשתחוה

או נלך ונעבוד כל שהוא והם שומעין ועברו אותה דרך עבודתה או באחת מארבע

עבודות או שקבלו אותה בלוה ׃ עיר הנדחת שלא נתקיימו בה

בפרטיהם כל התנאין האילו היאך עושין להן מודיעין ומעידין שמכל אחד ואחד

שעבד מהן עבודה זרה וסקלוהו ביחידים ומעונש ליורשיהן ׃

אין עיר הנדחת בזמן שהיא לעשות עיר הנדחת בית דין הגדול שולחין

וחורשין עד שיעברו בדרך שהודחה כל העיר או רובה יחזרו

לעבודתה זאת ׃ אחד כרך שלהן לה שני תלמידי חכמים לאותה חורש

ולהחזירם אם חזרו ועשו תשובה מוטב ואם עמדו במלחמתם בית דין מצווין לכל
ישראל לעלות עליהם למלחמה ולחם בהן ועורכין עמהם מלחמה עד שיפלו
העיר׃ כשהבדיל מיד מרבין להן בחצוצרות ובניגון חוצה כל מי שבאותה
שני עדים ששבר עבודה זרה אחד שהורו בו מתרי׳ שין אותו אם נמצאו כל ה
העובדים מיעוטה סוקלין אותם ושאר העיר ניצל נמצאו רובה מעלין אותן לבית
דין הגדול וגומרין שם דינם והורגין כל אלו שעבדו בסיף ומוציאין את כל נפש אשר
אשר בה לפי חרב טף ונשים אם הודחה כולה ואם נמצאו העובדים רובה מבין
את כל הטף והנשים שלעובדים לפי חרב ובין שהודחה כולה
שהודחו רובה סוקלין את מדיחיהם ומקבצין את כל שללה אל תוך רחובה ואין
רחוב עושין לה רחוב שהרי היה רחובה חוצה לה בונין חומה חוץ
מגמען שיפנה לתוכה שנ׳ אל תוך רחובה והורגין כל נפש היה אשר בה ושורפין
את כל שללה עם העיר באש ושריפתה מצות עשה שנ׳ ושרפת באש את
העיר ואת כל שללה ׃ נכסי הרודפים שבתוכה והן שהיו יושבי העיר
שלה הודחו עם רובה נשרפין בכלל שללה הוחיל ושבחן שם ממונם לבעליהם וכל
המוצא מהן עד שלא נשרפו העיר ולא יהרוג בידך מלחמה הוא החוזר
בתשובה מפתח בפתח שהוא לוקה ואינו נהרג ואין הבועל
והנבעלת שהוזמו עדיהם כל המאחזיק בנכסיהם זכה ומותר ליהנות בהן שהרי
הוחזקו ונעשה זכות בהם שכל אחד ואחד כבר הפקיר ממונו משעה שנגמר דינם
ואינה נבנית לעולם וכל הבונה אותה לוקה שנ׳ לא תבנה עוד ולא תבנה מגדיה כמעות שהיו
לעשות הגנות ופרסים שנ׳ לא תבנה עוד ולא תבנה מגדיה כמעות שהיו
שהיה העובדים מתמלכים למלוך אחד בעיר הנדחת והודחה
עמהם אחד משלשה שופטים ומתמנים בסיף ומתמנים אחד
בסנהדרי גדולה ומתמנים לחוקרים נכסי רודפים מדיחי
העיר ׃ כשהבדיל מיד מרבין להן בחצוצרות ובניגון חוצה כל מי שבאותה
העיר ׃

פרק חמישי

בלשון יחיד הרי זה נסקל כיצד האומר להביירו נעבוד עבודה זרה ילך ונעבוד
נלך ונעבוד בעבודה פלונית שהרי תורה עבודה זרה להעבד בה חזקה ילך
ויזבח נלך ונזבח יקטר ילך ויקטר יסך ילך ויסך נלך ונסך נלך ונסך
נלך ונקטר
ישתחוה ילך וישתחוה נלך נשתחוה הרי זה מסית הסית לשנים הרי הן עדי זומם
מביאין אותו לבית דין ומשיירין עליו שכך אמר להן וסוקלין אותו ואין המסית צריך
התראה אמר ליחד הוא אומר לן יש לי חברים רוצים בכך ומעשים עליו עד שיסית
בפני שנים כדי להודיעו אם לא רצה המסית להטות לשנים מצוה להפמינן לן כל חייבי
מיתות שבתורה אין מכמינין עליהן חוץ מזה כיצד מכמינין לו המוסת
מביא שנים ומעמידין במקום שפלן כדי שירחו המסית ושמעו דבריו ולא ירחוהו
אותן והוא אומר להסית אמור מה שאמרת לי בייחוד והוא אומר לן והמוסת משיבן
הילך נעזוב את אלהינו שבשמים וילך ונעבוד את העצים ואת האבנים יש חזרו בן
או ששתק פשוט וחס אמר לן כך היה חובתינו וכך יפה לנו העומדים שמא
ברחוק מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו מצוה כיצד המוסת להודות
שלא יהיה בו ברשעה להאמינו ואסור למוסת לאהוב את המסית שלא
לא תאבה לו ולא תשמע אליו בשונא עצוב תעזוב עמו יכול אפילו ישוב לזה תלמוד
לומר ולא תשמע אליו ולא תשמע עליו יכול כי אתה שומע עליו
אמור שלזה תלמוד לומר לא תחוס עינך ואסור למוסת ללמד עליו זכות שנא
לא תחמול וחס ידע לן חובה אינו רשאי לשתוק ממנה שנא ולא תכסה עליו
ואזהרה להדיוט המסית מנין שנא וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות
המסית אחרים לעבדו ואמר להם נעבדנו אם עבדונו אותו נסקל ואם
לא עבדוהו שלא מאמנו ואמרו להן אינו נסקל אבל אם הסית לעבודת
כוכבים אחד או לשנים אינו נסקל אבל אם הסית לעבודת
שנדיון לא עבד שניהם נסקלין המסית והמוסת שנא לא תאבה ולא תשמע לו
הא שמע ואפילו נביא המתנבא בשם עבודה זרה כיצד זה האומר

לעשות כך וכך יפילו כיון את הדלקה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור אם
התרו בו בפני שנים הרי זה תוכח שנ׳ ושמר ודבר בשם להים אחרים ומת הנביא
ההוא ויזהרה שלו מיכלל שנ׳ ושם להים אחרים לא תזכירו ׃ וחסור לערך
דין ותשובה עם מתנבא בשם עבודה זרה ואין שואלין ממנו אות ומופת ואם עשה מעשה
אין משגיחין עליו ואין משהרהרין בו וכל המחשב במחשבות שלו שמא יעמוד בלבו
ויעשה שנ׳ לא תשמע לדברי הנביא ההוא ׃ ואין נביא השקר מיתתו בחנק
אלא שהנביא בשם ה׳ ולא הוסיף ולא גרע שנ׳ ואך הנביא אשר יזיד לדבר דבר
בשמי את אשר לא צויתיו לדבר ואשר ידבר בשם להים אחרים ומת הנביא ההוא ׃
אחד המתנבא מתוך שלו שמע במרמה הנבואה אומי ששמע דבר
נביא חבירו ואמר שלבי זה לן נתנבא בו הרי זה נביא שקר ומיתתו
בחנק ׃ כל המונע עצמו מהרגת נביא השקר מפני מעלתו שהרי הוא
הולך בדרכי הנבואה הרי זה עובר בלא תעשה שנ׳ בזדון דברו הנביא לא תגור
ממנו וכן המונע עצמו מללמד עליו חובה הוא שנ׳ ואיש מדבריו הרי הוא בכלל לא תגור
לא תגור ממנו ואין דנין נביא השקר לא בבית דין של שבעים ואחד ׃ הנודר
בשם עבודה זרה והנשבע בחלוקה שנ׳ ושם להים אחרים לא תזכירו אחד הנשבע
בה לעצמו ואחד הנשבע בה לגוי ואסור להשפיע לגוי בירושתו ואפילו להזכיר
שם עבודה זרה שלא דרך שבועה אסור שנ׳ לא תזכירו לא יאמר אדם לחבירו שעור
לי בצד עבודה זרה פלונית וכיוצא בזה וכל עבודה זרה הכתובה בכתבי הקדש
מותר להזכיר שמה כגון פעור ובעל וגד וכיוצא בהן ואסור לגרום לאחרים
שיזכרו ושיקיישו בשם עבודה זרה ואינן לוקה לא הנודר בשמה והמקיים בשמה
והוא הנשבע בשמה ׃

פרק ששי

ידעתי ברצונו בזדון חייב כרת ואפי׳ היו שם עדים ואתרתה
נפקל היה שוגג מביא חטאת קבועה ׃ כיצד עשה חלב זה שהוא שומן
ומקטיר קטורת ודועה ויודע שהביא שלהדס בידו ומנתו והוא מדבר בלשון בני
בלהדיה ידעתי ולשון ישמעאל ושחל פילן לאחד מהם עשו ומשכו על

מה שהוא שוחל בדברים מתחת החרס בחול נמוך עד מאד וכיוצא אין ניכר לאוין
לא במחשבה מרגישבו׃ וכן הלוקח בגבולת המת ומקטיר לה ומנחש
בה עד ששמע כיוצא בחול נמוך מתחת שחין שפל עד מאד ומשיבו כל אין מעשה
אובות והשאה אחד מהן נסקל׃ כיצד מעשה הידעוני הנחש עצם עץ ששו
יהוע בפיו ומקטיר ועושה מעשיות אחרות עד שיפול הנכפה וידבר בפיו דברים
שטותיין להיות וכל שאין מיני עבודה זרה וזוהרה שלהן מניין אל תפנו אל
האובות ואל הידעונים׃ הנותן מזרעו למולך ברצונו בזדון חייב כרת בשוגג
מביא חטאת קבועה ואם עשה בהתראה ועדים נסקל שנ׳ אשר יתן מזרעו
למולך מות יומת עם הארץ ירגמהו באבן ואזהרה שלו מניין תל לומר ומזרעך
לא תתן להעביר למולך ולהלן הוא אומר לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש׃
כיצד הן עושין מדליק אש בהולה ובוקח מקצת זרעו ומוסרו לכומרין עובדי
האש ואותן הכומרין נותנין הבן לתוכו אחד שנמסר בידם להעבירו באש כרשות
ויצאו הבן הוא שמעביר בנו על האש בישות הכומרין ומעבירו אותו ברגלו מצד
לצד אחר בתוך השלהבת לא שהוא שורפו למולך כדרך ששורפין בניהם ובנותיהם
לעבודה זרה אחרת לא בהעברה בלבד היתה עבודת אלה מולך לפיכך השוה
עבודה זו לעבודה זרה אחרת חוץ ממולך פטור׃ הינו חייב כרת הינו סקילה
עד שיאמר למולך ויעבירו ברגלו באש דרך העברה אמר ולא העביר העביר
ולא אמר או שאמר והעביר שלא דרך העברה פטור הינו חייב עד שיאמר
מקצת זרעוניו מיקצתו שנ׳ כי מזרעו נתן למולך מיקצתו ולא כולו׃
אחד זרע בשר ואחד זרע פסול אחד בנו ובנותיו ואחד בניהם ובני בניהם על כל
ועליו תיפון חייב אפי׳ שהן זרעו אפי׳ העביר אחיו או יתומין או יבמתין הוא
או שהעביר עבדו פטור והוא שיהא ישן או שהיה סומא פטור׃
מעבירי שאסורה תורה היא בנין שדיו הכל מוקבצין יעלה ויפלו לעבוד את
ה׳ שכן היה דרך עבודה זרה שלא היה מעבדה לשר שלא יהא וכל
המעביר מעבדה לוקה׃ וכן למה אמרה התורה בתורה לשון שנים

0 cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25
0 mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250

משתחוה עליה לשם לוחה שנ׳ ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה מפני
שאין היה דרך עבודה זרה להניח אבן לפניה להשתחות עליה לפיכך אין עושין
בין ליס ואינו לוחה עד שיפשוט ידיו ורגליו על האבן ונמצא כולו מוטל עליה שזוהי
השתחויה דאמורה בתורה ׃ במה דברים אמורים בשאר הארצות אבל
במקדש מותר להשתחות עליה בארצכם אין אתם משתחוים על האבנים אבל
אתם משתחוים על האבנים המוטלות במקדש ׃ ומפני זה נתנו בני ישראל
להניע מחצלות בבתי כנסיות הרצופות באבנים או מיני דש ותבן לאבדיל בין מאה
ובין האבנים ואם לא מצא דבר מבדיל בינו ובין האבן הולך למקום אחר ומשתחוה
או שוחה על צדו ומטה כדי שלא ידביק פניו באבן ׃ המשתחוה ליס
על האבנים המוטלות בלא פישוט ידים ורגלים אינו לוחה אבל מכין אותו מכת
מרדות אבל לעבודה זרה לחות השתחויה בפישוט ידים ורגלים אוהשתחויה
בלא פישוט ידים ורגלים מעשה שיכפוש עצו בחרקבג זה נסקל ׃ הנוטע
אילן אצל המזבח או בכל העזרה בין אילן סרק בין אילן מאכל אעפ שעשה
אותו נוחי למקדש ואפ לו הרי זה לוחה שנ׳ לא תטע לך אשרה כל עץ אצל
מזבח ס לך אשר תעשה לך מפני שזה היה דרך עבודה זרה נוטעין אילנות
בעזרה מזבח שלה כדי שיתקבצו שם העם ׃ ואסור לעשות אכסדראות שלעץ
במקדש כשהן בחצירות אעפ שהוא בבנין ואינו עץ נטוע הרחק
יתירה שנ׳ כל עץ שלא כל האכסדראות והסככות היוצאות מן הבתים שהיו
במקדש שלאבן היו לא שלעץ ׃ **פרק שביעי** מצות עשה הישר
לילך בדרכיו ומשמשיה וכל הנעשה בשבילה
שנ׳ אחרי ה׳ אלהיכם תלכו ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו ובו
תדבקון ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה׳ נתן לכם ׃ ובארץ ישראל מצוה לרודף אחריה עד שינאבד אותה מכל הגוים
אבל בחוצה לארץ אינו מצווין לרודף אחריה לא כל מקום שנאבדו אותן נאבד
כל עבודה זרה שכן שנ׳ ואבדתם את שמם מן המקום ההוא בארץ ישראל אתה
מצוה לרודף אחריהם ואין אתה מצוה לרודף אחריהם בחוצה לארץ ׃

עבודה זרה עצמה ומשמשיה ותקרובת שלה וכל הנעשה בשבילה אסור בהנאה
שנ׳ ולא תביא תועבה לביתך וכל הנהנה פחות מכל אלו לוקה שתים אחת משום
ולא תביא תועבה לביתך ואחת משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ׳
כהמה שאתה מביאו לעבודה זרה כולה אסורה ׳ חפילו פרשה ועצמותיה
וקרניה וטלפיה ושערה הכל אסור בהנאה לפיכך אם היה בשר סימן שיודע בו
שזה העור תקרובת עבודה זרה הוא כגון שהיו עשין שקורעין קרע עגול כנגד
הלב ומוציאין הלב הרי כל אותן העורות שקן בר אסורין בהנאה וכן כל כיוצא בזה ׳
מהכין עבודה זרה שלגוי לעבודה זרה שלישראל עבודה זרה שלכותי
אסורה בהנאה מיד שנ׳ פסילי אלהיהם תשרפון באש משפטלן נעשה אלוה
ושלישראל אינה אסורה בהנאה עד שתיעבד שנ׳ ושם בסתר עד שיעשה לה
דברים שבסתר שהן עבודתה ומשמשי עבודה זרה בין שלגוי בין שלישראל אינן
אסורין עד שישתמשו בהן לעבודה זרה ׳׳ העושה עבודה זרה לאחרים אע״פ
שאינו לוקה שברו מותר ואפילו עשה אותה לגוי שהיא אסורה מיד מפני שהיא
נאסרת עד שתגמר ומבוש האחרון שגמרה אין בו שוה פרוטה ׳ הלוקח
ויוצאות מן הגוים ומצא בהן עבודה זרה אם נתן מעות ולא משך יחזירן לגוי
וכן משך אע״פ שלא נתן מעות יוליכנה המלח וכן גוי וגר שירשו את אביהם
גוי יכול הוא הגר לומר לגוי טולחתה עבודה זרה ואני מעות אתן לך ואינו
פירות ואם משכנו לרשות הגר אסור ׳ עורות שעשו אותן גוים לנוחי מותרין
בהנאה ועצמות שעשו אותן לעבודה אסורין פירש כל העורות הנמצאות בכפרים
אסורין בהנאה מפני שחזקתן שהן עשויין לעבודה והנמצאות במדינה אם היו
שומרין על שלחן המדינה והיה ביד הצורף שרת מקל או צפור או סיף
או עשרה ושבעת חזקתן שהוא לעבודה ואסור בהנאה ואם לאו הרי הוא בחזקת
לנוחי ומותר ׳ נמשים הנמצאים משולבים בשוק או בתוך הגרוטאות
הרי אלו מותרין ואין צריך לומר שברי שברי שנפל הקרקע יד עבודה זרה
או רגלה או אבר משאיבריה מושלך הרי זה אסור בהנאה הואיל ורוב עובדי

נכתב ע״י עזרא בן יוסף בן מרדכי

שזה האבר מן הצורה הנעבדת הרי הוא כפיסורה עד שיוודע לו שבטלוה הגוים
המות לו כליש ועליהם צורת חמה ולבנה וכוכבים לא היו כלי כסף וזהב או בגדי שני
או שהיו חקוקין על הנזמים ועל הטבעות הרי אלו אסורין ועל שאר הכלים מותרין
מפני שחזקתן לנוי וכן שאר הצורות הנמצאות על כל הכלים חזקתן לנוי ומותרין ׃
עבודה זרה ומשמשיה וכל התקרובת שלה אסורין בכל שהן כיצד עבודה
זרה שנתערבה בצורות שלנוי אפילו אחת בכמה לפיס יוליך הכל ליש המלח
וכן אם נתערב כוס שלעבודה זרה בכמה כוסות או חתיכה מן הבשר שנבנס ל
לביתה בכמה חתיכות יוליך הכל ליש המלח וכן עור לפוב שנתערב בכמה
שורות הכל אסור בהנאה ׃ עבד ועבדי עבודה זרה או אחד ממשמשיה
או התקרובת שלה הרי הן כמין אסורין בהנייה ואוסרין בכל שהן כעבודה זרה
שנ והייתם חרם כמהו כל שיתה מעבודה זרה ומכל משמשיה ומת
והתקרובת הרי הוא כמוה עבודה זרה או אשרה שנשרפה אפרה אסור בהנייה
וגחלת שלעבודה זרה אסורה והשלהבת מותרת מפני שאין בה ממש
ספק עבודה זרה אסור וספק ספיקה מותר פיסר כוס שלעבודה זרה שנפל באמצע
מגלי כוסות כולן אסורות מפני שעבודה זרה וכל משמשיה אוסרין בכל שהן
פרש כוס אחד מן התערובת ונפל לפוסות שניש הרי אלו מותרין ׃ טבעת
שלעבודה זרה שנתערבה במאה טבעות ונפלו שתים מהן ליש הגדול הוחזרו
כולם שהני אחוזתה הטבעת היתה בכלל השתים שנפלו נתערבה במאה ונחלקו
ארבעים למקוש אחד ושישים למקוש אחר ונפלו הארבעים כולן לטבעות מ
החזקות כולן מותרות שהני אחוזתה הטבעת האסורה ברוב הרי נפלו השישים
לטבעות אחרות כולן אסורות ׃ היתה בין שהיתה נעבדת בין שהיתה
עבודה זרה מונחת התחתיה אפשר לישב בצלמתה ומותר לישב בכל השרצים
והעליש שלה ואפשר לו דרך אחרת אסור לו לעבור תחתיה ואם אין שם דרך
אחרת עבר תחתיה כשהוא רץ ׃ אפרוחין שקיננו בה ואינן צריכין
לאימן מותרין והמגדל והמשקה שניהן לאסורין שהרי האשרה נאסרה

בסיס להן וחזן עצמה שברחשה מותר מפני שהשוק מביא עצים ממקום אחר:
נטל ממנה עצים אסורין בהנאה הסיק בהן את התנור יצן ואחר כך בישל פעמים
שלהתר ואפה בו אפה בותת הפת ולא זנגנו הפת אסורה בהנייה ואחרות
יולך דמי אותה הפת לים המלח כדי שלא ייהנה בה ושאר הכבדות מותרין:
נטל ממנה כדכר ותרגבו את הבגד אסור בהנייה נתערב בבגדים אחרים יולך
דמי אותו הבגד לים המלח ושאר הבגדים מותרין: ומותר לטעון תחתיה
ירקות בין בימות החמה שהן צריכין לצל בין בימות הגשמים מפני שעל הדשה
שהוא אסור עד הקרקע שהיא נאסרת גזמין ליתקות שן לצמוח וכל שדבר אסור
ודבר מותר גזמין לו הרי זה מותר בכל מקום: לפיכך שדה שזבלה
בזבל עבודה זרה מותר לזרוע אותה ופרה שפיטמה בכר שני עבודה זרה תחכה לו
ואין כאן כיוצא בזה: בשר חוץ לארץ שהכניסוהו להקריבן לעבודה זרה
לא נאסרו בהנאה אלא שהכניסו אותם לבית עבודה זרה עד שיקריבום לפנים
הקריבום לפני עבודה זרה: נעשו תקרובת ואלא שחזרו והוציאום
הרי אלו אסורין לעולם וכל הנמצא בבית עבודה זרה חפילו מים ומלח אסורין
בהנאה מן התורה והאוכל ממנו כל שהוא לוקה: המוציא כסות
וכלים ומעות בחוץ עבודה זרה אם מצאן דרך בזיון הרי אלו מותרין ואם
מצאן דרך כבוד הרי אלו אסורין כיצד מצאן כיס מעות תלוי בצוארו כסות
מקופלת ומונחת על ראשו כלי כפוי על ראשו הרי זה מותר מפני שהוא דרך
בזיון וכן כל כיוצא בזה מצא בראשו דבר מכוער בו דרך לגבי המזבח הרי זה
אסור: כמה דברים אמורים בזמן שמצאן חוץ למקום עבודה אבל
אם מצאן בפנים בין דרך כבוד בין דרך בזיון כין דבר הראוי למזבח בין דבר
שאינו ראוי לו כל הנמצא בפנים אסור חוץ מן המלח והעצים והרצליס כל
הנמצא עמהן בין בפנים בין בחוץ אסור בהנייה וכן כל אבני מרקוליס כל זמן
שלא נעשו עבודה זרה אסורה בהנייה: עבודה זרה שהיתה לה שלשה

שלא בטובה ואין נהנין בהן בטובה היה להם ולאחרים נהנין בהם ואפילו בטובת
הכומרין ובלבד שלא יתן שכר: מתוך שיש בה עבודה זרה אותה לחוץ
מה מפני שהיא נעשית שם לעתיד לא לעבודה של שהיה שם בזמן שנוהגין בהם מנהג
אלהות ולא בזמן שמבזין אותן כגון זו שהיא שמורת על הכיבוש והכל משתינין בעיר
ואם היתה דרך עבודתה בכך אסור ליכנס בה: שכין שלעבודה זרה ששחט
בה תרי זה אותה מפני שהוא מזלזל ואם היתה בהמה מסובנת תרי זו אסורה
מפני שהוא מתקן והרי זה התיקון מהנאת משמשי עבודה זרה וכן אסור לתקן
בה בשר מפני שהוא מתקן ואם תקן דרך הפסד והשחתה מותר:

פרק שמיני

כל שיש בו תפיסת יד אדם ולא עשאוהו אלא נעבד הרי זה
מותר בהנייה לפיכך הנועל את העובדים ואת הנעלים ואת הנבשת ואת הילוסין
המשושין מתחלתן לפירות ואת המעיינות הנובעים לרבים ואת הבהמה הרי אלו
מותרין בהנאה ומותר לאכול חוץ הפירות שנעבדו במקום גדלתן ואותה הבהמה
ואין צריך לומר בהמה שחוקקת לעבודה זרה שהיא מותרת באכילה כיון
שהקצוה לעבודה כיון שהקצוה להקריבה הריזו מותרת: כמו דברי אמור
שיש בהמה נאסרת בשלא עשה בה מעשה לשם עבודה זרה אבל עשה
בה מעשה כל שהוא אסרה פיגר כגון ששחט בה סימן לעבודה זרה עשה אותה
חליפין לעבודה זרה אסרה וכן חליפי חליפין מפני שנעשית כדמי עבודה זרה:
במה דברים אמורים בבהמת עצמו אבל אם שחט בהמת חברו
לעבודה זרה או החליפה לא נאסרה שיש לאדם אומר לחברו שלי היה שלך
לחרקע עולם לא אסרתי חפץ בה בחותך שיחין ומערות לשם עבודה זרה אסרו
מיד שעקרן הגל והשתחוה להן לא נאסרו עד שיעשה בהן תפיסת יד אדם
הר שנידלדלו ועבדו במקומן מותרות שהרי שיין בהן תפיסת יד אדם
ישראל שזקף לבנה להשתחות לה ולא השתחוה ובא גוי והשתחוה לה אסרה
בהנייה שזקף העובד כוכבים ואם זקף ביצה ובא גוי והשתחוה לה אסרה

השתחוה לחבירו והחבירו השתחוה לו הרי זה אסור מספק שמא זה החבירו
כמויד לחבירו משבד ׃ חילק שנטעו מתחלה שיהא נעבד אסור בהנאה וזו היא
אשרה הידועה בתורה היה חילק נטוע וגדעו וחפלן לשם עבודה זרה אפילו הביא
והרבים בגופו שלה חילק והתניא שריפת כורת את השריפים והן אסורין בהנאה ושאר
הילק מותר וכבמשתחוה לחילק אעפ שלא נשפך גופו כל השריפים והעלים
והלולבים והפירות שוצריך כל זמן שהוא נעבד הרי הן אסורין בהנאה ׃ חילק
שהיו הגוים משערין את פירותיו ואומרין שהן מוכנין לעשות מהן שכר לביתו
עבודה זרה פלוניתא ועושין מהן שכר ושותין אותו ביום יודם הרי זה חילק אסור
בהנאה מפני שסתמו שהוא לשיורה ולפיכך ששין בפירותיו כך שזו היא תוך ה
שלשיורה ׃ ׃ חילק שמעמידין תחתיו עבודה זרה כל זמן שהיא תחתיו אסור
בהנאה נטלה מתחתיו עבודה זרה הרי זה מותר מפני שהיו חילק עצמו הוא
חנעבד ׃ ׃ ׃ בית שבטה אותו הגוי מתחלה שיהיה הבית עצמו נעבד
וכן המשתחוה לבית בני הרי זה אסור בהנאה היה כנוי וסיידו וכיירו לשם
עבודה זרה עד שנתחשב נטל מהשחידש והחדוש אסור בהנאה מפני ש
שעשאוהו לעצמו ושאר הבית מותר הכנים עבודה זרה לתוך הבית כל זמן
שהיא שם הבית אסור בהנאה הוציאה הותר הבית ׃ וכן אבן שנעבדה
מתחלה לעבדה אסורה בהנאה היתה חצובה וצוירה וכיירה שתנעבד אפילו
ציירה ופיירה בגוית האבן ואין צריך לומר אם סיירד עליה נוטל מה שחדש והוא
אסור בהנאה אבל אם הוציא ונעשה שיעבד ושאר האבן מותר אבן שהעמיד עליה
עבודה זרה הרי זו אסורה כל זמן שהיא עליה סילק עבודה זרה האבן מותרת
מי שעשה בתו סמוך לבית עבודה זרה ונפל לאסור לבנותו כיצד הוא
עושה נותנים בתוך שלו ובונה ואותו האחרון מאבניהן קונים או עושה כדי שלא
יחזיק בבית עבודה זרה היה הכותל שלו ושל עבודה זרה ישן מחצה למחצה
מחצה של בעל בהנייה ושל עבודה זרה אסור אבניו ועציו ועפרו הכל אסור
בהנייה ׃ חילק שנעבד עבודה זרה ושוב הבדיחו שהן יכולין בגלולה

כגון משמשיה ותקרובת שלה שוחט וזורק לרוח או שורף ומטילים המלח דכר
שיש בו תפוסת ידים שנעבד כגון חרים וכהמה ודילן לעפ שהנעבד עצמו מותר
בהנייה צריכין לסורין בהנייה והנהנה בכל שהוא מהן לוקה שנ׳ לא תחמוד כסף
וזהב עליהם וכל ציפוי עבודה זרה הרי הן בכלל משמשיה ׃ עבודה זרה
שלגוים שביטלה גוים קודם שתכלה לית ישראל הרי זו מותרת בהנייה שנ׳ פסילי
אלהיהם תשרפון באש בשכבתו לרבינו והן נהנין בהן לפיכך אם בטלם הרי הן
מותרין ׃ עבודה זרה שלישראל אינה בטילה לעולם לפיכך היה לגוי כיה
שותפות יש בינתן מועיל בכלום שלא לסורה בהנייה לעולם ושנינו נזיזה וכן
עבודה זרה שלגוי שביטל לה ישראל ואחר כך בטלה הגוי אין ביטולו מועיל ׃
בכלום אלא סורה בהנייה לעולם ואין ישראל מבטל עבודה זרה ולפיכך ברשות
הגוי ׃ גויתשך או שותה אינו מבטל עבודה זרה ואי שביטל עבודה זרה
בין שלו בין שלגוים אחרים בעל כרחו אף על פי שיזנסן ישראל על לכך הרי זו
בטילה ובלבד שיהא הגוי המבטל עובד עבודה זרה אבל מי שאינו עובד אין
ביטולו בישול ׃ המבטל עבודה זרה בטל משמשיה בטל משמשיה
משמשיה מותרין והיא אסורה בהנייה משמשיה אלו עד שיבטלה ותקרובת
עבודה זרה אינה בטילה לעולם ׃ ביצי מבטלה מטע ריש אזנה
ריש אוטמה ריש לזבעה פסקה בפניה עפ שלא חסרה או שמפרה לעורב
ישראל והרי זו בטילה אבל אם משכנה או מפרה לגוי או לישראל שאינו עובד
או שנפלה עליה מטולת ולא פינה ונבוה ליסטים ולא תבעה רקק בפניה
הישקין בפניה וברח מזרק בה את הצואה הרי זו אינה בטילה ׃ עבודה
זרה שהניחוה עובדיה בשעת שלום מותרת בהנייה שהרי מטלוה בשעת
מלחמה אסורה מפני שלא הניחוה אלא מפני המלחמה עבודה זרה
שנשברה אפילו שברוה אסורין בהנייה עד שיבטלוה ופיסקי המוזן
שבדי עבודה זרה הרי הן אסורין בהנייה שמא לא ביטלוה וגזוזם
ואף הידוה שלקיסרי והאשטיבול לה אחידה עריך לבטל בל שרק ופריך

מפרקינן ואם תימא יבטל להו לגמרי כיון שביטל אבר אחד ממנה בטלה כולה השתא ׃

מזבח עבודה זרה שנפגם עדיין הוא אסור בהנייה עד שיתקן רובו כיד גוים ובימות שנפגם מותר לזיזה הוא במזבח בימות ולזיזה הוא מזבח בימות אבן אחת מזבח לבנים הרבה וכיוצא מבטלין אבני מרקם לים כיון שבנה בהן בניין אי חפה בהן את הארבים ופיזעל בשל הריהן מותרות בהנייה ׃ כיצד מבטלין את הישראל קרסס ממנה עליהן ממנה ונתנשל ממנה מאליו או שריבץ את ששפיה שלח לערפה הרי זו בטילה שפיה לערפה הוא אסור ושפיה מותרין וחם היתה של ישראל בין לערפה בין לכותים הוא בין שפיה אסורין לעולם שעבודה זרה של ישראל אין לה ביטול לעולם ׃

פרק תשיעי

שלשים יום לפני חגיהן אסור ליקח מהם שלשה ימים לפני חגיהן ולמכור להם דבר המתקיים ולילות מהן ולפרשן ולפרוע מהן מלוה שבשטר או שעל המשכון אבל מלוה על פה נפרעין מהן מפני שהוא כמגביל מידם ומותר למכור להם דבר שאינו מתקיים כגון ירקות ובשר עד יום חגיהן במה דברים אמורים בארץ ישראל אבל בשאר ארצות אינו אסור אלא יום חגיהן בלבד ׃ עבר ונשא ונתן עמהם בימות השלשה ימים הרי זה מותר בהנייה והנושא ונותן עמהן ביום חגיהן אסור בהנייה ואסור לשלוח דרון לגוי ביום חגיהן אף על פי שאין נוגעין לו אין נוגעין מותר בעבודה זרה ואין עובדי גוים שלנו דורון ליום חגיהן כדי שיקבלנו ממנו ואם חשש ליבה טוען ומפקיר ואינו נזהר כדי שלא יודע לו שזה הגוי אינו עובד עבודה זרה ואינו מודה בהנייה ׃ היה חגיהן של גוים ימים רבים שלשה או ארבעה או עשרה כולן אינו אסור אלא שלשת הימים שלפניהן ׃ הנוצרים עובדי עבודה זרה הן ויום ראשון יום חגיהן הוא לפיכך אסור ואפילו עשאו יום חול אסור שכל יום שלפניו עמו שלשה ימים לפניהן ׃

(נראה)

יום שמתכנסין בו הגויים להעמיד להן מלך ומקריבין ומקטרין לאלילים יום
ילידן והרי הוא כשאר ימים כל גוי שהוא עושה אחד מעשיו ומודה לעבודה זרה
שלו ומקטרת ביום שנולד בו ביום תגלחת זקנו או בלוריתו ביום שעלה בו מן הים
או שיצא בו מבית האסורים ביום שעשה בו משתה לבנו וביום בואו אין חסור שלח
אותו היום ואותו הלילה כלבד · וכן יום שימות להן בו מת ויעשו אותו אחד
אותן הששים חסורין אותו היום וכל אותה ששורפין בה כלים ומקטירין קטורת
בידוע ששבת עבודה זרה · אין יום האחד חסור שלח לעשרים בו בלבד כל
הגויים ששמחין בו ואוכלין ושותין ומשמרין אותו מנהג או מפני כבוד המלך
אבל הן אין מודין בו הרי שלו מותרין לשחוט ולתת עמהן · דברים שהן מיוחדין
לגוים ממיני עבודה זרה חסור למכור אותן לעובדי אותה עבודה זרה שבאותו
המקום לשלש ודברים שאינן מיוחדין להן מוכרין אותם סתם ואם פירש הגוי שהוא
קונה אותן לעבודה זרה חסור למכור לו שלא יאמר כן כדי שיקריבו לעבודה
זרה לפי שאין מקריבין חוץ לעבודה זרה · היו מעורבין דברים המיוחדין
עם דברים שאינן מיוחדין כגון לבונה זכה בכלל לבונה שחורה מוכר הכל חוץ
ואין חוששין שמא ילקט הזכה לצרכה לעבודה זרה ואין כל כיוצא בזה ·
כשם שאין מוכרין לגוים דברים שמחזקין בהן ידיהן לעבודה זרה כך אין מוכרין
להם דבר שיש בו נזק לרבים כגון דובים וחריות וכלזין וכבלים ושלשלאות ואין
משחיזין להם את הזין וכל שאסור למכרו לגוי אסור למכרו לישראל החשוד
למצרו גוי וכן אסור למכור כלי נזק לליסטים ישראל · היו ישראל שוכנין בבית
הגוי ובריתו להן ברית מיותר להן למכור כלזין לעבדי המלך וגיסותיו מפני שעשין
בהן מלחמה עם זאת המדינה לא עילה ומצילין עלינו שהרי זנו שרוין
בקפה · עיר שיש בה עבודה זרה מותר להלך חוצה לה וחסור להכנס בה
במוכפלה · היה חוצץ לה עבודה זרה מותר להלך בתוכה המהלך ממקום למקום
אחת אסור לעבור בעיר שיש בה עבודה זרה כמה דברים האמורים בזמן שאדם

לבנות עם הגוים כיצד שמעמידין בה עבודה זרה ולם עבר ובנה שכרו אותו לבל
בונה הוא לבתחלה הטרקלין או החצר שיש בה אותה הכיפה ׃ עיר שיש בה
עבודה זרה והיו בחלוניות מעוטרות ושאינם מעוטרות המעוטרות לסוד להנות
בהן בכל מה שבתוכן מפני שחזקתן שבגלל עבודה זרה נתעטרו ושאינן מעוטרות
מותרות בהנייה ׃ חנויות שלעבודה זרה אסור לשכור אותן מפני שמהנה
עבודה זרה המוכר ביתו לעבודה זרה דמיו אסורין בהנייה ויולך אותם לים המלח
לכל גוים שאינן ישראל ונזלן ביתו והעמידו בו עבודה זרה דמיו מותרין וכותבים
ומעלה בערכיות שלהן וחלקין שלעבודה זרה אסור לספר בהן ׃ הולכין
ליריד שלגוים ולוקחין מהן בהמה ועבדים ושפחות בגויהן ובתים שדות וכרמים
וכותב ומעלה בערכיות שלהן מפני שהוא ממציל מידן במה דברים אמורים
בלוקח מבעל הבית שאינו נותן מכס אבל הלוקח שם מן התגר אסור מפני שהוא
נותן מכס והמוכס לעבודה זרה ונמצאת זה מהנה עבודה זרה עבר ולקח מן
התגר אם בהמה לקח עשר טרסויות מן הדרכובה ולמטה ואם בסות וכלים
לקח ירבה לקח מנעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח לקח עבד לא מעכבין
ולא מורידין ׃ גוי שעשה משתה לבנו לו לבדו אסור להנות מפשרדיהן
ואם פיללו לאכול לישראל ולשותות משהן שם אסור הואיל ובמסבת הגוים אכלו
ואם פללו לאכול אסור לאכול אחרי כן משיתחיל לשתוק ולהכין ערכי סעודה וכל ימי ה
המשתה ולאחר המשתה שלשים יום ואם עשה סעודה אחרת מחמת הנישואין
אפילו לאחר שלשים יום אסור עד שנים עשר חודש ׃ וכל ההדיוט הזה
מפני עבודה זרה הוא שנ׳ ומרד לך ואבלת מזבחו ולקחת מבנותיו לבניך
וזנו בנותיו אחרי אלהיהן והזנו את בניך אחרי אלהיהן ׃ בת ישראל לא
תניק את בנה שלנכריות מפני שמגדלת בן לעבודה זרה ולא תילד את הנכרית
לבעל מילדות אותה בשכר משום איבה והנכרית מילדת את בת ישראל ומניקה
את בנה ברשותה בדי שלא תחרגנו ׃ הולכין לתרעות אסור לשחת

פרק עשירי

פרק אחד עשר

ולא יפטר מיקומתו כבתן הכלות שלעבודה זרה כדי שיכנסו בהן רבים כמו שבן
עושין וכל העושה אחת מאלו וכיוצא בהן לוקה ׃ גוי שהיה מפטפט מישראל
כיון שהגיע זקרוב לבלוריתו שלש אצבעות לכל רוח שומטות ידי ישראל שהיה קרוב
למלכות וצרך לישב לפני מלכיהם והיה לו גניזה למי שלא ידמה להן הרי זה מותר
ללבוש מגלבוש ולגלח כנגד פנין כדרך שהן עושין ׃ אין מנחשין בנויכם
שנ׳ לא תנחשו כיצד היה הנחש בבבל או שומרין חולדה ונפלה פתי מפיו נפל מקל
מידו הולך למקום פלוני היום שאם הלך אין חפצי נעשין הולך ועבר שועל
משמאלו היני יוצא מפתח ביתו היום שאם יצאתי יפגעני אדם רמאי וכן לו ששומעין
עפעפיו חשעות וחומרין יהיה כך ולא יהיה כך טוב לבר פלוני (לעשות) וכן לו שאומרין שחל
הרגוע זה שקרא ערבית שחוט תרנגולת זו שקראת כמו תרנגול וכן המשים
לבעמו סימנים אם יארע לו כך וכך אעשה דבר פלוני ואם לא יארע לי לא אעשה
כשאמר עבד אברהם וכל כיוצא בדברים ׃ שלהכל אסור וכל העושה מעשה מפני
דבר מדברים הלו לוקה ׃ מי שאמר היתה זו שבניתי סימן טוב היתה על אשה
זו שנשאתי ובהמה זו שקניתי פרה זו שחרשתי מעשה שקנשתה העשירתי וכל השומע
וכן לתינוק וכיוצא בהן אסור למדר אם אמר לו פסוק מן הברכות ישמעאל ואמר זה
סימן טוב לו וכיוצא בהן אסור למדר ולא כיון מעשיו ולא נמנע מלעשות
לא עשה זה סימן לעצמו לדבר שכבר היה הרי זה מותר ׃ אי זה הוא קוסם
זה העושה מעשה משלו המעשיות כדי שישוב ותפנה מחשבתו מכל הדברים
כגון שיאמר דברים שאתם יכולין להיות ואמר דבר פלוני עתיד להיות או אינו הווה
או שיאמר שיחזיר לעשות כך והחזירו מכר ׃ יש מן הקוסמים שהוא
מעשה בחול ויש מהן שעושה בלחש ויש מהן שמשים כלי
בדיקה שלבזל או עשישית ומודדין ויש מי שחוחז מקל בידו ונשען
עליו ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומדבר הוא שהשד מדבר
ישראל ומקבלן יגיד לן ופן יצוה לקוסם ולשתול לקוסם לא שהשואל
זהו מכת מדינת אבל הקוסם עצמו הוא שנעשה מעשה מעשה מנחל לן וכיוצא בהן

ורע נעש
עבר פלו

לוקה שנ׳ לא ימצא בך וכו׳ קוסם קסמים ׃ זיזה הוא מעשה לילו נותני השעה

שאומרין בחסטגינות יום פלוני טוב יום פלוני רע יום פלוני רוחו לעשות בו מלאכה

פלונית שנה פלונית או חדש פלוני רע לדבר פלוני ׃ לאסור לעונן ולנחש שלא

עשה מעשה שלא הודיע אותן הכוזבים שהם מסכלים מדמין שהן דברי אמת וחבלה

חבמה וכל השושה מעשה מפני החסטגינות וכיוצא מלאכתו או הליכתו בדרכים

העתיד שיקבעו הוברי שעים הרי זה לוקה שנ׳ לא תשוננו וכן החוזה את העינים

ומדמה בפני הרואים שעשה מעשה תמהון והוא לא עשה הרי זה בכלל מעונן

ולוקה ׃ זיזה הוא חובר זה שמדבר בדברים שאינן לשון עם ואין להם

ענין ומעלה על דעתן בסכלותו שאותן הדברים מועילים עד שהם חומרים

שהחומר קר וקר על הנחש או על העקרב אינו מזיק והחומר קר וקר על הגחל

אינו ניזק מהן ואוחז בידו בשעת שמדבר מפתח או סלע וכיוצא בדברים הללו

הכל לפי הוברי עצמו שאחז בידו בלום או שעשה מעשה עם דבורו לפיכך

הרי זה בלעבנון הרי זה לוקה שנ׳ לא ימצא בך וג׳ וחובר חבר ׃ אבל בלבד

שם אלא דברים ולא הניח לא לעבע ולא רחשו ולא היה בידו כלום וכן חרש

שאומרי עליו החפר אותן המקולות והוא יושב לפנינו ומדמה שיש לו בפיו הנייה

מפיו אותו מכיח מרדות מפני שנשתלח בסכלות החבר וכל אותן המקולות והשעות

המשונים המכוערים לא ירעו וגם הישב חין חכם ׃ מי שנשכו עקרב

או נחש מותר ללחוש על מקום הנשיכה וחפילו בשבת כדי לישב דעתו ולאחר

לבו ישמע שאין הדבר מועיל כלום הוליל ומסופק התירו לו כדי שלא

תיטרף דעתו עליו ׃ הלוחש על המכה וקורא פסוק מן התורה וכן האומרין

על הדעוק בלילי שבעת המינים ספר תורה או חפלין בשבת לשם

להן שהן בכלל חברים ומנחשים לא שהם בתורה שהן עושין

כדרכי האמורי ואינם יודעים שהן עבודת שניהן חיים לנפשך חכל הברים

שקורין אותן מזוזות מחלים כדי שתגן עליו זכות מזוזתו ונצל מעוות

ומזיקים הרי זה מותר ׃ זיזה הוא דורש על המתים זהו הנשמע לת

עצמו והולך ולן כבית הקברות כדי שיבוא המת בחלוב ויודיעו מה ישל עליו וש
אחרים שהן לובשים מלבושים יקרים ומקטירין קטורת יקרה
וישנים לבדם כדי שיבוא מת פלוני ויספר עמו בחלום כללו שלבבר כלה עושה
מעשה כדי שיבוא המת ויודיעו לוקח שכר לא ימצא כך וגו' ודרש להמתים ׃
אסור לשתול בעל חוב או בעל ישטני שכן לא ימצא כך משבירו וכן שותל חוב
וישטני נמצאת למד שבעל חוב וישטני עומדין בסיכלה והנשל בהן בחזרה
ומצין אותו מכת מרדות ואש פיון מעשין ועשה כפי מאמרן לוקה ׃ המנשך
וכיוצא שקיבל והוא שעשה מעשה פשפים אבל הלוהו את העינים והוא שבדאה
שעשה והוא לא עשה לוקה מכת מרדות מפני שלאוה שבמנשך בכלל
לא ימצא כך לאו שניתק לעשה דרשת מיתת בית דין הוא ואין לדין עליו שכן מפשפה
לא תחיה ׃ ודברים הללו כולם דברי שקר וכזב הן והם שהטעו בהן שבדי
עבודה זרה הקדמונים לעוברי הדעות כדי שיניחו אחריהן ואין רואין לישרל שלא
חפצים מחוכמים להמשך בהבלים אלו ולא להעלות על הלב שיש בהן תועלת שלא
כדי לא נחש ביעקב ולא קסם בישרל ונאמר כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם
של מעוננים ול קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך יי אלהיך ׃ כל המאמין
בדברים אילו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודברי חכמה אבל התורה
אסרתם אותם אינו לא מן הסכלים ומחסרי הדעת ובכלל הנשים והקטנים שאין
דעתן שלימה אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו ברחיות ברורות שכל
הדברים שאסרה תורה אינן דברי חכמה לא תוהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת
ונשאו של דרכי האמת בגללן ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל לאו שבהם
התמים תהיה עם יי אלהיך

פרק שנים עשר

עבודה זרה

פתח הרחש כמו שהיו עושין שבדי עבודה זרה ומגלחין
ובמרין שלא לקיים פאת השפם וחייב עליהן פתח ופתח לפניך כמגלח
שני צדיו חסיל בבת אחת והתרחה אחת לוקה שתים ׃ אחורי המגלח הסיחות
בלבד ומניח שער בל הרחש ואחר המגלח כל הרחש פ[illegible] הוא חסיל ומלח הסיחות

ושחיטתן

0 cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25
0 mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250

בכל במקום שמעבירין השער החנשים אם העביר אין מכין אותו ומותר להעביר
שער שאר חיברים במספרים בכל מקום ׃ לא תעשה אשה עדי האיש כגון שתשים
ברישה מצנפת או כובע או שתלבש שריון וכיוצא בו או שתגלח ראשה באיש ולא יעדה
איש עדי אשה כגון שילבש בגדי צבעונין וחלי זהב במקום שאין לובשין אותן הכלים ואין
מעשיהן אותו החלי אלא נשים הכלמנהג המדינה ׃ אשה שעדה עדי אשה
ואשה שעדת עדי איש לוקים המלקט שערות מפנות מתוך השחורות מראשו או
מזקנו משילקט שערה אחת לוקה מפני שעדה עדי אשה וכן אם צבע שערו שחור
משיצבע שערה לבנה אחת לוקה ׃ טומטום ואנדרוגינס אינו שולח כאשה
ולא מגלח ראשו כאיש ואם עשה פן אינו לוקה ׃ כתובת קעקע האסורה
בתורה הוא שישרט על בשרו וימלא מקום השריטה כוחל או דיו או שחר צבעונין
הידועים וזה היה מנהג הגוים שרושמין עצמן לעבודה זרה שלהם כלומר שהוא
עבד מכור לה ומורשם לעבודתה ומעת שירשום באחד מאברים הנ׳ שמעלים אחר
שישרוט בלי זה מקום אין הגוף בין איש בין אשה לוקה ׃ כתב ולא רשם בקנע
או שרשם בקנע ולא כתב משרטה פטור עד שיכתוב ויקעקע שנ׳ וכתובת קעקע
במה דברי אמורים בכותב אבל אם כתב בשרו וקעקעו אינו חייב לפי שאין מעיד כדי
שיעשה מעשה אבל אם לא עשה כלום אינו לוקה ׃ השורט שריטה אחת על
המת לוקה שנ׳ ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם וכולל אחד מהן ואחד ישראל שורט
שריטה אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד לוקה חמש והוא
שהתרו בו על כל אחת ואחת ׃ גדידה ושריטה אחת היא ובשם שהיו הנוים
שורטין בבשרן על מיתתן מפני הצער כך היו חובלין בעצמן לעבודה זרה
שנ׳ ויתגודדו כמשפטם גם זה אסרה תורה שנ׳ לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין
שרט בידו בין שרט בכלי לוקה ולעבודה זרה בכלי חייב מלקות בידי שמים ׃
ובכלל אזהרה זו שלא יהושני בתי דינין כעיר אחת זה טהור בטמאה וזה וזה בטמאה
אחר שרבי זה גורס לפלחלוקת גדולה ואתו לית תתגודדו לית תשוו אגודות אגודות

הילכות תשובה

מצות עשה אחת והיא שישוב החוטא מחטאו לפני ה׳ ויתודה וביאור מצוה זו ועיקרים הנגררים עמה בגלגל בפרקים אלו׳

פרק ראשון

כל המצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אחד ישראל ואחד מכל המתים שיש לזקוק לא אחת הקורת ארבע או חמש קרחות שהתרו בו על כל קרחה וקרחה׳

אחד הקורת בידיו בסך הטבילו חמש או עבעתו בסך והניחם כהמגש שקומות ש בחשון בבית אחת חוזיל וקרח חמש קרחות אעפ שהיו התראה אחת לזקוק חמש שהרי כולן בגין בפחות וחייב על כל התראה בבין השנים שנ׳ לא יקרחו קרחה בראשם וכמה שישר הקרחה כדי שיהא מראשו נגרים פעי בלא שיער המוחו רגשו או השורט בבשרו על מיתו שנפל ועל ספונתו ש טבעה בים פטור ואינו לזקוק לא עד תמות בלבד או השורט לעבודה זרה׳ הקורח קרחה בראשו שלחבירו והשורט שרטה בבשר חבירו והכותב כתובת קעקע בבשרו שלחבירו הרי אלו חבירו

מסיע בזמן משניהם מזידין שניהם לוקין אחד שוגג ואחד

מזיד משניהם לוקה והשוגג פטור׳

בריך רחמנא

דסיעתיה׳

משובח ׃ ג׳ וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהם על שגגת
או על זדון אין מתכפר להם בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו וידוי דברים שנ׳
והתודה אשר חטא עליה ׃ ד׳ וכן כל המחויבי מיתות בית דין והמחוייבי מלקות
אין מתכפר להם במיתתם או בלקיותם עד שיעשו תשובה ויתודו וכן החובל
בחברו או המזיק ממונו אעפ״י ששילם לו מה שהזיק חייב לו אינו מתכפר לו עד
שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם שנ׳ מכל חטאתם היחדש ׃ ה׳ שעיר
המשתלח לפי שהוא כפרה לכל ישראל כהן גדול מתודה עליו עלשון כל ישראל שנ׳
והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ׃ ו׳ שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות
שבתורה הקלות והחמורות בין שעבר בזדון בין שעבר בשגגה בין שהודע לו
בין שלא הודע לו הכל מתכפר בשעיר המשתלח והוא שעשה תשובה אבל אם
לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו שלא על הקלות ׃ ז׳ ומאי ן הקלות ומאי ן
החמורות הן העבירות שחייבין עליהן מיתת בית דין או כרת ושבועת
שוא ושקר אעפ״י שאין בה כרת הרי היא מן החמורות ושאר מצות לא תעשה ומ
ומצות עשה שאין בהן כרת הן הקלות ׃ ח׳ בזמן שאין בית המקדש קיים ואין לנו
מזבח כפרה אין שם שלח תשובה מכפרת על כל העבירות אפילו רשע
כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שם רשעו שנ׳ ורשעת רשע לא יכשל
בה ביום שובו מרשעו ועצמו שלום הכפורים מכפר לשבים שנ׳ כי ביום הזה
יכפר עליכם ׃ ט׳ אעפ״י שהתשובה מכפרת על הכל ועצמו שלום הכפורים
מכפר יש עבירות שהן מתכפרין בשעתן ויש עבירות שאין מתכפרין אלא לאחר
זמן כיצד עבר אדם על מצות עשה שאין בה כרת ועשה תשובה מיד זו מעשה עד
שמוחלין לו מיד ובלבד שתהי בנפש שובבים חרפת משובתיכם ׃ י׳ עבר על
מצות לא תעשה שאין בה כרת ולא מיקח בית דין ועשה תשובה תולה ויום
הכפורים מכפר ובלבד שתהי בידו לעשות תשובה קודם יום הכפורים אבל
אם לא עשה תשובה עד שבא יום הכפורים אין יום הכפורים מכפר לו ׃ יא׳ עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה תשובה

גמורה עד שיבוא עליו יום כיפורים ובלן נאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם׃

יב במה דברים אמורים בשלח חלל את השם בעת שעבר אבל המחלל את השם אפילו שעשה תשובה והגיע יום הכפורים והוא שמר בתשובתו ובאו עליו יסורין אינו מתכפר לו בפרה גמורה עד שימות לו תשובה ויום הכפורים ויסורין שלשתם תולין ומיתה מכפרת שנאמר ונגלה באזני ה׳ צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון׃

פרק שני

א זו היא תשובה גמורה זה שבא לידו דבר שעבר בו ולפשר בידו לעשות ופירש ולא עשה מפני התשובה לא גירשה ולא מכשלתן כח כיצד הרי שבא עליו לשה בעברה ולאחר זמן נתייחד עמה והוא שמר בלהבתה בה ובכוח גופו ובמדינה שעבר בה ופירש ולא עבר זה הוא בעל תשובה גמורה הוא ששלמה הוא אומר וזכור את בוראיך בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ׃

ב ואם לא שב בימי זקנותו ובעת שהי׳ פשר לו לעשות מהלכיה עשה אעפ״י שאינה תשובה מועלת מועלת היא לו ובעל תשובה הוא חפילו עבר כל ימיו ושב תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו כל עוונותיו נמחלין שנ׳ עד אשר לא תאשרה השמש והחור והירח והכוכבים ושבו העבים אחר הגשם שהוא יום המיתה מכלל שאם זכר בדבר ושב קודם שימות נסלח לו׃ ג ומה הוא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד שנ׳ יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה׳ וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח׃ וכן יתנחם על שעבר שנ׳ כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודע עי ספקתי על ירך בשתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לשלם שנ׳ ולא נאמר עוד לאלהינו למעשה ידינו אשר בך ירוחם יתום ותניח להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שנאמר בלבו ה׳ כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שטבילה מועלת׃ עד שישליך השרץ וכן הוא אומר ומודה ועזב ירוחם וכתיב

מורכי התשובה להיות השב נועץ תמיד לפני ה׳ בכבי ובתחנונים ושמה זריקה כפי
כוחו ומתרחק הרבה מן הדבר שחשאבו ומשגה שמו כלומר שאני אחר ואיני אותו
היום שעשה אותן המעשים ומשנה מעשיו כולם לטובה ולדרך ישרה וגולה ממקו
שגלות מכפרת שן מפני שגורמת לו להכנע ולהיות עניו ושפל רוח ׳ ר׳ ושבח גדול
לשב שיתורה ברבים ויודיע פשעיו להם ומגלה עבירות שבינו לבין חבירו לאחרים
ואומר להם חמנם חטאתי לפלוני ועשיתי לו כך וכך והני היום שב וניחם וכל זמן
שהתגיחה ואינו מודיע לא מכפה פשעיו אין תשובתו גמורה שנ׳ מכסה פשעיו
לא יצליח ׳ ז׳ במה דברים אמורים בעבירות שבין אדם לחבירו אבל שבינו לבין
המקום אינו צריך לפרסם עצמו ועזות פנים היא לו אם גילה לא שב לפני הש ברוך
הוא ופורע חטאיו לפניו ומתודה עליהן בפני רבים סתם וטובה היא לו שלא תגלה
עונו שנ׳ אשרי נשוי פשע חטויה כ׳ ועוד שהתשובה והתפלה יפה לעולם בעשרת
הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומיד היא מתקבלת שנ׳
דרשו ׳ בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב ׳ במה דברים אמורים ביחיד אבל בציבור
כל זמן ששעריה תשובה ותפלה פתוחין בפני כל עובר שנ׳ כים שלוחן בכל קדחינו
ליו ׳ ט׳ יום הכפורים הוא זמן ותשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסלחה
לישראל לפיכך חייבין הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים ומצות
וידוי יום הכפורים שיתחיל מערב היום קודם שיפול שמא יחנק בסעודתו קודם
שיתודה ואעפ שהתודה קודם שָׁכל חוזר ומתודה בנעילת יום הכפורים ערבית
וחוזר ומתודה בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילה והיכן מתודה יחיד יחזר
ויתודה ושליח ציבור בחזרת תפלתו בברכה רביעית ׳ ר׳ הודוי שהגיע בו כל
ישראל לפניך חטאנו וגם אנו והוא עיקר הודוי עבירות שהתודה עליהן ביום הכפורים
זה חוזר ומתודה עליהן ביום הכפורים יחזר אעפ שהוא עומד את שובתו של
כי פשעי אני יודע וחטאתי נגדי תמיד ׳ יא׳ אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין
אלא עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר האסור או בעל בעילה אסורה
ופיזר בזרע אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון המכה את חבירו או המקלל את

חברו חובזל וכיוצא בהן חייב נמחל לו לעשלש שיתף לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו׃
ב׳ אעפ שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו עדיין לרצותו ולשלם ממנו שימחול לו וא
וחפילו לא הקניט את חבירו לא בדברים עדיין בפיסו ולפנים עד שימחול לו׃
ג׳ לא רצה חבירו למחול לו מביא לו שורה שלשלשה בני אדם מרעיו ופונעים בו
ומבקשים ממנו לא נתרצה להם מביא לו שניה ושלישית לא רצה מניחו והולך
לו וזה שלא מחל הוא החוטא ואם היה חבו הולך ובא לפיל עד שימחול
לו׃ אסור לאדם שיהיה אכזרי ולא יתפייס לא יהיה נוח לרצות וקשה לכעוס
ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול מוחל בלבב שלם ובנפש חפצה ומפיל
הצר לו הרבה וחטא לו הרבה לא יקום ולא ישור וזה הוא דרכם של ישראל
ולבם הנכון אבל הגוים ערלי לב אינן כן לא ועברתו שמרה נצח וכן הוא אומר
על הגבעונים שלא מחלו ולא נתפייסו והגבעונים לא מבני ישראל המה׃ כיצד
החוטא לחברו ועדת חברו קודם שיבקש ממנו מחילה מביא עשרה בני אדם
ומעמידן על אכזרו ואומרי בפניהם חטאתי לה׳ אלהי ישראל ולפלוני זה שעשיתי
לו כך וכך ואם היה חייב לו ממון ויחזירו ליורשין לא היה יודע לו יורש יניחנו
בבית דין ויתודה׃ פרק שלישי כל אחד ואחד מבני אדם
יש לו זכיות ועונות מי שזכיותיו יתירות על עונותיו
עדיף ומי שעונותיו יתירות על זכיותיו רשע מחצה למחצה בינוני ב׳ וכן
המדינה אם היו זכיות כל יושביה מרובות על עונותיהם הרי זו נזקקת ואם
היו עונותיהם מרובים הרי זו רשעה וכן כל העולם כולו ג׳ אחד שעונותיו מ
מרובין על זכיותיו מיד הוא מת ברשעו שנ׳ על רוב עוכר וכן מדינה שעונותיה
מרובין מיד היא אובדת שנ׳ זעקת סדם ועמרה כי רבה וכן כל העולם כולו
אם היו עונותיהם מרובין מיד הן נשחתין שנ׳ וירא ה׳ כי רבה רעת האדם
בארץ ד׳ ושקול זה כנגד זה מצוין הזכיות והעונות לא לפי גדלן יש זכות
שהיא כנגד כמה עונות שנ׳ יען נמצא בו דבר טוב ויש עון שהוא כנגד כמה
זכיות שנ׳ וחוטא אחד יאבד טובה הרבה וכן שולין לו במועט שלו כמה

והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העונות ׃ ה׳ כל מי שניחם על המצות שעשה
ותהה על הזכיות ואמר בלבו ומה הועלתי בעשייתן הואיל עשיתי אותם הרי זה
ליבר את כולם ואין מזכירין לו שם זכות בעולם שנא׳ ונתתיך הצדיק לא תנילט
בשם רשעו אין זה שלם בתוהה על הרחשונות ׃ ו׳ כשם ששוקלין שנות אדם וזכי
וזכיותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלין שנות כל אחד ואחד מבחי
העולם עם זכיותיו ביום טוב שלראש השנה מי שנמצא צדיק נחתם לחיים ומי
שנמצא רשע נחתם למיתה והבינוני תולין לו עד יום הכפורים אם עשה תשובה
נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה ׃ ז׳ וגנף שתקיעת שופר בראש השנה
גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו שרו שינים משיניכם והקיצו נרדמים
מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם שלו השוכחים
את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל
הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל איש מאכם דרכו
הרעה ומחשבתו אשר לא טובה ׃ ח׳ לפיכך צריך כל אדם שירחד עצמו כל
השנה כולה פעמים שמצא זכאי ומצא חייב וכן בכל העולם חצין זכאי וחצין חייב
חטא אחד הרי הכריע עצמו והפריע את כל העולם כולו לכף חובה וגרם
לו השחתה עשה מצוה אחת הרי הכריע עצמו והכריע כל העולם כולו לכף
זכות וגרם לו תשועה והצלה זהו שכ׳ וצדיק יסוד עולם זה שצדק עצמו
והכריע את כל העולם והצילו ׃ ט׳ ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות
בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים
יתר מכל ימות השנה ונהגו כולם לקום בלילה בעשרת ימים שלו ולהתפלל
בבתי כנסיות בדברי תחנונים ודברי כיבושין עד שיאור היום ׃ י׳ כשעדה
ששוקלין שנות אדם עם זכיותיו אין מחשבין עליו תחלת עון שחטא
בו ולא שני ולא משלשי ואילך אם נמצאו שנותיו משלישי ואילך מרובין על
זכיותיו אותן שני העונות מצטרפין ואינן אותן על הכל ׃ יא׳ ואם נמצאו זכיותיו
כנגד שנותיו אשר מעון שלישי ואילך מעבירין כל עונותיו הראשון לפי

שהשלישי נחשב ראשון שעבר ממחלו השנים וכן הרביעי הרי הוא ראשון שעבר ממחל
השלישי וכן עד סופן ׃ יב במה דברים אמורים ביחיד שיש הן בכל אחד יפעל ל פעמים
שלוש עם גבר אבל הציבור תולין להן עון ראשון ושני ושלישי שיש על שלשה פשעי
ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו וכשמחשבין להן על דרך זה מחשבין להן מרביעי
ולילך ׃ יג הביטויים אם היה בכלל מחציה שנות שלהן שלא הניח תפלין מ׳
מעולם דינן אותן כפי חטאיו ויש לו חלק לעולם הבא וכן כל הרשעים שעונותיהם
מרובין דינן אותם כפי חטאתם ויש להן חלק לעולם הבא שכל ישראל יש להן חלק
לעולם הבא ואלו שחטאו שיש ועמלק כולם יהיו לעולם יירשו ארץ חרץ זן
משל כלומר חרץ החיים והיה העולם הבא וכן חסידי אומות העולם יש להן
חלק לעולם הבא ׃ יד ואלו שאין להן חלק לעולם הבא אלא נכרתין ואובדין עשלם
ולעולמי עולמים המינים והאפיקורוסים והכופרים בתורה והכופרים בתחיית
המתים והכופרים בביאת הגואל והמשומדים ומחטיאי הרבים והמוסרים
מדרכי ציבור והעושה עבירות ביד רמה כפרהסיא כיהויקים והמוסיפים
ומטילי אימה על הציבור שלא לשם שמים ושופכי דמים והבעלי לשון הרע
והמושך ערלתו ׃ טו חמשה הן הנקראין מינים האומר שאין שם אלוה ואין
לעולם מנהיג והאומר שיש שם מנהיג אבל הם שנים או יתר והאומר שיש שם
רבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה וכן האומר שאינן לבדו ראשון ואחר לכל
וכן השבור אלוה זולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחד מאלו
מחמשה שמות ׃ טז שלשה הם הנקראין אפיקורוסים האומר שאין שם נביאה
כלל ואין שם מדע שמגיע מהבורא ללב בני האדם והמכחיש נבואתן של
משה רבנו והאומר שאין הבורא יודע מעשה בני האדם כל אחד משלשה
מיני אפיקורוסים ׃ יז שלשה הם הכופרים בתורה האומרת שאין התורה מעצם
ויי אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת לא אמר משה אמרו מפי עצמו הרי
זה כופר בתורה וכן הכופר בפירושה ודוגמתו תורה שבעל פה והכחיש מעידו

בטלת תורה זו אעפ"י שהיא היתה מעשה ייי בגון הנזירים וההגדיים כל אחד מעשל
משלשה לו כופר בתורה ׳ יח׳ שנים הם המשומדים המשומד לעבירה אחת
והמשומד לכל התורה כולה המשומד לעבירה אחת זה שהחזיק עצמו בשעת
שותה עבירה בזדון ונתפרסם בה והורגל אפילו היתה מן הקלות בגון שהוחזק
תמיד בלבוש שעטנז או להדיק פיאה ונמצא כאילו בטלה מצוה זו מן העולם
אצלן הריזה משומד לאותו דבר והוא שיעשה להכעיס והמשומד לכל התורה
כגון החוזר לדתי הגוים בשעה שגוזרין שמד ויכבד בהן ויאמר ומה בצע לי
להדבק בישראל שהן שפלים ונרדפים טוב לי שידבק באלו שידין תקיפה הריזה
משומד לכל התורה כולה ׳ יט׳ מחטיאי הרבים אחד שהחטיא בדבר גדול
כירבעם ובניהו ואחד שהחטיא בדבר אל אפילו לבטל מצות עשה
ואחד החונס אחריו עד שיחטאו כמנשה שהיה הורג ישראל עד שיעבדו עבו
זרה או שהטעה אחרים והדיחם כישוע ׳ כ׳ הפורש מדרכי ציבור אעפ"י שלא
עבר עבירות לא נבדל מעדת ישראל ואינו שוה מצות בכללם ולא נכנס
בגזירתם ולא מתענה בתעניתם לא הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ ופאיליהן
מהם אין לו חלק לעולם הבא ׳ כא׳ העושה עבירות ביד רמה כיהויקים
בין שעשה קלות בין שעשה חמורות אין לו חלק לעולם הבא וזה הוא הנקרא
מגלה פנים בתורה מפני שהציז מצחו וגלה פניו ולא בוש מדברי תורה ׳
כב׳ שנים הם המוסרים המוסר חבירו ביד גוים להרגו או להכותו והמוסר
ממון חבירו ביד גוים או ביד אנס שהוא כגזל שנהם אין להם חלק לעולם הבא ׳
כג׳ מעטי ימים על הציבור שלא לשם שמים זה הרודה ציבור בחזקה
והם יודעים ומחרים ממנו הרבה וכוונתו לכבוד עצמו ולכבד חבריו ל
לכבוד שמים בגון מלכי הגויים ׳ כד׳ כל אחד ואחד מארבעה ועשרים
אנשים אילו שמנינו אעפ"י שהם ישראל אין להם חלק לעולם הבא ויש עבירות
קלות משלו ואעפ"כ אמרו חכמים שאר כל אין לו חלק לעולם הבא כדי ה
להרחיק אדם מהחטא מכל ׳ כה׳ ואלו הן המפקיר את חבירו להמיר לחבירו

בכינוי והמלבין פני חבירו ברבים והמתכבד בקלון חבירו והמבזה תלמידי חכמים
והמבזה רבותיו והמבזה את המועדות והמחלל את הקדשים ו' עֲוֹן במה דברי
אמורים שפעל אחד מהן אין לו חלק לעולם הבא בשמעת בלא תשובה אבל אם שב
מרשעו ומת וחוץ בעל תשובה הרי זה מבני העולם הבא שנאמר לך דבר שמעוד
בפני התשובה יפיון פתר בעידן דלא יומיו וביחרונה שב יש לו חלק שנ' שלום שלום
לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו ז' כל הרשעים והחטאים והמשומדים
וכיוצא בהן שחזרו בתשובה בין בגלוי בין שחזרו במטמוניות מקבלין אותן
שנ' שובו בנים שובבים אעפ שעדיין שובב הוא שהרי כסתר בלבד חזר ולא
בגלוי מקבלין אותו בתשובה

פרקרביעי

עשרים וארבעה דברים מעכבין את התשובה ארבעה מהן שוגגות
והשאה אחר מהבעלת אין הקב"ה מקפיד בידו לעשות תשובה לפי גדל השגגה
ולו הם ו' א' המחטיא את הרבים ובכלל שון זה המעכב את הרבים מלעשות
מצות ב' והמשה חבירו מדרך טובה לדרך רעה כגון מסית ומדיח ג'
והרגלה ד' בנו בתרבות רעה ואין מניחה בידו הויל ופנו ברשותו אילו מניחה
בו היה פורש ונמלט ממחטיא אותו ובכלל שון זה כל שיפשר בידו למנוע
בחבירו כגון רבים בין יחידים ולא מיחה לא יניח אותן בבשלום ה' והחומר
בחבירו בשון ובכלל זה החומר אחטא ויום הכפורים מכפר ב' ואלו
ואלו הדברים הם נועלין דלתי התשובה בפני עושיהן ואילו הן א' הפרש
מן הציבור לפי שבזמן שיעשו תשובה לא יהיה עמהן ואינו זוכה עמהן
בזכות שעשו ב' והחולק על דברי חכמים לפי שלא למחלוקתו גורמת לו
לפרוש מהם ואינו יודע דרכי התשובה ג' והמלעיג על המצות שכיון ש
שניתנו בעיניו אינו רואה אחריתן ולא עשון ואם לא יעשה במה יתזכה ד'
והמבזה רבותיו שדבר זה גורם להן פלישה ולטרדו מישוב וכניחתו ובזמן שהוא
לא ימצא מגלגל ומורה לו דרך החמת ו' והשונא את התוכחות שאדי לא
הניח לו דרך תשובה שהתוכחות לתשובה שבזמן שמוכיחין

עון גדול שהיה גורמת לגופן שלעיות שעה ולא תתורו אחרי לבבכם ׃ ה׃ והאלקים
בלבן חברו יומר בלבו שהינו חטא לפי שהיו חברו עומד ולא הגיעה לו בושת
ולא מיושן לא ערך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חבירו אז תמיתהו
כדי שיהיה מכלכל שהוא מכובד וחבירו בזוי ׃ ה׃ והחושך כשריטו בלבבו
שהינו חטא לפי שהוא יומר מהגבשיתילן ובהיש שם לא חשד שמא עשה אדם
לא עשה והוא יהינו יודע שזה עון שמשים אדם כשר בדעתו כבעל העבירות
ו׃ ומהדם חמשה דברים העשה אותן ומשך אחריהן תמיד והן חשיש לפרוש
מהן לפיכך צריך אדם להזהר מהם שמא ידבק בהן והן כולן דעות רשות
שר מאחד ואלו הן רכילות ולשון הרע ובעל חמס ובעל מחשבה רעה והמתחבר
לרשע מפני שהוא למד ממעשיו והן נרשמים בלבו הוא שיאמר שנאה ותועבה
כסילים ירוץ וכבר חברנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם להזהר
תמיד כל זמן שהוא לבעל תשובה ׃ חי׃ כל זו הדברים ובוצה בהן ואינו מאמין
שמעכבין את התשובה חיים מונעין את היהתשובה לא אם עשה אדם תשובה
מהן הריזה בעל תשובה ושלם חלק לעולם הבא ׃

פרק חמישי

רשות בלבדם נתנה לו אם רצה להטות עצמו לדרך
טובה ולהיות צדיק הרשות בידו אם רצה להטות עצמו לדרך רעה
ולהיות רשע הרשות בידו הוא שנאמר בתורה הן האדם
היה כיחד ממנו לדעת טוב ורע כלומר הן מין זה שלאדם היה
אחד בעולם ואין לו מין שני כמותו לא כזה הענין
שיהיה הוא מעצמו בדעתו וכמחשבתו יודע הטוב
והרע ועושה כל מה שהוא חפץ ואין לו מי שיעכב על ידו מלעשות
הטוב לו והרע וכיון שכן הוא שלח ידו ונטל גם מעץ החיים

שיקבל גוזר על האדם מתחלת בריאתו להיות צדיק או רשע אין הדבר כן אלא
כל אחד ואחד רשות להיות צדיק כמשה רבנו או רשע כירבעם או חכם או
סכל או רחמן או אכזרי או כילי או שוטע וכן שאר כל הדעות ג׳ ואין לו מי ש
שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו
ומדעתו נוטה לאיזה שירצה הוא שירמיהו או מפי עליון לא תצא הדעות
והטוב כלומר אין הכורח גוזר על האדם לא להיות טוב ולא להיות רע ד׳
וכיון שאם הוא נמצא זה החוטא הוא הפסיד עצמו ולפיכך רחוי לו לבכות ולקונן
על חטאיו על מה שעשה לנפשו וגמלה רעה הוא שכתוב אחריו מה יתאונן
אדם חי גבר על חטאיו וחזר ואמר הואיל ורשותינו בידינו ומה שלנו עשינו
כל הדעות רחוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשעינו שהרשות עתה בידנו הוא
שכתוב אחריו נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה׳ ה׳ ועיקר זה עיקר גדול
הוא והוא עמוד התורה והמצוה שנ׳ ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת
הטוב ואת המות ואת הרע וכתיב ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה
כלומר שהרשות בידכם וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם
עושה. בין טובים בין רעים ומפני זה הענין נאמר מי יתן והיה לבבם זה להם
כלומר שאין הכורח כופה בני האדם ולא גוזר עליהן לעשות טובה או רעה לא
לבבם מפורש להם ו׳ אילו היה הקב״ה גוזר על האדם להיות צדיק או רשע
או אילו היה שם דבר שמושך את האדם בעיקרי תולדתו לדרך מן הדרכים
או למדע מן המדעות או לדעה מן הדעות או למעשה מן המעשים כמו
שבודין מלבם הטפש הוכרח שיהיה הדבר ההוא מעזה לפי שנגזר על ידי הנביאים
עשה כך ולא תעשה כך היטיבו דרכיכם ומעלליכם ולא תלכו אחרי רשעכם והוא מתחלת
בריותן כבר נגזר עליו או תולדתו תמשוך אותו למדע שהי אפשר לזוז ממנו
ומה מקום היה לכל התורה כולה ובמי זה דין ומי זה מעשה נשתנה מן הרשע
או משלם שיבוא לעתיד השופט כל הארץ לא יעשה משפט ו׳ ולא תתמה ותאמר
היאך יהיה האדם עושה כל מה שיחפוץ והיו נעשין מסורין לו וכי יעשה

בעולם דבר שלא ברשות קונו ובלא חפצו והפעלו אלו כל אשר חפץ יי עשה בשמים
ובארץ בימים ובכל תהומות · דע שהכל בחפצו עשה ואעפ שמעשיו מסורים
לט ח כיצד פשה שחפץ היצר להיות החש והרוח עולים למעלה והמים והארץ
יורדים למטה והגלגל סובב בעיגול וכן שאר בריות העולם להיות כמנהגן שחפץ
בו בכה חפץ להיות האדם רשותו בידו וכל מעשיו מסורין לו ולא יהיה לו לא כופה
ולא מושך שלא הוא מעצמו ובדעתו שנתן לו הא ששאר כל שהאדם יכול לעשות
ט לפיכך הנין אותו לפי מעשיו אם עשה טובה מטיבין לו ואם עשה רעה
מרעין לו הוא שהנביא אומר מיד כם היתה זאת לכם · גם הממה בחרו בדרכיהם
ובענין זה אמר שלמה שמח בחור בילדותך וג · ודעכי על כל אלה יביאך
האלהים במשפט · ואומר דע שיש בידך כח לעשות ועתיד אתה ליתן את
הדין · י שמא תאמר והלא הקבה יודע כל מה שיהיה קודם שיהיה ידע שזה
עתיד לורשע ולא ידע אם ידע שהוא יהיה צדיק אי לפשר שלא יהיה עתיד
ואם תאמר שידע שיהיה צדיק ולפשר שיהיה רשע הרי לא ידע אחרית
דבריו · יא דעה שאשובת שלהון אחרונה מחרתך מאדה ורחבה מני יפ ופ
ומאה עיקרים גדולים והדרים רמים תלויים בה אבל עתיד אתה ליתן ולהבין
בדבר זה שאני אומר · יב אבר ביארנו בפרק שני מהלכות יסודי התורה
שהקבה אינו יודע בדיעה שהיא חוץ ממנו כבני אדם שהן ודעתם שנים שלא
הוא יתברך שמו ודעתו אחד ואין דעתו שלאדם יכולה להשיג דבר זה יבל
מדיו ופשט שאין כח באדם להשיג ולהגדיר אמיתת הבורא שנ כוללה ירחני ואמץ
וכי כל מי שאין באדם להשיג ולהגדיר אלא הוא הוא שהנבואים אמרו
כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם יי · ואין שכל הוא ואין
בשבח ליודע דיעה הקבה כל הברואים כי מעשיהם · יג אבל יודע בלא
ספק שמעשה האדם ביד האדם ואין הקבה מושכו ולא גוזר עליו לא לעשות
כך ולא שלא לעשות כך ולא מתני קבלת זרות בלבד יודע דבר זה שנ

על כל מעשיו כפי מעשיו אם טוב ואם רע וזה העיקר שכל דברי הנבואה תלויים בו

פרק ששי

פסוק יש הרבה יש בתורה ובדברי נביאים שהן נראין

עיקר זה ונכשלין בהן רוב האדם ויעלה על דעתם מאן שהקבה גוזר על האדם לעשות טובה ורעה ושוין לבו שלאדם משור לו להטותו לכל אשר ירצה והריני מבאר עיקר גדול שממנו תדע פרוש כל אותן הפסוקים ב בזמן שאדם

אחד או אנשי מדינה חוטאים ועושה התשובה חטא שעשה מדעתן וברצונו כמו שהודענו רחוי להפרע ממנו והקבה יודע היאך להפרע יש חטא שהדין נותן שנפרעין ממנו על חטאו בעולם הזה בגופו או בממונו או בבניו הקטנים שבניו שלאדם הקטנים שוין בהם דעת ולא הגיע לכלל מצות כמניינן הם בחוב איש בחטאו ימות עד שיעשה איש ג ויש חטא שהדין נותן שנפרעין ממנו לעולם הבא ואין עובר עליו שום נזק בעולם הזה ויש חטא שנפרעין ממנו עליו בעולם הזה ולעולם הבא במה דברים אמורים בזמן שלא עשה תשובה אבל אם עשה תשובה התשובה פותרים לפני הפרענות וכשם שאדם חוטא ברצונו ומדעתו כך הוא עושה תשובה ברצונו ומדעתו ד ואפשר שיחטא אדם חטא גדול יש חטאים הרבה עד שיתן הדין לפני דיין האמת שיהיה הפרענות מזה החוטא על חטאים הילן שעשה ברצונו ומדעתו ושמענו התשובה ואין מניחין לשוב מרשע כדי שימות ויחבד בחטאים שעשה הוא הקבה יודע ישראל השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו שמע ולבבו יבין ושב והפה לו וכן הוא אומר ויהיו מלעיבים במלאכי דברין ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת יי בעמו עד לא יהיה חטאו ברצונם והרבו לפשוע עד שניתקיבו למנוע מהן התשובה שויה המרפא ה לפיכך כתוב בתורה ואני יחזק את לב פרעה פן שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל חגרים בחרבו נתלאה לו ומזו נתן הדין למנוע ממנו התשובה עד שנפרעין ממנו לפיכך חזק הקבה את לבו

ולמה היה שולח לו ביד משה ויאמר לו שלח ועשה תשובה ופבר אמר לו הקב"ה
שיון אתה משלח שכ' ואתה ועבדיך ידעתי וכו' ויחולם בעבור זאת וכו' כדי להודיע
לבני העולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא אינו יכול לשוב לא יעמוד
ברשעו שעשה בהתחלה ברצונו ז' וכן סיחון לפי שנות שהיו לו נתחייב למנוע מן
התשובה שכ' כי הקשה ה' את רוחו ואמץ את לבבו וכן הכנענים לפי תוע
תועבותיהם מנע מהן התשובה עד שעשו מלחמה עם ישראל שכ' כי מאת ה'
היתה לחזק את לבם למען החרימם וכו' וכן ישראל
בימי יהושע לפי שהרבו לפשוע מנע מהם המרבים תשובה שכ' ואתה הסיבות
את לבם אחורנית כלומר מנעת מהם התשובה ח' נמצאת אומר שיון
גזר על פרעה להרע לישראל ולא על סיחון להטות בחרבו ולא על הכנעניים
להתעיב ולא על ישראל לעבוד עבודה זרה שלא כולן חטאו מעצמן ונתחייבו
כולן למנוע מהן התשובה ט' וכענין זה שואל הנביאים והצדיקים
מי' לעזרם על דרך האמת כמו שאמר דויד והודיני דרכיך כלומר ל' למנעני
ודשני דרך האמת שמהנה אודע דרכך ויחוד שמך וכן זה שאמר ורוח עריבה
תסמכני כלומר תניח רוחי לעשות חפצך ול' נדמלי חטאי למנעיני התשובה
שלא תהיה הרשות בידי עד שיחזור ויבין ויודע דרך האמת ועל דרך זן כל
האומה לפסוקים שן ' ' ומה הוא שאמר דויד טוב וישר ' על כן יורה חטאים
בדרך ' ידרך ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו זה ששלח להם נביאים
להם דרכי ' ומחזירין אותם בתשובה ועוד שנתן בהם כח ללמד ולהאזין שמדה
זו בכל אדם שכל זמן שהוא מעשך בדרכי החכמה והצדק מתאוה לה
ודורש אותן והוא שאמרו חכמים בא לטהר מסייעין אותו כלומר יעזרך
נעזר על הדבר ' יא והלא כתוב פאותיה ועבדום ועינו אותם הרי גזר על המצרים
לעשות רע ואתו ואת העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הרי גזר על ישראל
היה הזונה לא כל אחד ואחד מאותן הזונים שיעבדו עבודה זרה היו לה רצה

לעבוד לא היה עובד ולא הודיעו הכורח לא מנהגו שלשלם הוא למה זה דומה
לאומר העם הזה יהיה בהם צדיקים ורשעים לא מפני זה יאמר הרשע כפר נגזר
עליו שיהיה רשע מפני שהודיע הקבה למשה שיהיה רשעים בישראל כענין שנ
כי לא יחדל אביון מקרב הארץ יב ובן המצרים בלחם ואחד מאותן המצרים
והמריעים לישראל היו לא רצה להרע להם הרשות בידו שלא גזר עליהם יודע
שלא הודיענו שאוף זרעו להשתעבד בארץ לא להם וכבר אמרנו שאין כח באדם
לידע היאך יידע הקבה דברים שעתידין להיות ׃

פרק שביעי

הוליל ורשות כל אדם נתונה לו כמו שביארנו ישתדל כל אדם לעשות תשובה ולנעור כפיו מחטאיו כדי שימות והוא בעל תשובה כדי שיזכה לחיי העולם הבא ׃ ב לעולם יראה אדם את עצמו כאילו הוא נוטה למות ושמא ימות קודם שיזקין הוא ששלמה אומר בחכמתו בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר ׃ ג ואל תאמר שאין התשובה עולה מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה כשם שעריך אדם לשוב מאלו כך הוא עריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מהן מן הכעס ומן הקנאה ומן התחרות ומן ההתל ומן רדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות ומפיוסן בהן מן הכל עריך לחזור בתשובה ולו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע בהן קשה הוא לפרוש וכן הוא אומר ישובו אל ה׳ ושיח חון מחשבותיו ׃ ד ואל יאמר בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה אין הדבר כן אלא יהא שפל ונמוך הוא לפני הבורא וכולו לא חטא מעולם ולא עדאלא ששברו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו ואמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין בו אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד הוא מבואר מעלת גדולה ממעלת מי שלא חטא מעולם מפני שהיו בושין יצרם ואת מאחר

משאתו ונאצתו שנאו נפשו ישוב אחוריו לפניו

הכתיבה תורה שפוך ישראל לעשות תשובה בסוף גלותם ומיד הן נגאלין שנ׳ והיה
כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשיבות אל
לבבך בכל הגוים אשר הדיחך יי אלהיך שמה ושבת עד יי אלהיך ושמעת בקולו
ככל אשר אנכי ושב יי אלהיך את שבותך וריחמך ושב וקבצך מכל העמים
אשר הפיצך יי אלהיך שמה ׳ ו גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה לשניה
שנ׳ שובה ישראל עד יי אלהיך ונא׳ שובו אלי נאם יי וגו׳ אם תשוב ישראל נאם
יי לי תשוב כלומר אם תחזור בתשובה כי תיעקר ׳ ז התשובה מקרבת
את הרחוקים ממש היה זה שנוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה
והיום הזה אהוב ונחמד קרוב וידיד וכן אתה מוצא שבלשון שהקב׳ מרחק
את החטאים בה מקרב את השבים קין יחיד בין רבים שנ׳ והיה במקום
אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי ׳ ומי ביניהן פרשיותן
כתבו את הגאולה הזאת עירי גבר לא יעלה בימין וגמ׳ אם יהיה כניד
בן הדיוקים מלך יהודה חותם של יד ימיני וגמ׳ וכיון ששב בגלותו נאמר
שהרוכבכל בני בינס ההוא נאם יי צבאות יאמרו זרובכל בן שלחתי עמדי
נאם יי ושמותיך בחותם ׳ ח כמה מעלה מעלת התשובה אמש היה זה
מובדל מיי אלהי ישראל שנ׳ עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם עומד
ואינו נענה שנ׳ גם כי תרבו תפלה אינני שומע ושמה מצוות וטורפין חול
בפניו שנ׳ מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי ׳ מיד בכם ויסגור דלתים ולא
תאירו מזבחי חנם אין לי חפץ בכם אמר יי צבאות ומנחה לא ארצה מידכם ׳
עטלותיכם סמו עלי זבחיכם תאכלו בשר ׳ ט והיום הזה מוחבן בשניה
שנ׳ ואתם הדבקים בי אלהיכם חיים כולכם היום ומיד הוא טרף ויכנו
ואני ירפא ועושה מצוות ומקבלן חוץ בטחת ושמחה שנ׳ כי כברית החדשה
יהודה ויושלם אל תיראי שלח ופשנים קדמוניות ׳ י בגלי תשוב
דרכן להיות שפלים וענוים בזמן שהן חוטאין הכסילים במעשיהם

הראשונים ויאמרו להם אמש היית שמח כך וכך ואמש היית אומר כך וכך
ל ירגישו להם לא שומעין ושמחין וודעין שזו זכות להם ושכל זמן שהן בושין
מאבותיו שעברו ונכלמין מהן זכותן מרובה ומעלתם מתגדלת יא וחטא
גדול הוא לומר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים או להזכירם בפניהם
לפייסו או להזכיר דברים ועניינים הדומין להם כדי להזכירו מה עשה הכל לסור
ומוזהר עליו בכלל הוצאת דברים שהזהירה עליהן תורה שנ ולא תונו איש את
עמיתו ומג

פרק שמיני

השובה הצדיקים לא
לצדיקים היא חיי העולם הבא והם החיים שאין עמהן
מות והשובה שהיא עמהן רעה הוא שכתוב בתורה למען ייטב לך והארכת ימים
מפי השמועה למדנו למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והארכת ימים לעולם
שכולו ארוך וזה הוא העולם הבא ב שכר הצדיקים הוא שיזכו לעשות זה
ויהיו בשובה זו ופרעון הרשעים הוא שלא יזכו לחיים לו לא יפרתו וימותו וכל מי
שאינו זוכה לחיים לו הוא המת שאינו חייב לעולם לא נכרת ברשעו וחבד כה
כבהמה וזה הוא הכרת המכתוב בתורה שנ הכרת תכרת הנפש ההיא עונה
מפי השמועה למדנו הכרת בשלש הזה תכרת לעולם הבא כלומר שתהיה
הנפש שפרשה מן הגוף בעולם הזה אינה זוכה לחיי העולם הבא לא גם מן
העולם הבא נכרתה ג העולם הבא אין בו גוף ונמייה לא נפשות הצדיקים
בלבד בלא גוף כמלאכי השרת הוא יל ואין בו גוויות אין בו לא אכילה ולא שתייה
ולא דבר מכל הדברים שגופות בני אדם צריכין להם בעולם הזה ולא
יהיה בו דבר מן הדברים שאדרשין לגופות בעולם הזה כגון ישיבה ועמידה
ושינה ומיתה וענג ושחוק וכדומה לזה שכך אמרו חכמים הראשונים העולם
הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה ולא תשמיש לא צדיקים יושבין ועטרותיהם
בראשיהם ונהנין מזיו השכינה ד חרי נתברר לך שאין שם גוף לפי שאין
שם אכילה ושתייה וזה שאמרו צדיקים יושבין על דרך החייה ומה נפשות
הצדיקים מצויים שם בלא עמל ולא יגע וכן זה שאמרו עטרותיהם בראשיהם

כלומר דעה שידעו שבגללה זכו לחיי העולם הבא מצוייה עמהן והיו העטרה שלן
פעמים שימר שלמה בעטרה שעיטרה לן אמו והרי חוץ לומר ושמחת עולם על ראשם
וחין השמחה גוף כדי שתנוח על הראש כך עטרה שימרו חכמים כאן היו הדעה.
ה׳ ומה הוץ זה שימרו ונתנו מזון השכינה שיגדיש ומשגיח מאמיתת הקבה
מה שחין יודעין והן בגוף הדפס השפל. ו׳ כל נפש הימורה בענין זה יניח
הנשמה שהיח ערוכה לגוף שלח צורת הנפש שהיח הדעה שהשגחה הבורח כפי
כוחה והשגחה הדעות הנפרדות ושחר המעשים והיח הצורה שבירון ענייני
בפרק רבינו מהלכות יסודי התורה היח הנדרשת נפש בענין זה. ז׳ חיים
לן לפי שחין שמהן מות שחין המות שלח ממחוורעות הגוף וחין שם גוף נדרש
ערור החיים שכ והיתה נפש חדוני צרורה בצרור החיים את שלחיך ואת נפש
יוביך יקלענה וגו׳. וזה הוץ השכר שחין שכר למעלה ממנו והטובה שחין
חחריה טובה והיח שהתחוו כל הנביחים וכמה שמות קרחו לה דרך משל חר
ומקום קדשו ודרך הקדש וחצרות ויהולל ונועם ה׳ והיכל ה׳ ובית ה׳ ושער
ה׳ והחכמים קרחו לה דרך משל לטובה זו המזומנת לצדיקים שעתידים
וחיין לה בכל מקום השלם הבח. ח׳ הנקמה שחין נקמה גדולה ממעה
שיתברר הנפש ולח תזכה לחות החיים שכ הכרת הכרת הנפש היח שנה
בה וזה יהוה יחבך היח שקורחין חותו הנביחים דרך משל בחר שחת וחבדון
ותפלה ושבוקה וכל לשון כלייה והשחתה קורחין לו לפי שהיח הכלייה שחין
חחריה תקומה לעולם והפסד שחינו חוזר לשלם. ט׳ שמח תשמח בעינן
טובה זו ותרומה שחין שכר המצות והיות החדש שלם בדרכי הימות שלח
להיותו חוכל ושותה מחכלות טובות ומובחר קורחות נחות ולובש בגדי שש
ורקמה ושוכן בחהלי שן ומשתמש בכלי כסף וזהב ודברים הדומין לאלו כמעט
שחדמין חינו הערביים הטפשים הדחולים השטופים בזמה. י׳ חבל החכ

פרק תשיעי

0 mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250
0 cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25

ימים והנחמדה שנתמעטו מן הרשעים שעזבו אלהות הנכר הכתובות בתורה היא
הכרת שם הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה מה הוא זה שכתוב בכל התורה
כולה אם תשמעו יגיע לכפכם ואם לא תשמעו יקרה אתכם וכל אותם הדברים בעולם
הזה כגון שובע ורעב ומלחמה ושלום ומלכות ושפלות וישיבת הארץ וגלות ותלחם
מעשה והפסדו ושאר כל דברי הברית ב כל אותם הדברים אמת היו ויהיו ובזמן שאין
עושין כל מצוות התורה יגיע לנו טובות העולם הזה כולו ובזמן שאנו עוברין עליהם
תקרה אותנו הרעות הכתובות ואפילו כן אין אותם הטובות הן סוף מתן שכרן שמצוות
ולא אותם הרעות הן סוף הנקמה שנוקמין מעובר על כל המצוות שלא כך הוא
ד ענין הדברים ג הקב"ה נתן לנו תורה זו שהיא חיים וכל השתדל בכל הכתוב
בה ויודע דעה גמורה נכונה זוכה בה לחיי העולם הבא ולפי גודל מעשיו וגודל
חכמתו הוא זוכה והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש
ונהגה בחכמתה תמיד שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה
כגון חלי ומלחמה ורעב ופיזר בהן וישפיע לנו כל הטובות המחזיקים את
ידינו לעשות את כל התורה כגון שובע ושלום ורבות כסף וזהב ד כדי שלא
נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להם לא נשב פנויים ללמוד בחכמה
ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא וכן הוא אז בתורה אחר שהבטיח
בטובות העולם הזה וצדקה תהיה לנו וגו ה וכן הודיענו בתורה שאם נעזוב
התורה מדעתינו ונעסוק בהבלי הזמן כענין שנה ושמן ישורון ויבעט וגו שהיינו
הפכת שלמה יסיר מן העזבים כל טובות העולם הזה שהם חזקו ידיהם לבעט
ומביא עליהם כל הרעות המונעים אותם מלקנות העולם הבא כדי שיתבדו
בדשעם הוא שכתוב בתורה ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה בך וגו תחת אשר
לא עבדת את ה אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל ו נמצא פירוש כל אותן
הברכות והקללות על דרך זו כלומר אם עבדתם את ה בשמחה ושמרתם
דרכו משפיע לכם הברכות הללו ומרחיק הקללות עד שתהיו פנויים להתחכם
בתורה ולעסוק הכל כדי שתזכו לחיי העולם הבא ויושב לך לעולם שכולו טוב

ותזדרך ימים לעולם שכולו ארוך ונמצאתם זוכים בשני העולמות לחיים טובים
בעולם הזה המביאין לחיי העולם הבא שאם לא יקנה הנה חכמה ומעשים טובים
אין לו במה יזכה שכי מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול וגו׳ ואם עזבתם
את ס׳ ושניתם במלכם ומשתה וזנות ודומה להם מביא עליכם כל הקללות הזכר
ומסיר כל הברכות עד שיכלו ימיכם בבהלה ופחד ולא יהיה לב פנוי ולא גוף שלם נצב
לעשות המצות כדי שתאבדו מחיי העולם הבא ונמצאת שאיבדתם שני עולמות
שבזמן שאדם טרוד בעולם הזה בחולי ובמלחמה ורעבון אינו מתעסק לא בח
בחכמה ולא במצוה שבהם זוכין לחיי העולם הבא ׃ ח ומפני זה התלהו כל
ישראל נביאיהם וחכמיהם ימות המלך המשיח כדי שינוחו ממלכות הרשעה ש
שיהיה מנוחת להם לישראל לעסוק בתורה ובמצוות בהונן וימצאו להן מרגוע
ויהיו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא ׃ ט לפי שבאותן הימים יתבה ית׳ש
והחכמה והאמת שנ׳ כי מלאה הארץ דעה את ס׳ ונא ולא ילמדו עוד איש את
אחיו ואיש את רעהו ואו והסירותי את לב האבן מבשרכם מפני שאותו המלך
שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהיה יתר משלמה ובית גדול הוא קרוב מגמשא
רבא ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ׳ ויבואו כל הגוים לשמוע שנ׳
והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ס׳ בראש ההרים וגו׳ וסוף כל השכר
כולן והטובה האחרונה שיהיו להם הפסק ולא גיהנם היא חיי העולם הבא שכל
ימות המשיח הוא העולם הזה ועולם כמנהגו הולך לא שהמלכות תחזור
למשרתן וכבר אמרו חכמים הראשונים שבין העולם הזה לימות המשיח לא יעסקו
מלכיות בלבד ׃

פרק עשירי

ז יאמר אדם חדיני ששה
מצות התורה ושפך בחכמתה כדי שיקבל כל
הברכות הכתובות בתורה או כדי שיזכה לחיי העולם הבא ויפרוש מן ה
העבירות שיזהירו תורה מהם כדי שינצל מן הקללות הכתובות בתורה
או כדי שלא יפרוש מחיי העולם הבא ׃ ב יש ראוי לעבוד את ס׳ על דרך זה
שהעובד על דרך זה הוא שובד מיראה ואינה מעלת העבדים ולא מעלת

החכמים ואין עבד את ה' על דרך זה לא עמי הארץ והנשים והקטנים שמחכמין
חוץ לעבוד מירושה עד שתרבה דעתן ויעבדו מאהבה ׃ ג השבר מאהבה
עושק בתורה ובמצות והולך בטהרות החכמה לא מפני דבר לא מפני יראת
הרעה ולא כדי לירש הטובה לא עושה המצות מפני שהוא אמת וסוף הטובה
לבוא בכלל ׃ ד ומעלה זו היא מעלה גדולה עד מאד ואין כל אחד זוכה לה
והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבי כמו שלא שבר לא מאהבה
והיא המעלה שצוונו הקב"ה על ידי משה רבנו שנ' ואהבת את ה' אלהיך בכל
לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך ׃ ובזמן שיאהב את ה' אהבה הראויה מיד
יעשה כל המצוות מאהבה ׃ ה וכיצד היא האהבה הראויה הוא שיאהב
את ה' אהבה גדולה יתירה עזה עד מאד עד שתהא נפשו קשורה
באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד כשלו חולי האהבה שאין דעתם פנויה
מאהבת אותה אשה שהוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה
שהוא אוכל ושותה יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהבין שוגים בה תמיד
כאלו שוגין בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך והוא ששלמה אמ' דרך
בחורה משכיל יחופת אהבה אמר ובכל שיר השירים משלחות לענין זה ׃ ו
אמרו חכמים הראשונים שמתוך הניח לעסוק תורה בשביל שתהיה
עשיר בשביל שתקרא רבי בשביל שכר בעולם הבא תלמוד לומר
לאהבה את ה' כל שאתה עושה לא תעשה אלא מאהבה ׃ ז ועוד אמרו
חכמים במצותיו חפץ מאד במצותיו ולא בשכר מצותיו וכן היו גדולי החכמים
מצווים לבני תלמידיהם ומשכילותם בייחוד ל' תהיו כעבדים המשמשים
את הרב על מנת שלא לקבל פרס לא מפני שהוא הפחד הראוי לשמשו
הבונים עבדו מאהבה ׃ ח כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי
שלא יגיע עליו פורענות הרי זה עסק בה שלא לשמה וכל העוסק בה
לא לשמה ולא לקבל שכר שלא מפני אהבת אין כל הארץ שעוה בה הרי
זה עסק בה לשמה ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה אף על שלא

משלי ג א בני תורתי אל תשכח ע"ש

בעונה

לשנאה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ׃ ט לפיכך משמלמדין את הקטנים
ואת הנשים ובעלי עמי הארץ אין מלמדין אותם שלא לעבוד מיראה וכדי ל
לקבל שכר שר שתורה דעתם ויתחכמו חכמה יתירה מגדלין להן רזה מעט
מעט ומרגילין אותם לענין זה בנחת עד שישיגוהו וידשוהו ושכרו מרובה ׃ י
דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה עד שרית בלבו שלא יהא עד שישגה בה
תמיד בריחוי ויעזוב כל שבשלם חוץ ממנה כמו שצוה בכל לבבך ובכל
נפשך שלא בדעה שידע הוי ועל פי הדעה על פי האהבה אם מעט מעט ואם
הרבה הרבה ׃ יא לפיכך צריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות
ותבונות המורעין לו את קונו כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג כמו שביארנו

בהלכות יסודי התורה ׃ בריך רחמנא דסייעני ׃

נשלמו ספר ראשון בעזרת שדי ומניין פרקיו
שלספר זה שמה ושבעים ׃

הלכות יסודי התורה	עשרה פרקים ׃
הלכות דעות	שבעה פרקים ׃
הלכות תלמוד תורה	שבעה פרקים ׃
הלכות עבודה זרה	שנים עשר פרקים ׃
הלכות תשובה	עשרה פרקים ׃

בריך רחמנא דסייעני ׃

בשם ויי אל עולם

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי׃

ספר שני

והוא ספר אהבה׃ הלכותיו שש וזה הוא סדורן׃

הלכות קריאת שמע׃ הלכות תפלה וברכת כהנים׃ הלכות תפלין ומזוזה
וספר תורה׃ הלכות ציצית׃ הלכות ברכות׃ הלכות מילה׃

הלכות קריאת שמע

פרקים שבוע׃

מצות עשה אחת והיא לקרות קריאת שמע בכל יום׃

הלכות תפלה וברכת כהנים

יש בכללן שתי מצות עשה אחת

לעבוד את ייי בתפלה בכל יום׃ שניה לברך כהנים את ישראל בכל יום׃

הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה

יש בכללן חמש מצות

עשה וזה הוא פרטן׃ א להיות תפלין על הראש׃ ב לקשרם על היד׃ ג לכתוב
מזוזה בפתחי הבתים׃ ד לכתוב בשלמות ספר תורה לעצמו׃ ה לסתום
המלך ספר שני לעצמו כדי שיהיה לו שני ספרי תורה׃

הלכות ציצית׃

הכסות׃

מצות עשה אחת והיא לעשות ציצית על בגדי׃

הלכות ברכות׃

מצות עשה אחת והיא לברך את שם הנאדר אחר אכילה׃

הלכות מילה׃

מצות עשה אחת והיא למול את הזכרים ביום השמיני

נמצאו כל המצות הנכללות בספר זה אחת עשרה מצות עשה׃

הלכות קריאת שמע

מצות עשה אחת והיא לקרות קריאת שמע פעמים בכל יום ובלילה׃

פרקן ראשון

קריאת שמע בערב ובבקר שע"

א עומדים בכל יום קורין

ובשכבך ובקומך בשעה שרוב בני אדם שוכבין וזה הוא לילה ובשעה שרוב

בני אדם עומדין וזה הוא יום: ב ומה הוא קורא שלש פרשיות אלו והן שמע והיה

אם שמוע וייאמר: ומדקדקין לקרות פרשת שמע אפני שיש בה עול מלכות

שמים ויחוד והקבלת מצות הציווי שהכל תלוי בו ויחריה והיה אם שמוע

שיש בה עול מצות כולן ואחר כך פרשת ציצית שגם היא ישבה ע"ז

על זכירת כל המצות: ג אעפ שאין מצות ציצית נוהגת בלילה קורין אותה

בלילה מפני שישבה זכרון יציאת מצרים ומצוה להזכיר יציאת מצרים בכל

בלילה שנ' למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך: וקריאת

שלש פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראת קריאת שמע: ד הקורא קריאת שמע

בשחרית גומר פסוק ראשון ואומר בלחש ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחוזר

וקורא כדרכו ואהבת את ה' עד סופה ומניח קורין בן מסורת היא בידינו שבשעה

שנתנו עקב אפינו את בנו במצרים בשעת מיתתן צווה וזרזם על ייחוד השם

ועל דרך זו שהלך בה אברהם ויצחק אביו ושלח אומץ ואמר להן בני שומץ ישבבם

פסולת מה שיש בינו שמעו בייחד אדון כל העולם בעניין שאמרו לנו ושמעו

בניהן פן ישבבם חישקו אשה וכו' ענו כולם ואמרו לו שמע ישראל וגו' אחד

אחר פתח הזקן ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לפיכך נהגו כל ישראל

לומר שבח ששבחו ישראל הזקן אחר פסוק זה: ה כשהקורא קורא קריאת שמע

מתכוין לפניה ולאחריה ביום מתכוין לפניה ואקוה לאחריה ובלילה מתכוין

שיהיה לפניה ושיהא לאחריה: ו ברכה ראשונה שלפניה

ברכה ראשונה של לפניה יוצר אור ובלילה

ברכה ראשונה של לפניה אהבת עולם בית ישראל אהבת

ורגע

תורה ובלילה ברכה ראשונה של לאחריה המפיל חבלי שנה

עליו ביום בין בלילה שהיא כנגד

ואין ברכות

חותם בכל אחת מהן בברוך ואין לה פתיחה ברכות לו עם שאר כל הברכות העליונות
בפי כל ישראל עזרת ביה תמנעם ואין אדם רשאי לפתוח תחלה ולא להוסיף עליהן
מקום שהתקינו לחתום בברוך הוא רשאי שלא לחתום ומקום שהתקינו שלא
לחתום הוא רשאי לחתום מקום שהתקינו שלא לפתוח בברוך הוא רשאי לפתוח
ומקום שהתקינו לפתוח הוא רשאי שלא לפתוח כללו של דבר כל המשנה ממטבע
שטבעו חכמים בברכות הרי זה עושה וחוזר ומברך כמטבע וכל שהוא אומר
אמת ויציב בשחרית ואמת ואמונה בערבית לא יצא ידי חובתו ח הקדיש ברכה
שניה לברכה ראשונה בין מוסף בין בלילה בין לפניה בין לאחריה יצא לפי שאין מפסיק
לברכות בשחרית פתח ונעל חור וסיים מעריב ערבים לא יצא פתח במעריב
וסיים ביוצר הוא יצא וכן בערבית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר הוא לא
יצא פתח ביוצר חור וסיים במעריב ערבים יצא שכל הברכות הולכות אחר
ט זיזה הוא זמן קריית שמע בלילה משעת צאת הכוכבים עד הנץ החמה
עבר ולא קרא עד שלא עלה עמוד השחר יצא ידי חובתו שלא אמרו עד חצות
שלא להרחיק מן הפשיעה י הקורא קריית שמע שלערבית שעלה עמוד השחר
קודם הנץ החמה לא יצא ידי חובתו שלא כסדר הזה טעם כגון שכוונו חובה ופיללו
בלילה ואנוס שלדעת זה הוא מברך השכיבנו יא וזיזה הוא זמן תפלה
מלכותה שיתחיל לקרות קודם הנץ החמה כדי שיגמור קריאת ובברך ברכה
אחרונה עם הנץ החמה ושיעור זה כמו עישור שעה קודם שתעלה השמש
ואם לא יחל ולקרות אחר שעלתה השמש יצא ידי חובתו שיגמור עד סוף שלש
שעות בקיום למי שהתפלל ואחר יב מי שהתפלל וקרא קריית שמע שלשחרית
אחר שעלה עמוד השחר אע"פ שהשלים קודם שיגיע החמה יצא ידי חובתו
וכשעת הדחק נהגו שהיה משמיע לאזנו קורא קריאת לפתחלה משעלה
עמוד השחר יג הקורא אחר חבירו שלא בזמן חבירו היה אונס לא יצא
ידי חובתו קריית שמע בשעתה עד הרי הוא פקורא בתורה ומברך הפסוקי
הוא עבדה
ולאחריה כדרכו ואם קראו אחר שלש שעות

פרק שני

לכן בפסוק ראשון שהוא שמע ישראל

חפיצ

הקורא את שמע ולא כיון

יי שלהיכן הוא אחד לא יצא ידי חובתו ואפילו אם לא כיון בתוך כדרכו אין
מוציא את הפרשיות הללו בשונות קריאה יצא והוא שכיון לבו בפסוק ראשון ב כל הקורא
קריאת כדרכן בין עומדין בין מהלכין בין שוכבין בין רוכבין על גבי בהמה ואסור
לקרות קריאת שמע והוא מוטל ופניו טוחות כקורא אומושלך על גבו ופניו למעלה
כל קורא הוא והשוכב על צדו ואם היה כעל בשר הרבה ואינו יכול להתפך
על צדו או שהיה חולה נוטה מעט לצדו וקורא ג מי שהיה מהלך על רגליו
שומד בפסוק ראשון והשאר קורא והוא מהלך היה ישן מצערין אותו ומעירין
אותו עד שיקרא פסוק ראשון מיכאן ואילך אם אינסתהו שינה אין מצערין אותו
כולה
ד מי שהיה שסק במלאכה מפסיק עד שיקרא פרשה ראשונה וכן החומטין
בוטלין מעמלאכתם בפרשה ראשונה כדי שלא תהא קריאת ערבי והשאר קורא
והוא שסק במלאכתו אפילו היה עומד בראש הגיל או בראש הכותל קורא
ומתפלל ומברך לפניה ולאחריה ה היה שסק בתלמוד תורה והגיע זמן
קריאת שמע שסק וקורא ומברך לפניה ולאחריה היה עוסק בצרכי רבים לא
יפסיק לא יגרוע עסקיהן ויקרא אם נשאר עת לקרות ו היה שסק באכילה
או שהיה במרחץ או שהיה מהלך בשורות או שהיו
עוסקין בדין גזלו ואחר כך קריאת שמע ואם היה מהיר שמע יעבור זמן
קריאתו ומתפלל ויקרא הרי זה משובח ז מי שירד לטבול אם יכול לעלות
ולקרות קודם שיגיע החמה יעלה ויתפשה ויקרא ואם היה מהיר שמא יגיע
קודם שיקרא יתפשה במים שהוא שמוך בהן ויקרא ולא יתפשה לא במים שריין
ולא במי המשרה ולא במים צלולין מפני שערותו נראות מהן אבל מתפשה
במים עכורים שאין רואין אותו ומקרא בתקומו ח הקורא קריאת שמע
[illegible]

פרק שלישי

0 mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250
0 cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25

שריחה רע כגון שלו אסור לקרות קריאת שמע כנגדן וכן כנגד מי רגלי אדם אבל מי
רגלי בהמה חיות כנגדן אפילו שאינו יכול לאכול כזית בכדי שיאכל הגדול כשלש
ב ביצים אדרבה אינן מרחיקין לא מצואתו ולא מאחרי רגליו ׃ ג היתה צואתו יבשה כחרס
אסור לקרות כנגדה ואם היתה יבשה מחרס עד שאם זרקה תתפרר הרי היא
כעפר ומותר לקרות כנגדה מי רגלים שנבלעו בקרקע אם היו רשומין ניכר
אסור לקרות כנגדן ואם אין רשומין היא מותר ׃ ח כמות שרחיק מצואתה ומיפי
רגלים ואחור כך יקרא חרבע אמות כמה דברי אומרן בזמן שהן מלאחרין או מפדדין
אבל אם היו כנגד פניו מרחיק מהן עד שלא ירחה אחוריו ואחוריה ׃ ט כמה דבי אמרן
בשהיה עמהן בבית במקום שוה אבל אם היה שם מקום גבוה מהן עשרה
טפחים או נמוך מהן עשרה טפחים יושב בצד המקום וקורא שהרי עפרן בינהן
והוא שלא יניע להן ריח רע וכן אם כפה כלי על הצואה או עלמי רגלים אעפ שהן
עמהן בבית הרי הן כחבורין ומותר לקרות שמהן ׃ י היה בינו ובין הצואה
מחצלת שלזכוכית אעפ שהוא רואה צואתה מאחורי הזכוכית מותר לקרות
בשהה שלזכוכית ריבועית מים לתוך מי רגלים שלפעמים אחת מותר לקרות כמהן
בתוך חרבע אמות ׃ יא היתה צואתה בנומא שאתן בסנדלן על הנומא
וקורא והוא שלא ואת סנדלו נוגע בה היתה כנגדו צואתה מעוטה מותר לקרות כמו
טיפה דוקא עליה דאלעבה עד שתכסה וקורא היתה נשיכת צואתה עליהן
או ידיו מטונפות מבית הכסא ולא היה להן ריח רע כלל מפני קטן או יבישתן
מותר לקרות לפי שאין לה ריח אבל אם היתה במקומה אעפ שאינה נראית
כשהוא שמאך הוחיל ונראית כשהוא יושב אסור לקרות עד שיקנח יפה יפה אעפ
שצואתה לאחוריו ויש לה ריח רע ׃ יב ריח רע שיש לו עיקר מרחיק חרבע
אמות וקורא חוץ מפתח הרוח ואם לא פתח מרחיק עד מקום שמסתלק ושאין לו
שיעור כגון מי שיצא מעליו רוח מלמטה מרחיק יפה מקום שתכלה הריח
וקורא ורק שיעבור שלמטה רגלים אסור לקרות קריאת שמע כנגדן
אעפ שאין בפתח בלוע ואין לה ריח אפני שהן בבית הכסא ׃ יג צואה שבירה

ואם היו לו מי רגלים ומי צואה

כגון שהיתה שטה על פני המים אסור לקרות כנגדה ופחזיר כעיקה עברה
ואסור לקרות כנגדן עד שיעברו ממנו ארבע אמות " יל היה קורא והגיע למקום
הטעמה לא יטה ידיו על פיו ויקרא אל יפסיק על שיעבור מאותו מקום וכן
הקורא שיצאה ממנו רוח מסאבה יפסיק על שיטה נאשה וחוזר לקריאתו
וכן בעברי תורה יצאה רוח מחבירו אעפ שמפסיק לה קריה שמע אינו מפסיק
לעברי תורה טו היה קורא קריה שמע בביה ומתבק לו אם יש שם שומר
או מי רגלים או אין שם הרי זה מותר לקרות היה קורא במשפה ומתבק לו אם
ישׁ שם שומר או אין שם לא יקרא עד שיבלוק שחזקה האטפה שהיא מקום
הטעמה אבל קפק מי רגלים אפילו באטפה מותר לקרות יז כשם שאסור
לקרות כנגד ערוה ומימי רגלים של שידחיק כך אסור לקרות כנגד השוליה
של שיחזיר פנים אפילו בין אם קטן לא יקרא כנגד ערותן ואפילו היתה מחיצה
שלאטכיה מפסקת הואיל והוא רואה אם הערוה אסור לקרות עד שיחזיר פנים
וכל נף האשה ערוה לפיכך לא יתפכל בגוף האשה כשהוא קורא אפילו
אם היתה מעלה טפח מעשה לא יקרא כנגדו יז וכשם שהוא אסור לקרות
כנגד ערות אחרים כך הוא אסור לקרות כנגד ערותו לא יקרא כשהוא ערום
על שיכסה ערותו היתה חגורה שלבגד או עור או שק של מתנו אעפ שאחר
בופן ערום מותר לו לקרות והוא שלא יהיה עקיבו נוגע בערותו היה ישן בטליתו
והוא ערום חונץ בטליתו מתחת לבו וקורא אבלא יחזק מצוארו ויקרא מפני
שלבו רואה את הערוה ומתא כמי שקורא בלא חגור יח שנים שהיו ישנים
בטלית אחת כל אחד מהן אסור לקרות אעפ שכפה מהתחת לבו על שתהא טלית
מפסקת ביניהן כלי שלא יגיע בשר זה בבשר זה ממהשן ולמטה ואם היה ישן
עם אשתו או בנו ובני ביתו הקטנים הרי נופין ואין מרגיש מהן לפיכך אעפ
שבשרו נוגע בהן מחזיר פנים וחונץ מתחת לבו וקורא יט על אחי אמי
הן קטנים לענין זה עד שיהיה הזכר בן שנים עשרה שנה ויום אחד והנקיבה בת
אחת עשרה שנה ויום אחד והנא שיהיה הבטחים מתבערה נוטים שנים

נכונן ושערך עמה ואחר כך לא יקרא עד שתבדיק טלית ביניהן אבל אם עליין
אם הין שלים נבונן ושערך עמה קודם שיהן בקדוב נשר ואינן צריך הפסק
על שיהיה הזכר בן שלש עשרה שנה ויום אחד והנקבה בת שתים עשרה
שנה ויום אחד **פרק רביעי** א נשים ועבדים וקטנים פטורין
מקריאת שמע ומצוין את הקטנים לקרות אותה
נעשיה ומברכין לפניה ולאחריה כדי לחנכן במצות מי שהיה לבו טרוד ואינו
יכול לכוין בשעה שקורא פטור מקריאת שמע לפיכך חתן שהוא פטור
מקריאת שמע על שיבוא עליה לבי שאין לשון פנויה שמא לא ימצא בתולה
ואם שהה על מנת שבת ולא בעל חייב לקרות ממוצאי שבת ואילך שהרי עתידה
לשהו ולבו גס בה אשה שלא בעל ב אבל העושה את האשה אשה שהעה
עשוק במצוה חייב לקרות הואיל ואין לו יכול שמשכש אחת לשהו וכן כל
כיוצא בו ג מי שמה לו מתי שהוא חייב להתחיל עם פטור מקריאת
שמע עד שיקבלו עליהן לעתו פנויה לקרות ואם היה משמר אחד המתה
אשה שאינו מתו פטור מקריאת שמע ואם הין השומרין שם המחל משמר והשני
נשמט למקום אחר וקורא וחוזר ומשמר ונשמט האחר וקורא וכן האחר
קבר שהה פטור מקריאת שמע ד אין מוציאין את המת לקברו סמוך לקריאת שמע
שאם כן היה אדם נגזל ואם התחיל והוציאוהו והגיע זמן הקריאה והן מצוין את
המה כל שיש למטה עוקר בהן כגון נושאי המטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן בין
הן לפני המטה בין הן לאחר המטה פטורין ושאר המצוין שאין למטה עוקר בהן
חייבין ה הין עומדין בהספד והגיע זמן קריאת שמע בזמן שהמת מוטל לפניהן
שומטין אחד אחד וקורין וחוזרין להקפל אין המת מוטל לפניהם כל העם קורין
קריאת שמע והאבל יושב ודומם שאינו חייב לקרות עד שיקבר מתו ו
קברו את המת וחזרו האנשים לקבל תנחומים וכל העם הולכין מחריהם ממקום
הקבר למקום ששומדין בו האבלים לעשות שורה לקבל התנחומים אם יכולין העם
להתחיל ולגמור אפילו בכמוכן מחזל קודם שיגיע לשורה יתחילו

הלכות תפלה וברכת

פרק ראשון

שתי מצוות עשה ...
... ישבבקר ...
... לעבוד את ה' בתפלה בכל יום ... ב' לברך כהנים את ישראל בכל יום ...
... ור שתי מצות לובפרקים הל' מצות עשה
להתפלל בכל יום שנ' ועבדתם את
... ה' ואמרו שעבודה זו היא התפלה ונאמר ולעבדו בכל לבבכם
... ו חכמים היא עבודה שבלב זו תפלה ואין מענין התפלות מן התורה
... אשנה התפלה היחת מן התורה ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה ואפילו
... ם ועבדים חייבין בתפלה לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמה ...

כל ישראל לקרות בתורה ולקרות קריית שמע והן בעלי ק
קרין לפי שאין דברי תורה מקבלין טומאה
לא עומדין בתורתן לשלם ...
בריך רחמנא דסייעני
סליק פירקא ...

0 mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250
0 cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25

ב לא חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתפלל ומתחנן בכל יום ומגיד שבחו
שלה לקבה ואחר כך טוב ערכין שהוא צריך להן בבקשה ובתחנה ואחר כך נות
שבח והודייה לו׳ על הטובה שהשפיע לנו בכל אחד ואחד מפיכחו ׃ ג יש היה
רגיל מרבה בתחנה ובקשה ואם היה ערל שפתים מדבר כפי יכלתו ובכל עו
שירצה וכן מנין התפלות כל אחד ואחד כפי יכלתו יש שמתפלל פעם אחת
ביום שמתפלל שמנה עשרה והכל היו מתפללים נוכח המקדש בכל
מקום שהיה וכן היה הדבר תמיד ממעשה דבי״ן עד עזרא ׃ ד כיון שגלו
ישראל בימי נבוכדנצר הרשע נתערבו בפרס ויון ושאר האומות ונולדו להם
בנים בארצות הגוים וחזק הבנים נתבלבלה שפתם והיתה שפת כל אחד
ואחד מעורבת מלשונות הרבה וכיון שהיה מדבר אינו יכול לדבר כל צרכו
בלשון אחת שלם כשבש שנא׳ ובניהם חצי מדבר אשדודית ואינם מכירים ע
יהודית וכלשון עם ועם ׃ ה ומפני זה כשהיה אחד מהן מתפלל הקלו
לשונו לשאול חפציו או להגיד שבח הקבה בלשון הקדש עד שישרב עמה
לשונות אחרות וכיון שראה עזרא וביתדינו כך עמדו ותיקנו להם שמונה עש
ברכות על הסדר ׃ ו שלש ראשונות שבח לה׳ ושלש אחרונות הודייה
ש בהן שאילת כל הדברים שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצרכי
הציבור כולם כדי שיהיו שגורות בפי הכל וילמדו אותם והיתה תפלת זו ה
העלגים תפלה שיכולה כל אחד להתפלל בעל הלשון הרעה ומפני עניין זה תיקנו
כל הברכות והתפלות והסדורות בפי כל ישראל כדי שיהא עניין כל פרשה
שרוי בפי הנלגלג ׃ ז וכן תיקנו שיהא מנין התפלות במנין הקרבנות
שהיו מקריבין בבית המקדש וכל יום שיש בו קרבן מוסף תיקנו
בו תפלה שלישית כנגד קרבן מוסף ותפלה שכנגד תמיד של בקר היתה
תפלת מנחה ותפלה שכנגד תמיד של בין הערבים היתה תפלת נעילה
תפלת מנחה ותפלה שכנגד המוסף היא תפלת המוסף ׃ ח וכן
התקינו שיהא אדם מתפלל תפלה אחת בכל יום שחרי׳ תמיד של בקר

ערבית מתחילין כל הלילה שנה היא השלה וכולם כשנים שנ שב ואקר
ותהריב אשיחה ואהמה ואין תפלת ערבית חובה כתפלת שחרית ומנחה ועפ
כן עתנו כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם להתפלל ערבית וקבלוה עליהם
כתפלת חובה ס"ט ובן דתקינו תפלה אחר תפלת המנחה סמוך לשקיעת החמה
ביום התעית בלבד כדי להוסיף תחנה ובקשה מפני התעית וזו התפלה נקראת
תפלת נעילה כלומר נעצלו שערי השמים בעד השמש ונסתרה לפי שאין מתפללין
אותה לא סמוך לשקיעת החמה י"ו נמצאו התפלות בכל יום שש ערבית
ושחרית ומנחה ובשבתות ובמועדים ובראשי חדשים ארבע שלש שלכל יום וה
ותפלת המוספין וביום הכיפורים חמש ארבע להן ותפלת נעילה י"א תפלות להן
אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן אם רצה אדם שיתפלל כל היום כולו הרשות
בידו וכל אותן התפלות שיוסיף כמו מקדיב נדבות לפיכך צריך שיחדש דבר
בתפלה בכל ברכה וברכה מן השמנשרה מעין הברכה ואם חדש אפילו בברכה
אחת דין הוא להודיע שהיא נדבה לו חובה ושלש ראשונות ושלש אחרונות לעולם
אין מוסיפים בהן ולא פוחתין מהן ואין משנין בהן דבר י"ב אין הציבור מתפללין
תפלת נדבה לפי שאין הציבור מביאין קרבן נדבה ולא יתפלל אפילו אחד מוסף שאים
אחת חובת היום ואחת שבת לפי שאין מתנדבין קרבן מוסף ויש מן הגאונים מי
שהורה שאסור להתפלל תפלה נדבה בשבתות וימים טובים לפי שאין מקריבין
בהן נדבה לא חובת היום כלבד: פרקין ר"ש בימי רבן גמליאל הי"ו
המינים בישראל והיו מצירין לישראל ומסיתים אותם לשוב מאחרי
ה' וכיון שראתה שזו גדולה מכפל צרכי בני אדם עמד הוא ויסד להתקין ברשה
אחת שתהיה בה שלה מלפני י' לאבד המינים ומבע אותה בתפלה כדי שתהא
ערוכה בפי הכל ונמצאו כל הברכות שבתפלה תשע עשרה ברכות י"ג בכל
תפלה משלש תפלות שבכל יום מתפלל אדם תשע עשרה ברשות לו על הסדר
כמה דברים אמורים בשמנה רשתו מכוונת ולעונו המחר לקרות אפילו אם היה
טרוד ודחוק או שקדמה לשונו מתפלל שלש ראשונות וברכה אחת מעין כל השמ

ושלש אחרונות ויצא ידי חובתו׃ ב וזו היא הברכה שתקנו מעין כל היום ע[ש]ית
הבינינו ה׳ אלהינו לדעת דרכך ומול את לבבינו ליראתך לסלוח לנו להיות נגאלים
רחקנו ממכאוב ודשנו בנאות ארצך וקבץ נפוצינו מארבע תקבץ והתועים
בדעתך יֵעָטְפוּ ועל הרשעים תניף ידך וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתיקון
ה׳ כלך ובהתגאות קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך טרם נקרא ואתה
תענה טרם נזעק אתה תשמע כי אתה הוא שנתה בכל עת צרה פודה ומציל מכל
צוקה ברוך אתה ה׳ שומע תפלה ׃ ד במה דברים אמורים בימות החמה אבל בימות
הגשמים אינו מתפלל הבינינו מפני שצריך לומר שלח ברכת השנים וכן במוסף
שבתות וימים טובים אינו מתפלל הבינינו מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת
ה בשבתות וימים טובים מתפלל שבע ברכות בכל תפלה ותפלה מארבע
תפלות שלשותן היום שלש ראשונות ושלש אחרונות וברכה אמצעית מעין אותן
היום בשבתות חותמין ברכה אמצעית מקדש השבת ופרנסים חותם בה מקדש
ישראל והזמנים ואם היה שבת ואם טוב חותמין בה מקדש השבת וישראל והזמנים
בראש השנה חותמין בה מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון ואם היה
שבת חותם בה מקדש השבת וישראל ויום הזכרון ׃ ו במה דברים אמורים
בתפלת ערבית ושחרית ומנחה אבל תפלת המוספין שבראש השנה מתפלל
תשע ברכות שלש ראשונות ושלש אחרונות שבכל יום ושלש אמצעיות ראשונה
מעין האמצעיות שניה מעין אחרונות שבזכרונות שלישית שופרות וחותם בכל
אחת מהן משנייה ׃ ז ביום הכפורים מתפלל בכל תפלה מחמש תפלות
שבע ברכות שלש ראשונות ושלש אחרונות ואמצעית מעין היום וחותם בה
מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הכפורים ואם חל להיות בשבת חותם
בכל תפלה מהן מלך על כל הארץ מקדש השבת וישראל ויום הכפורים ׃
ח במה דברים אמורים ביום שאם שלח שנה אחת יום אחד משלשת ימים
תפלת המוספין תשע ברכות כמו שמתפלל בשאר ימות השנה ואין חותם

ט בכל תפלה מן התפלות פותח קודם לברכה ראשונה ואומר ה׳ שפתי תפתח ופי יגיד
תהלתך וכשהוא חותם בסוף התפלה יאמר יהיו לרצון אמרי פי וכו׳ ואחר כך יעשה
לאחריו ׃ יא בראשי חדשים ובחולו של מועד מתפלל ערבית שחרית ומנחה תשע
עשרה ברכות כשאר הימים ואומר בעבודה שהיו אבותינו עושין לפני המקום כל
במוסף בחולו של מועד מתפלל תפלת מוסף כמו שמתפלל ביום טוב ובראשי חדשים
מתפלל שבע ברכות שלש ראשונות ושלש אחרונות ואמצעית מעין קרבן ראש
חדש וחותם בה מקדש ישראל וראשי חדשים ׃ יב שבת שחלה להיות בחולו של מועד
וכן ראש חדש שחל להיות בשבת מתפלל ערבית שחרית ומנחה שבע ברכות
כשאר השבתות ואומר יעלה ויבוא בעבודה במוסף מתחיל בברכה אמצעית
בעניין שבת ומשלים בעניין שבת ואומר קדושת היום באמצע הברכה וחותם
בה בראשי חדשים מקדש השבת וישראל וראשי חדשים וכחולו של מועד חותם בה
כמו שחותם ביום טוב שחל להיות בשבת ויום טוב שחל להיות באחד בשבת
מתפלל ברכה רביעית בלילה כבר ׃ יג והודיענו משפטי צדקך ותלמדנו
לעשות חוקי רצונך ותתן לנו ה׳ אלהינו קדושת שבת וכבוד יום טוב וחגיגת הרגלים
וקדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ואת יום השביעי הגדול והקדוש לקדושת
ותתן לנו ה׳ אלהינו מושיבים לשמחה וכול ובמוצאי שבת ובמוצאי יום טוב שלכל
השנה מבדיל באתה חונן אעפ שהוא מבדיל על הכוס ׃ יד בחנוכה ופורים מזכירין
מוסיפין בהודייה על הנסים וכול שבת שחלה להיות בחנוכה ופורים מזכיר
על הנסים במוסף כמו שמזכיר בשאר תפלות ׃ טו בימי התעניות אפילו יחיד
שהתענה מוסיף בשומע תפלה עננו אבינו וכול ושלח ציבור אומרה בברכה רביעית
בפני עצמה בין גואל לרופא וחותם בה השנה בעת צרה ונמצא מתפלל עשרים
ברכות בתשעה באב מוסיפין בבונה ירושלם ׃ רחם ה׳ אלהינו עלינו ועל ישראל עמך
ועל העיר הטובה החרב ומיהו כל ימות הגשמים אומר בברכה שניה מוריד
הגשם ובימות החמה מוריד הטל מאמרתי אומר מוריד הגשם מתפלת המוספין
שלוש טוב האחרון שלהן עד תפלת שחרית עליות טוב האחרון שלפסח ומתפלל

המוספין שליש טוב הראשון שלפסח אומר מוריד הטל. וז משבשתה ימים
שולין את הגשמים בברכת השנים כל זמן שמזכיר הגשם כמה רבי אמורים בארץ
ישראל אבל בשנער ובבבל ומערים ומקומות הסמוכות להן והרומיין להן שולין
את הגשמים ביום ששים לאחר תקופת תשרי. וח מקומות שהן עריכין לנשמים
בימות החמה בגון ייהים הרחוקים שולין את הגשמים בעת שהן עריכין להן בשמע
תפלה ומקומות שהן עשרין יום טוב שני ימים אומר מוריד הגשם בתפלת מוסף
שליש ראשון שלשמיני עצרת ומתפלל והולך כל ימות הגשמים. יח כל השנה
כולה חותם בברכה שלישית הל הקדוש ובברכת אחת עשרה מלך אוהב צדקה
ומשפט ובעשרת הימים שמראש השנה עד מוצאי יום הכפורים חותם בשלישית
המלך הקדוש וב אחד עשרה המלך המשפט. יט יש מקומות שנהגו
בעשרת ימים שן להוסיף בברכה ראשונה זכרנו לחיים וכול ובשניה מי כמוך
אב הרחמן וכול ומוסיפין בברכה אחרונה ובספר חיים וכול וכן ש מקומות שנהגו
להוסיף בשארית ימים שן בברכה שלישית ובכן וכול אבל בראש השנה ויום
הכפורים מנהג פשוט הוא להוסיף בשלישית ובכן וכול

פרק ג

תפלת השחר מצותה שיתחיל להתפלל עם הנץ החמה וזמנה עד
ששה רביעית שהוא שליש היום וזש שבר זו טעה והתפלל אחר ארבע עד חצות
היום יצא ידי חובת תפלה אבל לא יצא ידי חובת תפלה בזמנה שכשם שמצות
תפלה מן התורה כך מצוה מדבריהם להתפלל אותה בזמנה שיקבעו לה חכמים
ובירושלמי. ב כבר אמרנו שתפלת מנחה כנגד זמן תמיד שלבין הערבים
תקנו זמנה ולפי שהיה התמיד קרב בכל יום בחשע ומחצה תקנו זמנה מחצי
ששית ומחצה והיא הנקריאת מנחה קטנה ולפי שבערב הפסח שחל להיות בערב
שבת הוין עוחשין את התמיד בשש ומחצה אמרו שהמתפלל מאחר עשר ומחצה
יצא ומשהגיע זמן זה הגיע זמן חובה והיא הנקריאת מנחה גדולה. ג נהגו
אנשים הרבה להתפלל גדולה וקטנה והחחת רשות וחזרו ומקדימים שלא

משבשתה ימים

ראשונה תפלה ראשונה לא הגדולה וכן הדין נותן מפני שהיא כנגד דבר שאינו תדיר בכל
יום והם התפלל הגדולה חובה לא יתפלל הקטנה לא ראשונה ד הא למדת שזמן
מנחה גדולה משש שעות ומחצה עד תשע ומחצה וזמן מנחה קטנה מתשע
ומחצה עד שישאר מן היום שעה ורביע ויש לן להתפלל עד שתשקע החמה חותה
ה תפלת המוספין זמנה אחר תפלת השחר עד שבע שעות ביום והמתפלל
שבע ששת אעפ שפשע יצא ידי חובתו מפני שזמנה כל היום ו תפלת הערב
אעפ שאינה חובה המתפלל אותה יש לו להתפלל מתחלת הלילה עד שיעלה עמוד
השחר ותפלת נעילה כדי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה ז המתפלל
תפלה קודם זמנה לא יצא ידי חובתו וחוזר ומתפלל אותה בזמנה ואם התפלל
תפלת שחרית בשעת הדחק אחר שעלה עמוד השחר יצא ויש לן להתפלל תפלת
שחרית ערבית שלו שבת בערב שבת קודם שתשקע השמש וכן מתפלל שחרית
שלמוצאי שבת בשבת לפי שתפלת ערבית רשות אין מדקדקין בזמנה ובלבד
שיקרא קריית שמע בעונתה אחר צאת הכוכבים ח כל מי שעבר עליו
זמן תפלה ולא התפלל במזיד אין לו תקנה ויהיו משלם בשוגג או שהיה אנוס או
טרוד משלם אותה תפלה בזמן תפלה הסמוכה לה ומקדים תפלה אחרונה ט
ואחריה מתפלל את התשלומין י כיצד טעה ולא התפלל שחרית עד שעבר
חצי היום יתפלל מנחה שתים הראשונה תפלת מנחה והשניה תשלומי שחרית
טעה ולא התפלל מנחה עד ששקעה השמש מתפלל ערבית שתים ראשונה
ערבית ושנייה תשלומי מנחה טעה ולא התפלל ערבית עד שעלה עמוד השחר
מתפלל שחרית שתים ראשונה שחרית ושניה תשלומי ערבית יא טעה ולא
התפלל לא תפלה זו ולא תפלה הסמוכה לה אינו משלם לא האחרונה בלבד כיצד
טעה ולא התפלל לא שחרית ולא מנחה מתפלל ערבית שתים והראשונה תשלומי
מנחה וכל שחרית אין לה תשלומין שכבר עבר זמנה וכן בשאר תפלות יב
יג הא למדת שתי תפלות שלמנחה ושלמוספין מתפלל שלמנחה ואחר כך של
מוספין ויש מי שהורה שאין עושין כן בעיבור כדי שלא ישתנו

חותה

פרק ד׳

חמשה דברים מעכבין את התפלה אעפ שהגיע זמנה טהרת הידים
וכיסוי הערוה וטהרת מקום התפלה ודברים החופזים אותו וכוונת הלב ׃ ב טהרת
ידים ביצד רוחץ וידיו במים עד הפרק ואחר כך יתפלל היה מהלך בדרך והגיע
זמן תפלה ולא היה לו מים אם היה בינו ובין המים ארבעת מילין שהן שמונה
לפיס חמשה הולך עד מקום המים ורוחץ ואחר כך מתפלל היה בינו ובין המים
יותר מיכן מקנח ידיו בערפר או בעפר או במקומה ומתפלל ׃ ג במה דב׳ אמ׳
לפנינו אבל אם היה מקום המים לאחריו אין מחייבין אותו לחזור לאחריו שלא עד
מיל אבל אם עבר מן המים יותר מפמיל אינו חייב לחזור שלא מקנח ידיו ומתפלל
במקום דבר׳ אמ׳ שיהיו מטהר לתפלה שלא ידיו בלבד בשאר תפלות חוץ מתפלת
שחרית אבל בשחרית רוחץ פנים ידיו ורגלין ואחר כך יתפלל ואם היה רחוק
מן המים מקנח ידיו בלבד ומתפלל ׃ ד כל הטמאים רוחצין ידיהן
כטהורין ומתפללין אעפ שאינן יכולין לטבול ולעלות מטומאתן אין הטבילה
מעכבת ובבר בירנן שעזרא תיקן שלא יקרא בעל קרי בלבד דברי תורה
עד שיטבול ובית דין שעמדו אחרי כן התקינו אף לתפלה שלא יתפלל בעל
קרי בלבד עד שיטבול ולא מפני טומאה וטהרה נגעו בה שלא יהיו
תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגלין ומפני זה תקנו טבילה לבעל
קרי לבדו והוציאוהו מכלל הטמאים ׃ ה לפיכך היו אומרין בזמן תקנה זו
שאפילו זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראת נדה
צריכין טבילה לקריאת שמע וכן לתפלה מפני הקרי אעפ שהן טמאין וכן
הדין טמא שאין טבילה זו מפני הטהרה שלא יהיו מצויין אצל
נשותיהן תמיד וכבר בטלה גם תקנה זו שלתפלה לפי שלא פשטה בכל ישראל
ולא היה שם בישוב לעמוד בה ׃ ו מנהג פשוט בספרד ובשנער שאין
בעל קרי מתפלל עד שיהוי רוחץ כל בשרו במים מעשוי הכון לקראת אלהיך

לאנשי פטור מן הרחיצה ואין כזה מנהג וכן זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת
זרע אין בהן מנהג שלא מקנחין עצמן ורוחצין ידיהן ומתפללין ׃ כיסוי הערוה
כיצד אעפ שכסה ערותו כדרך שמכסה לקריאת שמע לא יתפלל עד שיכסה
את לבו ואם לא כסה לבו שנתנס אין לו במה יכסה הוחיל וכסה ערותו והתפלל
יצא ולפתחלה לא יעשה ׃ טהרת מקום התפלה כיצד לא יתפלל במקום
הטנופת ולא במרחץ ולא בבית הכסא ולא בחשפה ואם במקום שאינו בחזקת
טהרה עד שיבדוק כללו של דבר כל מקום שאין קורין בו קריאת שמע אין מ
מתפללין בו וכשם שמרחיקין מצואה ומי רגלים וריח רע ומן המת ומרחיצת
הערוה לקריאת שמע כך מרחיקין לתפלה ׃ ט התפלל ומצא צואה במקומו
הוחיל ואטו מפני שלא כדאי עד שלא התפלל חוזר ומתפלל במקום טהור היה
עומד בתפלה ואתה צואה בגדיו אם יכול להלך לפנים כדי שיזרקנה לאחרין
חרבע אמות יהלך ואם לאו יסלקנה לצדדין ואם אינו יכול יפסיק גדולי החכ
לא היו מתפללין בבית שיש בו שפר ולא בבית שישבו מוריים בעת עיפושו
שריחו רע אעפ שהמקום טהור ׃ יא דברים החופזין אותו כיצד שאם היה
צריך לנקביו לא יתפלל וכל הצריך לנקביו אם התפלל תפלתו תועבה וחוזר
אחר שיעשה צרכיו ואם יכול להעמיד עצמו כדי פרסה תפלתו תפלה ואפילו
כן לכתחלה לא יתפלל עד שיבדוק עצמו יפה יפה ויפקוד נקביו ויסיר כחו ונעו
וכל דבר הטורדו ואחר כך יתפלל ׃ יב מי שגיחק ופיהק ונתעטש בתפלתו
אם לרעון הריזה מעונה ואם בדרך גופו קורש שיתפלל ובאלפנסו אין בכך
כלום ניזהרין לרוק בתפלתו מבלעו בטליתו או בבגדו ואם היה מזיעה
מצוי זורקו בידו לאחריו כדי שלא יצטער בתפלה ומצא טרוד יצא מאחר
רוח מלמעלה כשהוא עומד בתפלה שלא לרעתו שותק עד שתכלה הרוח
וחוזר לתפלתו ׃ יג בקש להוציא רוח מלמטה ונתעטש התחיל ואינו יכול
להעמיד עצמו מותר לו לאחרין ארבע אמות ומתחיל עד שתכלה הרוח וחוזר רבון
העולמים יצרתנו נתבייש ונכלם וחלים גלוי ויודע לפניך חרפתינו

ואחר כך יתפלל

ובלמדים חרפה ובלמוד בחייניותולעה ורמה במעוהנן וחוזר למקומו ומתפלל.

יג היה שומע בתפלה ונטפו מי רגלין על בריכו ממתינין עד שיכלה המים וחוזר למקום שעמד וחס שהה כדי לגמור את כל התפלה חוזר לראש. יד וכן הממתינין מים שוהה כדי הילוך ארבע אמות ואחר כך מתפלל ומי שהתפלל שוהה כדי הילוך ארבע אמות ואחר כך יתפלל משתין ~~המתפלל שוהה כדי~~ ארבע אמות ואחר כך ~~משתין~~ כדי שיפסוק דברי תפלה מפיו. טו כוונת הלב כיצד כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה וחס התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה מצד דעתו משוכשת ולבו טרוד חסור לן להתפלל עד שתתישב דעתו לפי כך הבא מן הדרך והוא שעף יושב אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו אמר חכמים שלשה ימים עד שינוח ותתקרר דעתו. טז כיצר היא הכוונה שיפנה לבו מכל המחשבות וירחה עצמו כאילו הוא עומד לפני השכינה לפי כך צריך לישב מעט קודם התפלה כדי לכוון את לבו ואחר כך יתפלל בנחת ותחנונים ולא יעשה תפלתו כמי שהיה נושא ונותן עמו משלים והולך לו לפי כך צריך לישב מעט אחר התפלה ואחר כך יפטר חס חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפלה ושעה אחר התפלה ומתפללין בתפלה שעה. יז שכור שמתפלל מפני שיין לכוונה וחס התפלל תפלתו תועבה לפי כך חוזר ומתפלל כשיתרונן משכרותו שתוי שמתפלל וחס התפלל תפלתו אי זה הוא שכור זה שאינו יכול לדבר בפני המלך ושתוי שיכול לדבר בפני המלך ואינו משתבש אעפ כן הוחיל ושתה רביעית יין לא יתפלל עד שיסיר יינו מעליו. יח וכן אין עומדין להתפלל לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא מתוך מריבה ולא מתוך כעס לא מתוך דברי תורה ולא מתוך דין הלכה אעפ שהן דברי תורה כדי שלא יהא לבו טרוד בהלכה לא מתוך דברי תורה שיין בהן עיון כגון הלכות פסוקות. יט תפלות שלפרקים כגון תפלת מוסף ראש חדש ותפלת תעניות

היה מהלך במקום סכנה במקום גדודי חיה וליסטים והגיע זמן התפלה מ
מתפלל ברכה אחת והיא זו ברכי עמך ישראל מהיכן ועד מקדשך ירו—
מלפניך ר' שהיו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה
והטוב בעיניך עשה כרך אתה ה' שומע תפלה ומתפלל אותה כשהוא מהלך ואם
יכול לעמוד שמד וכשהוא מגיע לישוב ותתקרר דעתו חוזר ומתפלל תפלה
כת תקנה השע עשרה ברכות פרק ה' שמונה דברים צריך המתפלל
להיזהר בהן ולעשותן ואם היה חולה או נתנמנם או שעבר ולא עשה
אותן אינן מעכבין והן עמידה ונוכח המקדש ותיקון הגוף
ותיקון המלבוש ותיקון המקום והשוית הקול והכריעה
וההשתחויה ב עמידה כיצד אין מתפללין מעומד היה יושב בספינה
או בעגלה אם יכול לעמוד יעמוד ואם לאו ישב במקומו ויתפלל חולה מתפלל
אפילו שוכב על צדו והוא שיכול לכוון את דעתו וכן הנמתח והרעב הרי הן כבעל חולין
אם ישבו יכולת לכוון את דעתו יתפלל ואם לאו לא יתפלל עד שיאכל וישתה היה רכוב
על הבהמה אפילו שיש לו מי שיחזיק בהמתו לא ירד לאוזטב במקומו ומתפלל
כדי שתהא דעתו מיושבת עליו ג נוכח המקדש כיצד היה עומד בחוצה
לארץ מחזיר פניו נוכח ארץ ישראל ומתפלל היה עומד בארץ מכוון פניו כנגד
ירושלם היה עומד בירושלם מכוון פניו כנגד המקדש היה עומד במקדש
מכוון פניו כנגד בית קדש הקדשים סומא ומי שאינו יכול לכוון את הרוחות
והמהלך בספינה יכוון את לבו כנגד השכינה ותתפלל ד תיקון הגוף
כשהוא עומד בתפלה צריך לכוון את רגליו זו בצד זו ושתין עיניו למטה כשל הוא
מביט לארץ והיה לבו פנוי למה שהוא עומד בשמים ומניח ידיו על
לבו כפותין הימנית על השמאלית כעבד לפני רבו בימאה ויראה ופחד ולא
ינוח ידיו על חלציו ה תיקון המלבוש כיצד מתקן מלבושיו תחלה ואח"כ
עומד ומהדר של השתחוו לו בהדיוט קדש ולא יעמוד לתפלה בהסח הדעת
ולא בראש מגולה ולא ברבלים מגולות אם דרך אנשי המקום שלא יעמדו

ובשגומר התפלה פורע ופסע שלש פסיעות לאחריו כדרך פורע ונותן שלום מש[ם]

בכל תפלה ותפלה בברכה ראשונה בתחלה ובסוף ובהודיה בתחלה ובסוף

בפני עצמו . ו כשיעור כיצד המתפלל כאדם ירוע חמש פרשיות

שלא הושלך דעתו מתוכן . ז השוכח הקול כיצד לא יצביה קולו בתפלתו ולא יתפלל בלבו לא מחשך

הדברים בשפתיו ומשמיע לאזנו בלחש ולא ישמע קולו לא יוצא כאדם חובה אלא

שאינו יכול לכוון את לבו עד שישמע קולו הרמה מותב ובלבד שלא יהיה

בפי שלא הושלך דעתו מתוכן . ח כיצד המתפלל כאדם ירוע חמש פרשיות

בכל תפלה ותפלה בברכה ראשונה בתחלה ובסוף ובהודיה בתחלה ובסוף

ובשגומר התפלה פורע ופסע שלש פסיעות לאחריו כדרך פורע ונותן שלום מש[ם]

לפני גדולים לא בבית הרחצים ובכל מקום לא יאחוז תפלין בידו או ספר תורה בזרועו

מפני שלפני טרוד בהן ולא יחוץ מעשה בלים בידו אבל מתפלל הוא בלובן בידו

בימות החג מפני שהיו מצות היום עליו ראשון והגיע זמן התפלה אם

היה פחות מארבעת קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל היה ארבעת קבין מניחו על

גבי קרקע ואחר כך יתפלל דרך כל החכמים ותלמידיהם שלא יתפללו לא כשהן

עטופין . ו תיקון המקום כיצד יעמוד במקום נמוך ויחזיר פנים לכותל ועיניו

לפתוח חלונות או פתחים כנגד ירושלם כדי להתפלל כנגדן שנ׳ וכוין פתיחן ליה

בעליתיה נגד ירושלם וקובע מקום לתפלתו תמיד ואין מתפללין לא בחורבה ולא

לאחורי בית הכנסת שלא אם כן החזיר פניו לבית הכנסת ואסור לישב בצד העומד

בתפלה או לעבור לפניו עד שיחיץ מאמתו ארבע אמות . ז לא יעמוד במקום

גבוה שלשה טפחים או יותר ויתפלל לא על גבי מי שה ולא על גבי ספסל ולא על

גבי כסא היה בניין גבוה שם שבו ארבע אמות על ארבע אמות שהוא שיעור

הבית הרי הוא כעליה ומותר להתפלל בו וכן אם היה מוקף מחיצה מכל רוחותיו

אפילו שאין בו ארבע אמות מותר להתפלל בו מפני שאין גבהו עשרה חלק

לעזרה . ח האומנין שהיו עושין ברחש הכותל או ברחש הילין והגיע זמן

תפלה יורדין למטה ומתפללין וחוזרין למלאכתן ואם היו ברחש הזית או ברחש

התאנה מתפללין במקומן מפני שטרחן מרובה ומה הן מתפללין אם היו עושין

במעורטלין בלבד מתפללין שלוש תפלות שלתשע עשרה ברכות היו ששין בשכרן

מתפללין הביגנו ובין כך ובין כך אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהן .

ט השוכח הקול כיצד לא יצביה קולו בתפלתו ולא יתפלל בלבו לא מחשך

הדברים בשפתיו ומשמיע לאזנו בלחש ולא ישמע קולו לא יוצא כאדם חובה אלא

שאינו יכול לכוון את לבו עד שישמע קולו הרמה מותב ובלבד שלא יהיה

בפי שלא הושלך דעתו מתוכן . ו כיצד המתפלל כאדם ירוע חמש פרשיות

עצמו ואחר כך מימין עצמו ואחר כך מגביה ראשו מן הכריעה וכשהוא פורע בחזרת
הכרישת כורע בברוך וכשהוא זוקף כשם במה דברים אמורים בהדיוט אבל
כהן גדול כורע בתחלת כל ברכה וכסוף כל ברכה והמלך כיון שטחה בראשונה אינו
מגביה ראשו עד שגומר תפלתו · יא ונמצא נותן שלום לשמאלו תחלה מפני
ששמאלו היא ימין שכנגד פניו כלומר שהוא עומד לפני המלך נותן שלום לימין
המלך ואחר כך לשמאל המלך וקבש שיפטר מן התפלה כמו שיהיו נפטרין
המלך · יב כל הכרישות הללו צריך שיכרע בהן עד שיתפקקו כל חליות שבשדרה
ויעשה כקשת אחת שחה מעט ויישר עצמו ונראה כפורע בפני בחוניו חוטש ·
יג השתחויה כיצד אחר שמגביה ראשו מכריעה חמישית יושב לארץ ונופל
על פניו שרצה ומתחנן בכל תחנונים שירצה כריעה האמורה בכל מקום על
ברכים קידה על אפים השתחויה זה פשוט ידים ורגלים עד שנמצא מוטל על
פניו על הארץ · יד כשהוא עושה נפילת פנים אחר תפלה יש מי שהוא עושה
קידה ויש מי שהוא עושה השתחויה ואסור לעשות השתחויה על הלבנים של
בית שמקדש כמו שביארנו בהלכות עבודה זרה ואין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו
לא אם כן הוא יודע בעצמו שהוא צדיק כיהושע אבל מטה פניו מעט ואינו
כובש אותם בקרקע ומותר לאדם להתפלל במקום זה ולנפול במקום אחר ·
טו מנהג פשוט בכל ישראל שאין נפילת פנים בשבתות ובמועדות ולא בראש
השנה ולא בראשי חדשים ובחנוכה ובפורים ולא במנחה שלערבי שבתות ויום
טובים ולא בערבית שבכל יום ויש יחידים שנופלין על פניהם בערבית ביום
הכפורים בלבד נופלין על פניהם בכל תפלה ותפלה מפני שהוא יום תחנה
והעתית ·

פרק ו

אסור לו לאדם לעבור לפני המתפללין לא אם כן היה שם יותר מאלפים אמה
מאחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין לא אם כן היה לבית הכנסת שני פתחים בשתי רוחות שהרוחה אומר שמלך
ילך ויכנס בפתח האחרון וכן אם היה בעיר שני בתי כנסיות יאמר הרוחה שמלך
ילך לבית הכנסת הרחוקה ואם היה לו תפלין בידו מותר לעבור ואינו שיח

ונמצא ישן כל הלילה לא התפלל ערבית ואחר כך אוכל ונותה הוא וישן ומתר
ויתפלל נעשו וישן שמעתה ואחר כך יתפלל שמא תאנס הוא ונמצא שינה
חגורו ומאחלת הסחלת הדיוט מעשיתעטף הדיוט וישבו ואם היו ושבין מעשיו
ומשמאלו התחלת אכילה לבני ארץ ישראל מעשיטול ידיו ולבני בבל מעשיתפלה
ומשמאלו התחלת הבורסקי מעשיקשור כיס בת פיו שהשומנין קושרין
ומאחלת התחלת המרחץ מעשיפשוט בגד הסמוך לבשרו
הספרין על ברכיו ומאחלת התחלת תספורת מעשינוח מעפורת
ואחר כך מתפלל מנחה . ו מאחלת התחלת תספורת מעשינוח מעפורת
ויתעסק בה ויתעכב מן התפלה ואם התחיל בחתת מיד לו לא יפסיק לא גומר
הזב . ולא יפנה לבורסקי סמוך למנחה עד שיתפלל שמא ירוח הפסד מלאכתו
תפלה וכן לא ישב לפני הספר אפילו תספורת הדיוט עד שיתפלל שמא ישבר
שמא ימשך באכילה ולא לדון אפילו בגמר דין שמא יסתר הדין וימשך ויבטל מן
עד שיתפלל שמא יתעלם ויבטל מן התפלה ולא לאכול אפילו אכילת ערא
סמוך למנחה . ה כיון שהגיע זמן מנחה גדולה לא יכנס למרחץ אפילו להזיע
אכל טופס הוא ושאה מלאכה קודם מוסף וקודם מנחה אבל אינו טועה
מאחר ש עלה עמוד השחר עד שיתפלל תפלת שחרית וכן לא ישכים לפת
חבירו לשאול בשלומו קודם שיתפלל תפלת שחרית ולא יצא לדרך קודם שיתפלל
ולא בשלש אחרונות . ד אסור לו לאדם שיטעום כלום או שיעשה מלאכה
ואם רצה לשאול בכל ערכיו בשומע תפלה שול אבל לא ישאל לא בשלוש ראשונות
עריך לפרשה מוסיף תחנה ובקשה בברכת השנים ועל דרך זו בכל אחת מהן
ג כיצד היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת חולים כפי צחות לשונו היה
ובן אם רצה להוסיף בכל ברכה וברכה מן הדמצעיות מעכין הברכה מוסיף .
עצמו הרשות בידו אם בא לומר אחר תפלתו ואפילו כסדר וידוי יום הכפורים יומר
התפלה . ב המתפלל עם הציבור לא יתריך בתפלתו יתר מדאי אבל בינו לבין

0 cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25
0 mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250

לה שיתפלל ולהכנס למרחץ סמוך לשחרית מפני שלא גזרו לא סמוך למנחה שלא
יכיר המצוי שרוב העם נכנסין ביום אבל בשחר דבר שאינו מצוי ולא גזרו בו ׃
ח מי שהיה עוסק בהלמוד תורה והגיע זמן תפלה פוסק ומתפלל ואם היתה
תורתו אומנותו ואינו עושה מלאכה כלל והיה עוסק בתורה בשעת תפלה אינו
פוסק שמצות תלמוד תורה גדולה ממצות תפלה וכל העוסק בצרכי רבים כעוסק
בדברי תורה ׃ ט אין המתפלל מפסיק תפלתו לא מפני סכנת נפשות בלבד
אפילו מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו וכל פוסק הוא למלך גוי שמא
היה עומד בתפלה ורואה מלך גוי ואם אינו כנגדו יזיז ואם אינו יכול יפסיק
ואם רואה נחשים ועקרבים בחין כנגדו אם הגיש לו והיה דרכן בחותו
שהן ממהיתין פוסק ובורח ואם לא היה דרכן להמית אינו פוסק ׃ י נשים
ועבדים וקטנים חייבין בתפלה וכל איש שפטור מקריית שמע פטור מן התפלה
וכל המלוין את המת אפילו שהין למטה צורך בהן פטורין מן התפלה ׃

פרק ז׳

כיצד תקנו חכמים דברי תפלות לו תיקנו ברכות יחידות לכתוב חותן
בכל יום ולו הן בשיבנס יחיד למיטתו ליטן בלילה מתחיל ברוך אתה יי אלהינו
המפיל חבלי שינה על עיני ומאיר לישון בת עין יהי רצון מלפניך יי אלהי
שתגילני מיצר רע ומפגע רע ויבהלוני חלומות רעים ולא הרהורים רעים
ותהיה מטתי שלימה לפניך ותעמידני ממטה לחיים ולשלום והאירה עיני
פן אישן המות כי אתה המאיר לכל העולם כולו ׃ ב שחרית פרשה ראשונה מקריאת
שמע ויש ואם אנסתהו שינה קורא אפילו פסוק ראשון או פסוקי רחמים ואחרכך
יישן ׃ ג בשעה שייקץ בסוף שנתו מברך והוא על מטתו כך ׃ אלהי הנשמה
שנתת בי טהורה אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפחתה בי ואתה
משמרה בקרבי ואתה עתיד לטלה ממני ואתה עתיד להחזירה לי לעתיד
לבוא וכל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך יי אלהי ואלהי אבותי
המאחיר נשמות לפגרים מתים ׃ ד כששומע קול התרנגול מברך

שלין שם רוח לרוע מעבר על נטילת ידים ולא המעביר שינה אש לא נפש
בה אינו מעבר לותה׃ ח כיצד לן בכסותו אינו מעבר כשהפך מלבוש
הנוהג לעשות בינה ולהבין בין יום ללילה כשלובש בגדיו מעבר ב״ש מלבוש
ערומים, כשמניח סדינו על ראשו מעבר ב״ש עטה ישראל בתפארתה, כשמעביר
ידיו על עיניו מעבר ב״ש פוקח עורים, כשישב על מטתו מעבר ב״ש
מתיר אסורים, כשמוריד הבלו מן המטה ומניחו על הארץ מעבר ב״ש
רוקע הארץ על המים, כששמד מעבר ב״ש זוקף כפופים, כשנוטל ידיו
מעבר תחלה ב״ש ישר ק דשט במזרח ונוטל על נטילת ידיש, כשרוחץ פניו
מעבר ב״ש המעביר שינה מעיניו ותנומה מעפעפיו יזיר ענין מלפניך יי
שהי ואלהי אבותי שתרגילני לדבר מצוה ול תרגילני לדבר עבירה ותשלט בי יצר
טוב ול תשלט בי יצרע ותחזקני במצותיך ותתן חלקי בתורתיך ותתנני לרחם
לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי, ותגמלני חסדים טובים מלפניך ב״ש
גומל חסדים טובים, ה וכל זמן שיכנס אדם לבית המ״ק הכסא אומ קודם
שיכנס התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון שמרוני שמרוני עד שאכנס
ואצא כיצד דרכן שלבני אדם ואחר שיצא מעבר ב״ש אשר יצר את האדם
בחכמה וברא בו נקבים נקבים וחללים חללים שיש יסתם אחד מהן
יפתח אינו יכול להתקיים אפילו שעה אחת ב״ש רופא כל בשר ומפלי
לעשות, ו כשחוגר חגורו מעבר ב״ש אוזר ישראל בגבורה, כשלובש
מנעלו מעבר ב״ש שעשה לי כל צרכי, כשמהלך לצאת לדרך מעבר
ב״ש המכין מצעדי גבר, ומעבר אדם בכל יום ב״ש שלא עשני גוי,
ב״ש שלא עשני עבד, ב״ש שלא עשני אשה, ז שמונה עשרה
ברכות אלו אין להן סדר שלא מעבר כל אחת מהן על דבר שהפרפה בשביל
בשעתו כיצד הרי שחגר חגורו והוא על מיטתו מעבר אוזר ישראל, שמע
קול התרנגול אחר מעבר הנותן לשכוי בינה וכל ברכה מהן שלא נתחייב
בה אינו מעבר לותה׃ ח כיצד לן בכסותו אינו מעבר כשהפך מלבוש

לבית הכנסת אינו מברך אשר יצר את האדם וכן שאר כל הברכות לו׳ ט נהגו העם
כרוב ערינו לברך ברכות של סוף זו אחר זו בבית הכנסת בין שמתחייבו בהן בין לא
שמתחייבו בהן ושעות הן ואין רשות לעשות כן ולא יברך ברכה לא אחד מן שמתחייב בה׳
י המשכים לקרות בתורה קודם שיקרא קריאת שמע בין בתורה שבכתב בין בתו׳ זרע
שבעל פה נוטל ידיו ומברך שלש ברכות ואחר כך קורא ואלו הן ׳ כא אשר קדשנו
במצותיו וצונו על דברי תורה ׳ הערב נא ׳ להינו את דברי תלמוד תורתך בפינו
ובפיפות עמך כל בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך כלנו ישראל
יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה כב נותן התורה ׳ כג אשר בחר בנו
מכל העמים ונתן לנו את תורתו כב נותן התורה ׳ יא בכל יום חייב אדם
לברך שלש ברכות אלו ואחר כך קורא מעט מדברי תורה ונהגו העם לקרות ברכת
שנים ויש מקומות שקורין עוד את בני ישראל ויש מקומות שקורין שתיהם וקורין
פרקים או הלכות מן המשנה או מן הבריתות ׳ יב ושבחו חכמי הראשונים למי
שקורא זמירות מספר תלים בכל יום וזה מתהלה לדוד עד סוף הספר וכבר נהגו
העם לקרות פסוקים לפניהם ולאחריהם ותיקנו חכמי ברכה לפני הזמירות והיא
ברוך שאמר וכולל וברכה לאחריהן והיא ישתבח וכולל ואחר כך מברכין על קדית
שמע וקורא קריאת שמע ׳ יג ויש מקומות שנהגו לקרות בכל יום אחר
אחר שמברכין ישתבח שירת הים ואחר כך מברכין על שמע ויש מקומות שקורין
שירת האזינו ויש יחידים שקורין שתי הטירות הכל לפי המנהג ׳ יד חייב
אדם לברך מאה ברכות בכל יום ביום והלילה ומה הן מאה ברכות לו שלש
ועשרים ברכות שאנו בפרק זה ושבע ברכות שלקריית שמע שחרית וערבית
לפניה ולאחריה וכשמתעטף בציצית מברך כג אשר קדשנו במצותיו וצו
להתעטף בציצית ׳ וכשלובש תפילין מברך כג אשר קדשנו במצותיו וצו
להניח תפילין ׳ ושלש תפלות בכל תפלה מהן שמונה עשרה ברכות הרי שלשה
ושמונים ובשחרית בכל יום שלפני יום מברך חמש עשרה ברכות הרי
שבע ברכות בכל שבת שאינו יום טוב ידיו תחלה ובכל המזון יחתוך בתחלה ושלש

פרק ח

תפלת הציבור שמעת תמיד ואפילו היו בהן חטאים אין הקדוש
ברוך הוא מואס בתפלתן שלוחיו של ציבור צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור
ולא יתפלל יחידי כל זמן שיכול להתפלל בציבור ולעולם ישכים אדם ויעריב לבית
הכנסת שאין תפלתו שלאדם נשמעת בכל שעה לא בבית הכנסת וכל מי שיש לו
בית הכנסת בעירו ואינו נכנס לתוכה להתפלל עמהן שכן שכנים ב ומצוה
אחר גאולת ישראל אינה הפסקה בין גאולה לתפלה והרי שתיקן כברכה אחת תרוכה
ויפטר ואם התחיל אחר תפלת ערבית הרי זה משובח ועליו שמאריך השכיבנו
ויחתום מעתה ויפטר למעשיו יג ובתפלת השכב קורא קריאת שמע ומברך
לפניה ולאחריה וסומך גאולה לתפלה ומתפלל משמיד וכשישלים ישב מעט
ויפטר ואם התחיל אחר תפלת ערבית הרי זה משובח ועליו שמאריך השכיבנו
ויחתום מעתה ויפטר למעשיו יד ובתפלת המנחה מתחיל לקרות תהלה לדוד מיושב ואחר כך
עומד ומתפלל תפלת המנחה וכשמשלים נופל על פניו ומתחנן ומגביה ראשו
כמו שאמרנו וכשישלים ישב ויפול על פניו ומתחנן ומגביה ראשו ומתחנן מעט
והוא יושב בדברי החנונים ואחר כך יקרא תהלה לדוד ויתחנן כפי כוחו ויפטר
למעשיו. טו ובתפלת המנחה מתחיל לקרות תהלה לדוד מיושב ואחר כך
עומד ומתפלל תפלת המנחה וכשמשלים נופל על פניו ומתחנן ומגביה ראשו
ויתחנן מעט ויפטר למעשיו. טז ובתפלת השכב קורא קריאת שמע ומברך
לפניה ולאחריה וסומך גאולה לתפלה ומתפלל משמיד וכשישלים ישב מעט
ויפטר ואם התחיל אחר תפלת ערבית הרי זה משובח ועליו שמאריך השכיבנו
בתפלה והוסיפו הטוב והמטיב בברכת המזון נמצאו חתמו ברכות יתירות בשבתות
וימים טובים שהתפלה שבע ברכות וכן אם לא נתחייב בשחר ימים בכל הברכות
הלו כגון שלא ישן כל הלילה ולא התיר חגורו ולא נכנס לביית הכסא וכיוצא בהן צריך
להשלים מהה ברכות מברכות שלפירות. יז כיצד אוכל מעט ירק ומברך
לפניו ולאחריו וחוזר ואוכל מעט מפרי זה ומברך לפניו ולאחריו ומעט מפרי זה
ומברך לפניו ולאחריו שהיו מברך לפניו ולאחריו ומונה כל הברכות שנשתשש
מהה בכל יום. יח סדר תפלות כך הוא בשחר משכים אדם ומברך ברכות
של קריאת הזמירות ומברך לפניהן ולאחריהן וקורא את שמע ומברך לפניה
ולאחריה ומדלג התחושה מברכה ראשונה שלפניה שהיו היחיד אומר קדושה
וכשהוא חותם גאל ישראל מיד ישמוד כדי שיסמוך גאולה לתפלה ומתפלל מעומד
כמו שאמרנו וכשישלים ישב ויפול על פניו ומתחנן ומגביה ראשו ומתחנן מעט
והוא יושב בדברי החנונים ואחר כך יקרא תהלה לדוד ויתחנן כפי כוחו ויפטר
למעשיו. יט ובתפלת המנחה מתחיל לקרות תהלה לדוד מיושב ואחר כך
עומד ומתפלל תפלת המנחה וכשמשלים נופל על פניו ומתחנן ומגביה ראשו
ויתחנן מעט ויפטר למעשיו. כ ובתפלת השכב קורא קריאת שמע ומברך
לפניה ולאחריה וסומך גאולה לתפלה ומתפלל משמיד וכשישלים ישב מעט
ויפטר ואם התחיל אחר תפלת ערבית הרי זה משובח ועליו שמאריך השכיבנו
בתפלה והוסיפו הטוב והמטיב בברכת המזון נמצאו חתמו ברכות יתירות בשבתות
וימים טובים שהתפלה שבע ברכות וכן אם לא נתחייב בשחר ימים בכל הברכות
הלו כגון שלא ישן כל הלילה ולא התיר חגורו ולא נכנס לביית הכסא וכיוצא בהן צריך
להשלים מהה ברכות מברכות שלפירות. כא כיצד אוכל מעט ירק ומברך
לפניו ולאחריו וחוזר ואוכל מעט מפרי זה ומברך לפניו ולאחריו ומעט מפרי זה
ומברך לפניו ולאחריו שהיו מברך לפניו ולאחריו ומונה כל הברכות שנשתשש
מהה בכל יום. כב סדר תפלות כך הוא בשחר משכים אדם ומברך ברכות
של קריאת הזמירות ומברך לפניהן ולאחריהן וקורא את שמע ומברך לפניה
ולאחריה ומדלג התחושה מברכה ראשונה שלפניה שהיו היחיד אומר קדושה
וכשהוא חותם גאל ישראל מיד ישמוד כדי שיסמוך גאולה לתפלה ומתפלל מעומד
כמו שאמרנו וכשישלים ישב ויפול על פניו ומתחנן ומגביה ראשו ומתחנן מעט
והוא יושב בדברי החנונים ואחר כך יקרא תהלה לדוד ויתחנן כפי כוחו ויפטר
למעשיו. כג ובתפלת המנחה מתחיל לקרות תהלה לדוד מיושב ואחר כך
עומד ומתפלל תפלת המנחה וכשמשלים נופל על פניו ומתחנן ומגביה ראשו
ויתחנן מעט ויפטר למעשיו. כד ובתפלת השכב קורא קריאת שמע ומברך
לפניה ולאחריה וסומך גאולה לתפלה ומתפלל משמיד וכשישלים ישב מעט
ויפטר ואם התחיל אחר תפלת ערבית הרי זה משובח ועליו שמאריך השכיבנו

לרוץ לבית הכנסת שנה ונראה כדרך לרעת אחת ׃ וכשיצא מבית הכנסת לא יפסיע
פסיעה גסה שלא ילך מעט מעט וכשיכנס לבית הכנסת יכנס שיעור שני פתחים ויחכה
יתפלל לתוך לשמור מזוזות פתחי ׃ ג בית המדרש גדול מבית הכנסת וחכמ
גדולים אעפ שהיה להם בשרם בתי כנסיות הרבה לא היו מתפללין אלא במקום
שהיו עומדין בו בתורה והוא שיתפלל שם תפלת הציבור ׃ ד וכיצד היא תפלת
הציבור יהיה אחד מתפלל בקול רם והכל שומעין ואין עושין כן בפחות מעשרה
גדולים ובני חורין ושליח ציבור אחד מהן ואפילו היו מקצתן בבר התפללו ואחו
רי וחובתן משלמין בהן עשרה והוא שיהיו רוב העשרה לא התפללו וכן אין
אומרין קדושה ולא קורין בתורה ומברך לפניה ולאחריה ולא מפטירין בנביא
לא בעשרה ׃ ה וכן לא יהיה אחד מברך ברכות שמע והכל שומעין ושנ
אחריו אמן לא בעשרה וזה הוא הנקרא פרס על שמע ואין אומרין קדיש לא
בעשרה ואין הכהנים נושאין את כפיהן לא בעשרה והכהנים מן המנין שכל
עשרה מישראל הן הנקראין עדה שנא׳ עד מתי לעדה הרעה הזאת וכלב והיו
עשרה שהרי יצחו ויהושע ובלבד ׃ ו וכל דבר שבקדושה לא יהיה לא בתוך
עדה משראל שנ׳ ונקדשתי בתוך בני ישראל וכל שלו הדברים אלו התחילו בהן
בעשרה והלכו מקצתן אעפ שאין רשאין יגמרו השאר ׃ ז ובציבור
להיות העשרה כולן במקום אחד ושליח ציבור עמהן במקום אחד אחד
מקטנה שנפרצה במלוכה לאחר גדולה והיו תשעה בגדולה ואחד בקטנה
מיצטרפין תשעה בקטנה ואחד בגדולה אין מיצטרפין אבור בגדולה ושליח
ציבור בקטנה יוצאין ידי חובתן ציבור בקטנה ושליח ציבור בגדולה אין יוצאין
שהרי הוא מופלג מהן ואין עמהן במקום אחד מפני שיש לגדולה פסין מיבאן
ומיבאן הרי היא כמופלגת מן הקטנה ואין הקטנה מופלגת מן הגדולה לא
הרי היא כאחד שלה ׃ ח וכן אם היתה עומדת בגדולה אבור להתפלל
[illegible]
שמע בגדולה אם לא היתה עומדת בגדולה מעיקרא לא יתפלל ואפילו [illegible]

ט שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן כיצד בשעה שהוא מתפלל והן שומעין ושונין אמן אחר כל ברכה וברכה הרי הן מתפללין בתוך דבר אחר אבל אינן יודע להתפלל אפילו היודע אינו יוצא ידי חובתו שלא בתפלת עצמו י בתוך דבר אחר בשחר הימים חוץ מראש השנה ויום הכפורים שליבבל אבל בשני ימים של שליח צבור מוציא את היודע בשם שמוציא את שאינו יודע מפני שהן ברכות תרוכות ואין רוב היודעין אותן יכולין לכוון דעתן בהן כשליח צבור לפיכך אם רצה היודע בשני ימים של לסמוך על תפלת שליח צבור להוציאו ידי חובתו הרשות בידו יא אין ממנין שליח צבור שלא גדול שבצבור בחכמתה ומעשיו ואם היה הדיוט אלא מי שחביבותו ומשתדלין להיות שליח צבור קולו ערב ורגיל לקרות ומי שלא נתמלא זקנו ושפם שהוא חכם גדול לא יהיה שליח צבור מפני כבוד הצבור יב כל פרס הוא על שמנה מושיבין שתי שערות אחר שלש עשרה שנה יג וכן הערב כגון מי שקורה לעין חלף לחלף עין וכל מי שאינו יכול להוציא את המתפללין כתקנן אין ממנין אותו שליח צבור והרב ממנה אחד מתלמידיו להיות שליח צבור להתפלל לפניו בעיר יד הסומא פרס על שמנה ונעשה שליח צבור אבל מי שכתת רגליו מעולות אפילו שהוא פרס על שמנה אינו נעשה שליח צבור לתפלת שחרית עד שיהיה עטוף

פרק ט א סדר תפלת הצבור

כך הוא בשחר כל העם יושבין ושליח צבור יורד לפני התיבה ושומר בשמנה עשרה הש ומתחיל ואומר קדיש וכל העם עונין אמן יהא שמיה רבה מבורך בכל כוחן ושונין אמן בסוף קדיש ואחר כך אומר ברכו את ה המבורך והם עונים ברוך ה המבורך לעולם ועד ומתחיל ופורס על שמע בקול רם ואין שונין אמן אחר כל ברכה וברכה והיודע לבדוך ולקרות קורא עמהן עד שמברך גאל ישראל ב והכל עומדין מיד ומתפללין בלחש ומי שאינו יודע להתפלל שומד עד שיתפלל שליח צבור בלחש עם שאר העם ואם שמע תפלתו של צבור יפסע שלש פסיעות לאחוריו ויעמוד [illegible] שהוציא לו פיעת שפסיע [illegible] שליח צבור שלש פסיעות לאחוריו

מתחיל ומתפלל בקול רם מתחלת הברכות להודיע את מי שלא התפלל והכל
עומדין ושתים מאחר כל ברכה וברכה כדי שלא יצאו ידי חובתן בין
זו שכבר יצאו ידי חובתן ד"ה ואומר קדושה בברכה שלישית וכיון שהגיע שליח
צבור לקדושה יש רשות לכל אחד ואחד לחזור למקום שעמד בו בתפלה וכשיגיע
שליח צבור למודים וכורע כל העם שוחין מעט ולא ישחו יתר מדאי ואומרין
מודים אנחנו לך ה' אלהי כל בשר יוצרנו יוצר בראשית ברכות והודיות לשמך
הגדול והקדוש על שהחייתנו וקיימתנו כן תחיינו ותחננו ותאסוף גליותינו לחצרות
קדשך לשמור חוקיך ולעבדך ולעשות רצונך בלבב שלם על שאנו מודים לך
וכל האומרי מודים מודים משתקין אותן ד"ה ואחר שישלים כל התפלה
ישב ויפול על פניו ויש מעט הואוכל הצבור ויתחנן והוא נופל וישב ויעביר
רישו הוא ושאר העבב ומתחנן מעט בקול רם מושב ו' ואחר כך יע
ושמואל שליח צבור לבחון ואומרי קדיש פעם שניה והן שונין כדרך שענו
תחלה ואומר והוא רחום ויכול תהלה לדוד ובכל הוא שומר והן יושבין קורין
שמו ואחר כך חומש ובא לעין גוא וכול ואני זאת בריתי חומש וכול ואחד קדוש
וכול וקרית זה לזה וגומר הקדושה והן שונין לקלקל שלשה פעמים וחוזר
ומקדיש הקדושה תרגום ואומר ותשאני רוח וכול וקודדהו תרגום ואומר יי' יגלך
וכול ומקדישה תרגום כדי להבין לעם ולו הפסוקים שלפני הקדושה ושלאחריה
עם ורבומן הנקרחים סדר היום ואחר כך מתחיל בדברי תחנונים ופסוקי
רחמים ואומר קדיש וכל העם שונין כדרכן ונפטרין ז' כל האומר בתחנונים
ובי שרחם על בנים ויקח החפץ שלא ישלח אותו שלא יש[illegible]
בנים
בן בי[illegible]אחד ירחם עליו וכחנה כשנים זה משתקין אותו מפני שמתוך
שו גזרת הפתוח הן ואינם רחמים שיהיו מפני הרחמים כי התיר לנו
של עיקר וכן לא ורבה בכינויין שלשה שאמרו הזהיר הגבור והנורא הקדוש
תחלים הזהיר שיש פיוט שלישי שאומר משה שיאמר משה
בינון ח - במעמדי אומר שליח צבור ואומרים וכול לשרי ושבו וכול

והעוז

אשרי העם שכך לו אשרי העם שיי אלהיו׃ ובא לציון גואל
קדיש וכל עומדין אחריו ושנים כדרכן ומתפללין כולן בלחש ואחר כך חוזר שליח
ציבור ומתפלל בקול רם כדרכו שנהג בשחרית עד שישלים את כל התפלה
וישב הוא והן ונופלין על פניהם ומתחנן ומבקיד ראשו הוא והן ומתחנן מעט
מושב כדרך שחרית ועומד וחומר קדיש וכל העם עונין כדרכן ועטרין למעשה
כ בערב כל העם יושבין והוא שומד והוא רחוק וכולן ברכו את ה׳ המבורך
והן שנין ברוך ה׳ המבורך לעולם ועד ומתחיל לפרוס על שמע וחומר קדיש
ואחר כך הכל עומדין ומתפללין בלחש וכשמשלימין חומר קדיש והן נופלין
ואינו חוזר להתפלל בקול רם ערבית לפי שאין תפלת ערבית חובה לפיכך לא
יברך זה ברכות לבטלה שאין כאן אחד שנתחייב בהן כדי להוציאו ׃ ו בלילי
שבתות חוזר שליח ציבור אחר שמתפלל בלחש עם הציבור ומתפלל בקול
רם אבל אינו מתפלל שבע לא ברכה אחת מעין שבע וכך הוא אומרה ׃
יא ׃ אלהינו ואלהי אבותינו שלהי אברהם שלהי יצחק ושלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא
האל עליון קונה שמים וארץ גומל חסדים טובים וקונה הכל מגן אבות בדברו
מחיה מתים במאמרו האלאלדוש אין כמוהו המניח לעמו בשבת קדשו כי בם
רצה להניח להם לפניו נעבוד ביראה ופחד ונודה לשמו בכל יום תמיד מעין
הברכות יושן השלום מברך השבת ומקדש שביעי ומניחין לעם מקדשי
שונג זכר למעשה בראשית להיות ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו קדשנו
במצותיך ושים חלקנו בתורתך שבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך וטהר
לבנו לעבדך באמת והנחילנו ה׳ אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך וישראל
מקדשי שמך ברוך אתה ה׳ מקדש השבת ׃ יב ולמדת אין חכמים זה מפני שהוא
העם בקיאין להתפלל ערבית בלילי שבתות ויודעין שמעט שנתאחר לצאת ולבוא
השלים תפילתו וישחר לבו בבית הכנסת ובוא לידי סכנה לפיכך חוזר שליח
ציבור ומתפלל בפני עצמן כל העם עד ששלים המתאחר ויצא עמהן ׃
יג לפיכך יום טוב שחל להיות בשבת אומרים הכוכבים זו ויש חולקים בזה
לפי שיודע ערבית לפני התפלה מוסיף בברכה זו אתה חוננתנו
מקדש השבת בעבור כי שלח עשית היום בתפלה זו ׃ יד בשבתות ויום

טובים כשגומר שליח צבור תפלת שחרית בקול רם אומר קדיש ואחריך קורח
תהלה לדוד וכול ואומר קדיש ומתפללין מוסף בלחש וחוזר ומתפלל מוסף
בקול רם כדרך שעושה בשחרית ואומר קדיש אחר תפלת מוסף והעם נפטרים
ואין אומרין קדושה ולא תחנונים אחר תפלת שחרית כשאר הימים לא אומר אותה
קדיש תפלת מנחה כיצד קודם תהלה לדוד ואומר סדר היום ודברי תחנונים ואומר ואומר
קדיש ומתפללין מנחה וחוזר ומשמיע תפלת מנחה בקול רם ומשמיע קדיש
ר"ה בראשי חדשים ובחולו של מועד אומר סדר היום אחר תפלת מוסף ובמוצאי
שבת אומר סדר היום גם אחר תפלת הערב ואומר קדיש ואחר כך מבדיל

פרק ו׳

מי שהתפלל ולא כיון את לבו יחזור ויתפלל בפעם ואם כיון את לבו
בברכה ראשונה שוב אינו צריך מי שטעה אחת משלש ברכות הראשונות חוזר
לראש ואם טעה באחת משלש אחרונות חוזר לעבודה ואם טעה באחת מן
האמצעיות חוזר לתחלת ברכה שטעה בה ומשלים תפלתו על הסדר וכן
שליח צבור שטעה כשהוא מתפלל בקול רם על דרך זה הוא חוזר ג׳ בשבת
אם טעה שליח צבור כשהוא מתפלל בלחש אינו אומר שאינו חוזר ומתפלל ד׳
בלחש פעם שנייה מפני טורח הצבור לא סומך על התפלה שמתפלל בקול
רם והיה שם טעה בה לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר ג׳ שליח צבור שטעה
ונתבלבל ולא ידע מהיכן יתחיל ושהה שיעור אחד מתחילתו ואם טעה בברכת
המינים אין ממתינין לו שמא מינות נתרחה בו והוא שלא התחיל בה אבל אם התחיל בה ממתינין לו שעה ה׳ ולא יהא השני רשאי
באמצע שעה ומהיכן הוא מתחיל מתחלת ברכה שטעה בה הראשון אם טעה
באחת מן האמצעיות אבל אם טעה באחת משלש ראשונות מתחיל השני מן הראש
ואם טעה באחת מן האחרונות ויתחיל השני מן העבודה ו׳ האומר איני יורד
לפני התיבה מפני שבגדי נאין יש בהם לא יעבור בתוך התפלה אומר
איני עובר מפני שיש ברגלי סנדל אף יחף לא יעבור איני מתפלל אם התפלל

או לא התפלל אינו חוזר ומתפלל לא אם כן היתה תפלה זו על דעת שהיו נדבה
שיש דעה היחיד להתפלל כל היום תפלות נדבה יתפלל מי שהיה שמח בתפלה
ונזכר שכבר התפלל פסק ואפילו באמצע הברכה ואם היתה תפלת ערבית
אינו פוסק שלא התפלל אותה מתחלה לא על דעת שאינה חובה ׃ מי שטעה
והתפלל שלחול בשבת יצא ואם נזכר והוא בתוך התפלה גומר ברכה שהתחיל
בה וחוזר ומתפלל שלשבת במה דברים אמורים במעריב או בשחרית ובמנחה
יכול במוסף פוסק ואפילו באמצע הברכה וכן אם השליח תפלה שלחול על
דעת שהיה מוסף חוזר ומתפלל מוסף אחר שבת ואחר יום טוב או ראש חודש ׃
ח מי שטעה בימות הגשמים ולא אמר מוריד הטל חוזר
לראש ואם הזכיר הטל אינו חוזר ואם טעה בימות החמה ואמר מוריד הגשם
חוזר לראש ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו שאין הטל נעצר ואינו עריך
בקשה ׃ ט מי ששכח הטלה מברכת השנים ואם נזכר קודם שומע
תפלה שוהה את הגשמים בשמע תפלה ואם נזכר אחר שברך שומע תפלה
חוזר לברכת השנים ואם לא נזכר עד שהשלים כל תפלתו חוזר ומתפלל שני ׃
י טעה ולא הזכיר יעלה ויבוא אם נזכר קודם שישלים תפלתו חוזר
לעבודה ומזכיר ואם נזכר אחר שהשלים תפלתו חוזר לראש ואם היה רגיל
לומר דברי תחנונים אחר תפלתו ונזכר אחר שהשלים תפלתו קודם שיעקור
רגליו חוזר לעבודה ׃ יא במה דברים אמורים בחולו שלמוצאי או בשחרית ומי
ומטחה שלראשי חדשים אבל ערבית שלראש חודש אם לא הזכיר אינו חוזר ׃
יב כל מאימתי שחוזר היחיד ומתפלל שליח צבור חוזר ומתפלל אם טעה כמותו
בעת שמתפלל בקול רם חוץ משחרית שלראש חדש שאם טעה שליח צבור
ולא הזכיר יעלה ויבוא עד שהשלים תפלתו אין מחזירין אותו מפני טורח הציבור
שהרי תפלת המוספין לפנינו שהוא מזכיר בראש הקדושה יג עשרת ימים
שמראש השנה ועד יום הכפורים טעה ואמר בהם בברכה שלישית את המלך
חוזר לראש שאף המלך [illegible] עשרה אוהב צדקה ומשפט חוזר לתחלת הברכה

וחותם בה המלך המשפט ומתפלל והולך על הסדר וחס לא נזכר עד שהשלים
תפלתו חוזר לראש אחד יחיד ואחד ציבור יה"ר טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן
הדעת ישמעי שהורה שחס נזכר קודם שומע תפלה מבדיל בשומע תפלה וחס נזכר
אחר שומע תפלה משלים תפלתו ואינו צריך לחזור וכן מי שלא הזכיר על הנסים
בחנוכה ופורים ועניו בתפלת תעניתו אינו חוזר ומתפלל אחד יחיד ואחד ציבור
וחס נזכר קודם שיעקור רגליו חוזר וענין חביבנו ועכו"ל כי אתה שומע תפלה פודה
ומציל בכל עת צרה יהיו לרצון אמרי פי והגו יה"ר שכח ולא התפלל מנחה
בערב שבת יתפלל ערבית שתים שלשבת וכן ביום טוב שכח ולא התפלל
מנחה בשבת או ביום טוב מתפלל במוצאי יום ערבית שתים שלחול מבדיל ב'
ברישונה ואינו מבדיל בשניה וחס הבדיל בשתיהם או לא הבדיל בחחת מהם
יצא אבל אם לא הבדיל ברישונה והבדיל בשניה חוזר ומתפלל תפלה שלישית
מפני שהראשונה לא עלתה לו מפני שהקדימה להתפלה שהיא תפלת ערבית
וכל המתפלל שתי תפלות אפילו שחרית ומוסף לא יתפלל ג' אחרונה שהיא
כנגד תפלה לתפלה כדי שתתחזק דעתו עליו יה"ר אסור לו למתפלל בע"פ בור
שיקדים תפלתו לתפלת הצבור הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור מתפללין
בלחש אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור לקדוש יתפלל וחס לאו
ימתין עד שיתחיל שליח צבור להתפלל בקול רם ויתפלל עמו בלחש מלה במלה עד
שיגיע שליח צבור לקדושה עונה קדושה עם הצבור ומתפלל שאר התפלה
בעצמו וחס התחיל להתפלל קודם שליח צבור והגיע שליח צבור לקדושה לא
ישתוק ולא יענה קדושה עמהן וכן לא יענה אמן יהא שמיה רבה מברך והודו
באמצע התפלה וחין צריך לומר בשאר הברכות

פרק יא

מי שרצה לעשות על מקום שיש בו עשרה שיכנסו בו להתפלל בפני עצמן ומקום זה הוא הנקרא בית הכנסת ובני העיר זה אוה זה לבנות להן בית הכנסת ואין מתחילין בבנינה שלא

ואחר כך יקרא תחלת כדי שלא יפסיק בשביל הקהל בלבד ואפילו יודיע יאמר לאחר
לה כגון לבית הכנסת לתלמוד תינוק או חבירו יכנס ויקרא בעצמו או יאמר שמוציא
בשעה שכנגדו לאחר הדרך שאסור לה כגון לבית המרחץ ׃ ח מי שעבר
הכנסת או לבית המדרש שני פתחים לא יעשה דרך כדי שיפגע בפתח זה ויצא
גדולי חכמי אותה העיר שכל העם מתקבצין ובאין בגלגל ׃ ט היה לבית
ופרנסי שבויים וכיוצא בהן ואין מספידין בהן לא הספד שלריפוי כגון שהיה שם הספד
מחשבין בהן חשבונות שלא אם כן היו חשבונות שלמצוה כגון קופת שלצדקה
הגשמים וחכמים ותלמידיהם מותרין לאכול ולשתות בהן מדוחק ׃ י ואין
בהן ואין מטיילין בהן ואין נכנסין להן לא בחמה מפני החמה ולא בגשמים מפני
ריחש כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה ואין אוכלין בהן ואין שותין בהן ואין מיחזין
עששיות בבתי כנסיות ולהזיע בחרישת מחצלות כדי לישב עליהן ובערי אדום
ושבין שם על הכנסיות ׃ יא בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות
בבתי כנסיות ובתי מדרשות נוהגין בהן כבוד מכבדין
אותן ומרבצין אותן ונהגו כל ישראל בספרד ובמערב בשנער ארץ הצבי להדליק
הקדש כשאר העם ׃ יב בתי כנסיות ובתי מדרשות נוהגין בהן כבוד מכבדין
השרה שלפניה עד שיהיו פני כל העם כלפני הקדש ופלפני הזקנים וכלפני פני
העם ׃ יג כיצד העם יושבין בבתי כנסיות הזקנים יושבין פניהם כלפני העם
וחחוריהם כלפני ההיכל וכל העם יושבין שורה לפני שורה ופני כל שורה לאחורי
ספר תורה מעמידין אותה באמצע וחחורי התיבה כלפני ההיכל ופניה כלפני
ומעמידין בימה באמצע הבית כדי שיעלה עליה הקורא בתורה חומי שהוא
חומי לעשר דברי כבושין כדי שישמעו כולם וכשמעמידין התיבה שיש בה
שמתפללין כנגדה בחותה העיר כדי שיהיו פניהן לחומה ההיכל כשיעמדו בתפלה
לפני המשכן קדמה וכולן ובונין בו הכל שמניחין בו ספר תורה ובונין היכל זה
בבית המדרש
והחונים
ולרומם את בית שלהים ואין פותחין פתחי בתי הפנסיות לא למזרח שלא
שלא ברחש הזמיות תקרת ומגביהין אותו עד שיהא גבוה מכל חצרות העיר שלו

מן הדינוקות קרוי לו פסוק שאחריו קורין או ישהה מעט בבית הכנסת עד
כך ילא שהיו שם מעסקי מצוה היו שנ׳ אשרי יושבי ביתך ט מני
שנכנס לקרות או להתפלל בפתח זה מותר לו לצאת בפתח שבנגדו כדי לקרב
את הדרך ומותר לחדש לתכנס בבית הכנסת במקלו ובמנעלו ובפיפונדתו ואם
ערך לרוק רוקק בבית הכנסת י בתי כנסיות ובתי מדרשות שחרבו
בקדושתן הן עומדין שנ׳ והשמותי את מקדשיכם אף על פי שהן שוממין הקדושתן
הן עומדין וכשם שנוהגין בהן בישוב כך נוהגין בהן בחורבן חוץ מכבוד וביטול
שאין מכבדין אותם ואין מרבצין אותם עליהם עשבים תולשין אותם ומניחין
אותם במקומן כדי שירחו אותם העם ותישאר רוחם ושתדלן לבנותן יא אין
שותין בית הכנסת כדי לבנות אחר במקומו או במקום אחר אבל לוקח אחד ממנו בונה
ואחר כך סותרין זה שמא יחדע להן ויבנו ולא יבנו אחד אחד ממנו בונה
חדש בצד הישן ואחר כך סותר הישן יב במה דברים אמורים שלא חרבו יסוד
אבל אם חרבו יסודותיו או שנטו כותלין לנפול סותרין אותו מיד ומתחילין
לבנותו במקומה ביום ובלילה שמא תחשך שעה וישאר חרב יג מותר
לעשות בית הכנסת בית המדרש אבל בית המדרש אין עושין אותו בית הכנסת
שקדושת בית המדרש יתירה על קדושת בית הכנסת ומעלין בקודש ולא מורידין
ואין בני העיר שמכרו בית הכנסת יש להן לקח בדמיו חיבה מכרו חיבה יש
להן לקח בדמיה מטפחות אותיק לספר תורה מכרו מטפחת אותיק לוקחין
בדמיה חמשים מכרו חמשים לוקחין ספר תורה אבל אם מכרו ספר תורה אין
לוקחין בדמיו לא ספר תורה אחר שאין שם קדושה למעלה מקדושת ספר
תורה וכן במגותריון יד וכן אם גבו מן העם מעות לבנות בית המדרש
או בית הכנסת או לקנות חיבה או מטפחותיק או ספר תורה ורצו לשנות
כל שהוא אין משנין אותו לא מקדושה קלה לקדושה חמורה מקדושה חבל אם
עשו מעות שגבו לעשותו והותירו משנין היותר לכלאה שירצו ובלבד בית
הכנסת בבית הכנסת פרוכת שעשאוה שתהא כנגד הארון אם

משנה ובית אין שוחט אלא בבית הכנסת ובשני ובחמישי

פרק ה

עירי מתפללין בהן ביחיד שמתפללין בהן בתענית ובמעמדות
מפני שהקיבוץ רב ואין בית הכנסת מכיל אותם אין בו קדושה מפני שהוא עראי
ולא נקבע להתפלל אין בהן קדושה מפני שלא קבעו אותם להתפלה בלבד אלא
שהיה להם להתפלל בהן היה שהם רצו שולם למלכות רבתי מוכרין אבל בית
הכנסת שלכרכין הוחיל ועלרעת כל אנשי העולם נעשה שבות ויתפללו בו כל המדינה
על המדינה נעשה שלכל ישראל אין מוכרין אותו לעולם · יו בני הכפר שרצו
למכור בית הכנסת שלהן או לבנות בדמיו בית הכנסת אחר או לקנות בדמיו
תיבה או תורה צריכין להתנות על הלוקח שלא יעשה אותן לא מרחץ ולא
בורסקי והוא המיקום שמעבירין בו הצואות ולא בית הטבילה ולא בית המים
ואם התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר בשעת מכירה שהוא הלוקח
מותר לעשות בהן כל מה שהוא רוצה · יז וכן אם התנו שבעה טובי העיר
אנשי העיר על מותר הדמים שיהו חולקין הרי הן חולקין וכשלוקחין הדמים
ובונין מהם בית הכנסת אחר או שלא מהן תיבה או מטפחת וחיק או ספרי
חומשין או ספר תורה השאר יהיה חלקן כמו שהתנו ויעשו בו מה שירצו · יח
וכן אם קבלו עליהן כל אנשי העיר אחרובש אחד כל מה שיעשה עשוי ומוכר
ונותן לבדן כפי מה שירצה ויתנה כפי מה שירצה · יט כשם שמותר
למכור בית הכנסת כך נותנים אותו במתנה שלו לא היה להן לגבות
הנייה במתנה זו לא נתנוה אבל לא שוכרין אותה ולא ממשכנין אותה וכן כשהותרו
בתי כנסיות לבנות מותרין למכור ולהחליף ולשם במתנה הלבנים והעצים והעפר
שלהן אבל לחלוק אסור שיש הקדושה עולה מהן לא בדמים או בהנייה שהרי
כדמים · כ רחובה שלעיר אע"פ שהעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות

ובין בתפוס ותעניות שמתפללים

1

בשחרית כדי שלא ישהו שלשה ימים בלא שמיעת תורה ועזרא הסופר תיקן שיהיו
קורין בו ביום בפרשת משוש ושבי אחינו וגם הוא תיקן שיהיו הקורין בשני
ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקראו פחות מעשרה פסוקים ב ושהן הימים
שקורין בהן בתורה בג' בשבתות ובמועדים ובראשי חדשים ובתעניות ובחנוכה
ופורים ובשני ובחמישי שבכל שבוע ושבוע ואין מפטירין בנביא אלא בשבתות וימים
טובים ותשעה באב ג אין קורין בתורה בציבור בפחות מעשרה אנשים
גדולים בני חורין ואין קורין פחות מעשרה פסוקים ואפילו עולה מן המנין ולא יהיו
הקורין פחות משלשה אנשים ואין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים ואין
מעיינין בפרשה פחות משלשה פסוקים ולא יקרא הקורא פחות משלשה פסוקים ד
שלשה שקראו עשרה פסוקים שנים קורין שלשה שלשה ואחד קורא ארבעה וכן שלשה
הקורין ארבעה ראשון ואחרון אומרין הריזה משובח ה כל אחד ואחד מן
הקורין פותח ספר תורה ומברך במקום שהוא קורא בו ואחר כך חוזר ברכו את
ה' המבורך וכל העם עונין ברוך ה' המבורך לעולם ועד וחוזר ומברך ברוך אתה
ה' אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נותן
התורה וכל העם עונין אמן ואחר כך קורא עד שישלים לקרות גדולה ספר תורה ומברך ברוך
אתה ה' אלהינו מלך העולם נותן התורה ברוך אתה ה' נותן התורה ו אין
קורא הקורא ראשון תשלומין בתוכה עד שיכלה אחד מפי הציבור קורא ושעה יפסיק בחלוקו
אות אחת מחזירין אותו עד שיקראנה בדקדוק ולא יקראו שנים בתורה לא אחד
לבדו וקורא ונשתתק ועמוד אחר תחתיו ויתחיל ממקום שהתחיל הראשון שנאתק
ומברך בטעם ז אין מקורא ראשון לקרות עד שיאמר לו גדול שבציבור לקרות
ואפילו היה הכנסת הורמוס מערעמו עד שיאמרו לו הציבור או גדול
שבהן לקרות ועריך אחר לעמוד עמהן בשעה שהוא קורא כדרך שהחזן עומד
עם הקורא ח אין הקורא ישלן לגלגל במקום למקום בעיון אחד מהן אחד
אות ואף בעשור שבפרשת אמור אל הכהנים והוא שלא יקרא עד שיסור לקרות
שלא מן הפרשה ואפילו תיבה אחת ולא ישהה בהגיעו לאמצע הפרשה התורגמן תרגום

להתחלתן ואפילו הגדלג לא יעשה מדילוג לא כדי שישלים המתרגם תרגומו.
מנביא לנביא לא נתאחדו שלשתם עשר בלבד ובלבד שלא ידלג מפסוק ועסק
בנביא אחד קורא ואפילו שנים מתמצאין ומדלג מענינים לענינים אחר ואינו מדלג
קורא עשרה פסוקים ותרגמן המתרגם דיו ואפילו שלש שלש הענינים ובנביא
יחיד מעשרים ואחד פסוק ואם שלש הענינים בפחות מכאן אינו צריך ואם
המפטיר בנביא צריך לקרות בתורה תחלה ואפילו שלשה פסוקים
מתרגמין ובמעשה אמנון המקום שנאמנו בן דוד לא נקרא ולא מתרגם.
וירא משה את העם ושרי פסוק אחר ויגוף יי את העם וכולן נקראין ולא
מעשה העגל. ובפרכת תהנים ומעשה העגל מן ואמר משה ל אהרן עד
אחד מקרא ואחד מתרגם. ולא כל המקראות מתרגמין בציבור
הגדול ואינלעדול שיתרגם על ידי הקטן ולא יהו המתרגמין שנים כאחד ל
רשאי לסייע לתורגמן שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה והקטן מתרגם על ידי
לקורה לא עומד ואימה וירתה ולא יתרגם מתוך הכתב לא על פה ואין הקורא
רשאי להגביה קולו יתר מן המתרגם ולא יגביה המתרגם קולו יתר מן הקורא
ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה הפסוק מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות
פסוק אחר עד שיכלה התרגום מפי המתרגם ואין המתרגם נשען לא לעמוד ולא
לקורה לא עומד ואימה וירתה ולא יתרגם מתוך הכתב לא על פה ואין הקורא
רשאי לסייע לתורגמן שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה והקטן מתרגם על ידי
הגדול ואינלעדול שיתרגם על ידי הקטן ולא יהו המתרגמין שנים כאחד ל
אחד מקרא ואחד מתרגם. ולא כל המקראות מתרגמין בציבור
מעשה היאבן. ובפרכת תהנים ומעשה העגל מן ואמר משה ל אהרן עד
וירא משה את העם ושרי פסוק אחר ויגוף יי את העם וכולן נקראין ולא
מתרגמין ובמעשה אמנון המקום שנאמנו בן דוד לא נקרא ולא מתרגם.
המפטיר בנביא צריך לקרות בתורה תחלה ואפילו שלשה פסוקים
יחזקאל ומה שקרא לפניו ולא יפטיר בנביא עד שיגלל ספר תורה ולא
יפחות מעשרים ואחד פסוק ואם שלש הענינים בפחות מכאן אינו צריך ואם
קרא עשרה פסוקים ותרגמן המתרגם דיו ואפילו שלש שלש הענינים ובנביא
אחד קורא ואפילו שנים מתמצאין ומדלג מענינים לענינים אחר ואינו מדלג
מנביא לנביא לא נתאחדו שלשתם עשר בלבד ובלבד שלא ידלג מפסוק ועסק
להתחלתן ואפילו הגדלג לא יעשה מדילוג לא כדי שישלים המתרגם תרגומו.

Bibliothèque nationale de France
מכון ירושלים למחשבת ישראל

יד הקורא בעבור שלו לקרות לתורגמן שלשה פסוקים והמתרגם מתרגם
שלשתן זה אחר זה ואם היו השלשה פסוקים שלש פרשיות לא יקרא לתורגמן לא
יחד יחד ויכול המפטיר בנביא מברך לפניו ברכה אחת אשר
בחר בנו וכו׳ ומברך לאחריו ארבע ברכות ברכה ראשונה חותם
ה׳ הנאמן בכל דבריו שניה חותם בה בונה ירושלם שלישית חותם
בה מגן דוד ורביעית חותם בה בעגין קדושת היום במו שחותם בתפלה
ואין אם חל ראש חדש בפרפה זו כדרך שמזכיר בתפלה שם ומהם
הקורין בשבת בשחרית קורין שבעה וביום הכפורים ששה וביומים טובים
חמשה אין פוחתין ממניין זה אבל מוסיפין כראשי חדשים וחולו שלמועדי
קורין ארבעה בשבת וביום הכפורים במנחה ובשני ובחמישי שבכל שבוע
ובשבעה ובפורים בשחרית ובימי התענית בשחרית ובמנחה קורין ש
שלשה וביום טוב חמשה אין פוחתין ממניין זה אבל מוסיפין בראשי חדשים
וחולו שלמועד קורין ארבעה אין פוחתין ממניין זה ואין מוסיפין עליו׃
ששה לא יקרין בעיבור מפני כבוד העיבור קטן היודע לקרות
ויודע עמי מברכין שלה מעגין הקורין וכן המפטיר עלה מן המעגין
שהרי קרוי בתורה ואם הפסיק שלח עיבור בקדיש בין משלש ובין המפטיר
אין עולה עיבור שלא היה בהם יודע לקרות לא יחד עולה וקורא ואחר ושמע
וחזר וקורא שניה ושלישית עד שיגמור מנין הקורין שלאותו היום ׃ יו
כל קריאה וקריאה מעלו כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל ומעמיד
פעמים היה היום שיפעלו כהן שם הראשון לקרות לפני חכם גדול מישראל
ופל מישהוא גדול מחבירו בחכמה קודם לקרות והחזרן שנוהג ספרי תורה
על שפרי בנוד הכל לפיכך עולה שלשה שיעלו גדול שבעיבור ׃ יח
שלשה שעלו ולא יעלה אחרון לוי עלה אין שם לוי פותח הקורא ראשון
וחוזר הוא מעמדו וקורא עמו שניה במקום לוי יכול לא יקרא אחרון כראשון
שמע יאמרו הראשון פסול ולפיכך עולה כהן יחיד וכן לא יקרא לוי אחר

לוי שמיע יחמרון אחד משניהם פסול׃ יט סיגד סדר הקריאה בתורה
עם התפלה כליום שיש בו תפלת מוסף אחר שיגמור שליח ציבור תפלת
שחרית יאמר קדיש ומוציא ספר תורה וקורא לאחד אחר מן הציבור ועולין
וקוראין בתורה ובשנומרין מחזיר ספר תורה למקומו ואומר קדיש ומתפ
ומתפללין תפלת מוסף ויאיש שיש בו בהן מפטיר ומוסף והגו לאומר קדיש
קודם שיעלה המפטיר ויש מקומות שנהגו לומר אחר המפטיר ׃ כ
במנחה שלשבת ויום הכפורים אחר שיגמור שליח ציבור תהלה לדוד וסדר
היום אומר קדיש ומוציא ספר תורה וקוראין בו ומחזירו ואומר קדיש ומתפללין
במנחה וכן בתענית קוראין במנחה ואחר כך אומר קדיש ומתפללין תפלת
מנחה יבל ביום טוב לא נהגו לקרות במנחה ׃ כא ויום שיחין
מוסף כשגומר תפלת שחרית אומר קדיש ומוציא ספר תורה וקוראין בו
ומחזירו ואומר קדיש ואחר כך אומר תהלה לדוד וסדר היום כדרך שאומר
בכל יום ואומר קדיש והעם נפטרין ׃ כב יש קוראין בחומשין בפתי
פרשיות משום כבוד הציבור ויש נוהגין ספר תורה בציבור מפני טורח הציבור
שלא יטריח עליהן לעמוד עד שיגלל לפניך אם צריכין לקרות שני עניינין
מוציאין שתי תורות ולא יקרא איש אחד בשתי תורות שמא יאמרו
ספר הראשון פגום היה ולפיכך קרא בשני ׃ כג כל הגולל ספר תורה
גוללו מבחוץ וכשהוא מהדקו מהדקו מבפנים וצריך להעמידו על הימין
מקום שמוציאין ספר תורה אחר שקוראין בו ומוליכין אותו לבית אחר להניח
שם הציבור רשאין לעמוד עד שיניח ספר תורה וילוו אותו ואם אחרין ער
המקום שמניחין אותו בו ׃

המנהג הפשוט בכל ישר
יחת מוציאין בשבת שאחר חג הספות וקוראין בספר בראשית בשני
לה שקו[illegible] מר ׃ לחדש וקוראין והולפין על הסדר

עד שגומרין התורה כחן הסוכות ויש מי שמשלים את התורה בשש שנים
ואינן מנהג פשוט " עזרת תיקן להם לשראל שיהו קורין
קללות שבספרי ויקרא קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ראש ה
השנה והמנהג הפשוט שיהיו קורין במדבר סיני קודם עצרת וז
ואתחנן אחר תשעה באב והתם נצבים קודם ראש השנה ועזרת
אהרן קודם הפסח בשנה פשוטה ליכך יש שבתות שקורין בשחרית
שני סדרים כגון אשה כי תזריע וזאת תהיה תורת המצורע ואם
בחקותי ובהר סיני וכיוצא בהן כדי שישלימו בשנה וקריאותם
הסדרים בעונתן " מקום שמפסיקין בשבת בשחרית שם
קורין במנחה ובשני ובחמישי ושבת כיצד שבת ראשונה קורין בשחרית הבאה
בסדר בראשית במנחה קורין מאלה תולדות נוח עשרה פסוקים
אן יתר וכן בשני וכן בחמישי וכן לשבת הבאה בשחרית מתחילין
מאלה תולדות נוח וקורין עד סוף הסדר ועל דרך זו קורין כל
השנה כולה ומפטירין בכל שבת ושבת בנביא מעין שקראו ב
בתורה " בראש חדשים הראשון קורין שנים עשר פסוקים
מפרשת עגן והשני חוזר וקורין ששה פסוקים שלישי שלישי
הראשון ושני פסוקים אחדים כדי שישייר בפרשה ששה פסוקים
והשלישי קורין ששה פסוקים שנשיירו השני. עם וביום השבת
וכ" והביאו קורין ובראש חדש כסלו ואם חל ראש להיות בשבת חנכה
מוציאין שני ספרים בשחרית אחד קורין בו סדר אותה שבת
והשני קורין בו המשלים ובראש חדש כסלו ואם קדם עין ראש
חודש המפטירין קורין ומפטירין והיה מדי חודש בחדשו וראש
חודש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדש כסלו ומועדי כפ שני
נפשי וראש חודש שחל להיות באחד בשבת מפטירין בשבת של
פנין ואמר לי יהונתן מחר חודש " על העולה לתורה

בתורה פותח בדברי טוב וחותם בדברי טוב אבל פרשת האזינו
קורא עד זכור ימות עולם והשני מתחיל מזכור ימות עולם עד ירכיבהו
ירכיבהו והשלישי מירכיבהו עד וירא ויגאץ והרביעי מן וירא
ויגאץ עד לן חכמץ וחמישי מלן חכמץ עד כי אשץ בשמים ידוע
והשני מן כי אשץ עד סוף השירה ומה פוסקין בה בעשרה
אילן מפני שהיא תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה שמונה
פסוקין שבסוף התורה מותרי לקרות אותן בבית הכנסת בפחות
מעשרה אעפ שהכל תורה ומפי משה מפי הגבורה הן התחיל ומ
ומשמען שהן אחרי מיתת משה הרי נשתנו ולפיכך מותרי ליחיד
לקרות אותן קללות שבתורת כהנים אין מפסיקין בהן אל
אחד קורא אותן מתחיל בפסוק שלפניהם ומסיים בפסוק של
אחריהם וקללות שבמשנה תורה אפילו לפסוק בהן פסק ובני
נהגן שלא לפסוק בהן אפילו אחד קורא אותן מפסיקין למועדות וליום הכפורים
וקורין בעניין המועד לא בסדר השבת ומשה רבינו תקן להן
לישראל שיהו קורין בכל מועד ענינו ושואלין ודורשין בעניין
שטוב בכל מועד ומועד ועתידין קורין בפסח בפרשת דמי
המועדות שבתורת כהנים ובכל נהגן העם לקרות ביום טוב
ראשון משכן ומפטירין בפסח גלגל וביום טוב שני שור או כשב
אדעז ומפטירין בפסח אשיהו בשני קדש לי בכורי אם כסף
תלוה את עמי בחמישי פסלך בשני ויעשו בני ישראל את הפסח
במועדו ביום טוב אחרון בויהי בשלח עד סוף השירה ומפטירין
וידבר דוד לה ובשמיני כל הכבוד ומפטירין עוד היום בנוב עמד
בעשרת קורין כשבעה שבועות ומנהג פשוט שקורין
ביום טוב ראשון בחודש השלישי ומפטירין במרכבה ובשני
קורין בפרשת מועדות ומפטירין בחבקוק ראש השנה

העם

קורין בחרש השביעי ביחד לחורש ומנהג פשוט שקורין ביום
ראשון ופקד את שרה ומפטירין ויהי איש אחד מן הרמתים
ובשני קורין והאלהים נסה את אברהם ומפטירין הבן יקיר לי אפרים
ביום הכפורים בשחרית קורין אחרי מות ומפטירין כה
אמר רם ונשא ממנחה קורין בעריות שבאחרי מות כדי שיזכור ויפשפש
כלומי שעבר ליחזר מהן ויחזור בתשובה והשלשי שקורין בתורה
מפטיר ביונה ׃ בסוכות בשני ימים הראשונים קורין בפרשת
מועדות ומפטירין ביום הראשון הנה יום בא לה׳ ובשני מפטירין
ויקהל ע״ש המלך שלמה ׃ וביום טוב האחרון קורין כל הבכור וכו׳
ומפטירין ויהי בכלות שלמה להתפלל את כל התפלה הזאת וגו׳
ויעמוד שלמה וישמי שמפטיר ויהי אחרי מות משה ובשחר ימות
החג קורין בקרבנות החג ׃ ביום הכפורים ויום מחולל
שבמועד קורא שתי פרשיות ביום השלשי שחל תחלת חולו של
מועד קורא הכהן וביום השני לוי קורא וביום השלשי וישראל קורא
וביום השלשי והרביעי חוזר וקורא וביום השני וביום השלשי וכן
ביום הרביעי על דרך זה ׃ בכל יום ויום מימי הטופים
וכן ביום הכפורים ובשבעת ימי הפסח מוציאין שני ספרים
בשחרית האחד קורין בו תחלה עניינות של שחרית והשני קורין
בו קרבן אותו היום האמור בחומש הפקודים והקורא עשרים
הקרבן הוא מפטיר בנביא ׃ בכל יום שמוציאין שני
ספרים אין שלשה חס הוציאו זה אחר זה כשמחזירו את הראשון
אומר קדיש ומוציא השני וכשמחזיר האחרון אומר קדיש ׃ וכבר
אמרנו שהמנהג הפשוט לומר קדיש אחר שקורא המשלים
עשרה ואחר כך מפטירין בנביא ׃ שבת שחלה להיות
בחולו שלמועד בין בפסח בין בסיכות קורין בפרשת השבת ואחר

שמעתי שאין לקרות בשבת חול המועד

אתה אומרו אתה ומפטירין בפסח העמוקות היכשות אם היתה בתוך בית
בוא גוג " מחנוכה ביום הראשון קורין מברכת כהנים עד סוף "
קרבן המקריב ביום הראשון וביום השני קורין קרבן נשיא שהקריב
בשני וכן עד יום שמיני קורין מיום השמיני עד סוף הקרבנות עד סוף
הסדר ומפטירין בשבת שחנוכה בנירות זכריה ואם היו שתי שבתות
מפטירין בשבת ראשונה בנירות זכריה ובשניה בנירות שנמצא
והקורא בענין חנוכה הוא שמפטיר בנביא " בפורים קורין
בשחרית ויבא עמלק בתשעה באב בשחרית קורין כי תוליד בנים
ומפטירין אסוף אסיפם ובמנחה קורין ויחל משה כשחרי מי זה
התעניות שאנו מתענים על מה שחירע לאבותינו קורין בשחרית
ובמנחה הראשון קורא ויחל משה ארבעה פסוקין והשני והשלישי
קורין מפסל לך עד אשר אני עשה עמך ובתעניות שנזדמנו אותן
הצבור מפני הצרות כגון בצורת וכדר וכיוצא בהן קורין ברכות
וקללות כדי שישובו העם ויכנעו לבבם כשישמעו אותם "
והגון כל ישראל להיות מפטירין קודם לתשעה באב בשלש "
שבתות בדברי תוכחה שבת ראשונה מפטירין דברי ירמיהו וכו'
שניה חזון שעיהן שלישית חיפה היתה לזונה וכן שבת שאחר ת
תשעה באב מפטירין נחמו נחמו עמי ומנהג פשוט בערים להיות
מפטירין בשמחות שניה מאחר תשעה באב עד ראש השנה
יום הכפורים מפטירין שובה ישראל " ראש חדש אדר "
שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים ומפטירין ביהוידע
הכהן וכן אם חל ראש חודש אדר להיות בתוך השבת ואפילו
בערב שבת מקדימין וקורין בשבת שלפניו בפרשת שקלים
בשבת שניה קורין בפרשת זכור ומפטירין כה אמר ה' פקדתי
ואי זו היא שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו

שבת בשלשית קורין פרה אדומה ומפטירין וזרקתי עליכם
טהורים וגו׳ זו היא שבת שלשית הסמוכה לרביעית פרביעית
קורין החודש הזה ומפטירין בראשון בחדש וגו׳ זו שבת
רביעית כלומר לראש חודש ניסן להיות בתוכה וחפיל בערב שבת
נמצאת אומר שפעמים תהיה הפסקה בין שבת ראשונה
ושניה או בין שניה ושלישית ופעמים תהיה שתי הפסקות בין
ראשונה ושניה ובין שניה ושלישית וכלפיכך שלשית לרביעית אין
מפסיקין כלפרשה מארבע פרשיות האמורות אחד קורא
אותה בספר שע׳ אחד שקורין אותה שבת בספר שהוציאו ראשון
לראש חודש אדר להיות בשבת והיה סדר אותה שבת ואחה
תצוה קורין ששה את מחתה תעשה עד ועשית כיור נחושת וה׳
והשביעי חזר וקורא מכי תשא עד ועשית כיור נחושת ואם היה
סדר אותה שבת כי תשא עצמה קורין ששה מכי תשא עד ויקהל
והשביעי חזר וקורא בספר שני מכי תשא עד ועשית כיור נחושת
ראש חודש אדר שחל להיות בשבת מוציאין ששה ספרים
אחד קורין בסדר היום ואחד קורין בן עניין ראש חודש והשני
קורין בו כי תשא וכן ראש חודש ניסן להיות בשבת קורין סדר היום שחל
באחד ועניין ראש חודש בשני והחודש הזה בשלשי ראש
חודש טבת שחל להיות בשבת מוציאין ששה ספרים הראשון
קורין בו סדר היום והשני קורין בו עניין ראש חודש והשלשי קורין
בו עניין חנוכה חלה להיות באמצע השבת ששה קורין בעניין ראש
חודש והרביעי קורא עניין חנוכה אעפ שאדם שומע
כל התורה כולה בכל שנה ושנה בציבור חייב לקרות בעצמו בכל שבוע
ושבוע סדר שלותה שבת שנים מקרא ואחד תרגום קדשה ופסוק
שאין לו תרגום קוראהו ששה פעמים עד ששנים פרשיות ועשר

פרק ארבעה עשר

בשחרית במוסף ובנעילה הכהנים
נושאין את כפיהן חבל במנחה אין נשיאת כפים מפני שבמנחה
כבר סעדן כלה העם ושמא שתו הכהנים יין ושכור אסור בנשיאת
כפים ואפילו ביום התענית אין נושאין כפיהם נזירה מנחה שלתענית
מפני מנחה שלכל יום במה דברים אמורים בתענית במנחה
שמתפללין בו מנחה ונעילה כגון עם כפור ותשעה באב אבל
תענית שאין בו נעילה כגון תשעה בחב ושבעה עשר בתמוז החיל
ותפלת מנחה שלהן ממוך לשקיעת החמה הרי זו נשיאת כפים
ואינה מתחלפת במנחה שלכל יום ולפיכך יש בה נשיאת כפים
וכהן שעבר ועלה לדוכן במנחה שלכל יום הפסוקים הוחיל והדבר
ידוע שאין שם שכרות הרי זה נושא את כפיו ואין מורידין אותו מ
מפני החשד שלא יאמרו פסול היה ולפיכך חורידוהו כיצד
היו נשיאת כפים בעבודים בעת שינוע שליח ציבור לעבודה כשיאמר
ריצה כל הכהנים השמלין בבית הכנסת עוקרין ממקומן והולכין
ועומדין לדוכן ועומדין שם פניהם למול ההיכל וחוריהם כלפי העם
וחלבעותיהם כפופות לתוך כפיהן עד שישלים שליח ציבור ההודיה
מחזירין פניהם כלפי העם ופושטין אצבעותיהן ומביהין ידיהם
כנגד כתפיהן ומתחילין יברכך ושלח ציבור מקריא אותם אלה
אלה והם עונין שן אמור להם עד שמשלימין פסוק ראשון וכל העם
עונין אמן וחוזר שליח ציבור ומקריא אותם פסוק שני אלה אלה
והם עונים עד שמשלימין פסוק שני וכל העם עונין אמן וכן בשלישי
כשישלימו הכהנים שש"פ סוקין מתחיל שליח ציבור
בברכה אחרונה שלתפלה שהיא שים שלום והכהנים מחזירין פניהם
כלפי הקודש ואחר כך קופצין אצבעותיהם ועומדין שם בדוכן עד

במנחה

שיגמור שם הברכה וחוזרין למקומן " אין הקורא רשאי
להתחיל לכהנים עד שיכלה אמן מפי העבור ואין הכהנים רשאין ל
להתחיל לברכה עד שיכלה הדיבור מפי המקרא ואין הצבור שנים
אמן עד שתכלה הברכה מפי הכהנים ואין הכהנים מתחילין בברכה
אחרת עד שיכלה אמן מפי העבור ואין שליח צבור רשאי לעשות
אמן אחר הכהנים כשאר העם שמא תטרף דעתן ולא ידע אי זו ברכה
מקרא אותם אספסוק שני או שלישי " אין הכהנים רשאין "
להחזיר פניהם מן העבור עד שיתחיל שליח צבור שיכ שלם
ואין רשאין לעקור רגליהם ממקומן עד שיגמור שליח צבור שים
שלם ואין רשאין לכוף קשרי אצבעותיהן עד שיחזירו פניהם
מן העבור ומתקנות רבן שלא יעלו הכהנים לדוכן בסנדליהן אלא יחף
עומדים יחפים " כשהיו הכהנים מברכין את העם לא
יביטו בעם ולא יסיחו דעתן אלא יהיו עיניהם כנגד הארון כשומד
בתפלה ואין אדם רשאי להסתכל בפני הכהנים כשעה שהם
מברכין כדי שלא יסיח דעתו אלא כל העם מתכוונין לשמוע הברכה
ומכוונין פניהם כנגד פני הכהנים ואינן מביטין בפניהם "
אם היה הכהן המברך אחד מתחיל לברך מעצמו ושליח
צבור מקרא אותן מלה מלה כמו שאמרנו היו שנים או יתר
אינן מתחילין לברך עד שיקרא להם שליח צבור תחלה ואומר
להם כהנים והם עונים ואומרים יברך והוא מקרא אותן מלה
מלה על הסדר שאמרנו " כיצד ברכת כהנים במקדש
הכהנים עומדין לדוכן אחר שישלים עבודת תמיד של שחר ומבזיקין
ידיהם על גבי ראשיהם ואצבעותיהם פשוטות חוץ מכהן גדול
שאין מבזיק ידיו למעלה מן הציץ ואחד מקרא אותם מלה מלה
כדרך שעושין בבבלין עד שישלימו שלשת הפסוקים ואין העם עונין

אחר כל פסוק אלא עושין אותה במקדש ברכה אחת וכשהשלימו כל העם
עונין ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ואומר את השם כתיבתן
והוא דברי הגמרא מיהו היא ואו היא זה הוא השם המפורש האמור בכאן
מקום ובמדינה אומרים אותן בכינוי והוא אחד משלשה שמזכירין את
השם כיתבן אין במקדש בלבד ומשמת שמעון הצדיק פסקו הכהנים
מלברך בשם המפורש אפילו במקדש כדי שלא יעלה אותו מי שאינו הגון
ולא היו חכמים הראשונים מעמידין שם זה לתלמידיהם ובניהם ההגונים
אלא אחת לשבע שנים כל זה גמרא לשמו הנכבד והנורא׃ אין ברכת
הכהנים נאמרת בכל מקום אלא בשער הקדש שנ׳ כה תברכון את בני ישר׳
כך למדנו שמועה ממשה רבינו כה תברכון בעמידה כה תברכו בכל
בשיאת כפים כה תברכון בשער הקדש כה תברכו פנים כנגד פנים
כה תברכון בקול רם כה תברכון בשם המפורש והוא שיהיה במקדש
כמו שאמרנו׃ אין הכהנים רשאין בכל מקום להוסיף ברכה
על שלשת הפסוקין כגון יברכך ה' יאר ה' פניו אליך ויחנך ישא ה' פניו אליך
ויושע כן בכל מקום ואם בקשו שליח ציבור להוסיף פעה על כהנים
שלה לדוכן כשהוא עוקר את רגליו לעגלות אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו
שתהיה הברכה הזאת שצוית אותנו לברך את עמך ישראל ברכה שלמה
ואל יהי בה מכשול ועון מעתה ועד עולם וקודם שיחזירו פניו לברך
את העם מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן לברך את עמו ישראל באהבה ויחל כך מחזיר
פניו לעבור ומתחיל לברכם וכשמחזירי פנים אין העבור אחר שהשנים
אומרי עשירי מה שנזדמנה עליו עשה עמנו מה שהבטחת על ידי השקיפה
ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל׃ כשמחזירין
הכהנים פניהם לא יבור לברכם וכשמחזירין פניהם אין הבור אחר שהשנים
שומעי

ועונה

פונה לא יהיו אלו דרך ימין ׃ במקדש מברכין ברכת כהנים
בעם אחת ביום אחד תמיד שחרי בא"י ועומדים על מעלות האולם
ומברכין כדרך שאמרנו בבבל במדינה מברכין אותה אחר כל תפלה
חוץ ממנחה כמו שאמרנו ובכל מקום משתדלין שיהיה המקרא אותן
ישראל שנ' אמור להם מכנף שאין המקרא מהן ׃

פרק חמשה עשר

עשה דברים מועלין שיחות בפיהם
הלשון והמומין והעבירה והשנה והיין וטומאת הידים ׃ הלשון כיצד
העובדים שאין מועלין אותן כתקנם כגון שקורין לאפיים עיניים
ועיניים אפיים או שבולת סכולת וכיוצא בהן אין נועלין את פיהם
וכן כבדי פה וכבדי לשון שאין דבריהם נכרים לכל אין נועלין את
פיהם ׃ המומין כיצד פחק שיש מומין בידין או בפנים או
ברגלין כגון שהין חצבעותין עקומות או עקושות או שהיו ידין כפי
בהק נותק לא ישא את כפיו לפי שהעם מסתכלין בו מי שהיה דורן
יורד על זקן כשעה שהוא מדבר וכן סומא באחת מעיניו לא ישא
את כפיו ואם היה דש בעיניו והיו הכלבלבין בזוה הסומא באחת מ:
מעיניו אובזה שריריו זב מותר לפי שאין העם מסתכלין בו ומי ש
שהיו ידין עבודות חסרות ופוחה לא ישא את כפיו ואם היה רוב אנשי אותה
העיר מלאכתן בכך מותר לפי שאין מסתכלין בו ׃ העבירה
כיצד כהן שהרג את הנפש אפילו בשגגה ואפילו שעשה תשובה
לא ישא את כפיו שנ' ידיכם דמים מלאו וכתיב ובפרשכם כפיכם וגו'
והלא שעבד עבודה זרה בין באונס בין בשגגה אפילו שעשה תשובה
אינו נושא את כפיו שנ' לא יעלה כהני הבמות וגו' ובדבר העבודה שא'
לשרתו ולברך בשמו וכן כהן שנשתמד לעבודה זרה אפילו שחזר בו
אינו נושא את כפיו לעולם ושאר העבירות אין מועלין ׃ השני

ס"ת אין לחוש הגרעה רבה

כיצד כהן נער לא ישא את כפיו עד שיתמלא זקן והיו כיצד מי ששתה
רביעית יין חי בבת אחת אינו נושא את כפיו עד שיסורו ממנו שתי
שנים שהוקשה ברכה לעבודה שתה רביעית בשתי פעמים או שנתן
לתוכה מעט מים מותר ואם שתה יתר מרביעית אפילו שהיה מזוג
ואפילו
כמה שהוא בכמה פעמים לא ישא את כפיו עד שיסורו ממנו
וכמה הוא רביעית אצבעים על אצבעים על רום אצבעם וחצי אצבע
וחומש אצבע וכנגדן וזה האצבע שמושחין בו בכל התורה כולה הוא
הגודל והוא הנקרא בוהן היד ׃ טומאת הידים כיצד כהן
שנא שלו ידיו לא ישא את כפיו אלא נוטל ידיו במים עד הפרק כדרך
שמקדשין לעבודה ואחר כך מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו ׃
והחפל אינו נושא את כפיו לפי שאינו בכיהונו ׃ כהן שעשה
לו דברי מכלאים הדברים המונעין את נשיאת כפים אפילו שאינו
חכם ואינו מדקדק במצוות אלו הן הברייות מדנין אחדין או שלא
היה משאן ומתנן בצדק הרי זה נושא את כפיו ואין מושבין אותו
לפי שזו מצות עשה על כל כהן וכהן שריאו לעשות כפים ואין חומרין
לאדם לעשה הוסיף רשע והמנע מן המצוות ׃ ואל תתמה
ותאמר ומה תועיל ברכת הדיוט זה שאין קיבול הברכה תלוי ב
בכהנים שא בהקבה שנ׳ ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם
הכהנים עשים מצוה שנאמרו בה והקבה מברכן מברך חרת
ישראל מפני ׃ עכשיו אחורי הכהנים אינן בכלל הברכה והשמלין
מצדיהן הרי הן בכלל הברכה ואם היתה מחיצה בין הכהנים
ובין העם המתברכין אפילו היא חומה של ברזל הוא ופתח עמול
פני הכהנים הרי הן בכלל הברכה ׃ נשיאת כפים כשהיה
הכהנים מן המנין בית הכנסת שכולן כהנים נושאין את כפיהן
ואלו הן מברכין לאחיהם שבעיר ולאחיהם שבדרום ומי עזר

אחריהם חמץ השיס והטף ואם שייר שם עשרה אעשם כהנים
יתר על שלשלו לדוכן העשרה עונין אמן והשאר מברכין:
עבור שליח הציבור כהן שליח ציבור לכהן לא ישא את כפיו ואם
הטעתן היה שהוא נושא את כפיו וחוזר ותפלתן רשאי ואם איני להן
כהן כגון פשיעא שליח ציבור נשים שהם אומרי להיו ולהי אבותינו
ברכנו בברכה המשולשת בתורה הכתובה על ידי משה עבדך האמורה
מאהרן ובניו כהנים עם קדושיך כאמור יברכך יי׳ וישמרך יאר יי׳ וכן
ישא יי׳ וכן ושמו את שמי וכן ואני העם עונין אמן ומתחיל ואומר שים
שלום וכו׳: כהן ששוא כפיו בבית הכנסת והלך לביתו הכנסת
יחזור ואפילו עבור שמתפללין ולא הגיעו לברכת כהנים נושא את כפיו
להן ואפילו כמה פעמים ביום ומברכים כהן שלא עקר רגליו ממקומו
מעת לדוכן בשעה שאומר שליח ציבור רצה שוב אינו עולה באותה
תפלה אבל אם עקר רגליו לעבות אעלה שלא הגיע לדוכן אלא לאחר
העבודה הרי זה עולה ומברך: כלכתחלה שיהא עולה לדוכן תוך
עלמי שביטל משות עשה אחת הרי הוא כשבר על שלשה עשר:
כך תברכו אמור להם ושמו את שמי ואני אברכם אינו מברך אלא
מתברך: ואברכה מברכיך:

בריך רחמנא דמיימן

הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה

חמש מצוות
יש בתפלין עשה זה פרשה: א׳ להיות תפילין על הראש: ב׳ קשרן
על היד: ג׳ לכתוב מזוזה בפתחי השערים: ד׳ ולכתוב כל
איש ספר תורה לעצמו: ה׳ ולכתוב המלך ספר שני לעצמו כדי
שיהיו לו שני ספרי תורה: ובאחד מהמצוות האלו פרקים הלו:

ואברכה מברכיך

"פרק ראשון"

ארבע פרשיות אילו שהן תפילין והיה כי יביאך שמע שמות ושמע והיה אם שמוע הן שכתובות בפני עצמן ומחפין אותן בעור ונקראין תפלין ומניחין אותן על היד ושל ראש אותן על היד וחפילן קושרן שלשות חוץ מארבע הפרשיות מעכב את כולן מן התורה עד שיהיו כתובות שלמות כתקנן "

וכן שתי פרשיות שבמזוזה שהן שמע והיה אם שמוע אפילו אות אחת משתי הפרשיות אם חסר קוצן עיכב מן התורה עד שיהיו שתיהן כתובות שלמות וכן ספרי תורה שחסר אפילו אות אחת פסול "

עשרה דברים יש בתפילין כולן הלכה למשה מסיני וכולם מעכבין נפיק להו שנה כיצד מהן הרי התפילין פסולות שנים מהן בכתיבתן ושמונה בחפויין וקשירת רצועותיהן ואלו הן השנים שבכתיבתן שכותבין אותן בדין ושיהיו כתובות על הקלף " כיצד מעשה הדין מקבלין העשן ששמנים או שלזפת ישעוה וכיוצא בהן וטופלין אותו בשרף היוני ובמעט דבש ולותתין אותן הרבה ודכין אותן ובשעת כתיבה עורהו במי עפצים וכיוצא בהן וכותב בהן שאם חל תמחקנו ימחק וזה הוא הדין שמצוה מן המובחר לכתוב בהן ספרים תפלין ומזוזות ואם כתב בשאר מי עפצים וקלקלתו שהוא עומד ואינו נמחק כשרים "

אם כן מה"ט ההלכה שנאמרה למשה בסיני שיהו כותבין בדין למעט שיהו מיני עבשנים כגון החדוס והירוק וכיוצא בהן שאם כתב בספריס אלו תפלין ומזוזות אפילו אות אחת בשאר מיני עבשנין או בזהב הרי אלו פסולין "

ששה עורות הן גויל וקלף ודוכסוסטוס כיצד טוחנין עור הבהמה או עור החיה ומעבירין מגואשתר תחלה ואחר כך מולחין אותו במלח ואחר כך

מעבדין אותו בקמח

ונייצא בו מצרים

בעפצא וכיוצא בו מדברים שמקבעין את העור ומחזקין אותו
וזה הוא הנקרא גויל" ואם נקחו העור אחר שהעבירו שער
וחלקו אותו בעבין לשנים כמו שהעבדנין עושין עד שיעשה שני
עורות אחד דק והוא שמעמיל השער ואחד עבה והוא שמעמיל
הבשר ועבדו אותן במנח ואחר כך בקמח ואחר כך בעפצא
וכיוצא בו זה החלק שמעמיל השער נקרא דופסטוס וזה
שמעמיל הבשר הוא נקרא קלף" הלכה למשה מסיני
שיהיו כותבין ספרי תורה על הגויל וכותבין במקום הש ער
ושיהיו כותבין התפילין על הקלף וכותבין במקום הבשר ושיהיו
כותבין המזוזה על הדופסטוס וכותבין במקום הש ער וכל הכותב
בקלף במקום שער או שכתב בגויל ובדופסטוס במקום בשר
פסול" אעפ שכך היא הלכה למשה מסיני אם כתב ספר
תורה על הקלף בשר ולא נאמר גויל לא למעט הדופסטוס שאם
כתב על שאר הספרי פסול וכן אם כתב המזוזה על הקלף או על הגויל
כשרה לא נאמרה על הדופסטוס לא למיעוטי" אין כותבין
ספרי תפלין ומזוזות על גבי עור בהמה טמאה וחיה ושל
טמאין אפילו כותבין על גבי שיר בהמה וחיה ועוף הטהורים
ואפילו נבלות וטריפות שלהן ואין כותבין על גבי שיר הדג הטהור
מפני הזוהמא שאין זוהמא מתוסקת בעבדה" גויל של
ספר תורה וקלף של תפילין או של ספר תורה ערוך לעבד אותן
לשמן ואם עבדן שלא לשמן פסולין לפיכך אם עבדן הגוי פסו
לין ואעפ שאמרנו לו לעבד ספרי עור זה שם הספרי או
שם התפילין שהגוי על דעת עצמו הוא עושה לא על דעת השכיר
אותן לפיכך כל דבר שעריך מעשה לשמו אם עשהו הגוי פסול"
ומזוזה אינה צריכה עבדה לשמה" הלכה למשה מסי

שאין כותבין ספר תורה מזוזה שלא בשרטוט אבל תפילין אינן צ"ל
צריכין שרטוט לפי שהן מחופין ומותר לכתוב תפילין ומזוזות שלא
מן הכתב שהכל נוהגין פרשיות שלהן אבל ספר תורה אסור לכתוב
כולו אפילו אות אחת שלא מן הכתב " ספר תורה תפילין ומ
ומזוזות שכתבן מינים שרפן כתבן גוי או ישראל משומד או מוסר
או עבד או אשה או קטן הרי אלו פסולין וגנזו של ע"ג וקשרית
ופתבתם פשמזוזה על הקשירה ומאחין בה הוא שפותב
נמצאו בידם ואין ידועים מי כתבן גנזן נמצאו בידנו כשרים
ואין לוקחין ספרי ס"ת תפילין ומזוזות מן הגוים ביתו על דמיהן
שלא להרגיל לאותם לגנבם ולגזלם " ספר תורה תפילין
ומזוזות שכתבן על גבי שיר בהמה וחיה ושאר הטמאים או על
גבי שריות שאינן מעובדין או שכתב ספר תורה או תפילין על
שיר שלא עובדין לשמן הרי אלו פסולין " הכותב ספרי תור
תפילין ומזוזה ופשעת כתיבה אחת היתה כוונה וכתב אחרה מן
האזכרות שכתבן שלא לשמן פסולין לפיכך הכותב את השם
אפילו מלך ישראל לשלום אל ישיבנו הוה כותב שנים שהה
שמות הרי זה מפסיק בינהן ומשיב " הטופל את הקולמוס
לכתוב את השם לא יתחיל משחוטו השם אבל מתחיל הוא משחוט
שמנ"ל שלפה לכתוב את השם תולה אותו בין השטות אבל מקנח
השם פשוטה ומקנחן תלוי פסול ושאר התיבות אף שכח וכתב
מקנח התיבה פשוטה ומקנחה למעלה כמה דברים אמורים
בספרי תורה אבל תפילין ומזוזות אפילו כתב אפילו אות
אחת אפילו שכח אות אחת גונז מה שכתב וכותב אחריו ומותר
לכתוב את השם על מקום הגרד ועל מקום המחק כפולם "
כותבי ספרי ס"ת תפילין ומזוזות אסור להם להפסק א"צ

הירשה עלפניה אלא פרשבנד או כופלה " ספר תורה
תפילין ומזוזה שאמרו הספר אחר שיצאו מתחת ידן לא כתבתי
האזכרות שבהן שמין אינו נאמין להפסיל אבל נאמין הוא להפסיד
כלשפרון למה אינו נאמין להפסיל שמא לא נתכוין לא להפסיד
על הלוקח או על זה ששכרן ודמה הוא שאינו מפסיד כיוצא
זו אלא שפר האזכרות לפי כך אם אמר ספרי זה או תפילין אלו
עדות שהן אינן מעובדות להשמין מתוך שנאמין להפסיד כגון
שפרון נאמין לפוסלן שהרי הפליד עין שאם אין העורות ממא
מעובדים להשמין אין נפוץ שפר " אין כותבין תפילין
ומזוזות אלא בכתב אשורי והתירו בספרים לכתבן אף בינ
בלעז וכבר נשתקע ונו מן העולם ושתבש ואבד לפיכך
אין כותבין היום שלשתן אלא אשורי ועריך להזהר בכתיבתן
פלי שלא תלבלב אות לאות שפלאותשאין העור מקיף לי
מאד רבע רוחותיה פסולה וכל אות שאין התינוק שאינו שכל
לא חכם יכול לקרותה פסולה לפי כך עריך להזהר ביתרון
האותיות שלא תדמה ד"ת לרי"ש ולא ואו ליוד ולא כף לבית
ולא בית לכף ולא דל"ת לרי"ש ולא רי"ש לדל"ת וכן כל כיוצא בהן
עד שיהיו הקורין בהן " עור שהיה נקוב לא יכתוב
עליו הנקב וכל נקב שהדיו עוברת עליו אינו נקב ומותר לכתוב
עליו לפי כך מותר לכתוב על עור השוח שנתעבד נקב העור
אחרי שנתכוין אם נקב בתוך האות כגון תוך הד"ת או תוך מים
וכן בשאר אותיות כשר נקב בירך שלאות עד שנפסקה " אם
נשתייר ממנה מלא אות קטנה עד שנפסקה אם נשתייר ממנו
מעלה אות קטנה כשרה והוא שלא תדמה לאות אחרת ואם לא

כיצד כותבין את התפילין שריוח כותבין ארבע הפרשיות על
ארבעה קלפים וגולפין כל אחד ואחד לבדן ומניחין אותן בד׳
בארבעה בתים שהן מחוברין בשור אחד ושער כותבין את
ארבעה הפרשיות בארבעה דפין על קלף אחד וגולל כמין ספר
תורה מסופן לתחלתן ומניחן בבית אחד ׃ וצריך להזהר
בפרשיות שאם עשה הסתומה פתוחה והפתוחה סתומה
פסלן ושלש הפרשיות הראשונות כולן פתוחות ופרשה אחרונה
סתומה והיה אם שמוע סתומה ׃ וצריך להזהר במלא וחסר
עד שיהיו ארבעתן נתונות כמה שהן כתובות בספר תורה
המדוקדק שאם כתב החסר מלא פסלן עד שימחוק היתר ויכתוב ׃
המלא חסר פסלן ואין לו תקנה ואילו הן התשובות והמליאות
שש בארבע פרשיות אלו ׃ ראשונה קדש לי בכור מלא
זכור מלא בחזק חסר הוציא מלא ׃ יצאים חסר ואין יביאך מלא
והאמרי חסר ואלו הם יכוסי מלא לאבתיך חסר ואין העבדה
חסר ואלו מצות חסר השביעי מלא מצות מלא שאר חסר נבלך
חסר בעבור מלא לאות מלא ולזכרון פלא עינך מלא תורת
מלא הוציאך חסר יוד החקה חסר למועדה מלא ׃
פרשה שניה והיה כי יביאך חסר ולאבתיך חסר ואין חמר חסר
בכור מלא בחזק חסר הוציאנו מלא ויהרג חסר בכור מלא מבכר
חסר ועל כפור מלא זבח חסר וכלבכור מלא לאות מלא ידכה
כתוב בהן ועטופת חסר ואין אחרונה עינך מלא בחזק חסר
הוציאנו מלא ׃ פרשה שלישית שמע וכי מאריך חסר
ולבניך מלא בביתך פלא יוד שניה ובקומך מלא לאות מלא ידך
בלא יוד שניה ועטפת חסר שני ואוין עינך מלא מזוזות חסר ואין
ראשונה ביתך בלא יוד שניה ובשעריך מלא ׃ פרשה

רביעית והיה אם שמע חסר מצותי כאן אחת יורה מלא ומלקוש
מלא ותירשך חסר ואן והשתחויתם מלא ובועה מלא הטבה חסר
נתן חסר אתכם חסר לאותות פתח בפתח ואן שני יהי עיניכם מלא
אתם חסר ביתך בלא יוד שני יהי ובקומך מלא מזוזות מלא ביתך
בלא יוד שני יהי ובשעריך מלא לאבתיכם חסר ואן ועריך
להזהר בתגין שלאותיות והן כמו זיינן זקופות על האות שיש לה
תג כמו שהן כתובין בספר תורה ואלו הן האותיות המתוינות שם
שבירבע פרשיות הן ׃ פרשה ראשונה יש בה אות אחת
בלבד והיא מים סתומה שלמים עליה שלשה זיינן ׃ פרשה
שניה יש בה חמש אותיות וכל אחת מהן היא ועל כל אחת מחמשת
אלו שבה זיינן והן הין שלושה והיא ראשונה והיא אחרונה שבי
הקשה והיא שלהדיג והיא שלידפה ׃ פרשה שלישית יש
בה חמש אותיות ואלו הן קוף שלבקומך יש עליה שלשה זיינן
וקוף שלקשיתם יש עליה שלשה זיינן וטית טית פא שלטוטפות על
כל אחת משלשתן ארבעה ארבעה זיינן ׃ פרשה רביעית
יש בה חמש אותיות ואלו הן פא שלאספת יש עליה שלשה זיינן
ותאו שלאספת יש עליה זיין אחד וטית טית פא שלטוטפות על כל
אחת משלשתן ארבעה ארבעה זיינן כל האותיות המתוינות
שש עשרה ואם לן עשה התגין או הוסיף וגרע בהן לא פסל ׃
הלקח תפילין מאי שאין מומחה עריך לבודקן לפי
מאמן מאה קיעות בודקמהן ששה קיעות או שתים שלראש
ואחת שליד או שתים שליד ואחת שלראש אם מצאן כשרים
החזק זה האיש והרי כולם כשרים ואין השאר עריך בדיקה
ואם לקחן עבתים כולן עריכות בדיקה שחזקת העבתים
מאנשים הרבה לקוחים ׃ הכותב תפילין כפתב ידן
או שלקחן מן המומחה או משאר אחים ובדקם והחזירם

מלא

לשרץ אינו צריך לחזקן פעם אחרי ואפילו אחר כמה שנים
כל זמן שחפיין שלא הרי הן בחזקתן ואין חוששין להן שמא נ
נאחזה אותן מתוכן או נקבה הלב הזקן היה אומר אינו משלאכי
חמא׳׳

פרק שלישי׳׳

שמונה הלבות יש במעשה התפילין
כולן הלכה למשה מסיני לפי כך כולן מעכבות זו מזו שנ׳
כאחת מהן פסל ואילו הן שיהיו מרובעות וכן תפירתן בריבוע
ואלבסונן בריבוע עד שיהיה להם ארבע זויות שוות ושיהיה כשר
שלראש עורתשין מונח ומשמל ושיכרוך הפרשיות במטלית ג׳ פ
ושיכרוך חוזק בשער על המטלית ואחר כך מכניסן בבתיהן ושיהו
תפרין בגידין וששין להן מעברית מעור חפוי שתכנס בי
הדיוטה עד שתהא עוברת והולכת בתוך תוכו שלה ושיהיו הר
הרצועות שחורות ושיהיה קשר שלהן קשר ידוע כשורת דל ד׳

כיצד עושין תפילין שלראש לוקחין עור מרובע ארכו
כרחבו כנגדו ואם היה בהן יתר על רחבן או פחות ממנו אין
בכך כלום אין מקפידין על אריכן שיהיה כרחבו וחופרין בו
עשרה חריצין כדי שיעשה לו ארבעה ראשים כנגן זה׳

ולוקחין עור ומרטבין אותו ומחפין
בו את העץ ומכניסין את העור
בין כל חריץ וחריץ ומפשילין
אותו והוא רטוב מיפחן ומיפין
עד ששוין עם העור דמותשין
שיש לה עשרה ראשים מיושין
האחת תפילין דמות שין שיש לה ארבעה ראשים משמל המנח
ומניחין את העור על העץ עד שייבש ואחר כך חולץ
העור מעל גבי העמוד שעל ידו ונמצא העור שיש בו ארבעה

אותם

בתים פנימיים מכניסין פרשה בכל בית ומחזירין מקצת העור כו
מלמטה ותופרין אותן מארבע פינותין ומניחין מן העור שלמטה
מקום שתכנס בו הדיעוה כמו תופר והוא הנקרא "מעברית"

וכיצד עושין תפילין שלו מרובע ארכו כרחבו ויהו נפתין
כאצבע אין יתר על זה ולא פחות ממעט ומחפין אותן בשער רטוב
ומניחין את העור על החימוס עד ש"בש וחולק העור ומנים את
ארבע הפרשיות במקום העץ ומחזיר מקצת העור מלמטה ותופרן
מארבע פינותין ומניחין מן העור תובר מקום "רצועה"

כיצד סדור הפרשיות בתפלה שלראש מכניס פרשה אחרונה
שהיא והיה אם שמע בבית שהוא על ימין המניח ושמע ממולה
לה והיה כי יביאך בבית שלשמאל "ושמע" והיה כי יביאך
בבית רביעי שהוא לשמע המניח תפילין כדי שיהיו הקורא של
שפתין כנגד פני המניח קורא על הסדר לפנין זה

ואם החליף סידורן פסולות "

תפילה שעל היד כותבן בארבעה קלפין בשער
אחד אריך בספרי תורה "כנון זה"

ואם כתבן על ארבעה
קלפין עורות והניחן כ
בבית אחד יצא ואין צריך לדקדק "

כשהוא נותן את
הפרשיות בין שלראש בין שליד נותנן מסופן לתחלתן צריך
שתהא כשתפתח הפרשה תקרא כלשיטה מתחלתה לסופה "

וכשמכניס "הפרשיות בבתים שהן קורין אותן בתי
במטה ועל המטלית שערי ואחר כך מכניס אותן בבתיהן
ושער זה צריך להיות שער בהמה או חיה טהורה ואפילו
וטריפות שלהן וספר מהגן כלהעכו לכרכן בשער זב השלם "

כשהופרין את התפלין אין הופרין אותן באבנדין שלבהמה
או שלחיה טהורה ואפילו מעבלות וטרפות שלהן לקחין הנידים
שיש בעקב הבהמה או החיה והם לבנים קטים מרכבין אותן פ
באבנים וכיוצא בהן עד שיעשו כפשתן וטווין אותן ושוזרין אותן
ובהן תופרין התפלין זו רישות ספר תורה ׃ כשתופרין התפלין
תופרין אותן בריבוע והלכה רווחת שיהין בכל צד שש תפירות צ
שיהין הכל שתים עשרה תפירות בין בשל ראש ואם
עשה התפירות עשר או ארבע עשרה ועשה כל התפירות יהיה החוט
שלהן סובב משתי רוחות ׃ וצריך שיניע החרץ שלתפלין
שלראש עד מקום התפר ואם היה החרץ נכר כדי שיהין
ראשיס נראין לכל אשר שאין החרץ מגיע למקום התפר כשרות
ואפאין חרץ עכר מקולות וצריך להעביר בתוך כל חריץ וחריץ
עצבי העור חוט או משיחה להבדיל בין בית לבית ומהבפשוט
להעביר ניד מניד התפירה בכל חריץ וחריץ משלשלת ׃
וכיצד עשין הרצועות לקחין רצועה שלעור רחבה
כאורך השערה ואם היתה רחבה מזה השיעור כשרה ואורך
רצועה שלראש כדי שתקיף את הראש ויקשור ממנה הקשר
ותמתח שתי הרצועות מיפאן ומיפאן עד שיגיע לטיבורו ולמעלה
ממנו מעט ואורך רצועה שליד כדי שתקיף את הזרוע ויקשור
ממנה הקשר ותמתח רצועה אחת עד אצבע אמעצית ויפיץ
ממנה על אצבע שש פריכות ויקשור ואם הין הרצועות יתירות
על השיעורין הלן כשרות ׃ ומכנס רצועה שלראש כ
כתובי שלה ומקיף כמדת ראשן וקושר קשר מרובע כמין דל
וקשר זה צריך כל תלמיד חכמים ללמדן ואי אפשר להודיעך
עורתו בכתב שא בראיית העין וכן בשליד קושר כמין יוד ו
ותהיה הרצועה שליד עולה ויורדת בתוך הקשר כדי שירחיב

אזכות יהר

ויקרע בעת שריעה לקשור עליו׃ הריעועות שלתפילין

בין שלראש בין שלזד פנהם הריעועים שחורים וזוהי הלכה

שלמשה מסיני אבל אחורי הריעועות הוא לן ומכפניס הם אם הין

ירוקות אין לפנות פשרות אדומות לא יעשה שמא תהפך הריעה

ונמצא הוא לן ולא יהין אחורי הריעועה שנים אין פעין הקציעה

אם ירוקה ירוקין ואם לבנה לבנים ונמצא הוא לתפילין כדי שיהא

כולן שחורות הקציעה והריעועה כולה׃ השור שמחפין

בו התפילין וששין ממין הריעות הוא עור בהמה או חיה

או עוף הטהורים ואפילו בבהמת וטרפות שלהן ואם עשה

מעור טמאים או שחיפה תפילין בזהב פסולות ושור הריעות

עריך עבדה לשמן אפילו העור שמחפין בו אותן עריך עבדה

כגון אפילו עשהן מעה כשרה ומקומות הרבה נהגו לחפות אותן

בעור מעה׃ אין עושה התפילין שעשויות כהלכתן

מפני השין ששין בעור כמו שאמרנו לפיכך אם חיפן בו׳

או תפרן בפסולת והוא הדין לכל הפסול לכתחלה שלא יעשה

אותן׃ תפלה של ראש אין עושין אותה שלש ושלש אין

עושין אותה של ראש לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקלה

קלה ופן רישה׳ של ראש אין עושין אותה לתפלה שלד כמה

דכרים אמורים בשלבשן אבל תפלין של ראש שלא לבשה אדם

מעולם אם רצה להחזירה ליד מותר וכיצד הוא עושה טולה

עליה עור עד שתעשה אחת וקושרה על ידו׃ תפלין

שנפסקו התפירות שלהן אם הין שתי התפירות זו בצד זו או ש׳

שנפסקו שלש תפירות אפילו זו של כנגד זו הרי הן פסולות במה

דכרים אמורים בשנשנות אבל בחדשות כל זמן שפני׳ טבל

ק׳׳מ כשרה ואלו הן החדשות כשאוחזין מקלת העור שנקרע

תפרו והולין בו התפלין והוא חזק ואינו נבדק הרי אלו חדשות ואם אינו
ראוי להלות בהן אלא והוא נפסק הרי אלו ישנות ׃ ריעוה שנפסקה
אין קושרין אותה ואין תופרין אותה אלא מוציאה ונותנה ועושה
אחרת ושרי הריעוה פסולין עד שיהיה ארכה ורחבה כשיעור
אותיות עלין ועוביה יהיה להיות כמו עור הריעוות למעלה בראש
שקושרי אותן על ידו ועל ראשו ׃ סליק פירקא ׃

פרק רביעי

היכן מניחין תפלין שלראש מניחין אותן על
הקדקד שהוא סוף השיער שכנגד הפנים והוא המקום שמוחו ש
של תינוק רופס כדי ערוך לבוין אותן באמצע כדי שיהיו בין ׃
העינים ויהיה הקשר בגובה הערוך שהוא סוף הגולגלת ׃
ושטר קושר אותה על שמאל על הקיבוריות והוא הבשר התופח ש
שבמרפק שכין פרק לפרק הפתוח וכין פרק הזרוע שנמצא כ
כשהוא מדבק לעצעיו תהיה תפלה כנגד לבו ונמצא מק״ס והין
הַרְבֵּיסְהֶ֔ וכו׳ עַל לְבָבֶךָ ׃ המניח תפלה של יד על פסיון
של שלראש על מצחו הריזו דרך המינות העושה תפלתן עגולה
כאגוז אין בה מצוה כלל אימתי מניח תפלין בימינו שהיא של שמאל
ואם היה שוטה בשתי ידיו מניח אותה בשמאל שהיא שמל כנגדם
ומקום קשירת התפלין ומקום הנחתן מפי השמועה למדוה ׃

תפלה של יד מעכבת שלראש אינה מעכבת
שלראש מפני שהן שתי מצוותין לעצמה וזו לעצמה וכיצד מברך
על הנחת של יד מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפלין
ועל של ראש מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפלין ׃
במה דברים אמורים בשהניח אחת מהן אבל אם הניח שתיהן מ
מברך ברכה אחת להניח תפלין וקושר של יד תחלה ואחר כך

מניח שלראש וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואחר כך חולץ של יד ׃
מי שפירוך להניח תפלין ומשהר תפלין שלו אסור לעסק
ואפילו להשיב שלום לרבן עד שיניח של ראש ואפסקת הרי זו עבירה
ועריך לברך ברכה שניה על מצות תפלין ואחר כך מניח של ראש ׃
תפלין בכל זמן שמניח מברך עליהן אפילו חלק ובשמאה
פעמים ביום וכל המצוות כולן מברך עליהן קודם עשייתן לפיכך
עריך לברך על התפלין שלו אחר הנחה על הקיבוריות קודם ק
קשירה שקשירתן זו היא עשייתן ׃ כשחולץ אדם תפלין להשמין
בפלי לא יניח של יד מלמטה ושל ראש מלמעלה מפני שבשעה שרוצה קוא
לחבשן יפגע בשל ראש תחלה ובמצא שמניחה ומוציא של יד ואין
לחבשן של ראש קודם של יד ואסור לן לאדם להניח מצוה ולעבור ממנה
למצוה אחרת אלא מצוה שתבוא לידן של אדם תחלה כה הוא מתעסק
לפי כך עריך להניח של יד למעלה פדי שיפגע בה תחלה ויחבש ׃
על הסדרי ׃ כל שהפיגו להניח בו תפלין והניחן בו נתקדש
ואסור להשתמש בו בדברי חול הכיון ולא הניחן בו או שהניחן בו ש
עראי ולא הכיון לא נתקדש והרי הוא חול כמות שהיה ואסור ל
לתלות את התפלין בין בריצועה בין בקציצה אבל תולה הוא ת
הכיס שהתפלין מונחין בו ׃ זמן הנחת תפלין ביום
לא פליגי שנ׳ מימים ימימה חוקה זו היא מצות תפלין וכן שבתות
וימים טובים אינן זמן תפלין שנ׳ והיו לאות ושבתות וימים טובים כ״ן
עצמן הן אות ומאמתי זמן הנחתן מפדי שירחה חביריו ברחוק
ארבע אמות ויכירנו עד שתשקע החמה ׃ מי שהניח תפלין
קודם שתשקע החמה וחשכה והן עדין חפילו כלה לילה מותר
ואין מוריין שכן מרבים אלא מלמדין את הכל שלא יניחו תפלין עשיק
אלא יחלצו אותן משתשקע החמה וכלה מניח תפלין לפתחלה אחר שתשקע

את
לך
הן עדין

החמה עובר בלאו ש"ו ושמרת את החוקה הזאת וכו' היה בא ב
בדרך ותפילין בראשו ושקשה עליו חמה מניח ידו עליהן עד שהולך
מעט עבירתו וחולק היה יושב בבית המדרש ותפילין בראשו וקדש
עליו היום מניח ידו עליהן עד שמעט לבירתו ואם יש בירת סמוך לחומה
שהן משתמרין בן מניחן שם ואפילו חלק תפילין משקשה החמה
מפני שלא היה לו מקום לשמרן ונמצאו עליו כדי לשמרן מותרי
כל הפטור מקריאת שמע פטור מן התפילין קטן שיודע לשמר
תפילין אביו לוקח לו תפילין כדי לחנכו במצות חולה מעים וכל ש"
שאינו יכול לשמר אותן נקבין שלו בעבור פטור מן התפילין וכל הטמאין
כולן חייבין בתפילין כטהורין מעוברי ומי שאין דעתו נכונה ומושכת
עליו פטור מן התפילין שהמניח תפילין אסור לו להסיח דעתו מהן
כהנים בשעת העבודה ולויים בשעה שאומרים שיר על הדוכן וישראל
בשעת מעמדן במקדש פטורין מן התפלה ומן התפילין "
חייב אדם למשמש בתפילין כל זמן שהן עליו שלא יסיח דעתו
מהן אפילו רגע אחד שקרושתן גדולה מקדושת הגוף שהגוף אין
בו שלש שם אחד ואלו שבהן אחד ועשרים שם שלוד הוא בשלשה
ובמוחקן בשלד " תפילין עריכין גוף נקי שיזהר שלא תעלה מ
ממנו רוח מטמאה כל זמן שהן עליו לפיכך אסור לנשק בהן שיניו
עריות ולא שיתקנח את חם הנוח עליהן סודרו ולא היתה עמו אשה
ישן בהן שינת עריות כיצד הוא עושה מניח האשון בין כרכין והוא
ושב וישן היו תפילין כמונחין בידו מותר לישן בהן חפילין שיתקבע
וחינן אוכלבהן שאוכלי קבע יחכנו סם נכנס לסעודת
קבע חולקן ומניחן עד שילחנו עד שיטול ידיו ואחר כך יניחם ויברך
על מזונו והוא לבוש בהן " היה לבוש תפילין ומעריך לב ד
הסיח לא יניח תפילין בחורי יהסמוכין לרשות הרבים ויכנס שמא

יטלוס עובדי דרכים כיצד ועשה תפילין הוערך להשתין מים חולץ
כבגד תפילין ברחוק ארבע אמות וטלית קטן ספר תורה וחוזק בימינו
כנגד לבו ויזהר שלא תצא רצועה מתחת ידו טפח ונכנס ושט
ערכין וכשיצא מרחיק ארבע אמות מבית הכסא ולובשן " במה
דברים אמורים בבית הכסא הקבוע שאין נצוצות נותזות עליו אבל
בית הכסא עראי לא יכנס בהן כשהן גלוין שלא חולצין ונותנן לחבירו
לשמרן ואין מי רגלים כלין תפילין בבית הכסא הקבוע לא בישבה ואם
היה עפר תוחח תפילין בעמידה היה מקום קשה ועמוד במקום
מדרון כדי שלא יתזו עליו " היה לבוש בתפילין
והוערך לבית הכסא פעת ערב ולא נשאר מן היום כדי ללבשן
אחר שיצא לא יכנס בהן גלוין בכבדו ותפילין להשתין מים בבית
הכסא הקבוע אחז בידו ועשה חולצו ומניח בכליו אם היה בו טפח
או בכלי שאינו כלים אחזן בו טפח וחוזק הכלי בידו ונכנס
וכן אם הוערך בלילה מניח בכלי וחוזק הכלי בידו ונכנס "
שכח ונכנס לבית הכסא והוא לבוש תפילין מניח ידו עליהן
עד שיגמור עמוד וישתן ויצא וחולצן ואחר כך נכנס ועשה כל
ערכין שאם יפסיק בעמוד וישתן בין בגדולים בין בקטנים יכול
עד חמשים שיש בהן סכנה נפולה " שכח ושמש מטתו
בתפילין הרי זה לא יאחזו לא בריעה ולא בתפילה עד שיטול ידיו
ויטלם מפני שהידים עסקניות " הנכנס למרחץ מקום שבני
אדם שמדיחין לבושין מותר להניח תפילין ומקום שבני אדם
עומדין שם מקיזין ערומין ומקיזין לבושין אינו חולץ תפילין "
ואינו מניח שם תפילין לבתחלה מקום שבני אדם עומדין שם
ערומין חולץ תפילין ואין צריך לומר שאינו מניח "
אדם בבית הקבועות ותפילין בריחוק ותפילין בתוך ארבע אמות

שעמת אן שלקבי יריך לחלוץ תפלין עד שירחיק ארבע אמות ולא
יבטל אדם תפלין עד שכסה עיניו וילבש בגדיו הנושא משוי על
ראשו חולץ תפיליו שלראש עד שיסיר המשוי אפילו מטפחת אסור ל
להניח על הראש שיש בו תפילין אבל עוקף הוא מעבירן על תפלין "

בית שיש בו תפלין וספרי תורה אסור לשמש בו מטתו עד
שיוציאם ויניחם בכלי ויניח הכלי בבלי אחר שאין כלים חבל
אם היה הבלי השני מזומן להם אפילו הין עשרה בלים אחד הם
חשובין ואם הניחן בלי בתוך בלי מותר לו להניח תחת מראשותיו
בין בד לבסת שלש בנד ראשון בדי לשמרן ואפילו אשתו עמו ב
במטה " קדושת תפילין קדושה גדולה היא שבעל זמן "
שתפילין על ראשו שלבדם ועל זרועו הוא ענוי ויחוד ואינו נמשך
בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר במחשבות רעות אלא
מפנה לבו לדברי האמת והעדק לפי כך צריך אדם להשתדל
להיותן עליו כל היום שמצותן כך היא אמרו עליו על רבי תלמיד
לבינו הקדוש שכל ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה
ובלא ציצית או בלא תפלין " חנוך עמיצותן לבשן כל
היום כשעת תפלה יתר מן הכל אמרו חכמים כל הקורא קריית
שמע בלא תפילין כאילן מעיד עדות שקר בעצמו וכל שאינו מניח
תפילין עברי בשמונה עשרה שהרי כארבע הפרשיות עזה על ת
תפילין שלראש ועל תפלין שעל ד וכלה רגיל בתפלין מאריך ימים
שנ' ה' עליהם יחיו "

פרק חמישי

כיצד כותבין את המזוזה כותב שתי הפרשיות
שמע והיה אם שמע עליהן אחד פרישה אחת ושטה להן ריוח
מלמטה וריוח מלמעלה כמו חצי עיפרון ואם כתבה בשתי
בשלש דפין כשרה ובלבד שלא יעשה פנים אוכמו שעל אזן

כקובה וחס עשה פחות מכן פסולה כתבה שלא על הסדר כגון
שהקדים פרשה לפרשה פסולה כתבה בשני שרוחות אעפ שתפרין
פסולה ותפלין שבהן אין עושין מהן מזוזה ולא מן הגליון שספר
אין כותבין עליו מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה
קלה " ומצוה לעשות הריוח שבין פרשה לפרשה שמע והיה אם
שמע פרשה סתומה ואם עשה אותה פתוחה כשרה לפי שאינה
סמוכה לה מן התורה וצריך להזהר בתגין שבה ואילו הן התגין ש
שעושין במזוזה " פרשה ראשונה יש בה שבע אותיות
על כל אות מהן שעשה זיין ואילו הן שין ועין שלשמע ונון דנפשך
ושני זיינין שלמזוזות ושני טיתין שלטוטפת ופרשה שניה יש בה שש
אותות על כל אות מהן ששה זיינין ואילו הן בימעל שלדגנך ושני זיינין
שלמזוזות ושני טיתין שלטוטפת ועדי שלעל האורץ וחס לא עשה
דגין או שהוסיף או גרע מהן לא פסל וחס כתבה שלא בשירטוט
או שלא דקדק במלא וחסר או שהוסיף בה מכתבים אפילו אות ל
אחת הרי זו פסולה " מנהגפשוט שכותבין על המזוזה
מבחוץ כנגד הריוח שבין פרשה ופרשה שדי ואין בזה הפסד
לפי שהוץ מבחוץ יבלאיזן שכותבין בה בפנים שמות מלאכים
או שמותקדושים או פסוק או חותמות הדי הן בכלל מי שאין לה
חלק לעולם הבא שאין הטפסים לא די להם שבימן המצוה
אלא שעושין מצוה גדולה שהיא ייחוד שמו שלהקבה ואהבת
ועבודתו כאשר היא קמעא להניח עצמן כמו שעלה על לבם
הסכל שזה דבר המהנה בהבלי עולם " ומצוה לפתוב
על האורץ פשיטה אחרונה כין פרשת השיטה כין באמצע השיטה
והנו כלהספרים לפתוב אותה ועשרים ושתים שיטות ועל
האורץ כמרשת שיטה אחרונה ואילו הן האותיות שברשת כלשיטה

ושטה על הסדרי שמע ׃ הדברים לבניך ובשכבך בין יה׳
מצוה בכל יום עשכם והשתחויתם השמים ואבדתם ושמתם
אתם אותם בדרך ובשעריך אשר על הארץ ׃ כשכופלין
אותה גולין אותה מקום השטה לתחלתה עד שתמצא פשיטת
הקורא לקריות יקרא מראש השטה לסופה ואחר שגולה מכנסה
בשפתיה שקנה או שלעג רבו ומחבר אותה ל מזוז
הפתח במסמרי או חופר במזוזת הפתח ומכנס בה המזוזה ׃
וקודם שיקבענה במזוזת הפתח מברך תחלה בי
אלי מה׳ אשר קדשנו במצותיו וצונו לקבוע מזוזה ׃ ואינו מברך בשעת
כתיבתה שקביעתה היא המצוה ׃ תליה במקל פסולה
שאין זו קביעה הניחה אחורי הדלת לא עשה כלום חפר במזוזת
הפתח והכניס המזוזה כמונח והוא כבריח הקרושים בטבעות
פסולה העמיק לה טפח פסולה חתך קנה והכניס בו מזוזה
ואחר כך חיבר הקנה לקנים אחרים והעמיד מן הכל במזוזת
הפתח פסולה מפני שקדמה קביעת המזוזה לעשיית מזוז
הפתח ׃ מזוזת היחיד בדיקת פעמים בשבוע ומזוז
רבים פעמים ביובל שמא נקרעה ממנה חוט או נמחקה מפני
שהיא מקבועה בכתפס מרוקבת ׃ הכל חייבין במזוזה
ואפילו נשים ועבדים ומחנכין הקטנים לעשות מזוזה לפתחם
השופר ביתבחוצה לארץ והדר בפונדק בארץ ישראל פטור מן
המזוזה ששים יום לבעל השופר בית בארץ ישראל חייב במזוזה
מיד ׃ המשכיר בית לחבירו על השופר להביא מזוזה
ולקבוע אותה חפילו היה נוח לו שפר על קביעתה מפני שהמזוזה
חובת הדר היא ואינה חובת הבית וכשהוא יוצא לא יטלנה
בידו ויצא ואם היה הבית לבנו הרי זה נוטלה כשיצא ׃

פרק ששי

עשרה תנאין יש בבית וחחר כך יתחייב הדר בן לעשות לן מזוזה וחס חסר תנחי חחד מהן פטור מן המזוזה ואלו הן שיהיה בן ארבע אמות על ארבע אמות או יתר ושיהיה לו שתי מזוזות ויהיה לו משקוף ותהיה לו תקרה ויהיו לו דלתות ויהיה גובה השער עשרה טפחים או יתר ויהיה בבית חול ויהיה אשתו לדירת אדם ועשוי לדירת קבע בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המזוזה וחסיש בן כדי לרבע ארבע על ארבע בש אמות והוא שעור שהוח עגול או בעל חמש זוויות ואין יכיל לומר שחם היה ארכן יתר על רחבן הואיל ויש בן כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות חייב במזוזה " וכמה והוא המקום שישלן שלשה פתחים ותקרה אעלף שישלה שני פתחים ברוח רביעית פטורה מן המזוזה מפני שהפתחים לה להעמיד התקרה הלולח משום מזוזות נעשו ולח תקרה שאין לה כתלים שח עומדת על העמודים מיכחן ומיכחן אעלף שהיח לרוכות בית פטורה לפי שאין לה מזוזות שיהלן העמודים להעמיד זו התקרה הן עשויין " בית שיש לו מזוזה מיכחן ומזוזה מיכחן וכיפה כמין קשת על שתי המזוזות במקום המשקוף חס יש בגובה המזוזות עשרה טפחים או יתר חייב במזוזה וחס חין בהן עשרה פטור מפני שחין לו משקוף " בית שאין לו תקרה פטור מן המזוזה היה מקיפתו מקורה ומקיפתו חינו מקורה יראה לי שחם היה הקירוי כנגד הפתח שהוח חייב במזוזה ומעמידין הדלתות וחחר כך קובעין חת המזוזה "

הר הבית השכונות והעזרות ופתי כנסיות וכתי מדרשות שאין בהן בית דירה פטורין לפי שהן מקודש בית הכנסת שלפריס

שער החדר החיצון ושער הבית שכולם עשויין לדירה וקבועין
וכולן שיש בפתח אחד מהן חייב משום מזוזה בכל פתח ופתח
פתח קטן שבין בית ועליה חייב במזוזה חדר שבבית אפילו
חדר בחדר חייב לעשות מזוזה על שער החדר הפנימי ועל
שער החדר החיצון ועל שער הבית שכולם עשויין לדירה וקבועין
ועליות כולן חייבין במזוזה שהרי הבתים החייבין במזוזה פתוחין
להם חפילן עשרה פתחים זה פתוח לזה וזה פתוח לזה הוציא
והפנימי חייב במזוזה כולן חייבין ומפני זה אמרו שער הפתוח מן
הצד לחצר חייב במזוזה׃ בית הכסא ובית המרחץ
ובית הטבילה ובית הבורסקי וכיוצא בהן פטורין מן המזוזה׃
לפי שאינן עשויין לדירת קבוע בית שכספיה
פטורין מן המזוזה לפי שאינן עשויין לדירת קבע שתי סוכות של
יתרין זו לפנים מזו החיצונה פטורה מן המזוזה מפני שאינה
קבועה הפנימית שכשוקדים פטורין מפני שאינן קבועין לדירה׃
בית שיש לו פתחים הרבה אעפ"י שאינו רגיל לצאת ולבוא
אלא בפתח אחד מהן חייב לעשות מזוזה בכל פתח ופתח

פתח שבין בית המדרש זה בין בית הכנסת ובית זה יש רגיל
לעשות ולבוא באותן הפתח חייב במזוזה פתח שבין שני בתים אע"פ
הולכין אחרי העיר שעליהן מקום שהעיר נראה עמו שם מוכיח
את המזוזה: והיכן קובעין את המזוזה בתוך ג' על הפתח
בטפח הסמוך לחוץ בתחלת שליש העליון שגובה השער וחמ קבוה
למעלה מזה כשרה והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח עד"מ ג'
הבנים לבית וחמ קבוה משמאל פסולה ובית שלשתפין חייב במזוזה"
חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הבית תמיד
ובלעדי שיכנס ויצא יפגע בייחוד שמו שלהקב"ה ויזכור האהבה
ויעור משנתו ושניותו בהפך הזמן וידע שאין שם דברי העומד
לעולם ולעולמי עולמים אלא יראת השם ומיד הוא חוזר
לדעתו והולך בדרכי מישרים אמרו חכמים הראשונים כל מי
שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מ
מוחזק לו שלא יחטא שהרי יש לו מזכירים רבים והן הן המלאכים
שמגינים אותנו מלחטוא שנ' חונה מלאך ה' סביב ליריאיו ויחלצם:

"פרק שביעי"

מעשה על כל איש ואיש מישראל צ
לכתוב ספר תורה לעצמו שנ' ועתה כתבו לכם את השירה הזאת
כלומר כתבו את התורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את
התורה שלמה פרשיות ופרשיות ואין שהניחו לו לאדם אבותינו
ספר תורה מעשה לכתוב משלו ואם כתבן בידו הרי הוא כאילו
קיבלו מסיני ואם יש יודע לכתוב אחרים כותבין לו וכל המוסיף
בספר תורה אפילו אות אחת הרי זה כאילו כתבו כולו:
המלך מעשה לכתוב ספר תורה אחר לעצמו משהמלך יתיעל
ספר שהיה לו בשהות הדיוט שנ' והיה כשבתו על כסא ממלכתו

ומניח בין כל חומש וחומש ארבע שיטין פתוחות
פרשיות כגון בתיבה לא פתוח ולא יתחיל החומש השני מ
ומתחיל למתחלת השטה "
פתוב ואם לאו מניח המקום פנוי ומתחיל למתחלת השטה "
בתוך הדף אם יכול לכתוב בתוך הדף וחציה חוץ לדף
חותיו או פתוח או יתר ולא נשאר מן השטה כדי לכתוב אות
פנוי ומתחיל מלתחלת השטה " נזדמנה לו תיבה בת ש
בתוך הדף ושש חוץ לדף לא כותב ש"ש בתוך הדף ושתי חוץ
פרשה לפרשה נזדמנה לו תיבה בת חמש אותיות לא יכתוב שני
משוטטות בכתב " לא ימעט את הכתב מפני הריוח שיש בין
שטה פעמים וזה הוא רוחב כל דף ודף ולא יהא שיטה קצרה מזה
מלאים בכתב כדי שלא יהיו עיניו משוטטות בכתב "
אותיות כדי לכתוב שש משפחות כפי משפחותיכם
שטה וכן כל שיטה ושיטה כמלא שיטה ואורך כל שיטה ושיטה שלשים
כתיבה מתוקנת נאה ביותר יניח בין כל תיבה ותיבה כמלא אות
אלא או כולן על הגויל או כולן על הקלף וכיצד כותבין ספר תורה כותב
שלא בשרטוט או שכתב מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף פסול
מלרחץ או לבית הכסא או לשון על מטתו " ספר תורה שכתבן
שמלך יהיה לו ספר תורה אחד מניחו בבית
גנזיו והשני יהיה עמו תמיד לא יסור מעמו אלא כדי שיכתוב לו
נכתם והוא עמו ישב כדין והוא מיסב והוא כנגדו שנ' והיתה עמו
וקרית בו כל ימי חייו " לא היה לו ספר תורה לעצמו קודם
שמלך עדיין לכתוב אחר שמלך שני ספרי תורה אחד מניחו בבית
גנזיו והשני יהיה עמו תמיד לא יסור מעמו אלא כדי שיכתוב לו
למרחץ או לבית הכסא או לשון על מטתו " ספר תורה שכתבן
שלא בשרטוט או שכתב מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף פסול
או כולן על הגויל או כולן על הקלף וכיצד כותבין ספר תורה כותב
כתיבה מתוקנת נאה ביותר יניח בין כל תיבה ותיבה כמלא אות
קטנה ובין כל שיטה ושיטה כמלא שיטה ואורך כל שיטה ושיטה שלשים
אותיות כדי לכתוב שש משפחות כפי משפחותיכם
ששה פעמים וזה הוא רוחב כל דף ודף ולא יהא שיטה קצרה מזה
כדי שלא יהיו עיניו משוטטות בכתב " לא ימעט את הכתב מפני הריוח שיש בין
פרשה לפרשה נזדמנה לו תיבה בת חמש אותיות לא יכתוב שני
בתוך הדף ושש חוץ לדף לא כותב ש"ש בתוך הדף ושתי חוץ
לדף לא נשאר מן השיטה כדי לכתוב שש אותיות מניח המקום
פנוי ומתחיל מלתחלת השיטה " נזדמנה לו תיבה בת ש
חותיו או פתוח או יתר ולא נשאר מן השטה כדי לכתוב אות
בתוך הדף אם יכול לכתוב חציה בתוך הדף וחציה חוץ לדף
כותב ואם לאו מניח המקום פנוי ומתחיל למתחלת השטה "
ומניח בין כל חומש וחומש ארבע שיטין פתוחות

ג"ז פתוחות

לקמן ה"ח משנה ז' ובין כל חומש וחומש ד' שיטין פתוחות
משנה ח' תיבה בת חמש אותיות

מתחלת שיטה חמישית וכשנמור התורה עדיך שיגמור באמצע
שיטה שבסוף הדף ואם נשאר מן הדף שיטין הרבה מקצרו שלא
ויתחיל מתחלת השטה ולא יגמור את השיטה מתכוין עד שיהיה
לעינו כל ישראל באמצע שיטה בסוף הדף ויזהר באותיות
הגדולות ובאותיות הקטנות ובאותות הנקודות ובאותיות שיורק
משונות כגון הפי הלפופות והאותיות העקומות כמו שהעתיקו
הסופרים איש מפי איש ויזהר בתגין ובמניעת יש אותיות שיש עליהן
תג אחד ויש אותיות שעליהן שבעה וכל התגין כעורות זין הכ"ח וכן
השערה כל הדברים האלו לא נאמרו אלא למיעוט מן המובחר
ואם שיטה בתיקון זה או שלא דקדק בתגין וכתב האותיות כולן
כתקנן או שהרחיב השיטין או הרחיקן או האריך בהן או קצרן
הואיל ולא הדביק אותן ולא חסר ולא הותיר לא הפסיד עורות
אות אחת ולא שיטה בפתוחות וסתומות הרי זה ספר כשר
יש דברים אחרים שלא אמרו אותן כתגמוד ונהגו בהן הסופרים
וקבלה היא בידם איש מפי איש והן שיהיו מעין השיטין שבכולן
ולא לא פחות משמונה ואחבעים ולא יתר על ששים ושיהיה הרווח
שבין כל פרשה ופרשה כמו תשעה אותיות אשר אשר אשר ושיהיה
בראשי השטין למעלה משירות הים הבחים ביבשה ומתכמעים
חמש שיטין ולמטה מן השירה חמש שיטין תחלת כל שיטה מהן
כך ותקח אחריה סוס ויצאן ויבואן ויהיה בראשי השיטין למעלה
משירת הזינו ואעידה אחרי הדרך באחרית להפעמן קהל
שש שיטין ולמטה ממנה חמש ויבא וילכו לרבי אשר הזה אשר
וכל הדברים האלו למיעוט מן המובחר ואם שיטה לא פסל
אבל אם כתב המלך חסר או החסר מלא או שכתב
שהיא קרין וכתב כקריאתה כגון שכתב שפבנה מקום שגלה

אין קדושתו כקדושת ספרי תורה אלא כחומש מן החומשין דין
היתר כדין החסרי׳

פרק שמיני

פרשה פתוחה יש לה שתי עורות אסמרי
באמצע השיטה מניח שאר השיטה פנוי ומתחיל הפרשה שהיא פתוח
מתחלת השיטה השניה כנגן זה — כמה דבריס
חמורים שנשארו מן השיטה — ריוח כשיעור
תשע אותיות יכול אם לא נשאר לו מעט אי אסמרי בסוף השיטה
מניח שיטה שניה כולה פנויה כלו כתב ומתחיל הפרשה הפתוחה
מתחלת שיטה שלשית כנגן זה — פנויה — ופרשה
סתומה יש לה שלש עורות אסמרי באמצע
שיטה מניח ריוח כשיעור ומתחיל לכתוב בסוף השיטה מתחלת
הפרשה שהיא סתומה עד שימצא הריוח באמצע כנגן זה
ואם לא נשאר מן השיטה כי להניח הריוח
כשיעור ולכתוב בסוף שיטה תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח
מרחש שיטה שניה כנגן זה — ואם נשאר
בסוף השיטה מניח מתחלת שטה — שניה
כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב הפרשה הסתומה מאמצע
השיטה כנגן זה — נמצאת אומר שפרשה פתוחה
תחלתה בתחלת — השיטה לעולם ופרשה סתומה
תחלתה מאמצע השיטה לעולם ספרי שחיטן מוזה במלא
וחסרי אפשר לתקנו ולהגיהו כמו שכתוב אבל אם טעה בריוח
הפרשיות וכתב סתומה פתוחה או פתוחה סתומה או שהפסיק והשאיר
פנוי במקום שאין כאן פרשה או שכתב כדרכן ולא הפסיק בריוח
במקום הפרשה או ששינה עורות השירות הרי זה פסול ואין לו
תקנה אלא לפשוך את כלהדף שטעה בו ולפי שראיתי

ויש מהמגיהין שכתבו שאין לכתוב ספרי תורה אלא בחומש

שתיהן סתומות. ויהי בעת ויהי אחר ויהי אחרי הדברים
על אחבי ארבעתן סתומות וירח אין פתוחה ויסעמש וי׳ פתוחה
פתוחות. אחרי הדברים ושרי חשת אברם ויהי אברם ויאמרו׳ם
פרשיות. ויאמר י׳ל אברם ויהי רעב ויהי כימי אמרפל ששתן
פתוחות. ויהי רעו ויהי שרל ויהי נחור ויהי תרח כולן סתומות שמונה
תולדות שם שהן פתוחות וארפכשד ח. ושלח ויהי עבר ויהי
פלג ויהי רעו ויהי שרוג ויהי נחור ויהי תרח כולן סתומות שמונה
פרשיות. ויאמר י׳ל אברם ויהי רעב ויהי כימי אמרפל ששתן
פתוחות. אחרי הדברים ושרי חשת אברם ויהי אברם ויאמרו׳ם
על אחבי ארבעתן סתומות וירח אין פתוחה ויסעמש וי׳ פתוחה

ספר בראשית

יקוו המים יהי מאורות

ישרצן המים תוצא הארץ ויכלו שה תולדות השמים כולן פתוחות
והן שבע פרשיות. שהחשה אמרו ואלה אמרו שהיהן סתומות.
ויאמר י׳ל שהים פתוחה והאדם ידע שהספר ויהי שת ויהי אנוש.
ויהי קינן ויהי מהללאל ויהי ירד ויהי חנוך ויהי מתושלח ויהי למך
ויהי נוח חמשת עשרה פרשיות שהן כולן סתומות. וירח י׳ל שהה תולדות
נח שהיהן פתוחות. ויאמר שהים לנח וידברי שהים אל נח ויאמר
שהים אל נח ששתן סתומות ויהיו בני נח ושה תולדות בני נח שהה
פתוחות ופנעון יל ועשולי שהיהן סתומות ויהי כל הארץ שה
תולדות שם שהיהן פתוחות וארפכשד ח. ושלח ויהי עבר ויהי
פלג ויהי רעו ויהי שרוג ויהי נחור ויהי תרח כולן סתומות שמונה
פרשיות. ויאמר י׳ל אברם ויהי רעב ויהי כימי אמרפל ששתן
פתוחות. אחרי הדברים ושרי חשת אברם ויהי אברם ויאמרו׳ם

קפר בראשי׳
קפר שמות
קפר ויקרא
קפר במדבר
קפר דברים

שבושגדול בכל הספרים שרחיתי בדברים לוכן בעני המסורת
שכותבין ומחברין להודיע הסתומות והפתוחות שלקן בדברים אינ
כמה לקות הספרים שמוכין עליהן רחיתי לבתוב הנה כלפרשיו
התורה הסתומות והפתוחות ועורות השירות כדי לתקן עליהם כל
הספרים ולהגיה מהן ׳׳ וספר שמוכן עליו בדברים אינ
הון הספר הידוע במערים שהוא כולל ארבעה ועשרים ספרים
שהיה בירושלם מכמה שנים להגיה ממנו הספרים ועליו הכל פ
סומכין לפי שהגיהו בן חשר וידקדקבו שנים והגיהו פעמים רבות
כמו שהעתיקו ועליו סמכתי בספר תורה שכתבתי כהלכתו ׳׳

ויהיו חיי שרה ארבעים פתוחות וחמשה זקף סתומה · ויוסף אבריה
ואלה תולדות ישמעאל ואלה תולדות יצחק ויהי רעב ארבעים
פתוחות ויה׳ · עשו ויה׳ כי זקף יצחק ויצא יעקב שלשים סתומות ·
וישלח יעקב פתוחה ויבוא יעקב ותצא דינה שתים סתומות ויאמר
אלהים ויראו אלהים ויהיו בני יעקב ואלה תולדות עשו ארבעים פתוח
אלה בני שעיר סתומה · ואלה המלכים ושב יעקב ויהי בעת ההיא
שלשים פתוחות · ויוסף הורד סתומה · ויהי אחרי הדברים ויהי מקץ יהודה
שתים פתוחות · ויגש שלשה שמות ואת יהודה שלשים סתומות
ויהי אחרי ויקרא יעקב שמעון ולוי · יהודה זבולן · ששכר · כולם
פתוחות והן שש · רן נד · מאשרי · נפתלי · בן פרית חמשים סתומות
בנימין פתוחה · מנין הפתוחות שלש וארבעים · והסתומות
שמנה וארבעים · הכל אחד ושלשים פרשיות ·

ספר שמות

וה׳ אל משה · ויאמר אליהם אל פרעה · חדש · וילך איש · ויקם מלך
בימים הרבים שלשתן פתוחות · ומשה היה רעה סתומה · וילך
משה · ויאמר ׳ אל משה שתים פתוחות · ודבר אלהים אל משה
ודבר ׳ אל משה ואל אהרן שתים פתוחות · אלה ראשי בית אבותם
ויאמר ׳ אל משה שתים סתומות · ויאמר ׳ אל משה · ויאמר ׳ אל
משה ואל אהרן שתים פתוחות · ויאמר ׳ אל משה בא · ויאמר ׳
אל משה אמור אל אהרן שתים סתומות · ויאמר ׳ אל משה פתוח
ויאמר ׳ אל משה אמור אל אהרן ויאמר ׳ אל משה השכם בבקר
שתים סתומות · ויאמר ׳ אל משה בא אל פרעה ויאמר ׳ אל משה
ואל אהרן שתים פתוחות · ויאמר ׳ אל משה ואהרן ויאמר ׳ אל
משה ואל אהרן שתים סתומות · ויאמר ׳ אל משה פתוח
אל משה אמור אל אהרן ויאמר ׳ אל משה כה ויאמר ׳ אל
משה ואל אהרן שתים פתוחות · ויאמר ׳ אל משה ויאמר ׳ אל
משה ואל אהרן שתים סתומות · ויאמר ׳ אל משה ויאמר ׳ אל
משה ואל אהרן שתים פתוחות · אלה ראשי בית אבותם ·

יהודה

ויאמר ׳ אל משה ואל אהרן שתים סתומות ·

ועשית את מעל לעשית עיל וזה הדבר וזה אשר תעשה כופל
סתומות ועשו את היפוי פתוחה . ועשית משבצות ועשית חשן
המזבח ועשית את חצר המשכן ואתה תצוה ואתה הקרב חמשתן
סתומה ועשית את הקרשים פתוחה . ועשית פרוכת , ועשית את
סתומה ועשית שלחן ועשית מנורת שתיהן פתוחות , ואת המשכן
ואל משה אמר פתוחה . ויאמר ה׳ סתומה ודבר ה׳ פתוחה ועשו ארון
תטה חמשתן סתומות , הטה אנפי פתוחה לא תהיה משפט לה סתומה
אם כסף פתוחה שהיו לא תקלל לא תשא כי תפגע כי תראה לא
כי בער אש כי תצא אשר כי יתן איש כופל סתומות שבע
וכי ישל פתוחה וכי יפתה מכשפה זובח לאלהים שלשתן סתומות ,
וכי יגח שור פתוחה וכי יפתח איש וכי יגנוב איש כי ינגוב איש ,
כי ירבון וכי יהא איש וכי ינצו וכי יהא איש כופל סתומות והן עשר ,
וכי ימכור מכה איש וכי יזיד איש ומכה אביו ונוגע איש ומקלל אביו
הפוך
העם פתוחה , ויאמר ה׳ אל משה סתומה , שה המשפטים פתוחה ,
תגזל לא תגנוב לא תענה לא תחמוד כופל סתומות והן שבע ,
אנכי לא תשא שלשתן סתומות , זכור פתוחה , כבד לא תרצח לא
כתב את ושמע יתרו בחדש השלשי חמשתן פתוחות , ודברי ה׳
ויאמר ה׳ אל משה סתומה וסעו מרפידים ויבא עמלק ויאמר ה׳ אל משה
אנכי ה׳ אלהיך ממצרים שלשתן סתומות וידבר ה׳ אל משה פתוחה ,
אז ישיר משה ותקח מרים חמשתן פתוחות , ויסע משה ויבואו אל מדבר
וישבו ויחן ויאמר ה׳ אל משה מה תצעק אלי ויאמר ה׳ אל משה שתיהן
קדש ף והיה כי יביאך שתיהן פתוחות והי בשלח סתומה ודברי וכל
ואל משה ואחרן שתיהן פתוחות והי בעצם סתומה ודבר וכל
ויאמר משה פתוחה , והי בחצי הלילה סתומה , וישמע בני ישראל ויאמר
ויאמר משה ויאמר ה׳ אל משה ואל אהרן שלשתן סתומות

ויצו (כ"ה דברי שהרן וזאת תורת החטאת וזאת תורת זבחי) ויקרא דכי

ויקרא ויצו את בני ישראל ואמרת אליהם איש איש כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם. אם עולה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצונו לפני ה'. וסמך ידו על ראש העולה ונרצה לו לכפר עליו. ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד. והפשיט את העולה ונתח אתה לנתחיה. ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש. וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את הראש ואת הפדר על העצים אשר על האש אשר על המזבח. והקרבו מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן עולה לה' זכר תמים יקריבנו. ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את דמו וזרקו את דמו על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד. ואת בהמה ואת הצאן לעולה ואת הפדר ואת הראש ואת הפדר וערך על העצים אשר על האש אשר על המזבח. וקרבו מן הבהמה

ואם לא השמיע שיהיה פתוחות · ואם בזמן סתומה · וידבר איש
ספרית לפי ערך אחיך · ואיש כי יכור · כפי ערך אחיך ומטה · כפי
תשיג ידך · כפי ערך אחיך עמך שיהיה סתומות · ואם בחקות
וידבר ההוציא את המקלל · וידבר דבהר סיני שיהיה פתוחות ·
וידבר דאין את בני ישראל · לקחת ממך פתוחות · ויצא כל אשר סתומה
פתוחה · וידבר דאך בעשור סתומה · וידבר דבחמשה עשר יום
בזה · וידבר דבחדש השביעי
בסוף השמיע סתומה · וידבר ה׳ שהיה · וידבר משה · וידבר ה׳ שמשה
שיהיה פתוחות · וזה לכם · כפי ימות שיהיה סתומות · וידבר דאשה
כי תזריע · וידבר דאדם כי יהיה נגע עד · ובשר חי בעת פתוחה ·
וכשר סתומה · ואשה אשה פתוחה · ואיש או אשה כי יהיה בעור
בשרכם · ואיש כי ימרט והבגד שיהיה סתומות · וידבר דזאת תהיה
פתוחה ואם דלא סתומה · וידבר דפי תבואו · וידבר דדברו אל בני
ישראל שיהיה פתוחות · ואיש כי תצא קטומה · וידבר דאחרי מות · וידבר
דדבר אל אהרן · וידבר דדבר אל בני ישראל שיהיה פתוחות · איש
איש ערות אביך · ערות אשת אביך · ערות אחותך · ערות בת בנך
ערות בת אשת · ערות אחות אביך · ערות אחות אמך · ערות אחי
אביך ערות כלתך · ערות אשת אחיך · ערות אשה וכוי על האחיך
שיהיה פתוחות · וכי יגור סתומה · וידבר דאשר יקח מזרעך · ויאמר
ה׳ שמשה אמור אל הכהנים שיהיה פתוחות · והכהן הגדול מאחיו
וידבר דדבר אל אהרן שיהיה סתומות · וידבר דוינזרו · וידבר דדבר
אל אהרן ואל בניו שיהיה פתוחות · וידבר דשור או כשב סתומה ·
וידבר דדבר אל בני ישראל אלה מועדי ה׳ · וידבר דכי תבואו אל הארץ
ששיהיה פתוחות · וספרתם לכם סתומה · וידבר דבחדש השביעי
פתוחה · וידבר דאך בעשור סתומה · וידבר דבחמשה עשר יום
וידבר דאן את בני ישראל · ולקחתם לכם פתוחות · ויצא כל אשה סתומה
וידבר דהוציא את המקלל · וידבר דבהר סיני שיהיה פתוחות ·
וספרת לך · כפי ימך אחיך · ואיש כי · מכור · כפי · ימך אחיך ומטה · כפי
תשיג ידך · כפי · ימך אחיך עמך שיהיה סתומות · חס בחקותי

ואשה כי תזיד סתומה · תזיד פתוחה ·

כי פליג פתוחה וחס בהמה סתומה · מניין הפתוחות שתים וחמשים
והסתומות שש ורבנים הכל שמונה ותשעים ׃

ספר במדבר ׃

ויהין בני ראובן סתומה · לבני שמעון לבני
גד לבני יהודה לבני יששכר לבני זבולן לבני יוסף לבני מנשה לבני
בנימין לבני דן לבני אשר בני נפתלי · אלה הפקודים וידבר ה׳ אל
מטה לוי וידבר ה׳ יש עם דגלן כולן פתוחות חוץ מבני עשרה דגל
מחנה ראובן ונסיעה לדגל מחנה אפרים דגלמחנה דן חרבעתן
סתומות · אלה פקודי ואלה תולדות וידבר ה׳ אל משה וידבר
דפקוד חמשתן פתוחות ולקהת · ויאמר דפקוד שתיהן סתומות ׃
וידבר ה׳ אל משה וידבר ה׳ אל תכריתו וידבר נשוא חרבעתן
פתוחות · בני מררי ופקודי בני גרשון שתיהן סתומות · וידבר
ה׳ אל משה וידבר ה׳ אל אהרן וידבר ה׳ אל משה כי תשטה · וידבר ה׳
אל משה כי יפליא וידבר דבר אלדברי חמשתן פתוחות · ברכך
יאר ישא ושמן ויהי ביום כלות ויהי המקריב כולן סתומות והקשת
ביום השני ביום השלישי ביום הרביעי החמישי השני · השביעי
השביעי התשיעי העשירי ביום עשתי עשר ביום שנים עשר זאת
חנוכת וידבר בהעלותך וידבר דקח את הלוים כולן פתוחות
והן חרבעתן עשרה · וידבר דזאת חשר ללוים סתומה · וידבר
דושמו וידבר דכי יהיה טמא שתיהן פתוחות · וביום הקים סתומה
וידבר דעשה לו ויהי בשנה חשנית שתיהן פתוחות · ויאמר משה
לחובב ויהי בנסוע שתיהן סתומות · ויהי העם כמתאוננים ויאמר
ויאספו אשר ויאמר ה׳ אל משה תקצר · ותדבר מרים חרבעתן פתוחות
ויאמר אנא פתוחה סתומה · ויאמר רוכבה · וידבר ישלח לך · ויאמר
דעד אנה ינאצוני · וידבר דעד מתי · וידבר דכי תבואו וידבר

ויהי פתוחה ויאמר ד׳ אל משה ואל אהרן לאמר שא את ראש כל עדת בני ישראל וידבר ד׳ אלה שמות האנשים וידבר ד׳ אל משה לאמר שא את ראש כל עדת בני ישראל ויקריבו ראשי האבות חמשתם פתוחות מ״ן

וידבר ד׳ אל משה לאמר שא את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם תמימים ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו וימשחם ויקדש אותם ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבותם הם נשיאי המטות הם העומדים על הפקודים ויביאו את קרבנם לפני ד׳ שש עגלות צב ושנים עשר בקר עגלה על שנים נשיא ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן ויאמר ד׳ אל משה לאמר קח מאתם והיו לעבד את עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל הלוים איש כפי עבדתו ויקח משה את העגלות ואת הבקר ויתן אותם אל הלוים ואת שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן אל בני גרשון כפי עבדתם ואת ארבע העגלות ואת שמנת הבקר נתן אל בני מררי ביד איתמר בן אהרן הכהן ואל משה לא נתן כי עבדת הקדש להם בכתף ישאו ויקריבו הנשיאים את חנכת המזבח ביום המשח אותו ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח ויאמר ד׳ אל משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם לחנכת המזבח ויהי המקריב ביום הראשון נחשון בן עמינדב למטה יהודה ויקרב את קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן נחשון בן עמינדב ביום הראשון הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר הקריב קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן נתנאל בן צוער ביום השני הקריב אליאב בן חלון נשיא זבולן קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אליאב בן חלון ביום השלישי נשיא בני ראובן אלישור בן שדיאור קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אלישור בן שדיאור ביום הרביעי נשיא בני שמעון שלומיאל בן צורישדי קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן שלומיאל בן צורישדי ביום החמישי נשיא בני גד אליסף בן דעואל קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אליסף בן דעואל ביום הששי נשיא בני אפרים אלישמע בן עמיהוד קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן עמיהוד ביום השביעי נשיא בני מנשה גמליאל בן פדהצור קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן גמליאל בן פדהצור ביום השמיני נשיא בני בנימין אבידן בן גדעוני קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אבידן בן גדעוני ביום התשיעי נשיא בני דן אחיעזר בן עמישדי קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן עמישדי ביום העשירי נשיא בני אשר פגעיאל בן עכרן קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן פגעיאל בן עכרן ביום האחד עשר נשיא בני נפתלי אחירע בן עינן קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אחירע בן עינן ביום השנים עשר נשיא בני דן אחיעזר בן עמישדי קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק כסף אחד שבעים שקלים בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת יחיד בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן עמישדי זאת חנכת המזבח ביום המשח אותו מאת נשיאי ישראל כסף קערות שנים עשר כסף מזרקים שנים עשר זהב כפות שנים עשר עשרה עשרה בזהב הכף כל הזהב לכפות מאה ועשרים כסף כל הכלים אלפים וארבע מאות בקר לעולה שנים עשר בקר איל שנים עשר כבש בני שנה שנים עשר ומנחתם שעיר עזים שנים עשר לחטאת ובקר זבח השלמים עשרים וארבעה בקר איל ששים עתוד ששים כבש בני שנה ששים זאת חנכת המזבח אחר המשח אותו ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו ושמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על ארון העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו ויבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על ארון העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו וידבר ד׳ אל משה לאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרתיה כאשר צוה ד׳ את משה וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחה מקשה היתה כמראה אשר הראה ד׳ את משה כן עשה את המנורה וידבר ד׳ אל משה לאמר קח את הלוים מתוך בני ישראל וטהרת אתם והעבר תעביר עליהם מי חטאת והקהילו כל עדת בני ישראל והביאו הלוים לפני אהל מועד והקהלת את כל עדת בני ישראל והקרבת את הלוים לפני ד׳ וסמכו בני ישראל את ידיהם על הלוים והניף אהרן את הלוים תנופה מאת בני ישראל והיו לעבד את עבדת ד׳ ואחר יבאו הלוים לעבד את עבדת אהל מועד וטהרת אתם והנפת אתם תנופה כי נתונים נתונים הם לי מתוך בני ישראל תחת פטר כל רחם בכור כל בני ישראל לקחתי אתם לי וכל בכור בבהמה ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אתם לי ואקח את הלוים תחת כל בכור בני ישראל ואתן את הלוים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבד את עבדת בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש ויעש משה ואהרן וכל עדת בני ישראל ללוים ככל אשר צוה ד׳ את משה ללוים כן עשו להם בני ישראל ויתחטאו הלוים ויכבסו בגדיהם ויניף אהרן אתם תנופה לפני ד׳ ויכפר עליהם אהרן לטהרם ואחר באו הלוים לעבד את עבדתם באהל מועד לפני אהרן ולפני בניו כאשר צוה ד׳ את משה ללוים כן עשו להם וידבר ד׳ אל משה לאמר זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבא לצבא צבא בעבדת אהל מועד ומבן חמשים שנה ישוב מצבא עבדתו ולא יעבד עוד ושרתו את אחיהם באהל מועד לשמר משמרת ועבדה לא תעשה ללוים בדבריהם תעשה לשמרתם וידבר ד׳ אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו בארבעה עשר יום בחדש בין הערבים במועדו ככל חקתיו וככל משפטיו תעשו אתו וידבר משה אל בני ישראל לעשות הפסח ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה ד׳ את משה כן עשו בני ישראל ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא ההם האנשים ההם אלהם אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ד׳ במועדו בתוך בני ישראל ויאמר אלהם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ד׳ לכם וידבר ד׳ אל משה לאמר דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה לכם או לדרתיכם ועשה פסח לד׳ בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו על מצות ומרורים יאכלהו לא ישאירו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו ככל חקת הפסח יעשו אתו ואשר האיש טהור והוא לא היה בדרך ומחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההוא מעמיה כי קרבן ד׳ לא הקריב במועדו חטאו יסבל האיש ההוא וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לד׳ כחקת הפסח וכמשפטו יעשה כן תהיה חקה אחת לכם ולגר ולאזרח הארץ וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדת ובערב יהיה על המשכן כמראה אש עד בקר כן יהיה תמיד הענן יכסנו ומראה אש לילה כן תמיד יהיה המכסה יומם ומראה אש לילה וכפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכן שם הענן שם יחנו בני ישראל על פי ד׳ יסעו בני ישראל וכל ימי אשר שכן הענן על המשכן יחנו ואם ארכו הימים הרבה על המשכן ושמרו בני ישראל את משמרת ד׳ ולא יסעו ויהי אם יש הענן ימים מספר על המשכן על פי ד׳ יחנו ועל פי ד׳ יסעו ויהי אם מספר יהיה הענן בימים על המשכן על פי ד׳ יחנו ועל פי ד׳ יסעו ויהי אם מערב עד בקר והעלה הענן בבקר ויסעו או יומם ולילה והעלה הענן ויסעו אם חדשים או ימים בהארך הענן על המשכן לשכן עליו על פי ד׳ יחנו ועל פי ד׳ יסעו ויהי בנסע

הפתוחות שתים ותשעים והסתומות שש ושתים. הכל מאה ושמונה
וחמשים "

"ספר אלה הדברים"

ויחמרו יי' אל' ונעבור וירחי
יי' אחד ואתחנן. חמשתן סתומות. ועתה ישראל כי תשאל בנך
מן יבחיל ויקרין משה. תרכעשתן פתוחות. אנכי לא תשא שמור "
כבד לא תרצח ולא תנאף ולא תגנוב ולא תענה ולא תחמוד ולא תתאו
את הדברים כולן סתומות אחת עשרה. שמע ישראל פתוחה. והיה
כי יביאך לא תשא כי ישלח כי יביאך תרכעשתן סתומות. והיה עקב
פתוחה כי תשמר סתומה. כל המצוה. והיה אם שכח שמע ישראל
בעת ההיא ועתה ישראל חמשתן פתוחות. כי הארץ והיה אם שמע
כי אם שמור תשמרון ראה אנכי. והיה כי יביאך כי ירחיבך כרית
כולן סתומות והן שבע. כי יקוש פתוחה. כי תשמע. כי
בעם אתם. לא תאכל את זה תאכלו. כל עשר טהורה כולן סתומות
והן שש. עשר תעשר פתוחה. מקצה שלש מקץ שבע. כי יהיה
בך אביון. כי ימכר לך תרכעשתן סתומות. כל הבכור. שמור את
חדש שתהין פתוחות. שבעה שבועות סתומה. חג הסכות פתוח
שופטים ושוטרים. לא תטע לך. לא תזבח. כי ימצא בקרבך
תרכעשתן סתומות. כי יפלא פתוחה. כי תבוא. לא יהיה לכהנים
וזה יהיה. וכי יבוא הלוי. כי תהבצע. כי כרית כולן סתומות והן
שש. וכי יהיה פתוחה. לא תסיג. לא יקום עד. כי תצא למלחמה
כי תקרב אתה. כי תצור אל עיר. חמשתן סתומות. כי ימצא חלל
פתוחה. כי תצא למלחמה. כי תהין לאויב. כי יהיה לאיש. וכי
יהיה באיש. לא תריחה את שור. לא תריחה את חמור. לא יהיה כלי
כולן סתומות והן שבע. כי יקרא פתוחה. כי תבנה לא תחרוש. לא
בגדים תעשה. כי יקח איש. וכי ימצא יי' כי יהיה שריה

אותה בשבע ששים שטות ואלו הן התיבות שבראש פשיטה
בעורת הפרשה הסתומה ונמצאת כלולה ששים ופותחין
עורת ה׳ הא׳ז׳ן כל שטה ושטה שבאמצעה ריוח אחד
שלש מאות תשע׳ ושבעים . הכל שמאות ששים ותשעה "
פתוחות . כלה התורה מאתים ותשעים " ומניין הסתומות
אחד ארבע ועשרים . הכל מאה שמונה וחמשים . ומניין "
ויוסף ובנימין . ולגד ולדן ולאשר . ויעל משה כולן סתומות והן
שבע . מניין הפתוחות שבספר זה ארבע ששים והסתומות מ
חמשת פתוחות . וזאת ליהודה סתומה ולבני פתוחה לבנימין "
השמים . ויבוא משה וידבר ׀ שמשה בעצם . וזאת הברכה ׀
וילך משה פתוחה ויקרא משה סתומה ויאמר ׀ שמשה הקהיל
שיהיה פתוחות . והיה כי יבואן . כי המצוה ראה נתתי שלשתן סתומות
והן שש . עשרה והיה אם שמע והיה אם לא תשמע שיהיה פתוחות
אלה דברי הברית סתומה . ויקרא משה לכל ישראל אתם נצבים
עם חותנתן . ארור מכה ארור עוקח ארור אשר לא יקים כולן סתומות
מטה ארור שוכב עם כל בהמה . ארור שופך עם אחותו ארור שוכב
את העם . ארור הכוש ארור מקלה . ארור מסיג . ארור משנה ארור
הזה שיהיה סתומות . ויעל משה וזקני פתוחה . וידבר משה ויעל משה
והן חמש ושלשים זכור והיה כי תבוא שיהיה פתוחות . כי תפלה ויום
תחבוט כי ׳ה׳ כי ישכן אחים . כי ינצו אנשים . לא יהיה כפיסך כולן סתומות
כי תקח איש אשה ובעלה . כי יקח איש אשה חדשה . כי ימצא איש . השמר
בנעם הערעת . כי תשה . לא תעשק . לא יומתו . לא תטה . כי תקצור .
מזוזי לא יבוא עמון לא תתעב אדומי כי תצא מחנה לא תשגיר . לא
תהיה קדשה . לא תשיך . כי תדור . כי תכוא כרם . כי תבוא בקמת ר

ואיש מלחמה
חבי ורוממו[ן]

סוס
משועי זה אלי ואנוהו
ורוכב רמה בים
עז וזמרת יה ויהי

חדווח וזו היא עורתה
חז ישיר משה ובני שירה הזאת לי ויאמרו
השטה חלקה לשלש ונמצא ריוח כנגד הכתב וכתב כנגד
ואחת מניח הריוח בשני מקומות בחמישה עד שתמצא
ראשונה כדרכה ושאר השיטות מניחין בחמישה ריוח אחד ו
וכפי שירת הים כותבין אותה בשלשים שטה שטה
אנ ואין ואמרתי ותאחז ועמשניו וחרבי מראש כי
ענבמן חמת הללו שי כי כי כי ואמר אשר יקומו ראו
מז ושן מחוץ חמרתי לולי פן כי לן חיכה אם כי כי
יזבחו חדשים עורי ויריו ואמרי כי הם ואם כי ותאכלו יקפה
יצרתן פרוש ואין ויאכל ושמן עם עם וישמן וישט יקנאוהו
עדיק דור עם הוא שאל בהפרידן למספר יעקב ובתורתן
שהן באמצעהדף ותשמע האחרון תזל וכרביבים הבו כי
שהן בחמישה ריוח אחד ואלו הן התיבות שבראש כלחי שיטה אחרונה
וחפס עורי ישתן יהי ואין מחצתי כי אם אשפיר מרם
הרעב ועקם ואלו הן התיבות שבראש כלחי שיטה אחרונה
ואויבך ומטרמות אשכלות וראש חתום שנת וחש ועל
תלהט חצי וקטב עם גם אשביתה פן ועז ואין יבין ושנים
אלהים לא ותשכח מכעס אריחה בנים כיעסוני בגוי
ירכיבהו וישקהו חמאת בניהם שמע ונבל בתועבות
רכיבהו וישקהו חמאת בניהם שמע ונבל בתועבות
ואחת מניח הריוח בשני מקומות בחמישה עד שתמצא
השטה חלקה לשלש ונמצא ריוח כנגד הכתב וכתב כנגד
חדווח וזו היא עורתה
חז ישיר משה ובני שירה הזאת לי ויאמרו
ואיש מלחמה
חבי ורוממו[ן]
משועי זה אלי ואנוהו
ורוכב רמה בים
עז וזמרת יה ויהי

שמו מרכבות פרעה וחלו ירדו בים ומבחר
שלשיו טבעו בים סוף תהומות יכסיומו ירדו במצולות
אבן ימינך ׀ נאדרי בכח ימינך
תרעץ אויב וברוב גאונך תהרוס
תשלח חרונך יאכלמו כקש ברוח
אפיך נערמו מים נצבו כמו נד
נזלים קפאו תהומות בלב ים אמר
אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאמו
נפשי אריק חרבי תורישמו ידי שפת
ברוחך כסמו ים צללו כעופרת במים
אדירים מי כמכה באלם ׀ מי
כמכה נאדר בקדש נורא תהלות עשה
פלא נטית ימינך תבלעמו ארץ נחית
בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך אל נוה
קדשך שמעו עמים ירגזון חיל
אחז ישבי פלשת אז נבהלו אלופי
אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמוגו
כל ישבי כנען תפל עליהם אימתה
ופחד בגדל זרעך ידמו כאבן עד
יעבור עמך ׀ עד יעבור עם זו
קנית תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון
לשבתך פעלת ׀ מקדש אדני כוננו
ידיך ׀ ימלך לעלם ועד כי
בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב ׀ עליהם

את מי היס ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים׃
כל התורה כולה כין בשירות כין בשאר הכתב יתכוין שתהא
אות סמוכה לחברתה כיותר ולא תדבק בה ולא תתרחק ממנה
כדי שלא תריחה התיבה פשתי תיבות אלא יהיה כין ־ אות
לאות כחוט השערה ואם הרחיק אות מאות עד שתריחה התיבה
כשתי תיבות פתינוק שאינו רגיל הרי זה פסל עד שיתיקן ׃

פרק תשיעי

אין עושין ספרי תורה לא תפילין ולא מזוזות אלא על ✝
הקיפו ולא הקיפן יתר על קרכן וכמה הוא קרכן בגויל ששה
טפחים שהן ארבע ועשרים אצבע כרוחב הגודל שלשה וכקלף
או פחות קן יתר והוא שיהא קרכן כהקיפו וכן אם עשה בגויל
פחות ממשה ומיעט את הכתב או יתר על ששה והרחיב כתיבתו
עד ש היה קרכן כהקיפו הרי זה כמעשה ׃ שיעור הגיליון
מלמטה ארבע אצבעות ומלמעלה שש אצבעות וכין כל דף
לדף שתי אצבעות לפי כך עדיף שיהא כתחלת כל יריעה ׃
ובסופה רוחב אצבע אחת וכדי תפירה שנמצא כשתתפר ✝
הילי עות יהיה כין כל דף ודף בכל הספר כולו שתי אצבעות
ויהא מן העור כתחלת הספר כדי לגלול עמוד וכל השיעורין האילו
למעזה ואם חסר או החתיר לא פסל ׃ כיצד יתכוין ארך
עד שיעשה הספר ארכו כהקיפו מתחיל ומרבע העורות כשוה
ועושה רוחב כל עור מהם ששה טפחים מצמצם לכל ואחר
כך גוזל העורות ועושה מהן כרך אחד מהודק יפה יפה ׃
ומוסיף כעורות ומהדק עד שיעשה הקף הכרך ששה טפחים
שהוא רוחב העור ומודד כחוט ששה שיקיפו על הכרך ׃
ואחר כך עושה כדה שוה יהיה חריסה חרבנים או תשעים

אצבעות ויחלק אצבע אחד מהן בפנה לשנים ושנשה ואחרבעה
חלקים כדי שידע בו שיעורי אצבע ורביע אצבע ופיועז כזה
החלק וימדוד כל עור (ועור) בכנה זן עד שידע כמה אצבע יש בכל עור
ועור כדי שידע כמה אצבעות בארך כל הכרך ׃ ואחר כך
לוקח עורות אחרים שנים או שלשה לבדוק בהן שיעור הכתב ׃
וכותב בהן דף אחד ודבר ידוע שארך הדף שבע עשרה אצבעות
לפי שהוא מתחלפין למעלה שלש ולמטה אחרבע אבל רוחב הדף ׃
הוא לפי הכתב אם דק אם עבה וכן מניין השטות שבדף יכוין
לפי הכתב לפי שבין שיטה לשיטה כמלוא שיטה ׃ ואחר
שכותב הדף שבודק בן לפי מה שירצה ימוד רוחב הדף באצבעות
הכתב ויוסיף על רוחב הדף שבין שיטי אצבעות שבין דף לדף
ויחשב כמה דפין יכוין בכרך שגמר מאותן הכתב שבדק כך
וידע חשבון הדפין וירחה כמה נכתב בדף זה שבדקבו מן התורה
כולה ומשערי לפי הספר שהוא כותב ממנו ומחשב אם עלתה כל
התורה לפי מניין הדפין זה הוא הכתב שכותב בו בכרך ואם הוציא
החשבון שהדפין יתר מן התורה ירחיב בכתב עד שיתמעט מניין
הדפין ויבדוק בדף אחר ואם הוציא החשבון שהתורה יתר מן +
הדפין ימעט בכתב עד שירבה במניין הדפין ויבדוק בדף אחר
וכן בדף אחר דף עד שיבוא החשבון אחר ׃ מאחר שידע
רוחב הדף ושיעור הכתב מתחיל במחותו הכרך ומחלק כל עור ועור
לדפין כשרטוט כפי רוחב הדף שבדק בו ועלה בחשבון וכשיחר
לן מן העור שלש אצבעות או ארבע יתר על הדף האחרון
שפירעה יניח ממנו רוחב אצבע וכדי תפירה ויקוץ השאר ואל
יחוש שבאחרונה יתוסף לן שורות אחרות על הכרך שגמר כנגד
כל התספות שקוצץ מכל עור ועור ואינו צריך לחשב דבר זה

שהכתב מושכן לפי מניין הדפין׃ וכן הרועה לעשות רוחב הספר
יתר על ששה או פחות משהה על הדרך הזאת הוא מחשב ויצא לו כן
בהקיפו בלא פחות ולא יתר והוא שלא יטעה בחשבון׃ רוחב
הגודל האמור בכל השיעורין האילו ובשאר שיעורי תורה כולה והוא ׃
הבינוני בכתר דקדקנו בשיעורין ומעתה הן רוחב שבע שעורות בשינוי
זו בעד זו בדוחק והן כאורך שתי שעורות בריוח וכל טפח האמור ב
בכל מקום הוא ארבע אצבעות מזון וכל אמה ששה טפחים׃

ספר תורה שכתבתי אע״פ כן דף מדפין ארבע אצבעות
ושירת הים ושירת האזינו רוחב כל דף משתיהן שש אצבעות׃
ומניין השיטין שבכל דף ודף אחת וחמשים ומניין הדפין שבכל
הספר מאתים שש ועשרים דף ואורך כל הספר לף ושלשמאות
ושלשים ושש אצבעות בקירוב׃ אילן השש אצבעות היתירות
בחשבון לעטוף שבתחלת הספר ובסופו והעורות שכתבנו מהן
עורות אלפס ובזמן שתרצה לכתוב על פי המדות האלו או קרוב
להן מעט הין חסר דף או שתי דפין או יתר דף או שתי דפין׃
לא תינעו ולא תהא צריך לחשבון אלא מיד יבוא לך אורכו כהקיפו׃

אין עושין בירייה פחות ממשה דפין ופחות עלשמונה
דפין נזדמנה לו יריעה בת תשע דפין חולק אותה ארבע
לכאן וחמש לבאן כמה דכריס אמורים בתחלת הספר או
אבל בסוף הספר אפילו פסוק אחד בדף אחד עושין אותו דף
בפני עצמו ותופרין אותו עם שאר היריעות׃ כשתופרין היריעות
אין תופרין אותן אלא בגידין שבהמה או חיה טהורה ואפילו מן
מנבלות וטריפות שלהן כדרך שתופרין התפלין וכבר זה הלכה
למשה מסיני לפי שאם תפרים שלא בגידין או בגידי טמאה פסל
עד שיתיבש ויחזור ויתפור כהלכה׃ כשתופרין היריעות

אינן תופרי כל הירישה כולה מתחלתה עד סופה שא מניחמעט
מלמעלה ומעט מלמטה כלא תפירה כדי שלא תקרע הירישה כי
באמצעה כשיגלול ועושה לו שני עמודין שלעץ אחד בתחלתו ו
ואחד בסופו ותופר העור ששייר בתחלה ובסוף על העמודים עד
כדי שיהיו עגול עליהן ויחיק בין העמוד והכתב שבדף "
ספר תורה שנקרעה בו ירישה בתוך שתי שיטות יתפור בתוך שש
לא יתפור במה דברים אמורים כשאין עפיו ספר אבל אם
ניכר הגויל שהוא עפיו תופר ואפילו קרע הבא בתוך שש וכן בין
דף לדף ובין תיבה לתיבה יתפור וכל הקרעים אין תופרין אותן
אלא בגידין שתופרין בהן הירעות זו לזו ובכל הקרעים יזהר שלא
תחסר אות אחת או תשתנה צורתה "

"פרק עשירי"

נמצאת למד שעשרים דברים שכל
אחד מהן פוסל את ספר תורה ואם עשה בו אחד מהן הרי הוא
כחומש מן החומשין שמלמדין בהן התינוקות ואין בו קדושת
ספר תורה ואין קורין בו בפרהסיא ואלו הן "א" אם נכתב על
עור בהמה טמאה "ב" שנכתב על עור בהמה טהורה ש
שאינן מעובד "ג" שהיה מעובד שלא לשם ספר תורה "ד"
שנכתב שלא במקום כתיבה על הגויל במקום כשר ועל הקלף "
במקום שער "ה" שנכתב מקצתו על הגויל ומקצתו על
הקלף "ו" שנכתב על דוכסוסטוס "ז" שנכתב בלא
שרטוט "ח" שנכתב שלא בשחור העומד "ט" שנכתב
בשאר עשורת "י" שכתבו ויועץ בן משאר פסולים "
יא" שכתב האזכרות בלא כוונה "יב" שחסר אפילו את
אחת "יג" שהוסיף אפילו אות אחת "יד" שנגעה אות

בחות " טו " שעמדה עורת אות אחת עד שלא תקרא כלעיקר
או תדמה לאות אחרת כין בעיקר הכתיבה כין בנקב כין בקרע
כין בטשטוש " יו " שהרחיק או הקריב כין אות לאות עד
שתראה התיבה כשתי תיבות או שתי תיבות כמו תיבה אחת "
" יז " ששינה עורת הפרשיות " יח " ששינה עורת השירות "
" יט " שכתב בשאר הספר כשירה " כ " שחסר הריעות שלא
בגידי התורה " ושאר כל הדברים למעוה לא נעכב "
ספר כשר שהגין בו קדושה יתירה וכבוד גדול אסור לחדש כל
למכור ספר תורה אפילו אין לו מה יאכל ואפילו היו לו ספרים
רבים ואפילו ישן לוקח בו חדש לעולם אין מוכרין ספר תורה
אלא לשני דברים שילמד תורה בדמיו או ישיא אשה בדמיו והוא
שלא יהיה לו דבר אחר למכור " ספר תורה שכלה או שנפסל
נותנין אותו בכלי חרש וקוברין אותו אצל תלמיד חכמים וזו היא
גניזתו מטפחות ספרים שכלו ששין אותן תכריכין למת מצוה
וזו היא גניזתן " תיק שהוכן לספרי תורה והונח בו וכן תמ
המטפחות והחרוץ או המגדל שמניחין בו ספרי תורה אעפ שהספר
בתוך התיק וכן הכסא שהוכן להניח ספר תורה והונח עליו עניו
ספרי תורה הכל תשמישי קדושה הן ואסור לזורקן אלא כשיבלו
או כשישברו נגנזין אבל הכיסות ששומר עליהן אוהב הספר
והטחות שפותכין בהן לתינוק להתלמד אין בהן קדושה וכן
רמוני כסף וזהב וכיוצא בהן שעושין לספרי לנוי תשמישי קדושה
קדושה הן ואסור להוציאן לחול אלא אם מכרו אותם לקנות כ
בדמיהן ספרי תורה או חומש " מותר להניח ספר על
גבי ספר ואין צריך לומר על גבי חומשין ומניחין חומשין על
גבי נביאים וכתובים אבל אין מניחין נביאים וכתובים על גבי

החמשין ולא חמשין עלמי ספר תורה ופלטתבי הקודש אפילו הלכות
והגדות אסור לזרוק אותן הקמיעין שיש בהן ענינים שלכתבי הקדש
אין נכשלין בהן לבית הכסא לא אם כן היו מחופות עור ׃ לא
יחזיק אדם ספר תורה בזרועו ויכנס לבית המרחץ או לבית הכסא 13
או לבית הקברות אלא שהוא פרוך במטפחת ונתון בתוך התיק
שלו לא יקרא בו עד שירחיק ארבע אמות מן הקברי או מן המרחץ
או מבית הכסא ולא יחזיק הספרים פשהוא ערום ואסור לישב על
מטה שעליה ספרי תורה ׃ בית שיש בו ספר תורה אסור לשמש
מטתו בו עד שיוציאנו או עד שיחגרבכלי ויתן הכלי בכלי אחר
שיהיו מזומן לו אבל אם היה מזומן לו אפילו עשרה כלים זה בזה
זה בכלי אחד הן או עד שיעשה לו מחיצה בפחות עשרה טפחים
אפילו הן בית אחד אבל אם יש לו בית אחר אסור לשמש עד ש
שיוציאנו ׃ כל הטמאים אפילו נדות וזבים מותרין לא
לחזיק ספר תורה ולקרות בו שאין דברי תורה מקבלין טומאה
והוא שלא יהיו ידיהם מטונפות או מטפלות בטיט שלא ירחצו
ידיהם ואחר כך יגעו בו ׃ כל הרוצה ספר תורה כשהוא
מהלך חייב לעמוד מפני ויהיו הכל עומדין עד שיעמוד זה
שהוא מהלך בו כשיגיע למקומו או עד שיתכסה מעיניהם
ואחר כך יהיו מותרין לישב ׃ מצוה ליתן לספר תורה מ
מקום ולכבד אותן המקום ולהדרן יתר מדאי דברים שבקדושת
הברייתה הן שכבר ספרי וקפרי לא ירוק אדם בתוך ספר תורה
ולא יגלה ערותן כנגדן ולא יפשוט רגלין ולא יניחם לישן כמשוי ולא
יחזיר אחורין לספר תורה שלא כדרך שהיה גבוה ממנו עשרה
טפחים ׃ היה מהלך ממקום למקום וספר תורה עמו
לא יניח ספר תורה בתוך השק ויניחנו על גב החמור וירכב עליו

וחס היה מתפחד מן הגבים מותר וחסירין שם פחד מעתה כ
בחיקו כנגד לבו והוא ריכך עלהכהמה והולך " כלומי ש"ש
לפני ספר תורה ישב כסדר ראשונה ופחד שהוא העד ומאלף
עלפני העולם ש"נ והיה שם כך עד ויכבדון כפי כוחו ׃
אמרין חכמים הראשונים כל המחלל את התורה גופו
מחולל על הבריות וכל המכבד את התורה
גופו מכובד על הבריות ———— "
ברוך רחמנא דסיועך "

"הלכות ציצית"

מצות עשה " אחת והיא לעשות ציצית
על כנפי הכסות " וביאור מצוה זו בפרקים אילך "

"פרק ראשון"

ענף ששים על כנף הבגד מעין ÷
הבגד הוא הנקרא ציצית מפני שהוא דומה לציצית הראש ש"נ
ויקחו בציצית ראשי וזה הענף הוא הנקרא לבוש מפני שהוא
מצוין לעבעו וחוט לחוט הענף מעין מן התורה " ולוקחין חוט
אחד שנעבעבין הדקיק וסורכין אותו על הענף וחוט זה הוא
הנקרא תכלת וחוט למעין הכריכות שכורך חוט זה שיעור מעין ÷
התורה " נמצאו במצוה זו שתי מצוות שיעשה על הכנף ענף
יצא ממנה ושיכריך על הענף חוט תכלת ש"נ ועשו להם ציצית
ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת " התכלת חוזר מעכב
את הלבן והלבן חוזר מעכב את התכלת כיצד הרי שאין לו
תכלת עשה לבן לבדו וכן אם עשה לבן ותכלת ונפסק הלבן

ותמעטר הכנף ושאר התכלת לבדו כשרי׃ סעיף שעיף א׳
אחד מהן מעכב את חבירו אינן שתי מצות אלא מצוה אחת
והלובש טלית שיש בה לבן ותכלת או שניהם כאחד הרי קיים
מצות עשה אחת אמרו חכמים הריאשצ״ם והיה לכם לציצית מ
מלמד ששניהם מצוה אחת וחרבא הציציות מעכבות זו את זו שם
שחרבעתן מצוה אחת׃ כיצד עושין הציצית מתחילת מזוי״ת
שלטלית שהיא סוף הארוג ומרחיק ממנה לא יתיר על שלש אצבעות
למעלה ולא פחות מקשר גדול ומפנים שם ארבעה חוטין וכופלן כ
פאמצע נמצאו שמונה חוטין משולשלין תלויין מן הקרן ואורך
החוטין השמונה אין פחות מארבע אצבעות וחס הין יתיר עליהן
אפילו אמה או שתים כשרות וכלהאצבעות בגוד לויהיה אחד מ
משמונת החוטין חוט תכלת והשכשה לבן׃ ולוקח חוט אחד
מן הלבן וכורך כוכריכה אחת על שחי החוטין בצד הבגד ומעיל
ולוקח חוט התכלת וכורך בן שתי כריכות בצד כריכה שלבן׃
וקושר ואילן השלש כריכות הן הנקראין חולייה ומרחיק מעט ועושה
חולייה שניה בחוט שלתכלת לבדו ומרחיק מעט ועושה חולי״ה
שלישית וכן עד חולייה אחרונה שהוא כורך בה שתי כריכות של
תכלת וכריכה אחרונה שלבן מפני שהתחילבלבן מסיים בו
שמעלין בקודש ולא מורידין ולמה יתחילבלבן כדי שיהא סמוך
לכנף מינה ועל דרך זו הוא עושה כחרבא הכנפו״ת׃ כמה
חלזות הוא עושה כפלפלא לא פחות משבע ולא יתיר על שלש עשרה
וזו היא מצוה מן המובחר וחס לא כרך לא חולייה אחת כשרה
וחס פרך התכלת על רוב הציצית כשרה ונוי׳ תכלת שיהיו כל
החלזות כשלש החוטין המשולשלין ושני שלשיהן ענף וערי״ך
לפרד עד שיהיה כציצית שער הראש׃ העושה לבן

בלא תכלת לוקח אחד משמונת החוטין ופורך אותן על שאר החוטין
עד שיעשן ומניח שני שעשיהן עגל וכריכה זו אם רצה לפרוך עו׳
אותה חלוקת חלוקת כעין שפורך בתפלת הרשות כידון וזה הוא
מנהגנו ואם רצה לפרוך בלא מעין חלוקת עשה. כללו של דבר
יתכוין להיות הכריך שלש והעגל שני שלשים ויש מי שאינו מד׳
מדקדק. דבר זה בלבו ואם כרך הלבן על רוב החוטין חוזר
כרך אין חולקה אחת פשרה״ אחד חוטי הלבן ואחד חוטי.
התכלת אם רצה לעשות שזורין עושה. אפילו היה החוט כפול
כפלו משמונה חוטין ושזור עד שיעשה פתיל אחד אינו נחשב אלא חוט
אחד״. חוטי ציצית בין לבן בין תכלת עריכין טוויה שכל
ציצית ואין עושין אותן לא מן העמרי הנחוז בקועים כשהיאן מי׳
רובעין בינהן ולא מן הנימין הנתלשין מן הבהמה ולא משיורי שתי.
שהאורג משייר בסוף הבגד לא מן הגזה שנאמר או מן הפשתן
ואין עושין אותן לא מעמרי הגזול ולא משעורי הנדחק ולא משל
קדשים ואם עשה פסולה. המשתחוה לבהמה עמרה פסולה לציצית
אבל המשתחוה לפשתן השוע הרי זה כשר שהרי נשתנה״.
ציצית ששמה אותה בגו׳ פסולה שנ׳ דבר אל בני ישראל ועשו
להם ציצית אכל אם עשה אותה ישראל בלתי כשרה וציצית
שנעשית מן העשוי מקודש פסולה״ כיצד הביא כנף שיש״
בה ציצית ותפרה על הבגד אפילו ישבאותה הכנף אמה על אמה
פסולה שנ׳ ועשו להם ציצית לא מן העשוי שהרי זה דומה למי׳
שעשית מחילה ומותר להתיר ציצית מבגד זה ולתלותה בבגד
אחר בין לבן בין תכלת״ תלה החוטין בין שתי כנפי מע׳
לזו וקשר כנף זו כהלכתה וכנף זו כהלכתה ואחר כך חתכן כ׳
באמצע ונפרדו זה מזה פסולה שהרי בעת שקשרן היו פסולים

לפי ששתי כנפים מעורות זו בזו בחוטין שבינתן ובשעה שפסק ועשאן
שתי ציציות נמצא עושה מן העשוי "הטילציות על ציצית"
אם נתכוין להטיל החי שהוא מתירת החי שהוא או חותכה ובשעה
ואם נתכוין להוסיף אינו שחתך אחת משתיהן הרי זו פסולה שהרי
כשהוסיף פסל הכל וכשהתיר או חתך התוספת נמצא הנשאר נעשה
מן העשוי ששיעורן החי שהוא פסולה היתה " וכן המטיל לו
בעלת שלש ואחר כך השלימה לארבע והטיל לרביעית כולה
פסולה משום מעשה ולא מן העשוי " אין כופלין את הטלית
לשנים ומטילין ציצית על ארבע כנפיה כשהיא כפולה אלא אם כן
תפרה כולה ואפילו מרוח אחת " נפסק הכנף שיש בה
הציצית חוץ לשלש אצבעות תופרה במקומה כתוך שלשה
נתמעטה זוית שלבגד שבין חוטי הציצית ובין סוף הארוג אפילו
לא נשאר מן הארוג לא כלשהוא כשרה וכן אם נתמעטו חוטי הציצית
אפילו לא נשתייר מהן אלא כדי עניבה כשרה ואם נפסק החוט
מעיקרן אפילו חוט אחד פסול "

פרק שני

תכלת האמורה בתורה בכלמקום היא
הצמר הצבוע כפתוך שבכוחל וזה הוא דמות הרקיע הנראית לעין
בטהרן שלרקיע והתכלת האמורה בציצית עדיך שתהא צביעתה
צביעה יודעה שעומדת כיפיה ולא תשתנה וכל שלא נצבע כאותה
הצביעה פסול לציצית אינו שהוא כעין הרקיע כגון שצבעו
באסטיס או בשאר המשחיתין הרי זה פסול לציצית וריחלבת
עין צמרה פסול לציצית " כיצד צובעין תכלת שלציצית
לוקחין הצמר ושורין אותן בפיד ואחר כך מכבסין אותן עד
שיהיה נקי ומרתיחין אותן באהלא וכיוצא בו כדרך שהצבעין

כפתור
שבכוחל
פ' יראים סי'
תכלת והוא
לאחמל
והוא ימי
לעזרה
יסיר משבה
באחפחה
ותסתן יקול
מעשוך שי
קול עסואד

עשין כדי שיקלט את העין ואחר כך מביאין דם חלזון והוא דג ש
שדומה עין לעין היכ ודמי שחור כדין וכ"ש המלח הוא מצוי "ס"ח
ונותנין את הדם לורה ונותנין עמו סממנים כמו הקימניין
ויוצא בה בדרך שהצבעין עושים ומרתיחין אותו ונותנין בו צמר
עד שיעשה כעין זוג והיא התכלת שלציצית " תכלת שלציצית
עד כמה צבעה עשה ואם צבעה שלש עשה פסולה והיורה שיש בה
הצבע אם יצבעו מעט צמר לבדקן אם הוא יפה אם לאו נפסלה
היורה כולה לא כיצד עשה לוקח הצבע מן היורה בכלי קטן ומ
ומניח בו מעט צמר שצובעין בו ושורף את שבדק שהרי נצבע לבדיקה
ושופך הצבע שבכלי שבדק בו שהרי טעמו ופסלו וצובע התכלת
כשאר הצבע שלא נפגם " התכלת אינה נלקחת על מנת להשתמש
חוטשין שמא לא נצבעה לשמה ואין שנלקחה מן המומחים
אם בדקה ונודע שנצבעה כאחד משאר צבעונין המשחירים
שאינן עומדין פסולה " כיצד בודקין אותה עד שיודע אם
נצבעה כהלכתה אם לאו לוקחין התכלת וכיור שטבלו בו רגלים
שנתחמצו ארבעים יום ושורין התכלת בכולן מעת לעת אם עמדה
בעינה ולא כהתה פשרה ואם כהה לוקחין כיצד ששה שריטים שמעמיקין
אותן למריטים ונותנין את זו התכלת שנשתנת בתוכן ואופה הבצק
בתנור ומציאין התכלת מן הפת ורואין אותה אם כהת ממה
שהיתה פסולה ואם הוסיף עזה והוטחרה יתר ממה שהיתה
קודם אפייה כשרה " חצר שמפרישין בה התכלת והיין מוא
מחזקין בכשרות לוקחין ממנה סתם ואין צריך בדיקה והדי
היין בחזקתה עד שתחשד המפקיד תכלת אעל הנוי הרי זו פ
פסולה שמא החליפה ואם היתה בכלי והיה חתום בשני חותמו
חותם בתוך חותם כשרה בחותם אחד פסולה " המציע

תכלת כשוק חפין מיצר חוט[ין] פסקין משזרין פסולה הלקח טליתו
מיד[ת] מן השוק משרחל הרי היא כחזקתה מן הגוי מן הגר
כשרה מן הדדיוט פסולה ׃ טלית שהיא כולה רוקמה או אורגה
ואומנין עבדוה שהוא חוט לבן שלה כעין עבדה אם יחקה
יחקין ואם אורגה אומנין היתה פסולה תכלת עשה לבן שלה מ
משאר עבדוהם חוץ מפני שהוא נראה כתכלת וכולן
על הכל חוט אחד תכלת כדרך ששה בשאר ציצית שאינן עשוין

קשה שנש מי שאין מניח לבן יתר משש מי שלא הניח
תכלת לפי שהלבן מצוי לכל והתכלת אינה מצויה לכל לפיכך
מצויה בכל מקום ואין כן בזמן הזה שאמרו ׃׃׃

פרק שלישי ׃׃׃

כסות שחיב זרם עשות בה ציצית
מן התורה היא כסות שש שלה ארבע כנפים או יתר על ארבעה והיה
עד שתקפדי שיתכסה בה ראשו ורובו שלקטן המהלך לבית כשהוא
ואינו עריך אחר לשמרו ולילך עמו והיה הכסות שנאמר או של
פשתים כלבד ׃ אבלטות ששאר מינין כגון בגדי משי
ובגדי עמר וגפן ובגדי עמר וגמלים ועמר ארנבים ונועה שעזים
ופיוצא בהן אין חייבין ציצית של מדברי חכמים כדי להזהר
במצות ציצית והוא שתהיה מרוכבת או יתר על ארבע ויהיו
שיעור כשיעור שכל בגדים האמורין בתורה סתם אינן אלא
עמר ופשתים בלבד ׃ על ארבע כנפות כסותך ארבעה
כנעת ששה אם כן ארבע ולא כנעת חמש תלמוד לומר אשר
תכסה בה אפילו כנעת חמש או יתר עליה ולמה אני מחייב כנעת
חמש ופוטר כנעת ששה ושתיהן אינן כנגד ארבע כנפות מפני
ש[ש] כפעל חמש ארבע לפיכך כשהוא ששה ציצית לכנעת חמש

או שש אינן עשוה אלא לארבע הכנפים המרוחקות זו מזו מאותן החמש
או השש בלבד שלא שלא לארבע כנפות כסותך ׃ כסות שבבתי
וכנפיה שעורי הייא שעורי וכנפיה שבגד פטורה שאין הולכין אלא
אחר עיקרי הכסות ששני שותפין חייבת שלא עלכנפי בגדיהם
לא נאמר כסותך אלא למעט שאולה שהשלית השאולה פטורה מן העיצית
ששים וכו מיכאן ואילך חייבת ״ כסות שלמר עושין לבן שלה
חוט ערמון וכסות שלפשתן עושין לבן שלה חוט פשתן ממינה ושאר
בגדים ששין לבן שלכלאים ומין ממינו כגון חוט משי לכסות מ
משי וחוט צמר לכסות נועה ואם רצה לעשות לבן שלשאר מ
מינין מעמר או מפשתים ששה מפני שהעמר והפשתים פוטרין
כל במינן בין שלא במינן ושאר מינין במינן פוטרין שלא במינן
אין פוטרין ״ ומה הוא לעשות חוט ערמון בכסות שלפשתן
או חוט פשתן בכסות שלעמר אלא שהוא לבן לכדון בלא תכלת
בלבין הוא שיהא מותר שהשעטנז מותרי נשין ציצית שהרי
התכלת עמר היא ומטילין אותה לפשתן ומפני מה אין ששים לה
מפני שאין פשתן לעשות הלבן שלממינה וכלמקום שאת מוצא
עשוהו תעשה אם יכול אתה לקיים את שניהם הרי מוטב ואם
לאו יבוא עשה וידחה את לא תעשה ובאין אפשר לקיים את שניהם ׃
כסות שלפשתן אין מטילין בה תכלת שלא עשה לבן כלאי
שלחוט פשתן לא מפני שהציצית נדחית מפני השעטנז אלא מפני
מדבריהם שמא יתכסה בלילה שאינו זמן חיוב ציצית ונמצא עובר
עם לא תעשה בעת שאין שם מצות עשה שחובת ציצית ביום ולא ב
בלילה שנ׳ וראיתם אותו בשעת ראיה וסומה חייב בציצית אף על פי
שאין רואה אחריים רואים אותו ״ מותר לאדם ללבוש ציצית
בלילה בין בחול בין בשבת ואפילו שאין זמנה ובלבד שלא יברך וא

ומאומתי מברך על הציצית בשחר משיכיר בין תכלת לשבה לבן
שבה וכיוצא מברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף
בציצית ובפלגין שמתעטף בה ביום מברך עליה קודם שיתעטף ו
ואינו מברך על הציצית בשעת עשייתה מפני שסוף המצוה דהיינו
שיתעטף בה ומותר להכנס בציצית לבית הכסא ולבית ÷
המרחץ ובסקלן חוטי לבן או תכלת זורקן בחשפה מפני שהיא מ
מצוה שאין בגופה קדושה ואסור למכור טלית מציצית לגוי עד
שיתיר ציציותיה לא מפני שיש בגופה קדושה שלא שמא יתעטף בה
ויתלוה עמהן ישראל ודמה שהוא ישראל והרגן " נשים
ועבדים וקטנים פטורין מן הציצית מן התורה ומדברי חכמים שפ
קטן שודע להתעטף בציצית כדי לחנכו במצוות ונשים ועבדים
שרצו להתעטף בציצית מתעטפין בלא ברכה ומן שאר כל מצוות "
עשה שהנשים פטורות מהן אם רצו לעשות אותה בלא ברכה אין "
ממחין בידן טומטום ואנדרוגינוס חייבין בכולן מספק לפיכך אין
מברכין שלא עושין בלא ברכה " היאך חייב מצות הציצית
כל אדם שהוא חייב במצוה זו אם יתכסה בכסות הראויה לציצית
יטיל לה ציצית ואחר כך יתכסה בה ואם נתכסה בה בלא ציצית
הרי ביטל מצות עשה אפל הבגדים הראויין לציצית כל זמן שלא יתכסה בהן אדם שאין מקופלין ומונחין פטורין מן הציצית שאינה חובת התלוית שאין חובת האיש שיש לו טלית " אלא שאין אדם מחויב לקנות טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית אין חייב אדם לחסר לפטור עצמו ממצוה זו אלא שלא ישתדל להתעטף בכסות המחויבת בציצית כדי שיקיים מצוה זו בשעת התפלה עליך להזהר ביותר בזו הוא להלבישך חכמים ציצית תפלה ואומרים עטוף "

עליה

ציצית

עיין מהרי"ו הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן שנ' ורא"ת
אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם וכו'.

" פרק ראשון "

מיצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת
מזון שנ' ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך ואינו חייב מן התורה
אלא אם שבע שנ' ושבעת וברכת. ומדברי סופרים שאפילו אכל
כזית מברך אחריו. ומדברי סופרים לברך על כל מאכל
ומאכל ואחר כך יהנה ממנו וכן אם הריח ריח טוב יברך ואחר
כך יהנה בו ואפילו נתכוין לאכול ולא אכל משהות כל שהוא מברך ו'
ואחר כך נהנה וכל הנהנה בלא ברכה מעל וכן מדברי סופרי
לברך אחר כל שיאכל וכל שישתה והוא שיאכל כזית שישתה
רביעית ומטעמת איזה עריכה ברכה לא לפניה ולא לאחריה
עד רביעית. ופשט שמברכין על ההנייה כך מברכין
על כל מצוה ומצוה ואחר כך יעשה אותה וברכות רבות תקנו
חכמים דרך שבח והודייה אעפ שלא נהנה ולא עשה מצוה
נמצאו כל הברכות כולן שלשה מינין ברכת ההנייה וברכת המצוה
וברכת הודיה שהן דרך שבח והודייה ובקשה כדי לזכור את
הבורא תמיד ולירא ממנו. ונוסח כל הברכות עזרא
ובית דינו תקנם ואין רשות לשנותן ולא להוסיף על אחת מהן
ולא לגרוע ממנה וכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות

ואין בהן לא תוספת ולא גרעון כלל

אינו לא טועה וכל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות אינה
ברכה אלא אסכין היתה סמוכה לחברתה׳ כל הברכות
כולן נאמרין בכפל לשון הוא שיאמר בענין שתקנו חכמים ואם
שינה את המטבע הוחיל והזכיר הזכרה ומלכות ועניין הברכה
וחתימתן בלשון חולין יצא׳ כל הברכות כולן צריך ששמיע לאזן
מה שהוא אומר ואם לא השמיע יצא כיון שהוציא בשפתיו כיון
שביירך בלבו׳ כל הברכות כולן לא יפסיק בין הברכה
וביון דבר שמברכין עלין בדברים אחרים ואם הפסיק צריך
לחזור ולברך שנייה ואם הפסיק בדברים שהן מענין דבר שהוא
שמברכין עלין אינו צריך לברך שנייה כיצד כגון שביירך על
הפת וקודם שאכל אמר הביאו מלח הביאו תבשיל לפלוני
או פלוני אוכל לבהמה וכיוצא בהן אינו צריך לברך וכן כל
כיוצא בזה׳ כל הברכות כולן מותר לטמא לברך אותן כיון
דיה טמא טומאה שהוא יכול לעשות ממנה בכיום כיון טומאה
שאינו יכול לעשות ממנה כן ביום ואסור למברך לברך כשהוא
ערום עד שיכסה ערותו כמה דברים אמורים באיש אבל אשה
ושפחה טוחות בקרקע ומברכות׳ כל הברכות כולן
על פי שברך ויצא ידי חובתו מותר הן לברך לאחרים שלא יצאו
ידי חובתם כדי להוציאן חוץ מברכת ההניה שאין בה מצוה
שאין מברך לאחרים אלא אם כן היה עמהן אבל ברכת הניה
יש בה מצוה כגון אפילת מצה בלילי הפסח וקידוש היום הרי זה
מברך לאחרים ואופנים ושותים אעפ שאין אוכלים עמהן׳
כל השומע ברכה מן הברכות מתחלתה ועד סופה ו
ונתכוון לצאת בה ידי חובתו יצא ואעפ שלא ענה אמן וכל השונה
אחר המברך הרי הוא כמברך והוא שיהיה המברך חייב

באותה הברכה היה המברך חייב מדברי סופרים והעונה חייב"
מן התורה לא יצא ידי חובתו עד שיענה אן ישמע ממי שהוא חייב
בה מן התורה כמותו" רבים שנתועדו לאכול פת או לשתות
יין וברך אחד מהן ועדיין כוסו חמין הרי אלו מותרין לאכול ולשתות
אבל אם נתפזרו לאכול כאחד אע"פ שהם בבית אחד זה בבית מעצמו"
אע"פ שהן אוכלין מפת אחד כאחד ואחד מברך בעצמו כמה
דברים אמורים בפת יין כגון אבל אם נשאר אכלין ומשקין אינן
עירבין הסיבה אע"פ שברך אחד ועדיין כוסם חמין הרי אלו אוכלין ושותין
אע"פ שלא נתכוונו להסב כאחד" כל השומע אחד מישראל
מברך ברכה מלא הברכות כולן אע"פ שלא שמע הברכה כולה
מתחלתה ועד סופה ואע"פ שאינו חייב בעצמו חייב לענות אמן אחר
היה המברך גוי או מין או כותי או תינוק המתלמד או שהיה
גדול ושמע מטבע הברכה אין עונין אחריהן אמן" כל
העונה אמן לא יענה לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן ק
ארוכה ולא אמן קדושה שאין בינותיה ולא יבדיל קול יתר מן המברך
ובלבד ששמע ברכה שהוא חייב בה לא יענה אמן כבולע +
השנים" כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה לא
שם עשוה והרי הוא כשבע לשוא ואסור לעשות אחרין אמן התינוק
מלמדין אותן הברכות כדתקנן ואע"פ שהן מברכין לבטלה
בשעת למידה הרי זה מותרין שנין אחריהן אמן והעונה
אחריהן לא יצא ידי חובתו" כלהעונה אמן אחר ברכותין
הרי זה מעונה והעונה אחר ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות
הרי זה משובח כגון אחר כוסו ישועות בברכת המזון ואחר
ברכה אחרונה שלקריאת שמע ערבית וכן בסוף כל ברכה
שהיא סוף ברכות אחרונות עונה בה אמן אחר עצמו"

חכמי משנה תקנוה ׃

תקן יהושע שלשית תיקן דוד ושלמה בנו וברכה רביעית ׃

הטוב והמטיב ׃ ברכה ראשונה משה רבינו תקנה ושניה ׃

הזן שנייה ברכת הארץ שנאמר כאשר ירושלם רביעית בונה

פרק שני

סדר ברכת המזון כך הוא ראשונה ברכת

זמן ושלישית כל הטוב והמטיב ׃ ברכה ראשונה משה רבינו תקנה ׃

חכמי משנה תקנוה ׃

ועמה יעשה אמן בבונה ירושלם והרי אחריה ברכתה טוב

והמטיב מפני שברכה זו בימי חכמי משנה תקנוה ופאילו היא

תוספת חבל סוף עיקר הברכות שלמזון היא בונה ירושלם ועמה

לא יענה אמן אחר אהבתעלם מפני סוף ברכות ראשונות וכן כל

כיוצא בה מברכות שמברכין אותן תחלה לברר כגון ברכות

שמברכין לפני קריאת מגלה והדלקת נר חנוכה לא יפסיק באמן

בין ברכה ובין דבר שברך עליו ׃ ועמה לא יענה אחר כ

ברכת הפירות וכיוצא בה מפני שהיא ברכה אחת ואין עונה אמן

לא אחר ברכה אחרונה שקדמה אותה ברכה אחרת או ברכות

כגון ברכות מלך וברכות כהן גדול וכיוצא בהן להודיע שכבר זכה

השלם כל ברכותיו ולפיכך שה אמן ׃ כלהאופל רבר

האסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף

כיצד הרי שאכל טבל וחמץ ודברים האסורים או שאכל מעשר ראשון

שלא נטלו תרומתו או מעשר שני והקדש שלא פדאן כהלכה

אינו מברך ואין צריך לומר אם אכל נבלות וטריפות או שהיה

יין נסך ויוצא בהן ׃ אבל אם אכל המתי אעלם שאינו ראוי

לא לעניים או מעשר ראשון שטלה תרומתו אעלם שלא נטלממנו

חשבון תרומה גדולה שבו הוא שהקדימן בשבלים או מעשר שני

והקדש שנפדו אעלם שלא נתן את החומש הרי זה מברך תחלה

ולסוף וכן כיוצא בהן ׃

שהיא

שלא

הפועלים שהיו עושין מלאכה יוצאין מבתיהן ובאין פיתקאין מברכין
לפניה ומברכין לאחר סעודתן שתי ברכות כסדר כדי שלא יכנסו
מלאכת בעל הבית ברכה ראשונה מתקנה שניה פותח בברכת
הארץ ועל כולה ירושלם בברכת הארץ וחותם בברכת הארץ
ואפילו היו עושין בסעודתן כסדר או שהיה בעל הבית מסב עמהן
מברכין כתקנן ארבע ברכות כשאר כל אדם ׃ ברכת
הארץ יתחיל עמהן הודיה בתחלתה ובסופה וחותם בהעלהארץ
ועל המזון וכל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בריתך ותורה
בברכת הארץ לא יצא ידי חובתו ויתחיל להזכיר בה בריתך ותורה
ולהקדים ברית לתורה שהברית הזאת שומרין בברכתהארץ
היא בריתא מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות והתורה כולה
נכרתו עליה ששם בריתות של״ה דכתי הכרית וכו׳ מלבד הברית
אשר כרת אתם בחורב וכתיב אתם נצבים וכו׳ לעברך בברית וכו׳ ׃
ברכה שלישית פותח בה רחם ד׳ אלהינו על ישראל עמך
ועל ירושלם עירך וכו׳ אלהינו בירושלם עירך וחותם בה
בונה ירושלם וכו׳ ומנחם עמו בבניין ירושלם ולפי כך שקראת ג׳
ברכה זו נחמה וכלומי שלא אמרו מלכות בית דוד בברכה זו עד
יצא ידי חובתן מפני שהיא ענין הברכה שאין נחמה בעוה״ז
אלא בחזרת מלכות בית דוד ׃ בשבתות וימים טובים מ
מתחיל בנחמה ומסיים בנחמה ואומר קדושת היום באמצע
כיצד מתחיל בנחמה אומר נחמנו ד׳ אלהינו ביום עירך יום רחמ
ד׳ אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלם עירך וכו׳ ומסיים מנחם
עמו בבניין ירושלם וכו בונה ירושלם ואומר באמצע בשבת אומר
אלהינו ואלהי אבותינו רצה והחליצנו במצותיך ובמצות יום השביעי
הזה השבת הגדול והקדוש כי ביום הזה ינוחו ויתענגו לפניך

מנוחתינו. וביום טובים אומרי שהינו ושהי. אבותינו יעלה ויבוא
וכן בראש חדשים וחול המועד מוסיף בחתימת ברכה שלישית
יעלה ויבוא. בחנוכה ופורים מוסיף בחתימת ברכת
הרצה כדרך שמוסיף בתפלה. ויום טוב או ראש חודש שחל להיות
בשבת מזכירי רצה והחליצנו תחלה ואחר כך יעלה ויבוא וכן ראש
חודש טבת שחל להיות בשבת מזכירי על הנסים בברכת הרצה
והחליצנו ויעלה ויבוא בחתימה. ברכה רביעית עיין
להזכיר כה שנש מלכיות וכשמברך הזורח את על פעל הבית מוסיף
כה ברכה לפעל הבית כיצד מברכין אומרי יהי רצון שלא תבוש ב
פעל הבית כשם שהיה ולא תכלם לעולם הבא וש לו רשות להוסיף ב
ברכתו כפעל הבית ולאחריה כה. וכשמברכין בבית
הכנסת לאומרי בברכה רביעית המלך החי הטוב והמטיב שאמרו חכמי
אמת שופט בצדק שלט בשלמן לעשות כן בריעות שאנחנו עכשיו
ושמו וכבלאנו חייבין להודות לו ולברכו ולשבחו הללויה
נחמן כפי מה שירצה ואומרי הרחמן וכולי. בבית חתנים
מברכין ברכת חתנים אחר ארבע ברכות שלו בפני עשרה ושלשה
שאוכלין שם ואין מברכין ברכה זו לא עבדים ולא קטנים ועד
כמה מברכין אותה אם היה אחד שנשא אשה מברכין אותה
כיום ראשון בעבד ואם היה בחור ששא אשה ואלמן ששא כ
כתולה מברכין אותה כלשבעת ימי המשתה. ברכה זו
שמוסיפין בבית חתנים היא ברכה אחרונה משבע ברכות של
נשואין כמה דברים אמורים כשהיו האוכלים שם שמעו כ
ברכת נשואין ושמעו הברכות אבל אם היו האוכלים אחרים שלא שמעו כ
ברכת נשואין כשעת נשואין מברכין כשבילם אחר ברכת מזון
שבע ברכות כדרך שמברכין כשעת נשואין והוא שיהיו עשרה

עין משפט ונר

וחתנים מן המנין " שכח ולא הזכיר בשבת או ביום טוב קדושת
היום אם נזכר קודם שיתחיל קדושת היום אם נזכר קודם שי'
שיתחיל בברכה רביעית בשבת אומר ברוך אשר נתן מנוחה
לעמו ישראל לאות ולברית קודש ברוך אתה ה' מקדש השבת "
וביום טוב אומר ברוך אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון "
ושמחה ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים ואחר כך בברכה
רביעית וגומר ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה רביעית פוסק
וחוזר לראש שהוא ברכת הזן " בראש חדשים שכח ולא
אמר יעלה ויבוא אם נזכר קודם שיתחיל בברכה רביעית אומר
ברוך אשר נתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון וא"ן חותמים
ומתחיל בברכה רביעית וגומר ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה
רביעית גומר אותה וא"צ חוזר וכן בחונן שלמעלה ובחנוכה
ובפורים אם שכח ולא הזכיר העניין בברכת המזון (המזון) א"צ חוזר "
מי שאכל ושכח ולא ברך אם נזכר קודם שיתעכל המזון
במעיו חוזר ומברך וכן אם עשה ממא ולא ידע אם בירך אם לא
בירך חוזר ומברך והוא שלא נתעכל המזון במעיו "

" פרק שלישי "

חמשה מינין הן החטים והשעורין
והכוסמין ושבולת שועל והשיפון הכוסמין ממינין חטים ושבולת
שועל והשיפון ממינין שעורים וחמשת מינים האלו כשהן
נקחין תבואה בכל מקום ואחר שדשין אותן וזורין אותן נקראין
דגן וכשטוחנין את אחד מהן ועושין ממנו ואופין אותו נקראת הפת
והפת הנעשית מאחד מהן היא הנקראת פת בכל מקום בלא
עי"ה " האופה חייב לברך לפניה ברוך אתה ה' אמ"ה
המוציא לחם מן הארץ אבל אם שלק כמות שהוא מברך לפניו

שבת

בורא פרי האדמה ואחריו בורא נפשות רבות וכלכלתן מברך עליו
שהכל ואחריו בורא נפשות רבות׃ כמה שנאחד מחמשת ׀
המינים שנזכרו וערבן במים או בשאר משקין אם היה עפה כדי
שיהיה רוב נחפלה ועשו מברך עליו בתחלה בורא מיני מזונות׃
ואם היה רך כדי שיהיה רוב שתייתו מברך עליו בתחלה שהכל
ובסוף בורא נפשות רבות׃ כמה שנאחד מחמשת המינים
שמשלם בקדירה כיון שבדרן כיון ששרבן עם דמיהם אחרים כגון
נביכות וכיוצא בהן וכן הדגן שחלטן או פתתן ובשלן בקדירה כגון
הריפות וגרש הכוסמין וכיוצא בהן וכל זה הוא הנקרא משהקדירה
וכן פלטבשיל ששרבבו אחד מחמשת המינים כיון שמחבין בסוף
בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות׃ במה דברים אמורים
בזה אחר זה אותן המינין חשוב אינם ולא היה טפלה אבל אם היה אחד
מחמשת המינים ששרב טפלה אינו מברך אלא על העיקרי ופטר
את הטפלה וזה כלל בברכות כל שהוא עיקרי ועמו טפלה
מברך על העיקרי ופוטר את הטפלה כיון שהיתה הטפלה מ
משרבת עם העיקרי כיון שלא היתה משרבת׃ כיצד
היה הטפלה המעורבת עמו כדי שבשלו וערב בתוכו של
אחד מחמשת המינים כדי לרבותן אינו מברך עליו בורא מיני
מזונות שהנאת האיקרי וקמח זרוק טפלה שבכל דבר ש
שמערבין אותו כדי לרבות או כדי לתקרים או כדי לעבות ה
התבשיל הרי זה טפלה לכל אדם שיהא כדי לתת טעם בתערובת
הרי הוא עיקרי לפי כך מיני דבש שמבשלין אותן ונותנין בהן
חלב חטה כדי לרבות ועושין מהן מיני מתיקה אינו מברך עליהן
בורא מיני מזונות מפני שהדבש הוא העיקרי׃ כיצד
הטפלה שאינה מעורבת הרי שערך לאכול לג מלח ואכל הפת

עמו כדי שלא יזיק המלח גרונו ושוכן מברך על המלח ופוטר הפת
מפני שהפת טפילה לו וכן כל כיוצא בזה׃ הפת שפתח
אותה פתוש ובשלה בקדרה או שהה במריק יום יש בפתיתין כזיתין
או שניכרי שהן פת ולא נשתנת צורתה מברך עליה בתחלה המוציא
ואם אין בהן כזיתין שעברה עונת הפת בכישול מברך עליהן בתחלה
בורא מיני מזונות׃ עשה שתפוק בקריקע כמו שהעידים
שוכני מדברות חופשי הארץ ואין עליה עונת פת מברך עליה כ
בתחלה בורא מיני מזונות ואם קבע סעודתו עליה מברך המוציא
לחם וכן עשה שעשה בדבש או בשמן או בחלב או בשרב כ
מיני תבלין וחפיה והיו הנקרין את הבאה בפיסנין אעפ שהיו
פת מברך עליה בורא מיני מזונות ואם קבע סעודתו עליה מברך
המוציא׃ אורז שבשלן או ששהה ממנו פת בתחלה מברך עליהן
בורא מיני מזונות ובסוף בורא נפשות רבות וכלכה שלא היה מ
משריב עם דברי אחרי אין אורז לבדו מכלל פת דוחן או פת של
שחר מיני קטניות בתחלה מברך שהכל ובסוף בורא נפשות רבות
כל שמברכין עליו בתחלה המוציא לחם מברכין ע
לחמין בסוף ברכת המזון בסדרה חרבע ברכות וכל שמברכין עליו
בתחלה בורא מיני מזונות מברכין לחרין בסוף ברכה אחת מ
מעין שלש חוץ מן האורז׃ כמה דברים אמורים שאכל
מכזית ומעלה אבל האוכל פחות מכזית כין מן הפת כין משאר
מכלין והשותה פחות מרביעית כין מן היין כין משאר משקים
מברך עליהן בתחלה ברכה הראויה לאותו המין ובסוף אינו מ
מברך כלל׃ וזו היא ברכה אחת שמעין שלש בורא נ״
אלהי העולם על המחיה ועל הכלכלה ועל אחת ועל מזונות טובה
וברכה שרעית והנחלת לאבותינו לחם שנאמר עלינו לשבח

עירך ועל ציון משכן כבודך והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל
מפריה ונשבע מטובה ונברכך עליה בקדושה וטהרה כרוך ק"
ק על הארץ ועל המחיה ופרנסה וכלכלה וחיים טובים זומר מברכה זן
בכולה מעין קדושתה זה כדרך שמזכיר בברכת המזון "

פרק רביעי

כלה מברך כיצד מזון חו ברכה אחת שמעון
שש עירך עברך אותה במקום שיאכל אכלה שהוא מהלך ישב
במקום שפסק ובירך אכל כשהוא עומד ישב במקומו ויברך שכח
ברכת המזון ונזכר קודם שיתאכל המזון מברך במקום שנזכר
ואם היה מזיד חוזר למקומו ומברך ואם ברך במקום שנזכר
יצא ידי חובתו וכן אם ברך כשהוא עומד או כשהוא מהלך יצא
ידי חובתו ולכתחלה לא יברך ברכת מזון חו ברכה אחת שמעון
השש לא כשהוא יושב ובמקום שאכל מי שטעה ולא
ברך המוציא או לא ברך חינו חוזר ומברך מפני שחיבה
התורה שכח עברך המוציא אם נזכר עד שלא גמר כשדעתו חוזר
ומברך ואם לא חזר שמא חינו חוזר מברך היה אוכל
בבית זה ופסק סעודתו והלך לבית אחר או שהיה אוכל בקרון
רכבי עמו ויצא מן הפתח בידתו וחזר הוא לשינה מקומו עירך
עברך למפרע עד מה שאכל וחזר ומברך כתחלה המוציא
וחזר כדעתו מי שדעתו חברים שהיו יושבין שאכל
לקרות חתך או לקרות את כלה אם הניחו שם זקן או חולה חוזרין
למקומן ושומרין סעודתן ואינן צריכין לברך שניה ואם לא הניחו
שם אדם כשהיו יוצאין צריכין ברכה למפרע וכשהן חוזרין
צריכין ברכה לכתחלה " וכאם היו מסבין לשתיה
או לא כילה פרוות שבפי המשנה מקומן הרי פסק אכילתן ופיכך

מברך למפרע על שאכל וחזר ומברך שניה לפתח לה עלמה
שהוא עתיד לאכול והמשנה מקומן מפני לפנה בבית אחד איש
עתיד לחזור ולברך אכל במזרחה שלחנה ובא לאכול במערבה
עתיד לחזור ולברך " ברוך על הפת פטר כל הפרפרות
שאוכלין בהן הפת ממין תבשיל וכיוצא בהן אבל אם ברך
על הפרפרת לא פטר את הפת ברוך על מעשה קדרה פטר את
התבשיל ואם ברוך על התבשיל לפטר מעשה קדרה " גמ'
בגבן מאכלו או משתות ואחר כך נתנך לאכול ושתות אשף שלא
שנה מקומן חזר ומברך ואם לאו גמר בגבן לא דעתן לחזור ועל
ושתות או לאכול אפסקן פסק כל היום כולו חייב לברך שניה
היו שותין ואמרן בוחן ונברך ברכת המזון או בוחן ונקדש
קידוש היום נחסר להם שתות עד שיברכן או יקדשן ואם היו
לחזור ושתות קודם שיברכן או יקדשן אעפ שאינן רשאין עדיין
לחזור ולברך בורחפני הגפן תחלה ואחר כך ישתו אבל אם
אמרן בוחן ובדיעבד אין עדיין לחזור ולברך " היו מסובין
שתות יין ובא להן מין יין אחר כגון שהיו שותין אדום והביאו לפניהן
שחור או ישן והביאו חדש אינן עדיין לברך ברכת היין עד שיטעמו
אבל מברכין בריך ר' אמה הטוב והמטיב " אין מברכין
על אוכל מאכל האפלטם ולא על משקה מכל המשקין עד שיכוין
בפתן ואם בירך ואחר כך הביאו לפניו עדיין לחזור ולברך של
אוכל לברך עליו ובלבד שלא שתה או שטעם מהן טעם לאחריו וחזר
ומברך על זה שהוא מאותן המין ועדיין לאחר ברוך שם כבוד
מלכותו לעולם " ברכה ראשונה כדי שלא להוציא שם שמים
לבטלה עמד אחד על אחת המים ומברך ושותה אעפ שהמים
שהיו לפניו כשעת הברכה אינן המים ששתה מפני שבך נתכוון מ

הין האוכלים מעשרה ומעלה מזמנין בשם פיד המברך
עד שגומר ארבע הברכות והם שניקח אחר כלברכה וברכה
הין האוכלים מעשרה ומעלה מזמנין בשם פיד המברך
עד שגומר ארבע הברכות והם שניקח אחר כלברכה וברכה
משלם ובטובו חיינו ואחרכך מתחיל ואומר ב"ש אמאי הזין וכו'
בריך שאכלנא משלם ובטובו חיינו והוא חזר ואומר בריך שאכלנא מ
עשרה מברך האחר מהם ואומר נברך שאכלנו משלו והכלעונים
עשרה מברך האחר מהם ואומר נברך שאכלנו משלו והכלעונים
מתחלה ׃׃ דברים הבאים בתוך הסעודה והם מחמת הסעוד
חינן עריכין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם אין ברכת המוציא
שבתחלה וברכת המזון שבסוף פוטרין הכל שהכל טפילה לסעודה
ודברים שאינן מחמת הסעודה שבתוך הסעודה טעונין ברכה
לפניהם ואין טעונין ברכה לאחריהם ודברים הבאים לאחר הסעודה
בין מחמת הסעודה בין שלא מחמת הסעודה טעונין ברכה לפניהם
ולאחריהם ׃ בשבתות וימים טובים ובמעודת הקזת הדם
ובעת שיצא מן המרחץ וכיוצא בהן שהרם מקבעסעודתן עליהן
אבל בירך על היין שלפני המזון פטר את היין ששותה לאחר המזון ׃׃
קודם שיברך ברכת המזון אבל בשחר הימים עריך לחזור ולברך
בתחלה על היין שלאחר המזון באלהסימן בתוך המזון כל אחד ואח
ואחד מברך לעצמו שאין בית הבליעה פנוי שיעור הכל אחר אחד
ואינו פוטר את היין שלאחר המזון ׃

פרק חמישי׃

בברכת המזון וספק ׃ש
נשים ועבדים חייבין
בדברי אם הם חייבין מן התורה לפי שאין להם חלק בארץ אומרים ה
חייבין מן התורה לפי כך אין מוציאין את הנדונים ידי חובתן אבל
הקטנים חייבין בברכת המזון מדברי סופרים כדי לחנכן ׃
ששה שאכלו כזית לאחד חייבין לברך ברכת הזימון אחד
ברכת המזון ואי זו היא ברכת הזימון אם היו האוכלים עשרה ושלשה ועד
עשרה מברך האחר מהם ואומר נברך שאכלנו משלו והכלעונים
בריך שאכלנא משלו ובטובו חיינו והוא חזר ואומר בריך שאכלנא מ
משלו ובטובו חיינו ואחרכך מתחיל ואומר ב"ש אמאי הזין וכו'
עד שגומר ארבע הברכות והם שניקח אחר כלברכה וברכה ׃

אומר נברך לאלהינו שאכלנו משלו והן שנים מברכין לאלהינו שאכלנו משלו
ובטובו חיינו והוא חוזר ואומר ברוך אלהינו שאכלנו משלובטובו חיינו
ומתחיל לברכת מזון׃ המוציא לחם מן הארץ׃ המוציא לחם מן הארץ׃
בערבי פסחות נשואין והכינה ועד ששים יום אחר הנשואין מברך
נברך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו והן שנים מברכין שהשמחה
במשלו שאכלנו משלו וכו׳ חייב והמחזירין אומרים ואם היו עשרה
מברך נברך שאלהינו שהשמחה במשלו והם שנים אומרים ברוך
אלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו וכו׳ וכן בעשרה עושין כ׳
אותה אחר הנשואין מחמת הנשואין עד שנים עשר חודש מברך
שהשמחה במעונו׃ הכל חייבין בברכת הזימון כדרך ש
שחייבין בברכת המזון חופין כהנים שאכלו מדשן חדשים בעזרה
וכן כהנים וישראל שאכלו כאחד ואכלו הכהנים תרומה וישראל
חולין חייבין בזימון נשים ועבדים וקטנים חייבין בזימון כחיובן ס
בברכת המזון׃ נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם
אבל מזמנין לעצמן ולא תהיה חבורה שלשים ועבדים וקטנים
מפני הפרישות שלא נשים לעצמן או עבדים לעצמן או קטנים לעצמן
ובלבד שלא יזמין בשם אחרנים מזמן לפיו ואינו מזמן לא ג׳
לאשים ולא לעשים מפני שהוא סיפק והטומטום אינו מזמן כלל קטן
היודע למי מברכין מזמנין עליו ואפילו הוא בן ׃ שלשים שנה
ומעוטרף בין לשנים שלשה בין לשנים עשרה לזמן עליו והנפלים אין
מזמנין עליו׃ אין מזמנין על עסקי שאכל לזית פת ומעלה
שבעה שאכלו פת ושלשה אכלו עמהן ירק או יורי כיוצא בזה אין
מצטרפין לזימון כשם שהוא המברך מאוכל הפת אכלו שלשה
שאכלו פת וארבעה ירק אין מצטרפין עד שיהיו אוכלי הפת רוב

שאכלו פת

יודע ואחד אינו יודע זה שיודע מברך בקול רם והשני שהוא אינו
מברך ׃ שנים שאכלו כאחד מברך לעצמו ואם היה אחד
עשיר ויעשו השנים ידי חובתן בזימון זה שאין זימון פחות
ששה שאכלו פיתת אחד מהם ובירך לעצמו מזמנין
מהם אין מזמנין עליו עד שיחזור וישב במקומו ׃ עמדו
להתחיל יכיר ברכת המזון לעצמו אבל עשרה שאכלו ויצא אחד
מהם שהוא אומרים ומזמנין עליו והוא בשוק ויצא ידי חובתו ופשיטא
ששמוע כעונה שאכלו ויצא אחד מהם לשוק קודם שיסיים לשמוע
מפיו שיסיים ברכת המזון לעצמו ׃ אין מזמנין לא בשלש
שאכלו פחות מכאן ולא בשנים שאכלו יותר מכאן ׃ שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמצטרפין
זו לזו מצטרפין לזימון אחד אפילו שאין מקיפות זו לזו
מכאן ואילך מצטרפין לזימון אחד ואפילו אכלו בשני בתים
מזמנין עליהם ואם היו שמעו אחד מהן שהוא הולך ושמע מחבורה
אחרת אין מצטרפין לזימון אחד ואפילו אכלו בבית אחד
חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמצטרפין
זו לזו אם רצו כל אחד ואחד מהן לחלק לחלק ואם רצו כולן
כאחד יש להן לחלק ׃ שלשה בני אדם שבאו משלש
שיהו עשרים שפלוני יחלק ותהיה ברכת הזימון שלו לחלק וחלק
וכן חמשה ששה שבעה עד עשרה אינן רשאין לחלק עד
בחרונה ׃ שלשה שאכלו כאחד אינן רשאין לחלק וכן ארבעה
עמהן וחכמים שבמסובין הוא שמברך לכולן אלא שלא בא אלא
ששה ואכלו אם יכולין לאכול עמהן כשהוא אפילו משאר אכלין משרץ
אחד כזית פת ואחר כך מזמנין ׃ שנים שאכלו וגמרו מאכל בא
הניכר כמה דברים אומרים כעשרה אבל שלשה עריך שיאכלו כל

אחר כל ברכה וברכה ויעיד ידי חובתן וכן מברך לאכין ועבד מברך
לרבן ואשה מברכת לבעלה ויוצאין ידי חובתן אבל אמרו חכמים תבא
מיהרה עד שאשתו ובניו מברכין לו ״ במה דברים אמורים שיש לו
ידי חובתן בזמן שאכלו ולא שבעו שהן חייבין לברך מדברי סופרים
ולפיכך מוציאין אותן קטן או עבד או אשה מידי חובתן אבל אם אכל
ושבע שנתחייב בברכת המזון מדברי סופרים מן התורה הוא שהרי
קטן ועבד מוציאין אותו שכל החיוב בדבר מן התורה הוא מוציא
אותו מידי חובתן לא החיוב בחותן הדבר מן התורה כמותן ״

הנכנס אצל אחרים ומצאן מברכין ברכת המזון אם מצא שם
המברך אומר נברך ואם לאו הוא שהיה אומר ברוך ומבורך אחד מצעי המזכים
עונין ברוך שאכלנו וכו׳ הוא שהיה אחריהם אומר ״

״פרק ששי״

כל המוכל פת שמברכין עליה המוציא עריך
שיתכוין בה לצאת ידי חובתו ואם אינו יודע להם טומאה לא יאכל עד שיטול שתי ידיו וכך
כלדבר שטיבולו במשקין עריך שיטול ידיו תחלה ״ כלהנוטל
ידיו בין לאכילה בין לקריאת שמע בין לתפלה מברך בתחלה אשר קדשנו
במצותיו ועיקר נטילת ידים שהוא מצות חכמים היא שנאמר
בתורה ושמע מהיכן שנ׳ עלפי התורה אשר יורוך וכו׳ ומיום אחרונים
אין מברכין שהרי שאינן שאין מפני הסכנה ולפי כך חייב אדם להזהר
בהן יותר ״ נטילת ידים בין תבשיל לתבשיל רשות היא
נטל ידיו אינו נוטל ופירות שלחולין אינן עריכין נטילת ידים לא
בתחלה ולא בסוף וכל הנוטל נטילת ידים בפירות הרי זה משובח ״

כל המוכל פת שמברכין עליה המוציא עריך
שיתכוין בה לצאת ידי חובתו ואם אינו יודע להם טומאה לא יאכל עד שיטול שתי ידיו וכך
כלדבר שטיבולו במשקין עריך שיטול ידיו תחלה ״ כלהנוטל
ידיו בין לאכילה בין לקריאת שמע בין לתפלה מברך בתחלה אשר קדשנו
במצותיו ועיקר נטילת ידים שהוא מצות חכמים היא שנאמר
בתורה ושמע מהיכן שנ׳ עלפי התורה אשר יורוך וכו׳ ומיום אחרונים
אין מברכין שהרי שאינן שאין מפני הסכנה ולפי כך חייב אדם להזהר
בהן יותר ״ נטילת ידים בין תבשיל לתבשיל רשות היא
נטל ידיו אינו נוטל ופירות שלחולין אינן עריכין נטילת ידים לא
בתחלה ולא בסוף וכל הנוטל נטילת ידים בפירות הרי זה משובח ״

הנכנס אצל אחרים ומצאן מברכין ברכת המזון אם מצא שם
המברך אומר נברך ואם לאו הוא שהיה אומר ברוך ומבורך אחד מצעי המזכים
עונין ברוך שאכלנו וכו׳ הוא שהיה אחריהם אומר ״

״פרק ששי״

כל המוכל פת שמברכין עליה המוציא עריך
שיתכוין בה לצאת ידי חובתו ואם אינו יודע להם טומאה לא יאכל עד שיטול שתי ידיו וכך
כלדבר שטיבולו במשקין עריך שיטול ידיו תחלה ״ כלהנוטל
ידיו בין לאכילה בין לקריאת שמע בין לתפלה מברך בתחלה אשר קדשנו
במצותיו ועיקר נטילת ידים שהוא מצות חכמים היא שנאמר
בתורה ושמע מהיכן שנ׳ עלפי התורה אשר יורוך וכו׳ ומיום אחרונים
אין מברכין שהרי שאינן שאין מפני הסכנה ולפי כך חייב אדם להזהר
בהן יותר ״ נטילת ידים בין תבשיל לתבשיל רשות היא
נטל ידיו אינו נוטל ופירות שלחולין אינן עריכין נטילת ידים לא
בתחלה ולא בסוף וכל הנוטל נטילת ידים בפירות הרי זה משובח ״

וימאן ומפני זה חייבו לנטול ידים בסוף כל סעודה מפני המלח וכו׳
ובמחנה פטורין מנטילת ידים בתחלה מפני שהן טרודין במלחמה
וחייבין באחרונה מפני הסכנה ׃ עד היכן היא נטילת ידים
עד הפרק וכמה שיעור המים רביעית לכל נטילת ידים ובלשון
בטבילה חוץ מנטילת ידים וכל העולה למדת מקוה עולה לשיעור
רביעית ׃ כל הצריך נטילת ידים אם הטבילו ידיו במי מקוה
אינו צריך רבי יוחנן ואם הטבילן במים שאין בהן שיעור מקוה אין
במים שאובין שבקדירה לא עשה כלום שאין המים השאובין מטהרין
את הידים שלא בשעתה ׃ כל הנוטלין צריך להזהר בארבעה
דברים במים עד שלא יהו פסולין לנטילת ידים ובשיעור שידיו
בהן רביעית לבלשת ידים ובכלי שיהו המים שנטלו בהן בכלי
ובנוטל שיהו המים הבאים באים מאיליהן ׃ ארבעה דברים
פוסלין את המים שני מראה ובלוי ושיית מלאכה בהן והפסד המזג
חוץ מהכמה מלשהות מהן כיצד מים ששהא מראיהן בין בכלי
בין בחיקו בין מחמת דבר שנפל לתוכן בין מחמת מקומן הרי
אלו פסולין וכן אם נתבלו בדיוסי חוץ מן השתיה נפסלו לנטילת
ידים ׃ כל המים שעשה בהן מלאכה עשו שופכין ופסולים
לנטילת ידים כיצד מים שאובין שהדיח בהן כלים או ששרה בהן
פתן ויוצא בזה בין בכלים בין בחיקו פסולין לנטילת ידים הדיח
בהן כלים מודחין או חדשים לא פסלן מים שהנחתום מטביל בהן
את העבין פסולין ושהוא חופק מהן כשעת לישה כשרים שהמים
שבחפנין הם שנשתנו בהן מלאכה אבל ב׳ מים שחפק מהן הרי הן
כמשתמש ׃ כל המים שנפסלו משתית הכלב בגוף שהיו מרים
או מלוחים או עכורין חוץ ריח רע עד שלא ישתה אותן הכלב
בכלים פסולין לנטילת ידים ובקדרות כשרים להטבילבהן חמי

שבריה במקומן מטבילין בהן הידים אבל אפשר מהן בכלי אין
שהפגם מהן אמה למקום אחר אין נוטלין מהן לא ראשונים ולא
אחרונים מפני שאינן ראויין לשתייה בהמה ׃ יש למטלטלי
על ידי משה מעת עד שיתן בשישו ואם נתן הרביעית כולה בשטיפה
אחת כשרי נוטלין ארבעה משה זה בצד זה אוחז זה על גבי יד זה
בשטיפה אחת ובלבד שירפו ידיהם כדי שיבוא בינהן המים ׃׃
ויהיה באותה השטיפה כדי רביעית לכל אחד ואחד ׃ אין נותנין
לידים לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ ולא בחרסים ולא במעופת
החביות ואם תיקן המעופה ונטלו נטלין ממנה לידים וכן החמת
שתקנה נוטלין בה לידים אבל שק ומעופה אעפ שתיקנן אין נותנין
מהן לידים ולא יתן לחברין בחפנין שאין חפנין כלים שמפיגין
שכירה המטרית אותם מידי טומאה אין מתנין בהן לידים מפני שהן
שברי כלים ׃ כנהפכים נוטלין לידים אפילו כתי בגלם וכלי
אדמה והוא שיהיו שלמים כל שאינו מחזיק או שאין בו רביעית אין
נותנין ממנו לידים ׃ הכל כשרים ליתן לידים אפילו חרש שוטה
וקטן אם אינם שם אחר מניח הכלי בין ברכין ואתן על ידו או יטה
החביות על ידיו ויטולו נוטל ידו אחת ואתן בזו על זו וחזר ואתן כך
בראשונה על השניה והקטן נוטל ידיו ׃ השומע שחולה
אחד בידו או בגבו ואתן לתוכה והמים נמשכין ממנה כאלו
והולכין ומשתנין הירקות או הבהמה והניח ידו בשומע ועברו המים
ושטפו על ידו לא עלתה לו שהרי אין כאן אחד על ידו אם
היו ידיו מחוממות שפיכת הדלי עד שנמצאו המים שטפו על ידו
מכח נתינת האדם עלתה לו נטילה ׃ מים שנשתפך לאחר
נעשה בהן מלאכה או לא נעשה בהן כשיעור או שנתן
בהן אחד טהורים או טמאים קפק שלישי ספק לא שלספיקו טהור

ופולין דרך ארץ הן ואלו הן משנכנסין לסעודה נוטלין

מנהגות רבים שהנו חכמי ישראל בסעודה

פרק שביעי

משעת מים אחרונה אסור עד שיברך ברכת המזון

ולא יפסיק בינתים בדבר אפילו

ברכת המזון ואחר כך מברך ותכף

ואחר כך אוכל ושותה מקינוח ידים כאוכל לחם טמא

ממקינוח ואחר כך אוכל ושותה מקינוח ידים כאוכל לחם טמא

ידים והזהירו על הדבר אפילו אין מים אלא כדי לשהות נטילת

ידים ואסור לנגב בשולי ידים ואוהרה עוו חכמים על שולי

הוא מאכיל והוא הדין לאוכל במעי פה שעריך שלית ידים

חסור להאכיל לעמי שלא נטלו ידיהן אלא שהוא עתיד

במשקין אלא שלא נטלו ידיהן המאכיל לאחרים אינו עריך נטילת

ידים והאוכל עריך שלית ידים ואלא שאינו נוגע במאכל אלא אחד

עריך אחד נוגע

שבלספק שפטורין מידים טהורות מים ראשונים עריך

שיביה ידיו למעלה שלא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו וטמאו ידים

ואחרונים עריך שישפיל ידיו למטה כדי שיצא כל לחות המלח שעל ידיו

מים ראשונים נוטלין בין עלובי כלי בין עלובי קרקע ואחרונים אינן

נוטלין עלובי קרקע מים ראשונים בין כחמי האור בין בצונן ואחרונים

אין נוטלין בחמין והוא שיהיו חמין שהיד סולדת בהן מפני שחין

מעבירין את הזוהמה שאינו יכול לפשפש בהן אבל אם היו פושרין

נוטלין מהן באחרונה׃ נוטל אדם ידיו שחרית ומתפלל כל

היום ואינו עריך ליטול ידיו לכל תפלה והוא שלא הסיח דעתו

מהן אבל אם הסיח דעתו עריך ליטול ידיו בפלגת שעריך שליה׃

שם אדם ידיו במאה ואוכל בהן פת או דבר שטיבולו כמ

במשקין אלא שלא נטלו ידיהן המאכיל לאחרים אינו עריך נטילת

ידים והאוכל עריך שלית ידים ואלא שאינו נוגע במאכל אלא אחד

הוא מאכיל והוא הדין לאוכל במעי פה שעריך שלית ידים׃

חסור להאכיל לעמי שלא נטלו ידיהן אלא שהוא עתיד להטיל

ידים והזהירו על הדבר אפילו אין מים אלא כדי לשהות נטילת

ידים ואסור לנגב בשולי ידים ואוהרה עוו חכמים על שולי

ואחר כך נכנסין ויושבין מסובין וגדול מיסב כראוי ושנים לפניו
מנין שלשה לפניו ממנו: בעלהבית מברך המוציא לחם
ומשלים ברכה ואחר כך בוצע והאורח מברך ברכת המזון בתר
שיברך בעל הבית אפילו כולן בעי הבית גדול שבכולן בוצע והוא
מברך ברכת המזון: אין הבוצע שם פיזעו עד שיבינו
מלח ופתן לפני כל אחד ואחד שלא יהו כולן נוטלין פת חבירו
ואינן בוצע לא פרוסה קטנה מפני שהוא נראה כעני ולא פרוסה
יתר מכביצה מפני שנראה כרעבתן וכשבת ישלן לבצוע פרוסה
גדולה ואינו בוצע אלא ממקום שבשלו יפה: מצוה מן
המובחר לבצוע מכפרי שלמה אפילו היתה שם שלמה שעשויים
ופרוסה שלחישים מניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע משתיהם
כדי שיבצע מחשים ומשלמה כשבת וכימים טובים חייב לבצוע
עליהם כפרוס נוטל שתיהן בידו ובוצע אחת מהם:
נותן פרוסה לפני כל אחד ואחד והאחד נוטל בידו ואינו נותנו
ביד האוכל שלא אם כן היה אוכל והבוצע הושיט ידו תחלה
ואוכל ואין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך ואין
הבוצע רשאי לטעום עד שיכלה אמץ מפי רוב המסובין ואם רצה
הבוצע לחלק כבוד לרבן או למי שהוא גדול ממנו בחכמה ויניחן
לפשוט ידן תחלה קודם לו הדשות בידו: שנים ממתינין זה
לזה בקערה שלשה אין ממתינין למרו מחק שניכם השלשי מפסיק
עמהם מחר אחד מהן השנים אין מפסיקין לו שלא אופלין והולכין
עד שנומרין אין משיחין בסעודה כדי שלא יבוא לידי סכנה ומפני
זה אם בא לומר דבר בתוך המזון כגון אחד מברך לעצמו ש
שאם כבר אחד ועשה העטה אמץ בשעת הכלישה ויבוא לידי סכנה
ואין מסתכלין בפני האוכל ולא במרק שלו כדי ש

השמש

המזון הוא נוטל ידיו תחלה מפני שלא ישב הנגוב וידיו מזוהמות ש
מותר לאכלן בידיו" הביאו להם מים נוטלה כלשמפרך כדרך
שאסור להלך עליהן ולרחוץ עליהן אבל פירות שאין בהם כזית מ
ואחר כך נוטלין את ידיהן שמא ישאר שם פירורין שיש בהם כזית ש
גמרו מלאכל מסלקין את השלחן ומכבדין את המקום שאכלו כן
כדכתיב על המביאין לידי כושה לבעל הסעודה אסורין"
ושמק הוא שעלתה במבד ויזמק אורחים ויתבייש וכן בל
על פיה שמא ישלח לו אדם חבית שלוה שמן וידע מה שהיא יין"
הקטנים נוטלין והולכין עד שישלח אדם לחבירו חבית יין ושמן עד
ויתבייש בעל הסעודה שהרי אין לו שמה שהכניס לפניהם נמצא
כלום ממה שלפניהם ולית ביה בזיון אן בתן שלפני הבית שמא
אוכלין ומשקין דרך כזיון וביזיון" אסור לאורחים ליטול
שנמאסין ואין נוטלין ידיהם בין חיבור מזון וכן אין מפסידין שחרי
קליות ואגוזים בימות החמה אבל לא בימות הגשמים מפני שהן
נמאסין ומותר להמשיך בין בינורות בבית חתנים וזורקין לפניהם
את הקערה כפת ואין זורקין את הפת ולא את החתיכות ולא את
האפלים שאין להם קליפין כגון תותים ועגבים ותאנים מפני שהן
מניחין בשר חי על הפת ואין מעבירין כוס מעל על הפת ואין מומכין
טוטפות במקום שמא ידמן שלא שלו ידין שאין שם אפילו"
נטל אחד מן המסובין להשקות מים נוטל ידיו אחת ונכנס"
דבר עם חבירו והפליג נוטל ידיו שתים ונכנס ואם היו מסובין לשתיה
נכנס וישב במקומו ונוטל ידיו אחרונה מחזיר פניו לאחוריהם ומה

שיטול אחר ושאר הסועדין נוטלין ידיהן בסוף זה אחר זה ואין מברכין
בדבר זה שאין מברכין כידים מזוהמות ולא בדרכים ולא בשתים
אא בפתח הריאו׳ למזוזה וכשעת כניסה ׳ ׳ ׳

בתחלה שהכל מפרים שנאלם מברכין עליו בורא פרי האדמה
הקול והוא ראש הדקל שהוא כמו עץ מברך עליו
בתחלה ובסוף בורא פרי העץ ואם יש לו שני מיני
פירות מברך על העיקרי ואם אין לו עיקרי מברך
על הטוב שבהם ואם הם שוים מברך על הראשון
ראשון ראשון ואם הם מעורבים מברך על הרוב
ואם אין רוב מברך על הראשון ואם הם מעורבים
ואין יודעים מהו העיקרי מברך על הראשון
ראשון ראשון ואם הם מעורבים ואין יודעים מהו
הראשון מברך על הכל בורא מיני מזונות
ואם אכל מכל אחד כזית מברך על הכל
ברכה אחת מעין שלש ועל השמן הוא מברך בתחלה בורא פרי
הגפן ובסוף ברכה אחת מעין שלש ועל הפירות שדרכן
בטעם השמן פירות או ירקות שדרכן להיות כלחים אם
בשלן או שלקן מברך עליהן בתחלה שהכל ובסוף בורא נפשות
רבות וירקות שדרכן להיות כלחים בין כרוכ ולפת אם אכלן
חיים מברך עליהן בתחלה שהכל ודברים שדרכן להיות כלחים
ומכושלין אכלן בין חיים בין מכושלין מברך עליהן בתחלה
ברכה הראויה לאחר אם היו פירות עץ מברך בורא פרי העץ ואם
היו פירות אדמה או ירקות מברך בורא פרי האדמה
ירקות שדרכן להשלק ששלקן מברך עליהן שלק שלהן בורא פרי
האדמה והוא ששלקן נשתנו מימיהן שמימי שלקות כמי
במקום שדרכן לשתות דבש תמרים מברכין עליו בתחלה שהכל
אבל תמרים שמיעכן בידו והוציא גרעיניהן שלהן ועשיין כמו עסה
מברך עליהן בתחלה בורא פרי העץ ובסוף ברכה אחת מעין
שלש הקעש המתוקים שסוחטין אותן ומבשלין מימיהן
עד שיקפה ודמה למלח פלהצאונים אמרו שמברכין עליו בורא פרי
האדמה ומצינו אמרין בורא פרי העץ וכן אמרו שהמוציא אותן
מקנים מברך בורא פרי האדמה ואני אומר שאין זה פרי ואין
העץ כמה דברים אמורים שהיה חושש בנרון ושהה השמן עם
מי הדשלקות וכיוצא בהן שהרי נהנה בשתייתן אבל אם שהה השמן
בדבר אחר מעין שש ועל השמן הוא מברך בתחלה בורא פרי
הענבים והזיתים שעל הדיין הוא מברך בתחלה בורא פרי הגפן ובסוף

מפני שאינן בני הסבורות שלעולם הן הפרי שהן כעורת תמרים
דקין קטנים מברך עליהם בורא פרי העץ ׃ הפעפלין
והזנגביל בזמן שהן רטובין מברך עליהן תחלה בורא פרי׃
החרמה חבלי כישות׳ אינן טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהן
מפני שהן תבלין ואינן חופלום חפלין שאינן ראויין לאכילה
ומשקין שאינן ראויין לשתיה אינן טעונין ברכה לא לפניהם ולא
לאחריהן ׃ הפת שעפשה ויין שהקרים ותבש לשעבר
עורתן והנובלות שהן פגין והשכר והחומץ והגבינה והמלח וכל
והפלהין והסטריות עלפולם הוא מברך תחלה שהכל נהיה בדבר
וכל שמברכין לפניו שהכל מברכין לאחריו בורא נפשות רבות
על כלמה שברא בהן חי העולמים וכלהטעון ברכה
לאחריו טעון ברכה לפניו ׃ שמרים שעל פני היין ששה
והוציא חרבעה מברך עליהן בורא פרי הגפן שזה יין מובהק
הוציא פחות מארבעה אעפ שיש בהן טעם יין מברך עליהן תחלה
שהכל ׃ פירות האילן בורא פרי העץ חוץ
ועל פירות בורא פרי העץ לא יצא ועל הכל אם ברך שהכל יצא
בדבדין יצא אפילו על התפוח ועל האתרוג ׃ לחם כוס שלפני בין
והתחיל הברכה עד מתי שהכל ושה ואמר בורא פרי׃
הגפן אין מחזירין אותו וכן אם היו לפניו תבשיל שלבן ׃
ופתח ואמר וברך על מי בורא מיני מזונות ושה ואמר
המוציא לחם יצא מפני ששתה שהזכיר השם והמעכות שהן
עיקר הברכה לא נתקנו אא לברכה הבאה לאותו המין

מיני הדגן מברך מאחריהם כלכה בא"י אמ"ה על המחיה ועל הכלכלה
המזון כלבד: שהם ואפל תמרים ואפל תבשיל שלחמשת
מיני הדגן מברך מאחריהם כלכה בא"י אמ"ה על המחיה ועל הכלכלה
ואם איכה באורז שהרי מזונות הוא
בתוך ג' לאחריהן ועל פי רוב יכול

והאידנא היה בעיקרי הברכה טעות אחד שטעה בסופה יצא ואין
מחזירין אותו: בהברכות האיכן שנסתפק לו בהן אם בירך
אם לא בירך אינו חוזר ומברך לא בתחלה ולא בסוף מפני שהן
מדברי סופרים שפחות והכניס אפילו לתוך פיו בלא ברכה אפילו
משקין בולעין ומברך בסוף ואם היו פירות שאם זיקין ימאסו //
בגון תותים ועגבים מספקין עד אחד ומברך ואחר כך בולעין
ואם אינן נמאסין כגון פולעס ופטפונים פושע מפיו עד שיברך ואין
פניו ואחר כך יאכל: היו לפניו מינים הרבה אם היו כרפוקין
שווה מברך על אחד מהן ופטור את השאר ואם אין ברכותיהן
שוות מברך על כל אחד מהן ברכה הראויה לו ואי זהו מין שיראה
להקדים מקדים ואם אין רוצה בזה יתרמזה אם יש בינהן
אחד משבעת המינין עליו הוא מברך תחלה וכל הקודם בפסוק
קודם לברכה והשבעה הן האמורין בפסוק זה ארץ חטה ושעורה
וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש זה הם תמרים ואי
והתמרים קודמין לעגבים שהתמרים שנו לארץ והעגבים שנשתו
לארץ: ברכה אחת שמעון שש שלחמשת מיני הפירות
ושלשים היא שלמינין הדגן אף שעל הפירות הוא אומר על העץ ועל
פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה וכן ועל היין הוא אומר
על הגפן ועל פרי הגפן ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה וכן
וחותם בשתיהן על הארץ ועל הפירות ומי שמסיים בברכה
שמעון שש קודם חתימה כי טוב ומטיב אותה שהוא עיקר ברכה
אבל רביעית ויש מי שאומרי שלא תקרא ברכה רביעית אלא בברכת
המזון כלבד: שהם ואפל תמרים ואפל תבשיל שלחמשת
מיני הדגן מברך מאחריהם כלכה בא"י אמ"ה על המחיה ועל הכלכלה

ועל הנפש ועל פרי הנפש ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה
שרצית והנחלת לאבותינו לאכל מפריה ולשבוע מטובה ברחם עלינו
ועל המחיה ועל הכלכלה ועל הישוב ועל בית חתונים מן מברך
בסוף על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו אפילו תחנים מן עבים
ותפוחים ואגסים וכיוצא בהן מברך בסוף ברכה אחת מעין שלש
והיא פוטרת הכל ומפני שכולן פירות העץ הן וקא כלכיוצא בהן

פרק תשיעי

כשם שאסור לו להנות ממאכלו כך אסור לו להנות ממשקה קודם ברכה כך אסור לו להנות מריח טוב קודם ברכה ופיזד מברכין על ריח טוב אם היה זה שיש לו הריח עץ הוא מן העץ מברך בורא עצי בשמים ואם היה עשב הוא מן העשב מברך בורא עשבי בשמים ואם אין לו לא עץ ולא עשב הוא הדין שהוא מן הפרי מברך בורא מיני בשמים ואם היה פרי הריחו ואפילו פגם אחד בו ותפח מברך שהכל ריח טוב בפירות ועל הכלאים אומר בורא מיני בשמים יצא חיץ מברכין על המגמר עד שתעלה תמרתן פיזד מברכין עליו אם היה זה הנשרף שהכל ריח שהעץ מברכין עצי בשמים ואם היה עשב מברכין עשבי בשמים ואם היה ממין חיה ופיוצא בה מברכין בורא מיני בשמים שמן שלאפרסמון ופיוצא בו מברך עליו בורא שמן ערב אפילו שמן זית שכבשו או טחנו עד שחזר ריחו נודף מברך עליו בורא עצי בשמים שמן שבשמו כיצד שמן המשחה מברך עליו בורא מיני בשמים הפיזלפנין שמן והדס מברך על ההדס ופוטרת השמן מפני שברכה אחת שנהנין והיא עצי בשמים היה לפניו כשם שהוא עץ

ובושם שהוא עשב יש ברכת אחד מהם פוטרת את חבירתו אף מברך
על זה לעצמו ועל זה לעצמו הביאו לפניו יין ושמן אזהז יין בימינו ושמן
בשמאלו ומברך על היין ושותה וחוזר ומברך על השמן ומריח בו
ואחו בריח השמש ואם היה השמש תלמיד חכמים אחו בפיו:

רבי שהוא סופך אם מן העץ אם מן הארמה מברך עליו
בורא מיני בשמים בושם שעירבו הרופא ממין הרבה מברך עליו
בורא מיני בשמים נכנס לחנותו של בושם שיש בה מיני הרבה מ
מברך בורא מיני בשמים חפיסכ שכ שכ כלהוס חין מברך אלא באחד
אחת עבנס ויצא נפנס ויצא מברך על כל אחת ואחת: המוציא
וחולפי הים מברכין עליה בורא עני בשמים נרתם שלפניה בורא עני
בשמים ושלאחריה בורא עשבי בשמים הורד ומי הורד המינטכי: וכ' והלבונה
ופיוצא בהן בורא עני בשמים: ששה מיני ריח טוב אין מ
מברכין עליהן ואלו הן ריח טוב שאסור להריח בהן וריח טוב העשוי ל
להעביר ריח רע וריח טוב שלא נעשה להריח בעצמן שריח זה
כיצד בשמים שלאחורה זרה ובשמים שעל עיסה מן העריות
אין מברכין עליהן לפי שאסור להריח בהן בשמים שלמתים וכ
ובשמים שלבית הכסא ושלא נעשו להעביר את הזוהמה אין מ
מברכין עליהן לפי שאינן להעביר ריח רע מוגמר שמעמידין כ
את הכלים וכבגדים אין מברכין עליו לפי שלא נעשה להריח כ
בעצמו שלמוגמר ופן המריח בכלים המוגמרין אינו מברך לפי
שאין שם עיקר בושם אלא ריח בלא עיקר: בשמים שבמסיבה
שלגויים אין מברכין עליהם שמתקנין לעבודה זרה היה
מהלך חוץ לפרך והריח ריח טוב אם רוב העוברים אינו מברך
ואם רוב ישראל מברך נתערב ריח שמברכין עליו בריח שאין

שאין מברכין עליו הולכין אחר הרוב׃

״פרק עשירי״

ברכות אחרות והברים שאין בהן פתיחה׃

ולא חתימה תקנו חכמים דרך שבח והודיה להקב״ה כמו ברכות התפלה שכבר כתבנוס ואם אין הכוונה כיאות אינו חשוב כלום ר חדשים כל שלא פיזמן כגון אין לך מברך ברוך אתה ׀ שהיא מ העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה ״ וכן הרואה׃ את חבירו לאחר שלשים יום מפרך שהחיינו ואם ראהו לאחר שנים עשר חודש מברך ברוך אתה ׀ שהיא מלך העולם מחיה המתים הרואה פרי המתחדש משנה לשנה כתחלת ראייתו מברך ברוך וכו׳ שהחיינו׃ שמע שמועה טובה מברך בתוך אתה ׀ אלהינו מלך העולם הטוב והמטיב שמע שמועה רעה מברך ברוך אתה ׀ אלהינו מלך העולם דיין האמת וחייב לברך על הרעה כ כטובת הפשר כדרך שמברך על הטובה בשמחה של״ו ואהבת את ׀ יהיה בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך ובכל אהבה זו היתה שנעטוין בה שאפילן בעת שיוצא נפשו יהה ישבח בשמחה ״

הגשה אין טובה זו ששמע שמועה טובה אלא שהדברים מראים שטובה זו תגחפ ם רעה מברך הטוב והמטיב וכן אם עשה אלין רשה זו ששמע שמועה רעה אלא שהדברים מראין שרעה זו ברמא ם טובה מברך דיין האמת שאין מברכין עליהן לא על מה שאירע עתה ״ יחיד נשמע רבים אם יש שם שהה מברך שהחיינו ואם היתה שלו ושל אחרים מברך הטוב והמטיב ואם אין ם שהה מברך מודים אנחנו לך ׀ שהיא אלהינו אלהי אבותינו על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו ועל פיוס מעל שירה פיוס ושעינו רעה כהמון גלין ושפתותינו שבח כמרחבי הרקיע ועינינו

אדם

נס ליחיד אותו היחיד ובא וקבע מברך בשהוה אותו מקום
והעברות הירדן מברך כאי אמה שעשה נסים לאבותינו במקום
הזה וכן כל מקום שנעשו בו נסים לרבים אבל מקום ששה כו
סלה הרואה מקום ששכחו נסים שעשו לבני ישראל ומ
טובות שגמלם טוב ופלא השומעים אומרים שגמלך טוב הוא יגמל
שמך בינתם ומברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם הגומל לחייבים
חכמים שלו ומאורן בקה נעם וכמשכ זקניך ויגידו לך
דרכים פשינו לישוב וצריכין להודות כפני עשרה ושנים מהן
שתרפה וחכוש שיצא מביתו האסורים וירדי הים כשיעלו והולכי
עבדן מברך שהחיינו אלרבעה צריכין להודות חולה
מאורות כשמש וכירח וירחין תרושות כשרי שמים ורקיע קנוי
פיזות חיין אין מספיקין להודות לך יי אלהינו ואלהי אבותינו
על אחת מאלף אלפי אלפים ורוב רבבי רבבות פעמים הטובות ש
נפש והבריות ששיית עמנו ועם אבותינו מלפנים ממיצרים שאתה
יי אלהינו מביא עבדיס פדיתנו מבית עבדים ובשובע פלטתנו
ומחרב הצלתנו ומדבר מלטתנו ומחלאים רעים רבים דליתנו
מלפיע ועד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו עלכן איברים שפלגת
בנו ורוח ונשמה שנפחת בחוטמינו והלשון אשר שמת בפינו הן הם
יודו ויברכו ויתפארו את שמך יי אלהינו מלך תמיד רופא החולים אל
התשבחות מחמתי מכריזין על הנשמים משירט המים
על הירדן ועלן אבעבועות אבעבועות מן המטר עלפני המים
ויבוא האבעבועות זה בקריאת זה אמרו לו מה אבו ורשת
אם יש עמו אחרים מברך בתחלה דין האמת ואחר כך מברך
הטוב והמטיב וחסרים עמו אחים מברך שהחיינו קיבץ שלבר
שכל טובה שהיה לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב וטובה שהיא
עבדן מברך שהחיינו אלרבעה צריכין להודות חולה
שנתרפה וחבוש שיצא מבית האסורים וירדי הים כשיעלו והולכי
דרכים פשינו לישוב וצריכין להודות כפני עשרה ושנים מהן
חכמים שלו ומאורן בקה נעם וכמשכ זקניך ויגידו לך וציץ מוהה
שמך בינתם ומברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם הגומל לחייבים
טובות שגמלם טוב ופלא השומעים אומרים שגמלך טוב הוא יגמל
סלה הרואה מקום ששכחו נסים שעשו לבני ישראל ומ
ומעברות הירדן מברך כאי אמה שעשה נסים לאבותינו במקום
הזה וכן כל מקום שנעשו בו נסים לרבים אבל מקום ששה כו
נס ליחיד אותו היחיד ובא וקבע מברך בשהוה אותו מקום

ל' שפ"ו

ברוך אתה ה' שהיו מלך העולם שעשה לי נס במקום הזה או שי
שעשה לאבי נס במקום הזה, הדיוה בנבחרות ובפשע האיש מברך
בא"ת אומה שעשה ש לו נס במקום הזה" הדיוה מקום ש
ששפלים בו עבודה זרה מברך בא"ת אומה שנתן אוך אפים לשפלי
רצון מקום שעקרה עבודה זרה אם ברוך אתה ה' אומה
שעקר עבודה זרה מארצינו ואם חוזה לארץ הוא מברך שעקר ש
ע"ז מן המקום הזה ואומר בשתיהן כשם שעקרתה מן המקום
הזה כך תעקור מכל המקומות ותשוב לב עבדיהן לעבדך"
הדיוה בא' ישראל בשבת בא"ת אומה מקדש השבת שמה מחרבן
מברך ד"ן האומה "ה" לבדו ישראל מברך בא"ת אומה אשר יצר ש
אתכם בדין והחיה אתכם בדין וזן אתכם בדין וכלכלאתכם בדין
והמית אתכם בדין ועתיד להקימכם לחיי העולם הבא בדין ברוך את
ה' מחיה המתים: הדיוה שמשמות שלש בני אדם בא"ת אם
ג' יהיו אומרי בושה אמכם מיד חפרה יולידכם וכו' ואם ישראל
הם ובחרץ ישראל מברך ברוך אתה ה' חכם הרזים הדיוה חכמי
ישראל אומה ברוך שנתן מחכמתו ליריאיו חכמי אומות העולם
מברך ברוך א"ת אומה שנתן מחכמתו לבשר ודם ||||| מלבי
ישראל מברך שנתן מכבודו ליריאיו מלך אומות העולם מברך ב
ברוך ש"ת אומה שנתן מכבודו לבשר ודם" הדיוה את
הטטי ואת המשונין בצורת פניהם או בחבריהם מברך בא"ת מ
מה מאשה הכריות דיוה שמה או קטע ומכי שחין וכהנים ר"ש
הלן מברך בא"ת אומה ד"ן האומה ואם נתרפא כן ממעי אימו מברך
ברוך משנה הכריות וכן הדיוה פיל וקוף וקיפוף מברך ברוך
טובות כן מברך בא"ת אומה שכפה לו בעלמו היוצא בשדות ובגנות

מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שעשה לי נס במקום הזה

בא"ת אומה שעשה לאבי נס במקום הזה" הדיוה מקום ש

ששפלים בו עבודה זרה מברך בא"ת אומה שנתן אוך אפים לשפלי

רצון מקום שעקרה עבודה זרה אם ברוך אתה ה' אומה

שעקר עבודה זרה מארצינו ואם חוזה לארץ הוא מברך שעקר ש

ע"ז מן המקום הזה ואומר בשתיהן כשם שעקרתה מן המקום

הזה כך תעקור מכל המקומות ותשוב לב עבדיהן לעבדך"

הדיוה בא' ישראל בשבת בא"ת אומה מקדש השבת שמה מחרבן

מברך ד"ן האומה "ה" לבדו ישראל מברך בא"ת אומה אשר יצר ש

אתכם בדין והחיה אתכם בדין וזן אתכם בדין וכלכלאתכם בדין

והמית אתכם בדין ועתיד להקימכם לחיי העולם הבא בדין ברוך את

ה' מחיה המתים: הדיוה שמשמות שלש בני אדם בא"ת אם

ג' יהיו אומרי בושה אמכם מיד חפרה יולידכם וכו' ואם ישראל

הם ובחרץ ישראל מברך ברוך אתה ה' חכם הרזים הדיוה חכמי

ישראל אומה ברוך שנתן מחכמתו ליריאיו חכמי אומות העולם

מברך ברוך א"ת אומה שנתן מחכמתו לבשר ודם ||||| מלבי

ישראל מברך שנתן מכבודו ליריאיו מלך אומות העולם מברך ב

ברוך ש"ת אומה שנתן מכבודו לבשר ודם" הדיוה את

הטטי ואת המשונין בצורת פניהם או בחבריהם מברך בא"ת מ

מה מאשה הכריות דיוה שמה או קטע ומכי שחין וכהנים ר"ש

הלן מברך בא"ת אומה ד"ן האומה ואם נתרפא כן ממעי אימו מברך

ברוך משנה הכריות וכן הדיוה פיל וקוף וקיפוף מברך ברוך

טובות כן מברך בא"ת אומה שכפה לו בעלמו היוצא בשדות ובגנות

ביומיים ואחה אילנות פרוחות ונענים עלים מברך בריך אחה יי
אמ"ה שלח חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות כדי
להתנאות בהם בני אדם " על הרוחות שנשבו בזעף ועל
הברקים ועל הרעמים ועל קול ההבריה שמשמע באויר כמו ר
חיים נדולים ועל האויר שבאויר שיראין כאלו הם כוכבים עפים
ויוצים ממקום למקום או כמו כוכבים שיש להן זנב על פלאחד
מאילן מברך בא"י אמ"ה שכחו מלא עולמו וחסר ובהן מברך כ
בא"י אמ"ה עושה בראשית " על ההרים ועל הגבעות ועל
המדברות ועל הימים ועל הנהרות אם ראה אחד מהן אחר ש
ששים יום מברך בא"י אמ"ה עושה בראשית הרואה את הים
הגדול משלשים יום עד ששים יום או יתר מברך בא"י אמ"ה העושה
את הים הגדול " הרואה את קשת בענן מברך בא"י אמ"ה
זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו הרואה לבנה בא
בחדושה מברך בא"י אמ"ה אשר במאמרו ברא שחקים וכרוב
פיהל עבאם חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם שמח
ושמחים לעשות רצון קונהם פועל אמת שפעלה אמת ולבנה
אמר שתתחדש להיות עטרת תפארת לעמוס בטן שהקדימן
להתחדש כמותה ולפארי עתידים לעתיד מבטן ומלדה בא"י
מחדש חדשים " וערוך לפניך בברכה זו משמר שכל
המברך על החודש בזמנו כאילו הקביל פני שכינה ואם לא
ברך עליו בלילה הראשון יש לו לברך עליו עד שבה עשר יום
בחודש עד שתגלה פניה " הרואה את החמה ביום
תקופת ניסן שהיא תחלת המחזור ששמונה ועשרים שהתקופה
מתחלת ליליה כשרואה אותה ביום רביעי בבוקר מברך
עושה בראשית וכן בשתחזור הלבנה לתחלת מזלטלה בתחלת

הבנים לבית אומרי יהי רעון מלפניך ה' אלהי שתכנסו
והם ישיבו אני ירא עליהם שמא הבא והם ישיבו לבאר שחת"
הבנים לבית אומרי יהי רעון מלפניך ה' אלהי שלא אכשל בדברי הלכה שאומר
אני עמא ומקבל שכר והם עמפיחין מקפלין שפתי אני ירא
אני עמא ומקבל שכר והם משפילין לדברי פטולים אני עמא והם עמלין
בדברי תורה והם משפילין אני משפיל והם משפיל חלקי מושבי קרנות שאני משפיל והם משפילין אני משפיל
חלקי מושבי קרנות שאני משפיל והם משפילין אני משפיל
אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מושבי בית המדרש ולא שמת
חלקי מושבי קרנות שאני משכים והם משכימין אני משכים
לדברי תורה והם משכימין לדברי פטולים אני עמל והם עמלין
אני עמל ומקבל שכר והם עמפיחין מקפלין שפתי אני ירא
והם ירעים אני ירא עליהם שמא הבא והם ירעים לבאר שחת"
הבנים לבית אומרי יהי רעון מלפניך ה' אלהי שתכנסו

עליה מודים לעשיתה ׃ וכן בשהמצות שהן מדברי
הקבה בין מצוה שהיא חובה בין מצוה שאינה חובה מברך
חייב לכתחלה כיון כדי לעשות מצוה וכמצוה עשה שכיון אדם
אע אם רצה לשכון בסוכה לאורח בסוכתו שכוכן אינש
שאין אדם חייב שכיון כיון החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה
ויש מצות שאינן חובה אע דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה
ואינן חובה עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב שופר
ומגילה עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב שופר
ואינן חובה ׃ יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל לא
והודיה אבל שאר ברכות המצות כגון פותח בהן בברוך
ספרי תורה וכגון רוחה מכרי ישראל מאיזה שהן דרך שבח ׃
בברוך ואינו פותח שא מעט מברכות המצות כגון ברכת
מהן שהוא פותח בברוך ואינו חותם ויש מהן שהוא חותם ׃
המצות ואלו הברכות שאמרנו שהן דרך שבח והודיה ׃ שיש
הסמוכה לחבירתה וברכת הפירות והדומה להן וברכת עשיית
וחותם בהן בברוך חוץ מברכה אחרונה שבקדושת שמע וברכה
כל הברכות כולן פותח בהן בברוך

פרק אחד עשר

המברכה להודות את השם ושבחו תמיד הרי זה משובח ׃
רחמים ויתן הודיה על שעברו ויודה וישבח כפי פיהו וכל זמן
כשם שברכו לשם יתעלה אדם חייב לפות ויבקש ר׳
ותשמכנו לשמו ותעודנו לשמו ותגילנו מכף אויב ואויב בידך
שתגיענו ׃ לשמו ופשפשו בשמו כך תגלנו לשמו
שהכשרתנו בשמו ופשיבקש נגאות חומרי יהי רצון מלפניך יי׳ אלהי
נבוך זה לשמו ואם עבוד בשמו אומרי מודה אנו לפניך יי׳ אלהי

מצות עשה שלא לעשות ואם עבר בשמו

סופרים פין מצות שהן חובה מדבריהם פגין מקרין מעלה הדלק
ר חנוכה והדלקתנרי שבת פין מצות שאין חובה פגין עירוב ושילוח
ידים מברך עלהכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצותיו וצונו
לעשות והיכן צוה אותנו שנתורה שבתובים אשר יאמרון לך לעשה עיין
הדברים והסיום כך הוא אשר קדשנו במצותיו וציונו לעשות כהן
מאיזה שיצוו לקרות את המגלה או להדליק נר שלחנוכה ופשוט
כל המצוות שמדברי סופרים ׃ ועמה אין מברכין על
שילת ידים באחרונה מפני שלא חייבו בדברי זה לא מפני הסכנה
ודברים שהן משום סכנה אין מברכין עליהן עשייתן היא עמה
זה דומה למי שסיים את הסימים ואחר כך שתה בעלה מפני
סכנת עלמה שאין מברך ועונה אמן על הסימים וכן כל
כיוצא בזה ׃ השוחט מצוה ואין מברך אם מצוה שעדיין
עשייתה קיימת מברך אחר עשייתה ואם דברי שעברה הזמן אין
מברך כיצד הרי שהתעטף בציצית או שלבש תפלין או שישב
בסוכה ואין מברך תחלה חוזר ומברך אחר עשייתה אשר קדשנו
במצותיו וצונו להתעטף בציצית וכן מברך אחר שלבש אשר
קדשנו במצותיו וצונו להניח תפלין ואחר שישב אשר קדשנו
במצותיו וציונו לשבת בסוכה וכן כיוצא בהן ׃ אבל
אם שחט בלא ברכה אינו חוזר אחר שחיטה ומברך
אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה וכן אם כסה הדם
בלא ברכה או הפריש תרומה ומעשרות או שטבל ולא בירך
אינו חוזר ומברך אחר עשייתה וכן כיוצא בהן ׃ אין
לך מצוה שמברכין עליה אחר עשייתה לעולם אלא טבילת
הגר כלפי שאין יכול לומר אשר קדשנו במצותיו וצונו
שעדיין לא נתקדש ולא נצטוה עד שיטבול לפיכך אחר עשייתה

מברך על העשייה" פיעד לבש תפלין מברך להניח
אם עשה אותה לעצמו מברך לעשות עשה אותה לאחרים מ
כלהשה מצוה פין שהיתה חובה עלפן פין שאינה חובה עלין
מברך על העשייה" פיעד לבש תפלין מברך להניח
אם עשה אותה לעצמו מברך לעשות עשה אותה לאחרים מ
כלהשה מצוה פין שהיתה חובה עלפן פין שאינה חובה עלין
לפני מצוות הבאה אינו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו
על המצות אלא מברך עלכלאחת ואחת בפני עצמה"
אבל אינו מברך שהחיינו אלא על מצוה ששה לעצמו היי"
לאחרים מברך קודם עשייתה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות
כלהשה" אחד העושה מצוה לעצמו ואחד העושה אותה
בזה" אחד העושה עשאה שיצא ידי חובתו בה וכן כלהיוצא
בה שהחיינו כשעת עשאה שיצא ידי חובתו בה וכן כלהיוצא
שהיה מזמן לזמן כגון מיעלבו ופדיון בן מברך עלה כשעת
עשייה שהחיינו וקיימנו ואם לא כיון עלפסוקה ועלבב וכיוצא
בהן שהחיינו כשעת עשאה שיצא ידי חובתו בה וכן כלהיוצא
בזה" אחד העושה מצוה לעצמו ואחד העושה אותה
לאחרים מברך קודם עשייתה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות
כלהשה ופלמצוה שיש אחר עשייתה יצוי אחר אינו מברך אלא
כשעה ששעה היצוי האחרון כיצד העושה סוכה או לולב או שופר
או יציאת תפלין או מזוזה אינו מברך כשעת עשייה אשר קדשנו
במצותיו וצונו לעשות סוכה או לולב תפלין מפני שיש אחר ל
עשייתן יצוי אחר ואמרי מברך כשעה ששב בסוכה או פש שעת
הלב או פשישמע קול השופר או פשיתעטף בציצית וכשעת
לבישת תפלין וכשעת קביעת מזוזה בפתח עשה מעת מ
מברך כשעת עשייה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות מ
מעקה וכן כלכיוצא בזה" כלמצוה שהיא מזמן לזמן
כגון שופר וסוכה ולולב ומקרא מגלה ונר חנוכה וכן כלמצות
שהיא קנין לו כגון ציצית ותפלין ומזוזה ומעקה וכן מצות
שאינה תדירה ואינה מצוה כפלעת שהרי היא דומה למצוה
שהיא מזמן לזמן כגון מיעלבו ופדיון בן מברך עלה כשעת
עשייה שהחיינו וקיימנו ואם לא כיון עלסוכה ולולב וכיוצא
בהן שהחיינו כשעת עשאה שיצא ידי חובתו בה וכן כלהיוצא
בזה" אחד העושה מצוה לעצמו ואחד העושה אותה

לאחרים מברך קודם עשייתה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות
כלהשה ופלמצוה שיש אחר עשייתה יצוי אחר אינו מברך אלא
כשעה ששעה היצוי האחרון כיצד העושה סוכה או לולב או שופר
או יציאת תפלין או מזוזה אינו מברך כשעת עשייה אשר קדשנו
במצותיו וצונו לעשות סוכה או לולב תפלין מפני שיש אחר ל
עשייתן יצוי אחר ואמרי מברך כשעה ששב בסוכה או פש שעת
הלב או פשישמע קול השופר או פשיתעטף בציצית וכשעת
לבישת תפלין וכשעת קביעת מזוזה בפתח עשה מעת מעת
מברך כשעת עשייה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות מ
מעקה וכן כלכיוצא בזה" כלמצוה שהיא מזמן לזמן
כגון שופר וסוכה ולולב ומקרא מגלה ונר חנוכה וכן כלמצות
שהיא קנין לו כגון ציצית ותפלין ומזוזה ומעקה וכן מצות
שאינה תדירה ואינה מצוה כפלעת שהרי היא דומה למצוה
שהיא מזמן לזמן כגון מיעלבו ופדיון בן מברך עלה כשעת
עשייה שהחיינו וקיימנו ואם לא כיון עלסוכה ולולב וכיוצא
בהן שהחיינו כשעת עשאה שיצא ידי חובתו בה וכן כלהיוצא
בזה" אחד העושה מצוה לעצמו ואחד העושה אותה
לאחרים מברך קודם עשייתה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות
כלהשה ופלמצוה שיש אחר עשייתה יצוי אחר אינו מברך אלא
כשעה ששעה היצוי האחרון כיצד העושה סוכה או לולב או שופר
או יציאת תפלין או מזוזה אינו מברך כשעת עשייה אשר קדשנו
במצותיו וצונו לעשות סוכה או לולב תפלין מפני שיש אחר ל
עשייתן יצוי אחר ואמרי מברך כשעה ששב בסוכה או פש שעת
הלב או פשישמע קול השופר או פשיתעטף בציצית וכשעת
לבישת תפלין וכשעת קביעת מזוזה בפתח עשה מעת מעת
מברך כשעת עשייה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות מ
מעקה וכן כלכיוצא בזה" כלמצוה שהיא מזמן לזמן
כגון שופר וסוכה ולולב ומקרא מגלה ונר חנוכה וכן כלמצות
שהיא קנין לו כגון ציצית ותפלין ומזוזה ומעקה וכן מצות
שאינה תדירה ואינה מצוה כפלעת שהרי היא דומה למצוה
שהיא מזמן לזמן כגון מיעלבו ופדיון בן מברך עלה כשעת
עשייה שהחיינו וקיימנו ואם לא כיון עלסוכה ולולב וכיוצא
בהן שהחיינו כשעת עשאה שיצא ידי חובתו בה וכן כלהיוצא
בזה" אחד העושה מצוה לעצמו ואחד העושה אותה

מברך על העשייה" פיעד לבש תפלין מברך להניח
אם עשה אותה לעצמו מברך לעשות עשה אותה לאחרים מ
כלהשה מצוה פין שהיתה חובה עלפן פין שאינה חובה עלין
לפני מצוות הבאה אינו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו
על המצות אלא מברך עלכלאחת ואחת בפני עצמה"
אבל אינו מברך שהחיינו אלא על מצוה ששה לעצמו היי"
לאחרים מברך קודם עשייתה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות
כלהשה" אחד העושה מצוה לעצמו ואחד העושה אותה

מברך על העשייה" פיעד לבש תפלין מברך להניח
אם עשה אותה לעצמו מברך לעשות עשה אותה לאחרים מ
כלהשה מצוה פין שהיתה חובה עלפן פין שאינה חובה עלין
לפני מצוות הבאה אינו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו
על המצות אלא מברך עלכלאחת ואחת בפני עצמה"
אבל אינו מברך שהחיינו אלא על מצוה ששה לעצמו היי"
לאחרים מברך קודם עשייתה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות
כלהשה ופלמצוה שיש אחר עשייתה יצוי אחר אינו מברך אלא
כשעה ששעה היצוי האחרון כיצד העושה סוכה או לולב או שופר
או יציאת תפלין או מזוזה אינו מברך כשעת עשייה אשר קדשנו
במצותיו וצונו לעשות סוכה או לולב תפלין מפני שיש אחר ל
עשייתן יצוי אחר ואמרי מברך כשעה ששב בסוכה או פש שעת
הלב או פשישמע קול השופר או פשיתעטף בציצית וכשעת
לבישת תפלין וכשעת קביעת מזוזה בפתח עשה מעת מעת
מברך כשעת עשייה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות מ
מעקה וכן כלכיוצא בזה" כלמצוה שהיא מזמן לזמן
כגון שופר וסוכה ולולב ומקרא מגלה ונר חנוכה וכן כלמצות
שהיא קנין לו כגון ציצית ותפלין ומזוזה ומעקה וכן מצות
שאינה תדירה ואינה מצוה כפלעת שהרי היא דומה למצוה
שהיא מזמן לזמן כגון מיעלבו ופדיון בן מברך עלה כשעת
עשייה שהחיינו וקיימנו ואם לא כיון עלסוכה ולולב וכיוצא
בהן שהחיינו כשעת עשאה שיצא ידי חובתו בה וכן כלהיוצא
בזה" אחד העושה מצוה לעצמו ואחד העושה אותה

תפלין נתעטף בציצית מברך להתעטף ישב בסוכה מברך לישב
בסוכה וכן הוא מברך להדליק נר של שבת ועשרו את היום וכן
כתב מזוזה לביתו מברך לקבוע מזוזה עשה מעקה לגגו מברך
אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות מעקה הפריש תרומה ומעשרות
לעיסתו מברך להפריש מלאת בפי מברך עולות הכך שחט פסחו
ותגיגתו מברך לשחוט ׃ וכן לאחר כתב
עלקבע את מזוזה עשה לך מעקה מברך על עשיית מעקה הפריש
לך תרומה מברך על הפרשת תרומה מלאת בפי חבירו מברך
עליהם וכן כל כיוצא בזו ׃ שהחיינו ואחרים
כיחד אם היתה מצוה שאינה חובה מברך על העשייה לפי כך
הוא מברך על מצות ערוב היתה חובה ותקנוה להוציא עצמו
מידי חובה ולהוציא אחרים מברך לעשות לפי כך הוא מברך
לשמוע קול שופר ׃ של את הטלית מברך על עטיפת ציצית
שפיר שהנביהן יצא ידי חובתו וכן אם פירך קודם שיטול מברך
ליטול את הטלית כמו לשב בסוכה ומיכן אתה למד שהמברך על
אחת שעשה כלי ברכה מברך על העשייה וכן שחיטת קדשים
ושחיטה חוץ וכדברי הרשות אפילו שחט לעצמו מברך על
השחיטה ועל פיסוי הדם ועל שיית ידים וכן הוא מברך על פיטור
חמץ כיון שבדק עצמן כיון שבדק לאחרים שמעת שמעו כלם
לכתחלה לעשות מצות הפיטור קודם שיבדוק כמו שיתבאר במקומו ׃
כל דברי שהוא מנהג אשה שמנהג נביאים הוא כגון כ
שיתערבה בשבעה שלחן ואין ערוך למר מנהג חכמים כגון ב
אריאת הלל בראשי חדשים ובחולו של מועד אין מברכין עליו וכן
כל דברי שיש בהן תקנת חכמים כגון מגלה בעשרה

הערב"ות וכן דוד אומר בפרנסים אברכך ואהללה שמך לעולם ועד
בריך רחמנא דסיעך׃

"הלכות מילה"

"מצות עשה" אחת והיא למול את הזכרים
ביום השמיני׃ וביאור מצוה זו בפרקים אילו׃

"פרק ראשון"

"מילה מצות עשה" שחייבים עליה כרת שנ׳ וערל
זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא וכתיב
ומצוה על האב למול את בנו ועל הרב למול את העבדים ידרבק
ומקנת כספו עבדי האב או האדון ולא מלאותן בטל מצות עשה
ואינה חייב בפרט שזין הפרט שלו בער בעצמו ובתלדין א
מצווין למולאת אותו הבן או העבד בזמנו ולא ינחו ערל ל
בישראל ולא בעבדיהם׃ אין מולין בנו שלאדם שלאו
מדעתו שלא אסרכן עבדי ונמצא למולן שפיות דין מלין אותו על
כרחו נתעלם מבית דין ולא מלו אותו כשיגדיל הוא חייב למול
את עצמו וכל יום ויום שיעבור עליו משיגדיל ולא מל את עצמו
הרי הוא מבטל מצות עשה אבל אינו חייב כרת עד שימות והוא
ערל במזיד׃ אחד עבד שנולד בישראל ואחד עבד
הנקח מן הגויים הכל חייבים הרב למולן שלא שיגדיל הבית נימול
לשמונה ומקנת כספו נמול ביום שנקח אפילו בחול ביום שנולד
נמול ביומו׃ יש מקנת כסף שנימול לשמונה ויש שנדחק
שנימול ביום שיגדל כיצד נקח שפחה העוברה עמה וילדה
הרי זה נימול לשמונה ואף על פי שנקח העובר בפני עצמו

0 cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25
0 mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250

והרי העבד עומד מקנת כסף הרי זה אומן קודש שתלך עמו
לשמונה׃ לקח שפחה לשפריה או שלקח שפחה עלמנת
שלא להטביל שש עבדות אלא שנתעבד בישותן נמי ליום
שיעבד שהרי הגיעו הזה פחות הוא מקנת כסף עבדן ופחות ׃
היום קטנן שאין אמו בכלל שפחות ישראל כדי שיהיה הבן יליד
בית וחס טבלה אמן אחר שילדה הרי זה נמול לשמונה׃
לקח עבד גדול למן הגוים ולא ריצה העבד למעבדיו
עמו כל שנים עשר חודש יתר עליכן אסור לקיימן כשהוא ערל
אלא חוזרו ומוכרו לגוים ואם התנה עמו מתחלה והוא יגיל
רבו הגוי שלא ימולוהו מותר לקיימו והוא ערל וכלבד ש־
שיקבל עליו שכשיגדל מיד ימולוהו ואין מקבלין גר תושב אפילו על קבל
עמו שכשיגדל מיד ימולוהו ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן
שהיובל נוהג׃ גר שנכנס לקהל ישראל חייב מילה תחלה
ואם מל כשהיה גוי עריך להטיף ממנו דם בריתו כשנתגייר
וכן קטן שנולד כשהוא מהול עריך להטיף ממנו דם בריתו
ביום השמיני אנדרגינס והוא הילוד שיש לו זכרות ונקבות
נקבה עריך למולותו בשמיני וכן יוצא דופן ומי שיש לו
שתי ערלות מעלין את שתיהן בשמיני׃ אין מולין שלא
אלא ביום יחד עלות השמש בין ביום השמיני שהוא זמנה
בין שלא בזמנה שהוא מתשיעי והלאה שלא ביום השמיני
ביום ולא בלילה ואם מל למשעלה עמוד השחר כשר וכל
היום כשר למילה ואין בין מצוה להקדים כתחלת היום
זריזין מקדימין למצוות׃ מילה בזמנה דוחה את
השבת שלא בזמנה אינה דוחה לא את השבת ולא את יום
טוב ובין בזמנה בין שלא בזמנה דוחה את הערלת ביום

בין שמועה נעשה בשבת מבלעדים אם בין שבעה הוא שהי
ולד שלם ימים ומולין אותו בשבת ספק בין שבעה ספק
מי שנולד בחודש השביעי לעיבור אם נולד שלם הרי זה
שלשים יום הרי הוא ולד שלם ימים והרי הוא כשאר הנולדים
לבן דכי שכלשהה שלשים בחדש אינו נפל ׃
מי שנולד בחודש השמיני לעיבור אם נולד שלם הרי זה
ולד שלם ימים ומולין אותו בשבת ספק בין שבעה ספק
בין שמונה נעשה בשבת מבלעדים אם בין שבעה הוא שהי
היה ריחוי להיולד אף בחשעה ויצא חודש שעבר ולפי כך
הוא חשוב בחבל ואסור לטהרו וחל עליו בין אם שהה
לבן דכי שכלשהה שלשים בחדש אינו נפל ׃
מי שנולד בחודש השביעי לעיבור אם נולד שלם הרי זה
ולד שלם ימים ומולין אותו בשבת ספק בין שבעה ספק
בין שמונה נעשה בשבת מבלעדים אם בין שבעה הוא שהי
היה ריחוי להיולד אף בחשעה ויצא חודש שעבר ולפי כך
הוא חשוב בחבל ואסור לטהרו וחל עליו בין אם שהה
כשם שמילת הבנים דוחה את השבת כך מילת העבדים שהן
נימולין לשמונה דוחה את השבת אם חלו שמיני שלהן להיות בשבת
חוץ מיפה כיח שלא טבלה אמן עד שילדה שתי עליו שנימול ע
שמונה אינו דוחה את השבת ׃ מקח שנעשה בשהות מ
מהול ומי שנעשה בחודש השמיני לעיבור חודש שתמר בריית
שהוא כנפל מפני שאינו חי ויוצא דופן ואנדרגינוס ומי שישב שתי
עריות אינן דוחין את השבת שאין נימולין הן באחד בשבת שהוא
יום תשיעי להן ׃ מי שנעשה בין השמשות ספק בין
ספק בתלתה מניין מיום הלשה ונמול בתשיעי שהוא ספק שמיני
ואם נולד ערב שבת בין השמשות אינו דוחה את השבת אלא
נימול באחד בשבת שאין דוחין אלא שבת מספק ׃

פרק שני

הכלשרים נמול ואפילו הערל ועבד וקטן מלין במקום שאין חוש אבל גוי לא ימול לכתלה ואם מלאו

בזמנו אלא ממתינין לו עד שיגדל מעט ויתחזק כוחו ׃

אשה שמלה בנה ראשון ומת מחמת המילה שד׳

שהפשילה את כוחן וכן מלה את השני ומת בן מחמת המילה

בין מבעלה זה בין מבעלה אחר הרי זו לא תמול את הבא אחריו׃

הוא בדין הוא שיהיה שבת וחג כיום שמונה הוא זה שמלפמיתך

בשר הוא לפי שזה נפלאים הוא כיום שמונה ׃ הועיל העבר

ראשון חוק למען אמן בשבת בין השמשות אעפ שלא יעיר כולן

אלא בלילי שבת אין מולין אותו בשבת לפי שאיש דוחה את ׃

השבת אינו דוחה את יום טוב ראשון דוחה יום טוב שני ובשני

ימים טובים שלראש השנה אינו דוחה לא את הראשון ולא את

השני וכן מילה שלא בזמנה אינה דוחה שני שלראש השנה ׃

חולה אין מולין אותו עד שיבריא ומניקין ומעשיחי מ

מחלין שבעת ימים מעת עת ואחר כך מולין אותו כמה דכתי׳

אמורים כשהלכתן חמה ויועץ כחף זה אבלאם כאבו ל

עישן בעת שיפתחו עינו וירפאו מולין אותו מיד וכן בלויעץ

בזה׳ קטן שנמצא בשמיני שלו ירוק ביותר אין מולין

אותו עד שיפלו דם ויחזרו מריחין במריחה הקטנים הבריאים

וכן אם היה אדום ביותר כמו שיבשו אין מולין אותו עד מולין

שיכלה כח דמן ויחזרו מריחין כשאר קטנים הבריאים מפני

שזה חוש ואריך להזהר בדברים אלו הרבה ואין מולין אלא

ילד שאין בו שום חוש שסכנת נפשות דוחה את הכל ואפשר

למול לאחר זמן ואי אפשר להחזיר נפש אחד מישראל לשלם ׃

אשה שמלה בנה ראשון ומת מחמת המילה שד׳

שהפשילה את כוחן וכן מלה את השני ומת בן מחמת המילה

בין מבעלה זה בין מבעלה אחר הרי זו לא תמול את הבא אחריו׃

בזמנו אלא ממתינין לו עד שיגדל מעט ויתחזק כוחו ׃

פרק שני

הכלשרים נמול ואפילו הערל ועבד וקטן מלין במקום שאין חוש אבל גוי לא ימול לכתלה ואם מלאו

ששים כלי מלאכת מלאכה בשבת מלמדנו שהעושים ומתעסקים וחוזרים על
עיניהם המעבדים כל זמן שלא פירש ונותן עליה אספלנית אבל מכשירי
מלאכה אינם רואים את השבת כיצד הרי שלא מצאו סכין אינם עושים ס״
עריך לחזור ולמולקה ובבלמולקין אפילו בעור ובזכוכית ובכל דבר
שכורתת ולא ימול בקרומית שלקה מפני הסכנה ומעזה מן המובחר למול
בברזל בין בסכין בין במספרים ונהגו כל ישראל בסכין ׳ כיצד
מהלכין חותכין את כל העור החופה את העטרה עד שתתגלה כל ÷
העטרה ואחר כך פורעין את הקרום הדק שלמטה מן העור בציפורן
ומחזירין לאחוז ולמצוץ עד שירחה בשר העטרה ואחר כך מוצץ המלה
עד שיצא הדם מן מקומות רחוקים כדי שלא יבוא לידי סכנה ובשעת
שאינו מוצץ מעבירין אותן ואחר שמוצץ נותן עליה אספלנית או ר׳
טייה ופיוצא בהן ׳ יש עיניים מעכבין את המילה ויש עיניים
שאין מעכבין כיצד אם נשאר מעור העורלה שיחפה את ריר
בהה שלעטרה הרי זה ערל כמות שהיה וזה העור הוא עיניו המעכב
ואם לא נשאר ממנו אלא מעט שאינו חופה רוב בהה שלעטרה זה
הוא עיניו שאינו מעכב ׳ המל כל זמן שעוסק במילה חוזרין
על עיניים המעכבין כיצד על עיניים שאין מעכבין פורש על עיניים ÷
המעכבין חוזר ועל עיניים שאין מעכבין אינו חוזר מל ולא פרע
את המילה כאילו לא מל ׳ קטן שבשלו רך ומרוקלאו שהיה
בעלבשר עד שיחיה כאילו אינו מהול רואין אותן בשעת שיתקשה
אם נראה שהוא נמשל אינו ערירי כלום וצריך לתקן הכשר מיכאן
ומיכאן מפני מראית העין ואם בשעת שיתקשה לא יראה שהוא נ
נמשל חוזרין וקוצצין מן הכשר המרוקלה למיכאן ומיכאן עד שיתראה
העטרה גלויה בשעת קשיון וכבר זה מדברי סופרים אבל מן התורה
אינו שהוא נראה כערל הואיל ומל אינו צריך למול פעם שניה ׳
מעכבין כל עיניו שפירש העור ואינו

סליק בשבת ולא מביאין אותן מבחוץ למקום ואפילו במבוי שאינו
מעורב אין מביאין אותו מחצר לחצר ואין עירוב דרבייהו נדחה
מפני הכבוד הסכין הואיל ואפשר להביאן מערב שבת "
וכן אין
שוחקין לה סממנין ואין מחתכין לה חמין ואין עושין לה אספלנית ואין
טורפין יין ושמרים לא שחק כמין מערב שבת לועס בשנן ונותן לא טרף "
לה יין ושמרים נותן זה לעצמו וזה לעצמו זה הכלל כל שאפשר לעשותו מ
מערב שבת אינו דוחה את השבת אף אם שכחו ולא הכין המכשירין "
תדחה המילה לעתיד " מגז את הקטן בשבת ואחר כך נשפכו
החמין או נתפזרו הסממנין עושין לו הכל בשבת מפני שסכנה היא לו
מקום יש להרחיק את הקטן מרחיצין אותן בשבת ביום המילה
בין לפני המילה בין לאחר המילה או בשנשי שלפני המילה שלא להיות ב
בשבת בין רחיצת כל גופו בין רחיצת מילה בין בחמין שהוחמו מ
מערב שבת בין בחמין שמחממין לו בשבת מפני שסכנה היא לו "
שפחותו של הביאו סכין מערב שבת אומרים לגוי להביא סכין
בשבת ובעבד שלא יביא אותן דרך רשות הרבים פעם שלפני כל
דבר שעשייתן בשבת אסורה עליהן משום שבות אתה אל תאמר לגוי
לעשות אותן כדי לעשות מצוה בזמנה ודבר שעשייתן בשבת
אסורה עליהן משום מלאכה אסור לומר לגוי לעשותו בשבת "
מפשירי מילה אפילו בזמנה אינן דוחין את יום טוב
ואפשר לעשותן מערב יום טוב וכל האומר הדברים אם לא דחן מ
מפשירי מילה שבות שהוא מדבריהם היאך יבא ידחן לא תעשה ש
שדחוה אפילו שחקק להם מבין ביום טוב הואיל ורואין לקדירה
וטורפין לה יין ושמרים "

פרק שלישי "

המל מערב קודם שיעלה עמוד השחר ואם לאו לא יצא ידי חובתו
שהיה מצוה לעשות משחר קודם שיעלה עמוד השחר "

אם היה מלבין חבירו ואם מלבן מפריך ועוון למולאת הבן וחכי
הבן מפריך ברכה אחרת כי״ת אמה אשר קדשנו במצותיו ועוד
להכניסן בבריתו שתברכהם אביהם שמעזה על האב למולאת ש
יתר על המיעוה שמעזין בני ישראל שמולכל ערל שבינהן לפי כך
אם אין שם אבין אין מפריכין אחרים ברכה זן וישמי שהורה ש
שיברכן אותה כיתדין או אחד מן העם ואין ראוי לעשות כך ׃

ואם היו שם עומדין אומרין כשם שהכנסתו לבריתו כך
תכנסנו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ואחר כך מפריך אבי
הבן או אחד מן העומדין שם ברכה זן ברוך אתה ׀ שהיה מלך
העולם אשר קדשנו מבטן וחק בשארנו שם ועזאיו חתם באות
בריתך קדש עליכן בשפר זאת על חי חלקנו עוזיין לעד ׀ צור יע׳ עזה
כאותו ׃ לקדושים להעיל ידידות שחיין משחת ברוך אתה ׀ כרות
הבריתך וחכי הבן מפריך שהחיינו ׃ המעל את הגרים מעי
ברוך אתה ׀ שהיה ׃ אלהי אשר קדשנו במצותיו ועוזנו את
הגרים ולהטיף מהן דם ברית שמעלי דם ברית לא נתקיימו שמים
וארץ שלי אם לא בריתי ׃ ומם ופלפלו חוקות שמים וארץ לא שמתי ׃
המעל את עבדין מפריך כי״ת אמה אשר קדשנו במצוו ועוזנו
למולאת העבדים ולהטיף מהן דם ברית שמעלי דם ברית לא
נתקיימו שמים וארץ שלי אם לא בריתי ׃ ומם ופלפלו וחם מלעבד
שלאחריך מפריך עלמילת העבדים והמעלה דם גדול עריך לכסות
ערותן עד שיפרך ואחריך מעלהן ומלאותן בני שמעלי קודם שיתגיירו
וקטן שעלה מהול כשמטיפין מהן דם ברית אינן עריכין ברכה
ופן אנדרגינוס אין מפריכין עלמילתן מפני שאינו ודאי ׃ נוי שערך

לחתוך ערלתן מפני מכה או שחין שנולד בה אסור לישראל לחתוך
לחוזה שהגוים לא מעלין אותן מידי מיתה ולא מוריין שיהי

ואעפ"י שנעשית מצוה בפחות מזה שהרי לא נתפרש למעלה כפי כח
נתפרש הכתוב למילה מותרי פשרש למולאותו" מחוסה היא ÷
הערלה שנתבטלה הרשעים שע"י פלגם"ש ערלים ונדולה היא מ"ש
שלא נקרא אברהם אביו שלם עד שמלשל"ע ההולך לפני והיה תמים
ואתנה בריתי ביני וביניך ולהמפר בריתו שאברהם הי"ה ניח ער"ש
או מעשה אעפ"י שיש בידו מעשים טובים הרבה אין לו חלק לעולם הבא.
בוא וראה כמה חמורה מילה שאפי' משה רבינו עליה אפילו
עשה אחת אעפ"י שהיו בדרך וכלמצות התורה נפרטו על ידה שנא
בריתו כלבד שנ' שה דברי הבריתוכו' מלבד הבריית אשר כרית אתם
בחורב ושם הוא אומ' אתם נצבים וכו' לעברך בבריתי ÷ יהי' הרי שש
בריתות ועל המילה בריתן שש עשרה בריתות עם אברהם אביהן
של ואתה בריתי תשמור אתה ובניך אחריך לדורותם. זה בריתי אשר תשמרו
ביני וביניכם ובין זרעך אחריך הימול לכם כל זכר. ונמלתם את בשר
והיה לאות ברית ביני וביניכם. ברית עולם בבשרם לברית עולם. ואת בריתי תשים
בבשרו לברית עולם. ואת בריתי חקים את יצחק" בריך רחמנא דסיען

נגמר ספר שני בעזרת שדי"

ומניין פרקים שבספר זה ששה ועשרים"

הלכות קריית שמע" ארבעה פרקים"

הלכות תפלה" חמשה עשר פרקים"

הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה" עשרה פרקים"

הלכות ציצית" ששה פרקים"

הלכות ברכות" אחד עשר פרקים

הלכות מילה" ששה פרקים בריך הטוב ומטיב כחנ

הזה מספרי אני משה ברכי מימון ס"ט

נהנוהעם

לקריות בכלום בשחר אחר שקורין פרשת עץ וברכת
כהנים לוחשין משנה זו חילן דברים שאין להן שיעור הפיאה והבכורים
והראיון וגמילות חסדים אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה וה
והקרן קיימת להן לעולם הבא כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום
בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם. אמ"ר זירא בנות ישראל הם
החמירו על עצמן שחפלו רחוק לסטיפה כחרדל ושבות עליה שבעת
ימים נקיים. תנא דבי אליהו כל השונה הלכות מובטח לן שהוא בן העולם
הבא של הלכות שלום לן מקרא הלכות שלח הלכות. אמ"ר שמעון בן
לחנינה תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנ' וכל בניך למודי ה' ורב
שלום בניך לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ומודה על האמת ודובר
אמת בלבבו ישכים ויאמר רבון כל העולמים לך על צדקותינו אנחנו
מפילים תחנונינו לפניך ה' אלהינו כי על רחמיך הרבים אנחנו מה
חיינו מה חסדינו מה צדקינו מה מעשינו ומה נאמר לפניך ה' אלהינו
הלא הגבורים כיאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע
ונבונים כבלי השכל כי כל מעשינו תוהו וימי חיינו הבל לפניך כמה
שכתוב בדבריך קדשך ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל.
אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אוהבך ששבעה לו בהר
המוריה זרע יצחק יחידך שנעקד על גבי מזבחך עדת יעקב בנך
בכורך שמאהבתך שאהבת אותו ושמחתך ששמחת בו קראת שמו
ישראל וישורון לפיכך אנו חייבים להודות לך ולשבחך ולפארך ולרוממך
ליתן הודיה ושבח לשמך חייבין אנו לומר לפניך בכל יום ערב ובקר
שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אשריו מה טוב חלקינו מה נעים
גורלינו מה יפה מאד ירושתינו אשריו שאנו משכימין ומעריבין

ואומרים שמע ישראל ׀ יהוה אלהינו יהוה אחד הוא קודם שעברו העולם
ואחר הוא אחר שעברו העולם אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא לעתיד
הבא אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון קדש את שמך הגדול והקדוש
בעולמך וביושעתך תרים ותגביה קרננו ברוך ׀ מקדש את
שמו ברבים אתה הוא לבדך אתה עשית את השמים ושמי השמים
וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה
את כולם וצבא השמים לך משתחוים . אתה הוא יהוה האלהים אשר
בחרת באברם והוצאת מאור כשדים ושמת שמו אברהם אתה הוא
ושנתיך לא יתמו ׀ מלך ׀ מלך ׀ מלך עושה ברוך ׀ עושה
אמת ואמן ברכה ראשונה שמברכין
נפתח פסוקי הזמירות זה הוא נוסחה ברוך שאמר והיה
העולם ברוך הוא ברוך אומר ועושה ברוך גוזר ומקיים ברוך מרחם
על הארץ ברוך מרחם על הבריות ברוך משכיר פרעה ומביא אותו
ברוך משלם שכר טוב ליריאיו ברוך שיש לפניו לא עולה ולא שכחה
לא כזב ולא מרמה לא משוא פנים ולא מקח שוחד ברוך אל חי נעד
וקיים תמיד ברוך ׀ מלך העולם הא המהולל בפי עמו משובח
ומפואר תמיד בלשון כל חסידיו ועבדיו ובשירי דוד בן ישי עבדך
משיחך נהללך ׀ יהוה בשבחו ובזמרן נודך שבחך נפארך
ונזמרך נמליכך נזכיר שמך ונקדישך ליהוה יחד בשמים
משובח ומפואר עדי עד שמך ׀ מלך מהולל בתשבחות
ויקורא פסוקים שלו יהי כבוד ׀ יהוה
שמח ׀ במעשיו יהי שם ׀ מבורך מעתה ועד עולם מאז רח
שמש ער מבואו מהולל שם ׀ רם על כל גוים ׀ על השמים
כבודו ׀ שמך לעולם ׀ זכרך לדור ודור ׀ בשמים הכין כסאו
ומלכותו בכל משלה ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ׀

תהלה לדוד אהללך אלוהי המלך וגו' עד סוף ספר
תלים ואחר כך פסוקים אלו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן ימלך
ה' לעולם אמן ואמן ויברך דוד את עיני כל הקהל ויאמר דוד
ברוך אתה ה' אלהי ישראל אבינו מעולם ועד עולם לך ה' הגדולה
והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה'
הממלכה והמתנשא לכל לראש והעושר והכבוד מלפניך ואתה משל
בכל ובידך כוח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל אתה אלהינו
מודים אנחנו לך ומהללים שם תפארתך ויברכו שם כבודך
ומרוממים על כל ברכה ותהלה. אתה הוא ה' לבדך אתה עשית
את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה וכל

ברכה אחרונה שלאחר פיסוקי הזמירות

זה הוא נוסחה

ישתבח שמך לעד מלכנו המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ כי
לך נאה ה' אלהינו שיר ושבח הלל וזמרה עוז ממשלה נצח גבורה תהלה
ותפארת עוז מלכות ומשלה נצח גבורה מעתה ועד עולם
ברוך אתה ה' אל מלך גדול בתושבחות אל ההודיות אדון

אלהי עולמים
מלך מלכי המלכים
אלהיך ציון
לדור ודור
הללויה

ה' המלך שלט ועד ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו ה'
הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים עצת ה' תקום
לעולם מחשבות לבו לדור ודור כי הוא אמר ויהי
הוא צוה ויעמוד כי בחר ה' בציון אוה למושב לו כי יעקב בחר לו
ישראל לסגלתו כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב והוא רחום
יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו
הושיעה המלך יענינו ביום קראינו חשמי ושבי ביתיך שדי הגלך
פלה חשמי העם שכפה לן חשמי הענשינו שהין
וקורא מתהלה לדוד חרוממך אלוהי המלך וכו' עד סוף ספר
תלים ואחר כך פסוקים אלו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן ימלך
ה' לעולם אמן ואמן ויברך דוד את עיני כל הקהל ויאמר דוד
ברוך אתה ה' אלהי ישראל אבינו מעולם ועד עולם לך ה' הגדולה
והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה'
הממלכה והמתנשא לכל לראש והעושר והכבוד מלפניך ואתה משל
בכל ובידך כוח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל אתה אלהינו
מודים אנחנו לך ומהללים שם תפארתך ויברכו שם כבודך
ומרוממים על כל ברכה ותהלה. אתה הוא ה' לבדך אתה עשית
את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה וכל

ברכה אחרונה שלאחר פיסוקי הזמירות

זה הוא נוסחה

ישתבח שמך לעד מלכנו המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ כי
לך נאה ה' אלהינו שיר ושבח הלל וזמרה עוז ממשלה נצח גבורה תהלה
ותפארת עוז מלכות ומשלה נצח גבורה מעתה ועד עולם
ברוך אתה ה' אל מלך גדול בתושבחות אל ההודיות אדון

כל המעשים הבוחר בשירי זמרה כי הוא לעולמים׃

וקורין השירה עד סופה כמנהג המקום׃ בשבת נהגו כל

העם להוסיף לפני ברכה זו נשמח זה׃ נשמת כל חי תברך

את שמך יי אלהינו ורוח כל בשר תפאר ותרומם את זכרך מ

מלכנו תמיד מן העולם ועד העולם אתה הוא ומבלעדיך

אין לנו מלך גואל ומושיע בכל עת צרה וצוקה אין אתה

פודה ומציל ומפרנס ומרחם בכל עת צרה וצוקה אין לנו

מלך אלא אתה׃ אלהי הראשונים והאחרונים אלוה כל

הבריות אדון כל המולדות המהולל בכל השבחות המנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים רבים

יי אלהים אמת לא ינום ולא ישן המעורר ישנים המקיץ נרדמים

המפר נאלמים והפותח חתומים ומתיר אסורים ולך אנחנו מודים ואין

פינו מלא שירה כים ושוננו רנה כהמון גליו ושפתותינו שבח

כמרחבי הקיע ועינינו מאירות כשמש וכירח וידינו פרושות כנ

שרי שמים ורגלינו קלות כאילות אין אנחנו מספיקים להודות לך

יי אלהינו ולברך את שמך מלכנו על אחת מאלף אלפי אל

ורבו רבבי רבבות פעמים הטובות שעשית עמנו ועם אבותינו

מלפנים ומשעבוד מצרים גאלתנו יי אלהינו מבית עבדים פדיתנו

בדעב זנתנו ובשובע כלכלתנו ומחרב הצלתנו מדבר מלטתנו

ומחלאים רעים ורבים דליתנו עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו

חסדיך אל תטשנו יי אלהינו אל תרחק ממנו נצחך באפיך ושוק אשר

שמת בפינו הן הם ידו ויפרסו שמך יי אלהינו על רוב נסים פלאיך

כי בלפה לך יודה לך ובלשון לך תשבח וכל עין לך תצפה וכל

ברך לך תכרע וכל קומה לפניך תשתחוה וכל הלבבות יירא

והקרביים וכליות יזמרו לשמך כדבר שנ כל עצמותי תאמרנה יי

מי כמוך מציל עני מחזק ממנו עני ואביון מגוזלו ונל רננו עדיקים

בייי לישרים נאוה תהלה בפי ישרים תתרומם ובדברי עדיקים

תתבריך ובשון כל חסידים תתקדש ובקרב קדושים תתהלל ומקהלות
רבבות עמך בל בית ישראל יתפאר שמך יי אלהינו שבח גדולה וגבורה
תשורים לפניך יי אלהינו להודות תהלות נשבח לפאר לרומם לנדל ולא
ולהדר עלינו בל דברי זמירות ושירות תושבחות דוד בן ישי עבדך משיח
ישתבח שמך לעד מלכינו המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ כי
לך נאה יי אלהינו ואלהי

וכן נהגו לקרות

שיר מזמור ליום השבת קודש שיתחילו פסוקי הזמירות ביום השבת
וביום הכפורים ויש מקומות שנהגו לקרות הלל הגדול בשבתות
קודם פסוקי הזמירות ויש מקומות שנהגו לקרות שירי המעלות הכל
כמנהגם

ברכה ראשונה שלפני קריאת שמע

בשחר זה הוא נוסחה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא חשך עושה שלום
ובורא את הכל המאיר לארץ ולדרים עליה במחדש בטובו תמיד
מעשה בראשית מה רבו מעשיך יי כולם בחכמה עשית מלאה
הארץ קנינך המלך המרומם שמו לבדו המשובח המפואר המתעלה
וטוב מימות עולם אלהי עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו
אדון עוזנו צור משגבינו מגן ישענו משגב בעדינו אלהי נדולות
דעה התקין ופעל זהרי חמה טובי יצר כבוד שמן מאורות נתן
סביבות עזו פנות צבאות קדושים רוממי שדי תמיד מספרים את
קדושתו תתברך יי אלהינו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת ועל
כשבח מעשה ידיך ומאורות אשר יצרתה הם יפארוך סלה את
תתברך לעד צורינו מלכינו ושוכן בזרא קדושים ישתבח שמך
לעד מלכינו והשוכן בזרא קדושים שאתה שמך לעד מלכינו יצר
משרתים כל אשר משרתין עומדים בפיח שלם משמיעים קול
יחד בדברי אלהים חיים ומלך עולם כולם אהובים כולם ברורים

כולם נבוריך עושים כאימה רצון קונהם באהבה וכולם מקבלים עליהם
עול מלכות שמים זה מזה ונותנים רשות זה לזה להקדיש לך
ליוצרם בנחת רוח בשפה ברורה ובנעימה קדושה טהורה כולם כאחד
עונים ביראה ואומרים קדוש קדוש קדוש ׀ יי צבאות מלא כל הארץ
כבודו והאופנים וחיות הקודש יחד מתנשאים לשמתם משבחים ו
ואומרים ברוך כבוד ׀ ממקומך מ ברוך נעימות יתן למעלה ל ח
וקיים זמירות ותושבחות ישמיעו כי הוא לבדו פועל גבורות
עשה חדשות זורע צדקות מצמיח ישועות בורא נפלאות מחדש בכל
יום תמיד מעשה בראשית כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם
חסדו התקנת מאורות נשמח שלם ברוך אתה ׀ יוצר המאורות "

ברכה שנייה

אהבתנו אהבת ׀ יי אלהינו חמלה גדולה יתירה חמלת עלינו אבינו
מלכנו בעבור שמך ובעבור אבותינו אשר בטחו בך ותלמדם
חוקי חיים כן תחנינו אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו ותן ב
בלבנו להבין להשכיל שמוע ללמוד ולמד לשמור ולעשות ולקיים
את כל דברי תלמוד תורתך באהבה והאר עינינו במצותיך ודבק
בלבנו יחודך לבבינו לאהבה את שמך ולעלע עלינו מהרה
אתה לבדך כי שם קדשך באמת נקרא עלינו בעבור שמך הג
הגדול הגבור והנורא מהרה באהבה תניח קרנינו והושיענו למען
שמך כך בטחנו לא נבוש ובשמך חסינו לא נכלם ולא נכשל עד
עולמי עד כי אבינו מלכנו אתה נגילה ונשמחה בישועתיך רחמיך
׀ יי אלהינו וחסדך ליעזבון נצח סלח לעוד והבא עלינו ברכה ושלם
מארבע כנפות הארץ והולכנו מהרה קוממיות לארצינו כי בש
בחרת מכלעם ולשון וקרבתנו לשמך הגדול להודות לך ולייחדך
ולרוממך ולאהבה את שמך בא ׀ הבוחר בעמו ישראל באהבה "

ברכה אחרונה

שלחרי קדיש שמע בשחר זה הוא נוסחה

אמת ויציב נכון וקיים ישר ונאמן אהוב וחביב נחמד מתוקן ומקובל
טוב ויפה הדבר הזה עלינו לעולם ועד אמת שהוא עומד מלכינו שהוא יוצרנו
מגן ישענו לדור ודור הוא קיים ושמו קיים וכסאו נכון ומלכותו ואמונתו
קיימת ודבריו חיים ומתמידים לעד ולנצח נצחים עליהם ועל אבותינו
ועלבנינו ועל דורותינו ועל כל דורות זרע ישראל עבדיך על הראשונים
ועל האחרונים דבר טוב וקיים באמת וחק ולא יעבור. אמת שאתה
הוא ה' אלהינו ואלהי אבותינו מלכינו ומלך אבותינו גואלנו וגואל
אבותינו יוצרינו וצור ישועתינו פודנו ומצילנו מעולם הוא שמך ואין
זולתך אלהים על זו לתך עזרת אבותינו אתה הוא מעולם מגן ומושיע
לבניהם אחריהם בכל דור ודור פרוס עולם משכנך ומשפטיך וצדקתך עד חפצי ארץ. אמת אשרי איש שישמע למצותיך ותורתך
ודברך ישים על לבו. אמת אתה הוא אחד ושמך אחד וגבורי לריב
ליבם לאבות ובנים אמת אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך
אין לנו מושיע אמת ממצרים גאלתנו ה' אלהינו מבית עבדים פדיתנו
כל בכוריהם מצרים הרגת ובכורך גאלת וים סוף בקעת וזדים
טבעת וידידים עברו ויכסו מים צרים כפלגה אחד מהם לא נותר
על זאת שבחו אהובים ורוממו אל ונתנו ידידים שירות זמירות
תושבחות ברכות והודאות לשמך הגדול והגבור והנורא משפיל גאים
ומגביה שפלים עד מרום מוציא אסירים ופודה עניים
ועוזר דלים ועונה לעמו ישראל בעת שועם אליך ברוך הוא משה ובני
ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כולם מי כמוכה באלים
ה' מי כמוכה נאדר בקודש נורא תהלת עשה פלא: ימלך ה' לעולם
ועד: צור ישראל קומה בעזרת ישראל ופדה כנאם יהודה וגואלנו
ה' צבאות שמו קדוש ישראל: ברוך אתה ה' גאל ישראל: ס

ועל ירושלים עירך

ברכה ראשונה שלפני קריאת שמע

שערבית זה הוא נוסחה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בדברו מעריב ערבים בחכמה
פותח שערים בתבונה ומשנה עתים ומחליף את הזמנים ומסדר את
הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו בורא יום ולילה גולל אור מ
מפני חושך וחושך מפני אורו ועובר יום ומביא לילה ומבדיל בין יום
ללילה יי צבאות שמו קדוש ישראל ברוך אתה יי המעריב ערבים

ברכה שנייה

אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת תורה ומצות וחוקים
ומשפטים אותם למדת עלינו יי אלהינו בשכבנו ובקומנו נשיח ב
בחוקיך ונשמח בדברי תורתך ובמצותיך לעולם ועד כי הם חיינו ואורך י
ימינו ובהם נהגה יומם ולילה ואהבתך אל תסור ממנו לעולם ועד ברוך אתה
יי אוהב את עמו ישראל לעד

ברכה אחת

שלאחר קריאת שמע שערבית זה הוא נוסחה

אמת ואמונה כל זאת וקיים עלינו כי הוא יי אלהינו ואין זולתו וישראל
אמתו מאבינו ואתה הוא לבדך מימי מצרים הושיענו מלכנו פדיתנו
מבית עבדים כל בכוריהם הרגת ועמך ישראל גאלת לשחוט בניהם
וליתן לפלחנם את בכורי כל בהמה ונתת את ממונם לישראל
על הים רחצת את שונאיהם וראו בניך גבורתך שבחו וקלסו לשמך
וקבלו עליהם בשמחה משה ובני ישראל לך ענו שירה ברנה ואמרו כ מי כמוכה באלים יי מי כמוכה נאדר בקודש נורא תה

עשה פלא ׃ מלך נעלם ועד ׃ ונ׳ נואלנו ׃ עבדות שמו קדוש ישראל
ברוך ׃ אל ישראל ׃ ברכה אחרונה שלאחר

קריית שמע שלערבית זה הוא נוסחה ///

השכיבנו ׃ אלהינו לשלום והעמידנו לחיים ופרוס עלינו
סוכת שלמך ותקנינו בעצה טובה מלפניך והגן בעדינו ושמרנו מ
והעילנו מכל דבר רע והגן בעדינו ושמרנו והעילנו מכל דברי רע
ומפחד לילה ושבור השטן מלפנינו ומאחרינו ושמור עזיתנו ובואנו
כי שומרינו ומצילנו אתה ובעל כנפיך תסתירנו כדברי שנ׳ הנה
לא ינום ולא ישן שומר ישראל ברוך שומר עמו ישראל לעד ברוך ׃
שלך אמת ואמת ׃ מלך ׃ נעולם אמן ואמן וירח כלהעם ויפלו על
פניהם ויאמרו ׃ האל השלהים ׃ הוא השלהים ברוך שם כבודו שעו
ומלא כבוד ׃ את כל הארץ ברוך ׃ ביום ברוך ׃ בלילה ברוך
׃ בבוקר ברוך ׃ בערב ברוך ׃ בשכבינו ברוך ׃ בקומינו
לך אשר בידו נפשות החיים והמתים אשר בידו נפשכל
חי ורוח כל בשר איש בידך אפקיד רוחי פדית אותי ׃ יי אמת
השלהים ירחו עינינו וישמח לבינו ותגל נפשנו בישועתך באמור
לציון מלך אלהיך ׃ מלך ׃ מלך ׃ ימלך לעולם ועד ברוך ׃
המלך בכבודו חי וקיים תמיד ימלך לעולם ועד ׃

ונהגו מקצת העם להתפלל פסוקים באמצע ברכה זו ///

וקורין כשמקדימין ׃

וירח כל העם ויפלו על פניהם השיעה ׃ אלהינו וקבענו מן הגוים
להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתיך כי לא ישוש ׃ את עמו
כעבור שמו הגדול כי הואיל ׃ לעשות אתכם ל עם ועל
משישים בהר אין שפט את הרעשו והיתה ל ׃ המלוכה
והיה ׃ למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ׃ אחד ושמו אחד

ויאמרו: הוא האלהים ׃

אלהינו שבשמים קיים שמך ומלכותך עלינו תמיד בידך נפש החיים
ונפש המתים אשר בידך נפש כל חי ורוח כל בשר איש בידך אפקיד
רוחי פדית אותי ׀ יי אמת ואתה עמך ועין מרעיתיך נודה לך
לעולם ועמוד ודור נספר תהלתיך ׀ הודיעה נפשי משפת שקר
מנשוך רמיה ישרי לשעבר ׀ תשועת עולמים נח תבטח ולא תכלמו
עד עולמי עד יי ׀ אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל
יעזבנו ואל ישטש להטותנו אליו לפלל דיבון ושמור
מצותיו וחקיו ומשפטיו אשר צוה את אבותינו כל הנשמה תהלל
יה הללויה ברוך ׀ בפיות ברוך ׀ בבוקר ברוך
׀ בערב ברוך ׀ בשכבינו ברוך ׀ בקומנו תמיד נהללך סלה
ושיח באמונתיך ברוך אתה ׀ המולך בכבודו חי וקיים תמיד
מלך לעולם ועד׃

נוסח ברכות התפלה

ספרדים׃

א׃ ברוך אתה ׀ אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי
יעקב האל הגדול הגבור והנורא אלעליון גומל חסדים טובים
וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו
באהבה׃ מלך עוזר ומושיע ומגן ברוך אתה ׀ מגן אברהם׃ ב׃ אתה גבור
לעולם ׀ אדני מחיה מתים אתה רב להושיע משיב הרוח ומוריד
הגשם מכלכל חיים בחסד מחיה מתים ברחמים רבים סומך נופלים
ורופא חולים ומתיר אסורים ומקיים אמונתו לישני עפר
מי כמוך בעל גבורות ומי דומה לך מלך ממית ומחיה ומצמיח
ישועה׃ ונאמן אתה להחיות מתים ברוך אתה ׀ מחיה המתים׃ ג׃ אתה
קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה ברוך אתה
׀ האל הקדוש׃ ד׃ אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש
בינה חננו מאתך דעה ובינה והשכלה ברוך ׀ אתה יי חונן הדעת׃

ה״ השיבנו אבינו לתורתיך וקרבנו מלכינו לעבודתיך והחזירנו
בתשובה שלמה לפניך ברוך אתה ה׳ החפץ בתשובה ׃ ו״ סלח
לנו אבינו כי חטאנו ומחול לנו מלכינו כי פשענו כי טוב וסלח
אתה כי׳ חנון ומרבה לסלוח ׃ ז״ ראה בעניינו וריבה
ריבנו ומהר לגאלנו כי אל מלך גואל חזק אתה ברוך אתה ה׳ גואל
ישראל ׃ ח״ רפאנו ה׳ אלהינו ונרפא הושיענו ונושעה והעלה
רפואה שלמה לכל תחלואינו כי אל רופא חנם אתה ברוך אתה ה׳
רופא חולי עמו ישראל ׃ ט״ ברכנו ה׳ אלהינו כשנה הזאת
וכל מיני תבואתה לטובה ותן ברכה על פני האדמה ושבענו
מטובך וברך שנתינו כשנים הטובות ברוך אתה ה׳ מברך השנים ׃
י״ תקע בשופר גדול לחרותינו ושא נס לקבץ גליותינו וקבצנו
יחד מארבע כנפות הארץ נתוני׳ אתה ה׳ מקבץ נדחי עמו
ישראל ׃ י״א השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה
והסר ממנו יגון ואנחה ומלוך עלינו אתה לבדך בחסד וברחמים בצדק
ובמשפט ברוך אתה ה׳ מלך אוהב צדקה ומשפט ׃ י״ב למשומדים
אל תהי תקוה כל המינים כרגע יאבדו ואויבות עמך תכרת
ותשברם מהרה בימינו ברוך אתה ה׳ שובר ומכניע זדים ׃
י״ג על הצדיקים ועל החסידים ועל זקני עמך בית ישראל ועל
שארית סופריהם ועל גרי הצדק ועלינו יהמו רחמיך ה׳ אלהינו ותשפיע טוב לכל
הבוטחים בשמך באמת ושים חלקנו עמהם לעולם ולא נבושה
כשמך בטחנו ונשענו ברוך אתה ה׳ משען ומבטח לצדיקים
׃ י״ד ושכן בתוך ירושלם עירך כאשר דברת וכנה אותה

כניס עולם ממהרה בימינו בא״ת פודה ויושלם ״ טו ״ זוכרנו
לחיים מהרה תעמיד וקרינו תרום בישועתיך בא״ת מעמיד קרן
ישועה ״ יו ״ שמע קולנו ׀ אלהינו חוס וחמל עלינו וקבל ברחמים
וברצון את תפלתינו מלפניך מלכינו ריקם אל תשיבנו כי
אתה שומע תפלת כל פה בא״ת שומע תפלה ״ יז ״ רצה ׀ יי
אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם שעה והשב העבודה לדביר
ביתך ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון ותהי
לרצון תמיד עבודת ישראל עמך ותרינה ותחזינה עינינו בשובך
לציון ברחמים ממיז ברוך אתה ׀ המחזיר שכינתו לציון
יח ״ מודים אנחנו לך שאתה הוא ׀ אלהינו ואלהי אבותינו
חיים מגן ישענו אתה לדור ודור נודה לך ונספר תהלתך
על חיינו המסורים בידיך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל נסיך
ועל חיינו שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך שבכל עת ערב ובקר ועהלים הטוב כי לא
כלו רחמיך המרחם כי לא תמו חסדיך מעולם קוינו לך סלה
ביטוב הכל ״ הטוב כרוך אתה ׀ הטוב שמך ולך נאה להודות
יט ״ שים שלום טובה וברכה חן וחסד ורחמים עלינו ועל
ישראל עמך וברכנו כולנו כאחד מאור פניך כי במאור פניך
נתת לנו ׀ אלהינו תורה וחיים אהבה וחסד צדקה ושלום
וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה ׀ המברך את
עמו ישראל בשלום ״

בימות החמה

אומר בפרקה שניה ריב להושיע מוריד הטל
מפרנס חיים בחסד ובו ומפרך ברכה תשועת בנוסח ״ זכרנו
ברכנו ׀ אלהינו בפלטעשה ידינו וברך את שנתינו בטובך
ריצוך ברכה ונדבה בשנים הטובות בא״ת מברך השנים ״
כלל מועדי שבת ומועדי ימים טובים מברך ברכה רביעית

בנוסח זה. יהיה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה ואתה
הבדלת בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לגוים בין יום השביעי
לששת ימי המעשה כשם שהבדלת בין קודש לחול כך פדנו והושיענו
מכל מיני משחית ומכל מיני פורענות המתהגשות לבוא בעולם
ושמרינו מן הכל וחננו מחוך דעה ובינה והשכל ברוך אתה יי
חונן הדעת. ברוך חדשים וכחול שמועד מוסיף בברכת
שפע עשרה בערבית ושחרית ומנחה מברך אותה בנוסח זה.
רצה יי אלהינו בעמך ישראל ותפלתם שה והשב העבודה
לדביר ביתך ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון
ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך אלהינו ואלהי אבותינו ועלה
ויבוא ויגיע וירצה וישמע ויפקד זכרוננו זכרון אבותינו
זכרון ירושלם עירך וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון עמך כל בית
ישראל לפניך לפליטה לטובה לחן לחסד ולרחמים ביום ראש
החודש הזה לרחם בו עלינו ולהושיענו זכרנו יי אלהינו בו לטובה
ופקדנו בו לברכה והושיענו בו לחיים בדבר ישועה ורחמים
חוס וחננו ורחם עלינו והושיענו כי אליך עינינו שמחן בושמחה
שמחה ותרצנו ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים
כמאז בא המחזיר שכינתו לציון. ובחול שמועד
אומרי ביום מקדישי קדש היום הזה ביום מועד חג המצות הזה או ביום
מועד חג הסוכות הזה או ביום מועד חג השבועות הזה ברחם
עלינו והושיענו וכו' ביום תעשית מברך ברכת שש עשרה
היחיד בנוסח הזה. שמע קולנו יי אלהינו וחוס ורחם
עלינו וקבל ברחמים וברצון את תפלתינו מלפניך מלכינו ריקם אל
תשיבנו ענינו יי אלהינו ענינו ביום יום התשעית הזה כי בעיה
גדולה אנחנו אל תסתר פניך ממנו ואל תעלם אזנך משמע תפלתינו

נפיך

עיין

והיה קרוב לשועתו טרם נקרא ואתה תענה נדבר ואתה תשמע כאזר
טל והיה טרם יקראון ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע כי
אתה שומע תפלת כל פה ברוך אתה יי שומע תפלה ושלח עיבור
אומרי נוסח זה ברכה בפני עצמה אחר ברכה שביעית אומרי
ענינו יי אלהינו ענינו ביום צום תעניתנו זה כי בצרה גדולה אנו
עד עוד הם מדברים ואני אשמע כי אתה עונה בכל עת צרה
ועוקה פודה ומציל ברוך אתה יי העונה בעת צרה ///

ברכת שמונה עשרה באב

מברך ברכת חונן הדעת עשרה בטפח זה

רחם יי אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלם עירך ועל ציון משכן
כבודך ועל היכלך ועל מעונתך ועל דביר מלכותך ועל הבית הגדול והקדוש
שנקרא שמך עליו חמול יי אלהינו עלינו ועל כל אלה ופעל למען שמך
ורחם עלינו מהרה מכל צרותינו ועשה לנו יי אלהינו לא לעת צרה ולא
לעת מצוקה מעשה עקדה שלח ידה ויבנשה לניניס ויילטוה
שבדי פסילים ויתנו נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים ולבהמת
הארץ עלם עיון במרר תבפה וירושלם תהי קלוטה לפי עב על
חללים מעי מעי עלי הרונים רחה יי והביטה ורחם ש מתיה
ושמה כי אתה יי כאש ילדתה ובאש אתה עתיד לבנותה
כדת ואני אהיה לה נאם יי חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה
ברוך יי בונה ירושלם רפורים

מברך ברכת שמונה עשרה בנוסח זה ///

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו מגן ישעינו אתה
הוא לדור ודור נודה לך נספר תהלתיך על חיינו המסורים בידיך
ועל נשמותינו הפקודות לך ועל נסיך שבכל יום ועמנו ועל נפלאותיך
שבכל עת ועת ערב ובקר וצהרים ועל התשועות שעשית
עמנו ועם אבותינו מימים הדם בזמן הזה מרדכי ואסתר
בשושן הבירה עמדו עליהם גוי שרצו לכלותם ביום אחד

0 cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25
0 mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250

ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד ושלל
בזז ואתה ברחמיך הרבים וחסדיך הגדולים עמדת להם בעת צרתם
ריבתם ודנת את דינם ורפת את ריבם ונקמת את נקמתם נתת גבורים
ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים
ביד צדיקים ופושעים ביד עושי תורתך ועשית לך שם גדול וקדוש
כעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה
ואחר כן באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך
והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונת ימים אלו של חנוכה
להודות ולהלל לשמך הגדול על כל הנסים ועל כל הנפלאות
שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו בן יוחנן
כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך
בית ישראל לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך ואתה
ברחמיך הרבים וחסדיך הגדולים עמדת להם בעת צרתם
ריבת את ריבם דנת את דינם נקמת את נקמתם מסרת גבורים
ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים
ביד צדיקים ופושעים ביד עושי תורתך ועשית לך שם גדול וקדוש
כעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה
ואחר כן באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך
והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונת ימים אלו של חנוכה
להודות ולהלל לשמך הגדול על כל הנסים ועל כל הנפלאות
שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו בן יוחנן
כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך
בית ישראל לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך ואתה
ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם דנת את דינם
נקמת את נקמתם מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים
וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים ופושעים ביד עושי
תורתך ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית
תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה ואחר כן באו בניך לדביר
ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות
קדשך וקבעו שמונת ימים אלו של חנוכה להודות ולהלל לשמך
הגדול על כל הנסים ועל כל הנפלאות שעשית לאבותינו בימים
ההם בזמן הזה בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו
כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך בית ישראל לשכחם תורתך
ולהעבירם מחוקי רצונך ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת
צרתם ריבת את ריבם דנת את דינם נקמת את נקמתם מסרת
גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים
ורשעים ביד צדיקים ופושעים ביד עושי תורתך ולך עשית שם
גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן
כהיום הזה ואחר כן באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך
וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונת
ימים אלו של חנוכה להודות ולהלל לשמך הגדול על כל הנסים
ועל כל הנפלאות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי
מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון
הרשעה על עמך בית ישראל לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי
רצונך ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם ריבת את
ריבם דנת את דינם נקמת את נקמתם מסרת גבורים ביד חלשים
ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים
ופושעים ביד עושי תורתך ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך
ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה ואחר כן
באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו
נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונת ימים אלו של חנוכה להודות
ולהלל לשמך הגדול על כל הנסים ועל כל הנפלאות שעשית
לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול
חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך בית ישראל
לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך ואתה ברחמיך הרבים
עמדת להם בעת צרתם ריבת את ריבם דנת את דינם נקמת את
נקמתם מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים
ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים ופושעים ביד עושי תורתך
ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה
גדולה ופורקן כהיום הזה ואחר כן באו בניך לדביר ביתך ופנו
את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך
וקבעו שמונת ימים אלו של חנוכה להודות ולהלל לשמך הגדול
על כל הנסים ועל כל הנפלאות שעשית לאבותינו בימים ההם

וקדיש זה לזה ואמר קדוש קדוש קדוש ׀ יי צבאות מלא כל הארץ
כבודו כבוד גדלך מלא עולם ומשרתיו שואלים זה את זה איה מקום כבודו כ
משבחים ואומרים ברוך כבוד ׀ ממקומך מלכנו תופיע
ותמלוך עלינו כי מחכים אנו לך מתי תמלוך בציון בחיינו
ובימינו תשכון תתגדל ותתקדש בתוך ירושלם עירך לדור ודור
ולנצח נצחים ועינינו תראינה במלכות עזך כדכתוב בתורת משה
קדשך על ידי דוד משיח צדקך ימלוך ׀ לעולם אהיך ציון לדור
ודור הללויה נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש ושבחך
אלהינו מפינו לא ימוש לעולם כי אל מלך גדול וקדוש אתה ברוך
אתה יי האל הקדוש׃ בעת ששליח עבור אומר בברכה זו וקדיש
זה אל ואמרי כל העם עונין קדוש קדוש קדוש ׀ יי צבאות מלא
כל הארץ כבודו ופשוטו אומרי איה מקום כבודו כל העם עונין
משבחים ואומרים ברוך כבוד ׀ ממקומו ופשוטו אומרי בחיינו
ובימינו כל העם עונין אמן ופשוטו אומרי על ידי דוד משיח צדקך
כל העם עונין ימלוך ׀ לעולם אהיך ציון לדור ודור הללויה וכל
זה הדברים ששנינו העבור הוא קורא עמהן ולא יגביה קולו כעין ש
ששנינו עמו׃ ואחד היחיד ואחד העבור בעשרת מיני שמדיבש
השנה ועד יום הכפורים אומר בסוף ברכה זו כאמור ונבה ׀ יי צבאות
במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה ברוך אתה ׀ יי המלך הקדוש׃
שליח עיבור אומר קדיש לעולם קודם כל תפלה
ואחר כל תפלה ואחר שאומר סדר ר׳ יוסי בכל עת שיאמר סדר ר׳
יתחנן מעט ויאמר קדיש וכשישלים לקדושת כתורה וכל עת שיתחנן
בדברי תחנונים כשיגמור תחנונין אומר קדיש׃

׀׀ נוסח הקדיש ׀׀

יתגדל ויתקדש שמיה רבה בעלמא די ברא כרעותיה

ומלך מלכותיה ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה ויפרוק עמיה בח"פ
וכימיכון ובחייהון דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו
יהא שמיה רבה מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך ישתבח יתפאר
יתרומם יתעלה יתהדר יתהלל שמיה דקודשא בריך הוא
לעילא לעילא מכל ברכתא שירתא ותושבחתא ונחמתא דאמירן
בעלמא ואמרו אמן כעת שאומר שליח צבור יתגדל
ויתקדש כל העם שנים אמן ופעת שהוא אומר תחלה ואמרו אמן
כל העם שנים אמן יהא שמיה רבה מברך לעלם ולעלמי עלמיא
ומעות חכמים הראשונים לעשות אמן יהא שמיה רבה מברך כל
כוחו שלאדם וכשהוא אומר יתברך כל העם שנים אמן וכשהוא
אומר בריך הוא כל העם עונין אמן וכשהוא אומר בסוף ואמרו אמן
כל העם שנים אמן וכסדר הזה שנים בכל קדיש וקדיש

"קדיש בתרא"

כל קדיש שאומר שליח צבור אחר שגומר התפלה
שאין אומר אחריו כלום אל כל העם שומעין אותו ועונין ועוטרין
ואגו העם כולם להוסיף בסופו נוסח זה

תתקבל צלותכון ותתעביד בעותכון ועלותהון וכשתהון דכל בית
ישראל קדם אבוהון די בשמיא ואמרו אמן כל ישראל ואמרו אמן עושה
שלום במרומיו הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל
ואמרו אמן

"קדיש דרבנן"

כל עשרה משראל אחד יתיר שהיו עסקין בתלמוד תורה שכשלפה
ואפילו במדרשות או בהגדות כשהן מסיימין אומר אחד מעומד קדיש
בנוסח זה יתגדל ויתקדש שמיה רבה בעתידה לחדתא לעלמא
ולמחיה מיתיא ולמפרק חייבא ולמבני קרתא דירושלם ולשיצאה

היכלא קדישא ומעקרי פולחנא נוכראי מן ארעא ואתבין פולחנא
די שמיה לאתריה בזיוה ויקריה ומלכותיה ויצמח פורקניה
ויקרב משיחיה ויפרוק עמיה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל
בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן יהא שמיה רבה
מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך ישתבח יתפאר יתרומם
ויתנשא יתהדר ויתעלה ויתהלל שמיה דקודשא בריך הוא לעילא
לעילא מכל ברכתא שירתא תושבחתא נחמתא דאמירן בעלמא
ואמרו אמן על ישראל ועל תלמידיהון ועל תלמידי תלמידיהון דעוסקין
באורייתא די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר יהא להון ולכון
יהי להון ולכון חינא וחסדא ורחמי וסיעתא ורווחא מקדם אבוהון
די בשמיא ואמרו אמן יהי שלמא רבה משמיא וסיעתא ופורקנא וכו׳
עושה שלום במרומיו הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל
ואמרו אמן
וזה הוא הנקרא קדיש דרבנן נהגו להתחיל
בעניית פיוט בדברים ובפסוקים שיש בעמים בכולל ופעמים
במקומות אשרי תושבי ביתך עוד יהללוך סלה אשרי העם
שכך לו אשרי העם שיי אלהיו ואחרון היחודים כי הוא עדיקתיו אנחנו מפילים
תחנתנו לפניך יי אלהינו כי על רחמיך הרבים מה נאמר לפניך יי מה
נדבר ומה נצטדק חטאנו עוינו הדשענו ומרדנו וסור ממצותיך
וממשפטיך הטוב ולא שוה אלינו ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי
אמת עשית ואנחנו הרשענו אין לנו פה להשיב ולא מצאה תהלה
רחש אלהי בושתי ונכלמתי להרים אלהי פני אליך כי עוונותינו רבו
למעלה ראש ואשמתינו גדלה עד שמים אין בנו מעשים שהם
עמנו עדקה למענך שמך כמו שהבטחתנו על ידי נביאיך לאמר
שמי אמחיך חפי ותהלתי אחטם לך בעבור הכריתיך לא למענכם
אני עושה בית ישראל כי אם לשמי קדשי לא למענכם יי לא למענכם

Digitized by Google

תן כבוד על חסדך ועל אמתך למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם אלהינו
אנא ׀ שתפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו אלחנו אל
תעון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה
למען שמך ׀ וסלחת לעוננו ולחטאתנו ׀ שמעה ׀ סלחה ׀ הקשיבה
ועשה אל תאחר למענך אלהי כי שמך נקרא על עירך ועל עמך ׃
נהגו העם להתחנן אחר נפילת פנים כשמעבירי פניו מן הקרקע
כפסוקים אלו אומר ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו
זכור רחמיך ׀ וחסדיך כי משולם המה אל תזכור לנו שגיאות ראשונים
מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד קומה עזרתה לנו ופדנו למען
חסדך יהי חסדך ׀ עלינו כאשר יחלנו לך אם עונותינו תשמור יה
׀ מי יעמוד כי עמך הסליחה למען תורא ׀ הושיעה המלך יענינו
ביום קראינו כי הוא ידע יצרינו זכור כי עפר אנחנו שים אלהי
ישעינו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך
כן נהגו העם להתחנן אחר סדרי היום תמיד בתחנונים
שלנו ׃
אלהי אבותינו יצחק וישראל אבותינו שמרה
זאת לעולם לעד מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך והוא רחום
יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו כי אתה
׀ טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך עדקתך עדק לעולם ותורתך
אמת מי שלמוך נושא עון ושבר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק
לעד אתו כי חפץ חסד הוא ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו ותשליך
במצולות ים כל חטאתם תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת
לאבותינו מימי קדם ׀ עבדות עמנו משוך לנו אלהי
יעקב סלה ׀ עבדות אשרי חדשכוטחך ברוך שהיו ברוך
אדוננו ברוך כורתינו שבראנו לכבודו שהבדילנו מן התועים ונתן
לנו תורת אמת על ידי משה רבינו חיי עולם נטעה בתוכנו הרחמן

ברוך ה׳ יום יום יעמוסנו
נגד אל, משענת סלה

פתח לבינו בתלמודך ותן בלבינו אהבתך ויראתך ועשות רצונך
כרצונו ועבדוך בלבב שלם למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה כי אל
רצון ורחמים מלפניך ׃ ואהבתנו שנחה לשמור חוקיך בעולם הזה
ונזכה ונחיה ונראה וניכנס וניבש טוב לחיי העולם למען יזמרך כבוד
ולא ידום ׃ ואהי נעולם אודך כי זה לרצון אמריפיולא ׃ ונהגו
מקצת העם לקרות בכל יום אחר תחלת ס"ז שיר מזמור שרי"ו
הלויים אומר בבית המקדש ביחוד היום וקורין לדוד אליך ה' נפשי אשא
כל המזמור וקורין חמש לעזר אחל חנינה תלמידי חכמים וכו' אין
כאלהינו אין כאדוננו וכו' אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלהים
אין עוד מלבדו ׃ ויודעו שמך כי לך עזבת דורשיך ׃ כי כל העמים
ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם ׃ אלהינו לעולם ועד ׃

כבר אמרנו בספר זה שיש שבתות וימים טובים מתפללים
בהן תפלה שבע ברכות שש ראשונות ושש אחרונות וברכה אחת
אמצעית מעין היום וביחוד השנה וכיום הכפורים שכולו מתפלל
באמצע שש ברכות ותפלת מוסף בלבד ונמצא מתפלל במוסף
כשני ימים אלו תשע ברכות ובמוסף ראש חודש ובמוסף חול שמועד
מתפלל שבע שש ראשונות ושש אחרונות וברכה אחת באמצע
וזה הוא נוסח כל הברכות האמצעיות ׃ ברכה אמצעית
של יום שבת ׃ אתה קדשת את יום השביעי
למעך תכלית מעשה שמים וארץ וברכתו מכל ימים וקדשתו
מכל הזמנים כאמור ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי
בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות אלהינו ואלהי אבותינו
רצה נא במנוחתינו קדשנו במצותיך ותן חלקינו בתורתיך ושמח נ
נפשנו בישועתיך והאר לבינו לעבדך באמת והנחילנו באהבה ורצון
שבת קדשך וינוחו בה כל ישראל אוהבי שמך בא מקדש השבת

ברכה אמצעית משחרית שבת

ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו כעונג תפארת בראשו
עמדה כעמדו לפניך על הר סיני שני לוחות אבנים הורידו בידו וכתוב
בהן שמירת שבת וכן כתוב בתורתך ושמרו בני ישראל את השבת לעשות
את השבת לדורותם ברית עולם ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם
כי ששת ימים עשה יי׳ את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת
ויינפש׃ ישמחו במלכותך שומרי שבת קורא עונג ומקדשי שביעי
כולם ישבעו ויתענגו משובעך ואתה רצית בהם והשבעתנו רצית בנו
וקדשתנו במצותיך ותן בחלקנו אהבתך וברצונך הניחנו ברוך אתה יי׳ מקדש השבת׃

ברכה אמצעית שבמוסף שבת

משה שמח על הר סיני מצות שבת זכרון ושמור וכן צויתנו׃ אלהינו
ואלהי אבותינו רצה במנוחתינו יהי רצון מלפניך׃ אלהינו שתעלנו
לרגלים לקראך במוסף ביתך ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמיד
כסדרן ומוספין כהלכתן את מוסף יום המנוחה הזה נעשה ונקריב
לפניך באהבה במצות רצונך כמה שכתבת עלינו בתורתך על
ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור הארעות לנו׳ הראיעות לנו׳ התחלת ומלכיך
ועובדי פסים במנוחתן׃ ישכנו עדים לבית ישראל שתהא
זרע שרוין אשר כס כחרית חמדת ימים אותו׃ קדשת אלהינו
אהבתינו רצה נא במנוחתינו וכו׳ ברוך׃ מקדש השבת׃

ברכה אמצעית שלמנחת שבת

אתה יחד ושמך יחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ עטרת
תהלה ותפארת ישועת נעמך נתתה חבבתם׃ גל יעחק ירנן יעקב
ובניו ינוחו בו מנוחה שלמה שיחתה רוצה בה׃ יפירו וקדשו כי
מחתך היא מנוחתם הנחלנו אבינו אלהי׃ ערה וינון בוסמעחת
אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו וכו׳ ברוך׃ מקדש השבת׃

/// ברכה אמצעית של מוסף ראש חדש ///

ראשי חדשים לעמך נתתה זמן כפרה לכל תולדותם מקדיבין
לפניך זבחי רצון שעירי חטאת לכפר בעדם זכרון לפנים יהי רצון
תשועת נפש מיד שונא מזבח חדש בימינו תכין ושועת ראש חודש
נעלה עלין שירי דוד נשמע בעירך היחלרים לפני מזבחך לרצון
ואבוכיא
ותכבוש שלש תביא להם ואפלכן זכות לבנים תזכור אדיר ואלהי
מפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחק מעל אדמתינו יהי רצון מלפניך
יי אלהינו שתעלינו לחיינו ותטעינו בגבולינו ושם נעשה לפניך את
קרבנות חובותינו תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן ואת מוסף יום
ראש החודש הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמשות רצונך כמו
שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור יי אלהינו
ואלהי אבותינו שתחדש עלינו את ראש החודש הזה לטובה ולברכה
לחן לחסד ולרחמים לחיים ולשלום ויהי יום ראש החודש הזה סלח
וקלח לכל מחשבותינו ועורותינו תחלה וראש לפדות נפשינו כשאנו
ישראל מכל העמות כחדת וראש חדש לחגיגתה כי מקדש
ישראל וראש החדשים ברכה אמצעית של מוסף ראש חודש
שחל להיות בשבת אתה יצרת שלמך מקדש כלותה
מלאכתך ביום השבעי ופחלת כן מכל העמים רציתך כי אהבת
השנות וקדשתם כמצותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתך שמך
הגדול והקדוש עלינו קראת ותוך עמך יי אלהינו שפתות תפתח
ויום ראש החודש הזה לכפר בעדינו ואפי חטאינו עלינו מארצינו
ותרחק מעל אדמתינו ואין אנו יכולין לעשות לפניך קרבנות
יי רצונך מלפניך יי אלהינו שתעלינו לחיינו ותטעינו בגבולינו
ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידין כסדרן ומוספין
כהלכתן את מוסף יום המעת יום ראש החודש הזה נעשה

ונקריב לפניך כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורת משה
עבדך מפי כבודך כאמור ויקרבו בני אהרן הכהנים את דמו
וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אוהל מועד וגו׳
ראש החודש הזה לשובה ליי׳ עד לפרוש נפשינו ונהנה במעוזך וכן
עד וינוחו בם כל ישראל אוהבי שמך באמת׳ מקדש השבתות וראשי חדשים

ברכה אמצעית שלוש טוב שלפסח בערבית ושחרית ומנח

אתה בחרתנו מכל העמים ורצית בנו מכל הלשונות וקדשתנו
במצותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתיך ושמך הגדול והקדוש עלינו
קראת ותתן לנו׳ יי׳ אלהינו מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את
יום טוב המקרא קדש הזה את יום חג המצות הזה זמן חרותינו
באהבה מקרא קדש זכר ליציאת מצרים אלהינו ואלהי אבותינו
יעלה ויבוא ויגיע ויראה וישמע ויפקד ויזכר זכרוננו
זכרון אבותינו זכרון ירושלם עירך וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון
כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה לטובה לחן לחסד ולרחמים ביום טוב המקרא
קדש הזה ביום חג המצות הזה רחם עלינו והושיענו זכרינו
יי׳ אלהינו בו לטובה ופקדינו בו לברכה והושיענו בו לחיים בדבר
ישועה ורחמים חוס וחנינו ורחם עלינו ומלא כומכלינה ויגון
ושמחנו כי אתה שומע תפלה כי אל חנון ורחום אתה והשיאנו יי׳
אלהינו את ברכת מועדיך לחיים ולשמחה ולשלום כאשר רצית
ואמרת לברכנו כן תברכנו סלה׳ קדשנו במצותיך וכו׳ עד ושמחנו
בישועתך׳ מקדש ישראל והזמנים׳

ברכה אמצעית

שלמוסף עפרת׳ אתה בחרתנו מכל העמים וכו׳ עד ולהי
ניצוצות מערים ומפני חטאינו גלינו מארצינו ורחקנו מעל
אדמתינו ואין אנו יכולים לעשות לפניך כחובת בית תמידך
בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו מפני היד ששלחה במקדש
יהי רצון מלפניך יי׳ אלהינו שתשוב ותרחם עלינו ועל כל כלל

הרביעי ותקבץ פזוריך מבין הגוים ונטעתיך כנס ונקבץ מירכתי
ארץ והביאנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך בשמחת
עולם ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידין כסדרן ומוס
פין כהלכתן את מוסף יום טוב מקרא קדש הזה יום חג המצות הזה
נעשה ונקריב לפניך במצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורת
על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור ומטוב הדרשנן
שובה עלינו בהמון רחמיך בנגיחות ישראל ריצוף כנה בידך
כבתחלה והוך מקדשך על מכונו והדיחנו בבניין ושמחנו בתקו
והשב שרנו ויהיו פהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם
ורחמיך על משפטינו ישכן שם שלה ונריחה לפניך בשלש פעמי רגלינו
כמתוב בתורתך שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני
שהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות
ולא יראה את פני ריקם איש כמתנת ידו כברכת יהוה אלהיך אשר נתן
לך והשיבנו יהוה אלהינו את ברכת מועדינו וכו' כי אתה שוה זמנים
וכנוסח זה הוא מתפללין בחג השבועות ובחג הסכות כמו
חסרון כלה יתיר אלא שבחג השבועות הוא אומר את יום טוב מקרא
הזה ואת יום חג השבועות הזה ואין מתקרבין בהבה זבח
ומנחה ואין הוא אומר ביום טוב מקרא קדש הזה כיום חג השב
הזה לחם כו עד ופו' ובמוסף הוא אומר ואת מוסף יום טוב
מקרא קדש הזה יום חג השבועות הזה וכן בחג הסוכות
יום טוב מקרא קדש הזה זמן שמחתינו וכו' וכן בשמיני עצרת הזה
יום חג הסוכות הזה
את יום חג המצות הזה ואת מוסף יום המצות הזה יום טוב מקרא קדש

כלמה שכרותה וכסא הכבוד ממלכתך תהלה לדורים
פתחון פה למיחלים לך שמחה לארצך ששון לעירך ועמיחת קרן
לדוד ערכתי נר למשיחך ואז צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלזו וחסידים ברנה יגילו ושתה תקפץ פיהם וכל הרשעה
כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ ומלכות הרשעה
מהרה תעקר ותשבר ותמלוך אתה הוא יי אלהינו מהרה על כל
מעשיך בירושלים עירך ובהר ציון משכן כבודך ובהיכלך
כבא וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך יי צבאות בהר ציון וביר
ונגד זקניו כבוד ונשא ונבה יי צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש
בצדקה בא המלך הקדוש ברכה חמישית של ר"ח
השנה ערבית שחרית ומנחה אתה בחרתנו מכל העמים
ורצית בנו מכל הלשונות וקדשתנו במצותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתך
ושמך הגדול הקדוש עלינו קראת ותתן לנו יי אלהינו את יום טוב המקרא
קדש הזה את יום הזכרון הזה זכרון תרועה ביאהבה זכר ליציאת
מצרים ואלהי אבותינו עלה ויבוא יגיע ויפרע ויראה וישמע ויפקד
זכרוננו ופקדוננו וזכרון אבותינו וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון
ירושלים עיר קדשך וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה
לטובה לחן ולחסד ולרחמים ולחיים ולשלום ביום הזכרון הזה
זכרנו יי אלהינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה והושיענו בו לחיים
ובדבר ישועה ורחמים חוס וחנן עלינו ורחם עלינו כי אליך עינינו
כי אל מלך חנון ורחום אתה ברכה ראשונה משנה ברכות חמישית שבעשרת ימי תשובה
אתה בחרתנו מכל העמים עד זכרי לי אתה מאיר ומפי חטאיך
שלי מאריך וכו' עד תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן את מוסף
יום טוב מקדש הזה יום הזכרון הזה ועשה ונערוך לפניך במוסף
תשוך כמה שכתוב עליך בתורתך וכו' משה עבדך וכו'

ובמוסף יום טוב של ראש השנה

עונן שכח לחדן הכל לתת נדוה ליוצר בראשית שלח עשה כנוי -
האריעות ולא שמע למשפחות האדמה שלח עם חלקו כהם ונחלתו
כבלה המוב שהם משתחוים להבל ריק ומתפללים אל לא יושיע ואת
משתחוים ׳ מלך מלכי המלכים ברוך הוא שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ
משב יקרו בשמים ממעל ושכינת עזו בגבהי מרומים הוא אלהינו ואין
עוד אמת מלבדו ואין זולתו כאמת ביתי וידעת היום והשבות אל לבב
כי ׳ הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד אוחיה לא
אחלה פעו אשלחה ממנו מעשה לשון אשר בקהל עם אשרי עזו אבי׳
רעו בעד מפעל לאחד משרבי לב ומי׳ מעשה לשון ׳ שפתי תל
ופיניד תהלתיך בריך אתה ׳ למדני חקיך . שלכן נקוה לך ׳ שהי׳
לריחות מהדה בתפארת עזך להעביר גלולים מן הארץ והצלמים
כרות כרתון וחכמי שלם במעשה שדי . ובלבבם בשר יקוין בשמך
להפנות אליך כל רשעי ארץ יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע
כל ברך תשבע כל לשון לפניך ׳ שהם יכרעו ויפלו ולכבוד שמך הגמל
יקר יתנו וקבלם כולם שלא מעבודתך ותמלך עליהם לשלשה ועד כי
המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלך בכבוד כאמ׳ כתוב ׳ ימלך
לעולם אלהיך ציון לדר ודר הללויה עמלכישי ׳ שהיו עמו
ותרועת מלך בו וכאמ׳ והי׳ בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שב
ישראל . ובדברי קדשך כתוב לאמר כי ׳ המלוכה ומושל בגוים
וכאמ׳ ׳ מלך גאות לבש ׳ שי׳ התאזר אוז תכון תבל בל תמוט
וכאמ׳ ׳ מלך נשגב שהיה יושב לדורות הללויה וכאמ׳ שאו שערים
ראשיכם וכו׳ ועליו עבדיך הנביאים נאמ׳ כהאמר ׳ מלך ישוע
וגואל ׳ צ׳ אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים וכאמ׳ ועתה
משיעים כהי יען לעשות את הלעשו והיתה לה׳ והי׳ ׳ למלך
על כל הארץ ביום ההוא יהי׳ ׳ אחד ושמו אחד וכתורתך כתוב

שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד ואהבת את ה׳ אלהיך וכו׳
השלם פרק בכוחך וכו׳ עד ומלכותך בכל משלה קדש במעשיך
עד ודברך אמת וקיים לעד כי׳ מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום
הזכרון. היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולם הן כבנים
או כעבדים אם כבנים רחם על הבנים כאב על הבנים אם כעבדים עינינו
לך תלויות עד שתחנן ותוציא לאור משפטינו קדוש.

ברכה שניה. אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי
קדם נפניך עלם כל תעלומות והמון שתרות שמבריאת עת כי אין שפחה
נפני כסא כבודך ואין נסתר מעד עיניך אתה זוכר את כל המפעל
ואם כל היצור לא נבחד ממך הכל גלוי נפניך ה׳ אלהינו עשה ומביט
עד סוף כל הדורות כי תביא חוק לזכרון להפקד בו כל רוח ונפש על
והזכר מעשים רבים והמון ברית לאין תכלית מראשית כזאת הודעת
ומלפנים אותה גלית זה היום תחלת מעשיך זכרון יום ראשון לחוק
על הוא משפט לאלהי יעקב ועל המדינות בו יאמר יי׳ זו לחרב איז
לשלם חוזו לרעב איזו לשובע ופדיות כן פקדן להזכירם לחיים
ומות מי לא נפקד ביום הזה כי זכר כל היצור נפניך כת מעשה
איש ופקודתו ועלילות מעגלי גבר מחשבות אדם ותחבולותיו ויצר-
לב מעלליו איש אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ כך
דורשיך שלא לא יכשלו לנצח כל החוסים בך הלא את תהי
באהבה זכרונה ותפקדה ובחמלך רחמיך בהביאך אותם תאכל
לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם עולם וכרוע בא לפניך ה׳ אלהינו
להרבות זרעך כעפרות תבל וצאצאיך כחולות הים ככוכבי שמים ויזכו
אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתיבה ויעב
אלהים רוח על הארץ וישוכו המים וכל ושמע אלהים את נאקתם
ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב וכל זכר

את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור
והארץ אזכור ׃ ובדברי קדשך כתוב לאמר זכר עשה לנפלאותיו
חנון ורחום ׃ טרף נתן ליריאיו יזכור לעולם בריתו ונ׳ זכר עשה
בריתו דברי עוה עלף דור ונ׳ ויזכור להם בריתו וינחם כרוב חסדיו
ועל ידי עבדיך הנביאים נאמר לאמר ׃ וזכרת את כל המסע וגו׳ וחשם נאמר כה
אמר ׃ זכרתיך לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר
בארץ לא זרועה ופתי וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריך
והקמותי לך בריתי עולם וכתי הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים
כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו
נאם ׃ ולהיפך ולהי אבותינו שעה ויבוא ניעויי׳ וכו׳ עד כי אל
מלך רחום וחנון אתה וזכריהם בזכריהם טוב מלפניך ופקדנו בפקודת
פקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם וזכרנו ׃ ולהיפך את
הבריתך ואת החסד ואת השבועה אשר נשבעת לאברהם אביהם
בהר המוריה ותיעה לפניך העקידה שעקד את יצחק בנו על
גבי המזבח וכפש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם יכבוש ר
רחמיך את כעסך וינגוז רחמיך על מדותיך ותתנהג עמנו במדת
רחמים ושתתנהג עמנו במדת הדין ובעבור שמך הגדול שובאתך
מעמך ומעירך ומעבודתך וקיים לנו ׃ ולהיפך את הדבר שהבטחתנו
בתורתיך על ידי משה עבדך זכרתי להם ברית ראשונים אשר
הוצאתי אותם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים כאמ
׃ כי זכרי כל השכחות יאתה מעשה ידיך שכחה לפני שמך עבודך
ושכידת יעקב יצחק אברהם לא תזכור ׀ זוכר הברית ׃

לדד שהוא

ישרל

אף

הוא מעלת עד שתחנינא ותויצ לאור משפטי קדוש ׃ ס

או בעבדיך זכר ברחמיך מרחם עלמנים זכר לעבדיך עינך
הוא מעלת הוא זכר ברחמיך מרחם עלמנים זכר לעבדיך עינך

ברכה שלישית

אתה נגלית בשן ככודך שעב קדשך נדבר עמהם מן השמים
השמעתם קולך ונגלית עליהם בערפלי טוהר נם פלהשם כול
חלמלפניך ובריות בריאשית חדדו ממך מהנלתך מלכים עלהרים
נעמד לעמך תורה ומצות ותשמיעם את הוד קולך ודברות קדשך
מלהבי אש בקולות וברקים עליהם נגלית ובקול שופר עליהם הופע
בכת ויהי ביום השלשי בהיות הבוקר ויהו קולות וברקים וענן
כבד עלההר וקול שופר חזק מאד ויחרד כלהעם אשר במחנה
וכת ויהי קול שופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יעננו בקול
וכת וכלהעם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר
ואת ההר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחוק ובדברי קדשך כת
לאמר אלהים בתרועה ב בקול שופר וכת בחצוצרות וקול שופר
הריעו לפני המלך ב וכת הללוהו בתקע בקהל וכו עד
תהללויה הללויה ועל ידי עבדיך הנביאים נאמר כל ישבי תבל
ושוכני ארץ כנשוא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו וכת
והיה ביום ההוא יתקע בשופר נדול ובאו האובדים בארץ אשור
והנדחים בארץ מצרי והשתחוו לה כהר הקדש בירושלם וכת
ה עליהם יראה ויצא כברק חצו וה אלהים בשופר יתקע והלך
בסערות תימן ה צבאות יגן עליהם כן תגן עלעמך בשלמך תקע
בשופר נדול לחרותינו ושא נס לקבוץ נליותינו וקרב פזורינו מבין
הגוים והנדחים אשר אבדו בארץ אשור והנלים אשר הדחו בארץ
מצרים והשתחוו לך בהר הקדש בירושלם
ובירושלם בית מקדשך כשמחת שלם ושם נעשה לפניך כמצוה
עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי שמחתכם ומועדיכם
וביאשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות עלעלותיכם ועלזבחי
שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה אלהיכם כי שומע

קולשופרי יהה מעלם ומחזין תרועה וחין דומה לך ברוך ה׳ שומע
קול תרועת עמו ישראל ברחמים׃ היום הרת עולם היום יעמיד
במשפט כל יצורי עולמים כבנים וכעבדים אם כבנים רחמנו
כרחם אב על הבנים׃ וכם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחנינו ותוציא
לאור משפטינו קדוש׃

ברכה אמצעית

שלש עשרה הכפורים בערבית ושחרית ומנחה ונעילה׃
אתה בחרתנו מכל העמים ורצית בנו מכל הלשונות וקדשתנו
במצותיך וקרבתנו מלכינו לעבודתך ושמך הגדול והקדוש עלינו
קראת ותתן לנו ה׳ אלהינו את יום הכפורים הזה למחילה
ולסליחה ולכפרה בו על כל עוונותינו מקרא קדש זכרון לעשיית מעשה
בראשית אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבוא ויגיע עד כסא מלך רחום וחנון אתה
אלהינו ואלהי אבותינו מחול ושבוק לעוונותינו ביום הזה מחה והעבר פשעינו
מנגד עיניך כאמור אנכי אנכי הוא מחה פשעיך למעני וחטאתיך
לא אזכור ונאמר מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך שובה אלי כי
גאלתיך ונאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם
לפני ה׳ תטהרו׃ כי אתה סלחן לישראל ומחילן לשבטי
ישורון ואין לנו מלך אלא אתה שנאמר וקראתי אין לנו מלך מוחל וסולח אלא
אלהינו ואלהי אבותינו מלך על כל העולם כולו כבודך ועל עם
ומלכותן בכל משלה קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך ושמח
נפשינו בישועתיך וטהר לבינו לעבדך באמת וכרצון אמרת
וקיים עמך בית ישראל מקדש ישראל ויום הכפורים׃

ברכה אמצעית שלמוסף

אתה בחרתנו מכל העמים וכו׳ עד זכרי תעניות מעריב
ומנחי חטאים וכו׳ עד תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן ואת

מוסף "מקרא קדש" הזה יום עשור הכפורים הזה נעשה ונקריב
לפניך במעות ידינו כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה
עבדך מהרים ואלהי אבותינו מחול לעוונותינו ביום הזה וכו' עד
ומפשעינו אין לנו למי לסולח אלהים ואלהי אבותינו מלוך עלינו
העולם וכו' עד ומלכותו בכל משלה קדוש במעשיך וכו' עד
מקדש ישראל ויום הכפורים " נהגו העם בכל תפלות
המוספין כשהוא אומר כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה
עבדך . מזכיר קרבנות אותו היום כמו שהן כתובין בתורה .
וקורא אותן הפסוקים ואם לא הזכיר בין שאמר כמו שכתבת
עלינו בתורתך שופטים ושוטרים תתן לך " נוסח הוידוי . ג
חטאנו לפניך ואלהי אבותינו תבוא לפניך תפלתינו ואל תתעלם מתחנתינו
שאין אנו עזי פנים וקשי עורף שנאמר לפניך ה' אלהינו
אנחנו ולא חטאנו אבל חטאנו אנחנו ואבותינו חטאנו בגדנו
גזלנו דברנו דופי העוינו והרשענו זדנו חמסנו טפלנו שקר
יעצנו רע כזבנו לצנו מרדנו נאצנו סררנו פשענו עוינו
קשינו עורף רשענו שחתנו תעינו תיעבנו תעתענו סרנו מצ
ממצותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו ואתה צדיק על כל
הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו מה נאמר לפניך יושב
מרום ומה נספר לפניך שוכן שחקים הלא כל הנסתרות והנגלות
אתה יודע אתה יודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי אתה
חופש כל חדרי בטן ובוחן כליות ולבות אין דבר נעלם ממך
ואין נסתר מנגד עיניך יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו
שתמחול לנו על כל חטאתינו ותכפר לנו על כל עוונותינו ותסלח
לכל פשעינו על חטא שחטאנו לפניך בשגגה ועל חטא שחטאנו
לפניך בזדון ועל חטא שחטאנו לפניך בפתוי ועל חטא שחטאנו

ורחמים

לפניך בנלוי ועל חטאים שאנו חייבין עליהן עשה ועל חטאים שאנו
חייבין עליהן לא תעשה ועל חטאים שאנו חייבין עליהן עשה שאינו בידינו
ועל חטאים שאנו חייבין עליהן מלקות ועל חטאים שאנו חייבין עליהן
מלקות ועל חטאים שאנו חייבין עליהן מיתה בידי שמים ועל חטאים
שאנו חייבין עליהן כרת ועל חטאים שאנו חייבין עליהם ארבע
מיתות בית דין חנק הרג שריפה סקילה על הנגלות ועל הנסתרות
נלין עם הגולים לא כבר אמרתם לפניך ושאינן נלין עם חטאים
עלמות ויחוד יודע כל הנסתרות ותכלית הסתרות ונסתרי אלהינו והעלמות
לנו ולבנינו עד שלם לעשות את כל דברי התורה הזאת כי אתה
סלחן לשבים ומחלן לשבטי ישורון ומבלעדיך אין לנו
מלך מוחל וסולח אלא יעד שלא נעבור עוד אנחנו ואבותינו
שנעבדו בית עבדים ענפרנו כאמור בתורתך
הרי אנו לפניך ליום כפר מלא בושה וכלמה יהי רצון מלפניך
שלא נשוב עוד לחטוא ומה שחטאנו מרוק מלחמיך הרבים אבל לא
על ידי יסורין ולרעה חמורי לוכן כתוב בזה מתודה
בערבית ושחרית ומנחה בין יחיד בין שליח צבור והיחיד
אומר ואני זה אחר תפלתו אחר שגומר שים שלום קודם שיפסע
שלש פסיעות ושליח ציבור אומרן בחזרת התפלה אחר ברכה חמישית קודם
שיאמר אלהינו ואלהי אבותינו מחול לעוונותינו וכו' מתודה הפסוק
הזה ואחר כך אומר מחול לעוונותינו בלחש וכשהכהנים נושאים
כפיהם אומרים מתודה כסדר הזה ואחר כך אומר לפניך ושבמאמר
אנא שפתי לפניך שופך שיחתי כי עוונותינו רבו מלמעלת חטאתינו
ועונותינו מספרי מה חיינו מה חסדינו מה צדקינו מה
מעשינו מה נאמר לפניך יי אלהינו והלא כל הגבורים כאין
לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל

כי כל מעשיך תודוך ומי חייך הבן לפניך ומותך החרס מן הכמה
אין כי הכל הבל אתה הכדלת אנוש מראש ותכירהו לעמוד לא
לפניך כי מי יאמר לך מה תעשה ואם יצרך מה יתקל ותקן לו
אלהינו את יום עשר הכפורים הזה קץ מחילה לנו חטאתינו
למען נחדל מעשק ידינו ושוב לעשות חוק רצונך בלבב שלם
כדבר של דרשו בהמצאו קריאוהו כהיותו קרוב ישוב הרשע דרכו
ואיש און מחשבותיו וישוב אל ורחמהו ואלהינו כי ירבה לסלוח
ואתה אלוה סליחות טוב ומטיב חנון ורחום ארך אפים ורב חסד
מרבה להשיב רעה בתשובתך שלשעים ואין אתה חפץ במיתת
של חי חני נאם אלהים חסי אחתון במות הרשע כי אם בשוב רשע
מדרכו וחיה שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל
השיבנו וקבלנו ומחולנו וסלח כבוד לחסדך ה' אלהינו אמריו

נוסח ברכת המזון

ברוך אתה אלהינו מלך העולם הזן את
העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים הוא נותן לחם לכל בשר
כי לעולם חסדו ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו
ואל ימש לעולם ועד בעבור שמו הגדול כי הוא זן ומפרנס לכל
ומטיב לכל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא ברחמיו
את הכל ברחמים ובחסדים ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו
ואל ימש לעולם ועד בעבור שמו הגדול כי הוא זן ומפרנס לכל
ומטיב לכל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא ברחמיו
את הכל כאמור פותח את ידיך ומשביע
לכל חי רצון ומכין מזון לכל בריותיך אשר ברא ברחמים הזן
את הכל נודה לך אלהינו ונברכך מלפיך כי
התהלת את זכותינו יהי חמשה טובה ורחבה כרית
ותורה חיים ומזון על שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית
עבדים על תורתך שלמדתנו על חוקי רצונך שהודעתנו על
כולם אלהינו אנו מודים לך ומברכים את שמך כאמור ואכלת
ושבעת וברכת את אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך ברוך
אתה על הארץ ועל המזון ברוך אתה אלהינו על
עמך ועל ירושלם עירך ועל ציון משכן כבודך ועל

כמו
במס

הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו ומלכות בית דוד משיחך תחזור
ותקומה כימים וכנה את ירושלם בקרוב כאשר דברת ברוך אתה
יי בונה ברחמיו את ירושלם אמן׃ ברוך אתה יי אלהינו
מלך העולם האל אבינו מלכינו אדירנו בוראינו קדושנו קדוש יעקב
המלך הרחמן הטוב והמטיב שבכל יום ויום הוא הטיב הוא מטיב הוא
יטיב לנו סלה חסד ורחמים וכל טוב הרחמן שלא יחסרו לנו
ובקרב הרחמן שתבח לדורי דורים הרחמן יתפאר בנו לנצח נצחים
הרחמן יפרנסנו בכבוד הרחמן יזכנו לימות המשיח ולבנין בית
המקדש ולחיי העולם הבא מגדול ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו
לדוד ולזרעו עד עולם הפיל רחמים על ארצנו ורוממנו יי אלהינו
טוב הודו כי טוב כי לעולם חסדו׃

המפטיר בנביא מברך לפניה בי אמה
ישר בחר בנביאים טובים ורעה בדבריהם
הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבוחר בתורה ובמשה עבדו
ובישראל עמו ובנביאי האמת והצדק׃ ומברך לאחריה׃
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים צדיק
בכל הדורות האל הנאמן האומר ועושה מדבר ומקיים שכל
דבריו האמת והצדק נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך
ואין מדבריך אחור לפי שאתה יי אל נאמן ואתה ברוך אתה
יי האל הנאמן בכל דבריו׃ רחם על ציון כי היא בית חיינו
ולעלבת נפש תושיע במהרה בימינו ותבנה אותה מהרה
ברוך אתה יי בונה ירושלם׃ את צמח דוד מהרה תצמיח
וקרנו תרום כי לישועתך קוינו ברוך אתה יי מצמיח קרן דוד׃ על
התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום המנוחה הזה שנתתה לנו יי אלהינו
לקדושה ולמנוחה לכבוד ולתפארת על הכל יי אלהינו מודים לך ומברכים אותך

ברוך אתה ה׳ מקדש השבת׃ ויום טוב הוא אומר ועליו
טוב מקדש קדש הזה שנתתה לנו לששון ולשמחה ברוך אתה ה׳
מקדש ישראל והזמנים׃ ואם היה שבת ויום טוב כולל שנה
וחותם מקדש השבת וישראל והזמנים׃ בנוסח שהוא חותם
בתפלה בברכה חמישית באותו היום כך הוא חותם בברכה
אחרונה זו׃ העניינות שנהגו רוב
העם לקרות מן הנביאים בכל שבת ושבת ומפטירין להן לותן׃
בראשית׃ הן עבדי אתמך בו עד לה הדברים
עשית׃ ולח עזבתים כי שעיה׃
אלה תולדות נח׃ רני עקרה לא ילדה כי שעיה עד הטין
אזכיר עולמים׃
לך לך׃ ואלמי תרמיון ואשוה עדאני ה׳ ואעמס לה׃
ישראל לא תעזבך כי שעיה׃
וירא אלין׃ ואשה אחת מנשי וכו׳ עד ותשא את בנהותתן
במלכים׃
ויהיו חיי שרה׃ תחלת מלכים עד דיחי אדוני המלך דוד לעם
ואלה תולדות יצחק׃ משח דפרי ה׳ לישראל ביד מלאכי
עד וערבה לה׳ וכו׳ כתרי עשר׃
ויצא יעקב׃ ועמי תלאים למשוכתי עד ומביא העלה
וכו׳ כתרי עשר׃
וישלח יעקב׃ חזון עובדיה עד סוחסתין כתרי עשר׃
וישב יעקב׃ על שלשה פשעי ישראל וכו׳ עד אריה
שאג מי לא ירא וכו׳ כתרי עשר׃
ויהי מקץ׃ ויקץ שלמה והנה חלום עד ויהי המלך שלמה
מלך על כל ישראל במלכים׃

ויגש אליו — ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכו' עד וידעו הגוים כי אני ה' וכו' ביחזקאל.

ויחי יעקב — ויקברו ימי דוד מלות וכו' עד ושלמה ישב על כסא דוד וכו' בד"ה.

הלה שמות — כה אמר הודע ישראל את וכו' עד ויצא לך שם בגוים וכו' ביחזקאל.

וארא — ולא יהיה עוד לבית ישראל למשמיר וכו' עד ביום ההוא אצמיח קרן וכו' ביחזקאל.

בא אל פרעה — משח משחיך וכו' עד אשר ברכו ה' עמך. כששה

ויהי בשלח — שירת דבורה מן ויכנעלהים ביום ההוא וכו' עד ותשקט הארץ ארבעים שנה.

וישמע יתרו — בשנת מות המלך עזיהו וכו' עד למרבה המשרה וכו' בישעיה.

ואלה המשפטים — הדבר אשר היה אל ירמיהו וכו' עד לאיש מודעת כח רב וכו'.

ויקחולי תרומה — ונתן חכמה בשלמה וכו' עד ושכנתי בתוך בני ישראל וכו' במלכים

ואתה תצוה — הנה את בית ישראל וכו' עד וראיתי אתכם וכו' ביחזקאל.

כי תשא — ודבר ה' היה אל יהוא וכו' עד וירכב אחאב וילך יזרעאלה. במלכים.

ויקהל — וישלח המלך שלמה ויקח את חירם מצר עד ותתם מלאכת העמודים במלכים.

אלה פקודי — ויעש חירם את הכיורות וכו' במלכים עד והפרשת נדבות הבית הפנימי וכו' במלכים

ויקרא " עס זו יזרתי ליפו עד תחמד ימלך
ישראל נינוה וכו' בישעיה "

צו את אהרן " עולתיכם ספו על זבחיכם וכו' עד
כי בלה חפצתי נאם ה' " בירמיה.

ויהי ביום השמיני ויסף עוד דוד את כל בחור וכו' עד
כל אשר בלבבך לך עשה בשמל "

אשה כי תזריע " וישב מבעל שלשה וכו' עד ויך מאתם
כברת ארץ במגדים "

זאת תהיה ויאמר לישעיה וכו' ואבשה אשר כו' ומדלג
עד ולא השלכם מעלפניו וכו' במגדים

אחרי מות " התשפט התשפט וכו' עד ותחלק עניני
ג"ס וכו' ביחזקאל "

קדושים תהיו כאן אנשים מזקני ישראל וכו' עד עבי הים
לפלחי עות ביחזקאל.

אמור אל הכהנים והכהנים הלוים בני צדוק וכו' עד פעלה
וכו' ביחזקאל "

בהר סיני ה' עוזי ומעוזי ומנוסי וכו' עד רפאנו ה' וא
בירמיה "

אם בחקותי הבא עגלות ישראל וכו' עד והעלתיך
מד העבדים כהם ביחזקאל.

במדבר סיני והיה מספר בני ישראל וכו' עד ואחרי תקדם
באמונה וכו' בתרי עשר.

נשא " ויהי איש אחד מצרעה וכו' עד וינד הנער
ויפרטהו. בשופטים

בהעלותך רני ושמחי בת ציון וכו' עד ידי זרוע בלשון
בתרי עשר "

שלח לך · ושלח יהושע כמ"ן וכו' עד שם נמוגו כל יושבי הארץ

ויקח קרח · ויאמר שמואל אל העם אשר הגלגל וכו' עד כי לא יטוש ה' וכו' בשמואל ·

זאת חקת · ויפתח העם וכו' עד מימים ימימה וכו' בשופטים ·

וירא בלק · והיה שארית יעקב וכו' עד והיו לעם לך בתרי עשר ·

פינחס · וידבר ה' אל משה וכו' עד ויקם ויך אחרי אהלה ממש

ראשי המטות · ויקם משה למטה בני ראובן וכו' ויחלקו להם את הארץ ביהושע ·

אלה מסעי · אלה התחלות וכו' עד ויתן בני ישראל נגיד ביהושע

אלה הדברים · ואלה הדברים אשר דבר ה' אל ישראל יהודה וכו' עד והייתם לי לעם בירמיה ·

ואתחנן · ואתפלל אל ה' אחרי תתי וכו' עד שדות בכסף יקנו בירמיה ·

והיה עקב · הלך וקראת באזני ירושלם וכו' עד והתברכו בו גוים וכו יתהללו בירמיה ·

ראה אנכי · הנה ימים באים נאם ה' והקימותי לדוד צמח צדיק וכו' עד חמס יסתר איש במסתריהם · בירמיה ·

שופטים · והיה כאשר זקן שמואל וכו' עד ויאמר שמואל אל העם אל תיראו וכו'

כי תצא · ויאסף פלשתים את מחניהם וכו' עד ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו בשמואל ·

והיה כי תבוא · חז יבנה יהושע מזבחו עד ולא היה כיום ההוא

את נצבים · ויסוף יהושע את כל שבטי ישראל וכו' עד כימים וזיתים אשר לא נשתם וכו' ·

האזינו · ולקחתי אני מעמרת הארז וכו' עד והשכו ויחיו וכו' ביחזקאל

וזאת הברכה׳ ויהי אחרי מות משה עבד ה׳ וכו׳ ומדלג עד
ויהי ה׳ את יהושע וכו׳ ///

פ׳ שבת שקורין בה שתי פרשיות מפטירין בה מענין פרשה אחרונה
וזה הוא המעלה בריבוי המקומות׳ וקורין הנביא המפטיר׳ין
בחמות ישעיה מאחרי תשעה באב עד ריש השנה׳ פ׳ שבת שאחר
תשעה באב׳ נחמו נחמו עמי וכו׳ בשניה ותאמר ציון עזבני ה׳ וכו׳
בשלישית׳ עניה סוערה וכו׳ בריבוי אנכי אנכי הוא מנחמכם ופ׳
בחמישית׳ רני עקרה לא ילדה׳ בששית קומי אורי כי בא אורך
בשביעית שש אשיש וכו׳ בריך הנותן לעיף כוחא׳
ופתב יפתב שלמה הלוי הפרנס נע

מליץ פי מרגינו משה הגאון זל
מן קול חנוך לבן בוראה

גביר נעלה בחכמי רת כמותו והוא גדול והוסיף לגדולתו
והוא יחיד בלתה אומלאך אלהים הוא בתלמודו ותורתו
יראה אל מקורא מעוריו ומי יערוך ומי יוכל להשוות לו
שמו משה ומלותו כמשה וחבורו כאור שמש בעת זיהו
כירח שמו יכון והאל יחייהו בקרוב אחרי מותו
ואם תאמר ומי זה אשר חבר חנוך הוא שיאהב אותו
ולא יכול להשיג מחשבת שבחו אלפי כתן דעתו יענותו
ומאלי שאה גולה עמוקות להטיב אחריתו ומתחלתו
למען שלשה אבות גדולים אשר אתם נכרת בריתו

186.

תחק א